

הישיבה המאתיים-ושש של הכנסת התשיעית

יום שלישי, כ"א אדר תשל"ט (20 מארס 1979)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:04

א. הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים

היו"ר י. שמיך :

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

מוזכר הכנסת נ. לורך :

כבוד הנשיא !

(חברי הכנסת מקבילים בקימה את פני הנשיא)

היו"ר י. שמיך :

על סדר-היום : הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים. את ההודעה יביא ראש הממשלה בבקשה.

ראש-הממשלה מ. בגין :

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, באתי למסור דיווחשבון לבית על המהלכים האחרונים שהביאונו עד הלום, עד השעה הברוכה שבה יש לאל ידי ל- עמוד בפני חברי הכנסת ולהמליץ בפניהם לאשר חוזה שלום בין מצרים ובין ישראל.

התחלת המהלכים האלה היתה בלאו ישראל מוחלט, מוצדק ובלתי-נמנע. קיבלתי הזמנה מאת נשיא ארצות-הברית לבוא לקמפ-דייוויד כדי לקיים מה שהיה מכונה "פגישת פיסגה" עם הד"ר ח'ליל, ראש ממשלת מצרים. הצעתי לממשלה באדיבות להשיב לנשיא ארצות-הברית שלצערי אין אני יכול להיענות להזמנה זו. הבעיה לא היתה של פרסטיז'ה. באשר לאישיותו של ד"ר ח'ליל, אני פגשתי אותו בירושלים בזמן ביקורו של סאדאת והוא אדם חביב מאוד והייתי ברצון נפגש אתו. ואמנם יש הבדל במעמד בין ראש ממשלת מצרים לבין ראש ממשלת ישראל. כדי להבהיר את הסוגיה הקונסטטוציונית הזאת אנחנו נצרף, למשל, גם את ארצות-הברית של אמריקה. אדוני היושב-ראש, בארצות-הברית הנשיא הוא גם ראש המדינה וגם ראש הממשלה. אצלנו כבוד הנשיא עומד בראש המדינה, ככתוב בסעיף הראשון לחוק יסוד : הנשיא. האם הוא ראש הרשות המבצעת ? התשובה היא : לא. כל כך למה ? מפני שבסעיף הראשון של חוק-יסוד : הממשלה, נאמר : "הממשלה היא הרשות המבצעת של המדינה" ואילו האדם הנושא את התואר וממלא את התפקיד של ראש הממשלה הוא, ככתוב : ראש הרשות המבצעת. במצרים ראש הרשות המבצעת, לכל הדעות, הוא הנשיא סאדאת, ואילו ראש הממשלה מתמנה על-ידי : ראש הממשלה נשבע לו, למר סאדאת, אמונים, ואילו הנשיא של מצרים יכול לפטר את ראש ממשלתו בדיוק כפי שהוא מינה אותו. יש הבדל במעמד.

אף-על-פי-כן לא היינו מתחשבים בהבדל הזה. לא שאלת כבוד ולא שאלת פרסטיז'ה עמדה בלנגד עינינו אלא הבעיה : האם על-ידי פגישה כזאת נשרת את ענין השלום, האם אולי להיפך - נזיק לו ? לא היה שום ספק בעינינו שאם אני אשתתף במעין ועידת-פיסגה כזאת, לא זו בלבד שלא נקדם את עניין השלום אלא נגרור לו

נזק. מדוע ? אז כבר ידענו מה הן ההצעות האחרונות שמצרים הגישה, וארצות-הברית תמכה בהן, כפי ששר החוץ שלנו קיבל אותן בקמפ-דייוויד. אביא אחר כך את תכנון של שתי ההצעות החמורות ביותר שהוגשו לנו. מובן מאליי ששר החוץ שלנו הודיע שהן אינן קבילות על ישראל. מה הייתי יכול לעשות אילו הייתי בא ל- מפגש משולש כזה ? עם כל הכבוד, הייתי אומר לנשיא ארצות-הברית וכן לראש הממשלה של מצרים הד"ר ח'ליל : ההצעות הללו אינן קבילות על ישראל, ולכן הוועדה היתה נגמרת כפי שהתחילה. אולי כעבור שעה היה אומר לי הד"ר ח'ליל : אם כך, אני נוסע לקהיר ; ואני הייתי משיב לו, עם כל הכבוד ועם כל הכנות : אם כך, אני חוזר לירושלים. ומה אחרי זה היה קורה ? מי היה נפגש עם מי עוד ? האם הנשיא סאדאת היה מסכים לראות את שר החוץ או את שר הבטחון כדי ל- נהל אתו משא-ומתן ? האם הנשיא סאדאת היה מסכים אז להיפגש אתי ? ודאי שלא. וזאת אומרת שהיינו בעצם מגיעים לשני לאווים ולדחייה לזמן בלתי-מוגבל של כל תהליך השכנת השלום.

לכן, על דעת הממשלה, הודעתי לנשיא ארצות-הברית - עם כל הכבוד הראוי - שאין אני יכול לקבל את הזמנתו לבוא ולהיפגש עם הד"ר ח'ליל ועמו. לעומת זאת אני בהחלט מוכן, בכל זמן שיהיה נוח לנשיא ארצות-הברית, לבוא לווינגטון כדי לקיים אתו שיחות על בעיית האזור ועל תהליך השלום. הנשיא טילפן אלי באותו יום אחר-הצהריים וביקש שאבוא בשבוע ההוא. הייתי מודיע לבוא ביום ב' שלאחר מכן. אבל אין זה נכון מה שהיה כתוב בעתון או בשני עתונים, שהנשיא אמר כב- יכול : בוא מייד והוא נתן, כביכול, צו התייעבות. לא היה ולא נברא. לא זה הסגנון שנשיא ארצות-הברית מדבר בו עם מישהו או עם ראש ממשלת ישראל. אנו מדברים בכבוד הדדי וכבני-חורין. אם יש לנו הסכמה אנו שמחים לקראתה ; אם יש חילוקי-דעות איננו מסתייגים אותם. ולא כך דיבר אתי הנשיא. אבל הוא הסביר לי שיש לו לוח זמנים מסויים. בודאי, הוא נשיא ארצות-הברית ואני לא רק יכול, אני גם חייב, להתחשב ב- לוח הזמנים שלו, ולכן סיכמנו שאצא לארצות-הברית אחרי ישיבת הממשלה המיוחדת ואגיע שם ביום החמישי.

עדי אז, בקמפ-דייוויד 2, כפי שכבר ציינתי, הוגשו לנו שני מסמכים, שלא ייתכנו חמורים מהם. האחד נ"ר גע לסעיף VI בחוזה השלום בינינו לבין מצרים. כדי ל- הבין את חשיבות העניין ירשונא לי חברי הכנסת לה- ביא לפניהם את הנוסח המלא של סעיף (2) VI וסעיף (5) VI, שגם שר החוץ וגם אני - לדעתו - צדק - קראנו לו בשמת החוזה. סעיף (2) VI אומר : "הצדדים מתחייבים למלא בתום-לב את התחייבותיהם לפי חוזה זה, בלי להתחשב במעשה או בהימנעות ממעשה של כל צד אחר

להגן על תל-אביב, היא לא יכולה להגן על יפו, גם לא על נתניה, בשום אופן לא, כי אז היא תהיה כבר עם גבה אל הים. לצורך החיים — אם בחרנו בחיים — אנו חייבים תמיד להיות מוכנים, אם נותק, להעביר את המלחמה לשטח האויב ולערור התקפת-נגד.

אמרתי לנשיא ארצות-הברית: נגית שסוריה תוקפת אותנו ואנו נערוך התקפת-נגד, אין ספק בכך — ביום-הכיפורים ערכנו התקפת-נגד כזאת והיינו 40 קילומטר מזדמק — אני בעצמי ראיתי בעין בלתי-מוזיינת את מבואות דמשק מנקודה מסוימת שאלה הגענו — ואנו בהתקפת-נגד כזאת, אם שוב נותק על-ידי הסורים, יכולים להגיע 10 קילומטר מזדמק, ואף פחות מזה, כן, בהחלט אפשר. ואז מה תעשה דמשק? היא תקרא לקהיר ותאמר: חתמתם אתנו על הסכם הגנה הדדי, בואו הציגו לנו, איך אתם יכולים לעזור לנו? תתקפו את ישראל ועל-ידי כך תמשכו את כוחות ישראל מן החזית הצפונית אל החזית הדרומית. ואף-על-פי שחתמנו על חווה שלום, אולי כעבור שנים מספר — שום עם איננו חי על זמן שאול — ברגע מסוים יכולה להיות מלחמה גם בצפון וגם בדרום; גם עם מדינה שלא חתמה אתנו על חווה שלום ומוסיפה להיות אתנו במצב מלחמה וגם עם מדינה שחתמה אתנו על חווה השלום, האומר בסעיפו הראשון שמצב המלחמה בינינו הגיע לקצו ואנו מש-כינים שלום מלא בין שתי הארצות. לכן סעיף (5) VI כמו סעיף (2) VI, שניהם הם כל כך חשובים.

והנה בקמפ-דייוויד קיבל שר החוץ מהמשלחת ה-אמריקנית — בהסכמת המשלחת המצרית או ביזמתה, בוודאי בהסכמתה הנלהבת — את ההצעה הזאת הנוגעת לסעיף VI, גם (2) וגם (5): "הוראות סעיף VI לא יפורשו" — כך נמסר לשר החוץ — "בניגוד לעובדה כי חווה זה נחתם בהקשר של חווה שלום כולל — comprehensive peace settlement — בהתאם לתנאי המסגרת לשלום במזרח-התיכון, שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד". ובהמשך נאמר: "ההתחייבויות הכלולות בחווה כפופות לעדיפות היחידה הקבועה בסעיף 103 של מגיל-לת-האום, ושום דבר בחווה איננו גורע מעקרונות זה או מכיר בכל עדיפות אחרת".

אדוני היושב-ראש, פירושה של רשימת פרשנות זו שאין עוד שום משמעות לא לסעיף VI(2) ולא ל-סעיף VI(5). נהפוך הוא. בעצם על-פי רשימת פר-שנות זו, אילו היינו חותמים עליה כפי שנדרשנו בקמפ-דייוויד 2, אילו היינו מוסיפים מתיירים פרטת חווה השלום וביטול סעיף VI(2) וסעיף VI(5), והיינו נותנים על-י-נות על חווה השלום לחושים שמצרים חתמה עם עשרות מדינות ערביות. כל כך למה? משום שאנו חתמנו על חווה השלום לאחר שנחתמו החושים ההם, ואנו ידענו את הכנם. אין זו שאלה פורמאלית של אמנות-יונה לגבי הסכמים בין-לאומיים; זו ממש בעיה של החוכן. ידוע ידענו *volenti non fit iniuria*, ואף-על-פי-כן חתמנו כאילו על אותה רשימת פרשנות. פירוש הדבר שהחושים הם שיחייבו ויבוצעו חווה השלום הוא תחתם, ולכן אין לסעיף VI(2) ו-VI(5) שום משמעות. לכן אמר שר החוץ לאו מוחלט, לא נחתום על רשימת פרשנות כזאת.

המסמך השני שהוגש לשר החוץ בקמפ-דייוויד על-ידי המשלחת האמריקנית בהסכמת המצרים, ביזמתם או בוודאי בידיעתם, הוא מה שנקרא "המכתב המשותף".

ובאורח בלתי-תלוי בכל מסמך חיצוני לחווה זה." סעיף (5) VI אומר: "כפוף לסעיף 103 של מגילת האומות ה-מאוחדות, במקרה של סתירה בין התחייבויות הצדדים לפי חווה זו ובין כל התחייבויות שלהם האחרות — י-חייבו ויבוצעו ההתחייבויות שלפי חווה זו." אני מודה: מבחינת השמיעה של אדם שלא למד משפט זה נראה קצת מסובך. זה פשוט מאוד, כפי שעוד מעט אסביר.

שתי פסקאות אלו בסעיף VI הן נשמת החווה. הפי-ס-קה הראשונה קובעת שהחווה יעמוד גם אם סוריה תת-עקש ולא תצטרף לתהליך השלום. ומי יכול להכריח אותה לעשות זאת — אני? הנשיא סאדאת? כולנו יוד-עים מה אמרים הסורים לא רק על ישראל אלא גם על מצרים ונשיאה. ארצות-הברית יכולה להכריח את דמשק להצטרף לתהליך השלום? בכל גילוי הלב אמרתי לנשיא ארצות-הברית: עם כל כוחך, לא זו בלבד שאת סוריה אינך יכול להכריח לבוא לשלוחן הדיונים, את ירדן לא תוכל לאלץ, אף-על-פי שאתה מספק לירדן את הכדור האחרון. זה המצב למעשה. ואילמלא סעיף זה, כאילו הכול תלוי ברצון או בהחלטה או בקאפריזו של הנשיא סאדאת והמלך חוסיין. ואז ברגע מסוים יכול שליט מצרים זה או אחר, ממשלה מצרית זו או אחרת, להודיע כי משום שלא הושג הסכם כולל שיקיף גם את סוריה וגם את ירדן אנו מכריזים על חווה השלום כאילו לא היה קיים. לכן כתבנו במפורש שחווה השלום יהיה בלתי-תלוי ב-פעולה או חוסר פעולה — action or inaction — של כל צד אחר במזרח-התיכון.

הפיסקה השנייה — (5) VI — זוהי בעיה של שלום ומלחמה. מה אומר הסעיף? אנו חותמים חווה שלום עם מצרים. אבל מצרים חתמה על עשרות הסכמים עם מדי-נות ערב. אנחנו לא חתמנו על שום הסכם עם שום מ-דינה. אנו עומדים לבדנו. האמת היא, שכאשר כך אמר-תי לנשיא ארצות-הברית, בהיותו בווישניטון, הוא ש-אלני האם הייתי מחייב הסכם הדדי אמריקני — ישראלי, השיבות בחיוב, ואחר כך בפומבי הודעתי שאם ארצות-הברית תיטול את היוזמה ותציע לישראל הסכם הדדי אני בהחלט אטיל על כך בפני הממשלה. אבל היוזמה איננה יכולה לצאת מן המדינה הקטנה, היא חייבת להיות יזמה של המעצמה הגדולה. אז נמתין, אם כן.

אולם העובדה היא שאנו עומדים לבדנו כל השנים. אין לנו שום הסכם הגנה או הסכם בטחון עם איוז שהיא מדינה בעולם. לעומת זאת מצרים חתמה על עשרות הס-כמים כאלה עם האויבים האחרונים ביותר של ישראל, לרבות לוב, לרבות עיראק. ההסכם המצרי-עיראקי קובע שמטרתו היא: שיחרור ארץ-ישראל — the liberation of Palestine — ואינני צריך להסביר לחברי הכנסת שהמלים האלה פירושו הוא אחד — השמדת מדינת יש-ראל, כי רק אז אפשר לעשות מה שנייהם קוראים, the liberation of Palestine. אמרנו: יש לכם חושים כאלה והם עלולים לסתור את חווה השלום. בואו ונקבע שאם תהיה סתירה כזאת, מה יהיה מחייב? — ברור, חווה השלום, ההתחייבויות לפי החווה, ולא — אין לו משמעות.

נגיח, אם סוריה תוקפת את ישראל — והסברתי זאת לנשיא ארצות-הברית בלי שום היסוס — אזי ישראל תתגונן. אבל להווי ידוע שהבעיה איננה רק של אס-טטגיה בריאה, אלא של כורח חיים. ישראל מגינה על עצמה על-ידי התקפת-נגד. אם היא מותקפת היא ער-כת התקפת-נגד. אין לה דרך אחרת. היא לא יכולה

הד"ר רוזן ואני, שבע סטיות מובהקות מהסכם קמפ-דייוויד באותו מכתב שקראתי באוניכס, ודברים שאפילו לא עלה על דעתנו לתת להם את הסכמתנו ולשים עליהם את חתימתנו. אמנה עשיו את כל הפשרות.

1. בהסכם קמפ-דייוויד אין שום הפרדה בין עזה ליהודה ושומרון. יש לנהל משא-ומתן בין ישראל, ירדן ו-מצרים על הנהגת האוטונומיה ביהודה, בשומרון ובעזה. במכתב הזה — סטייה.

2. מעולם לא הסכמנו שמצרים תבוא במקום ירדן. אסביר לכנסת למה הסכמנו. בהסכם קמפ-דייוויד נאמר, כתוב וחתום — ואנו נכבד תמיד את חתימתנו — כי יש ראל, ירדן ומצרים ינהלו את המשא-ומתן על הסדרי האוטונומיה. ירדן אינה השתתפה. לכאורה יכולנו לומר: אנו נהנה עד שירדן תסכים להשתתף, משום שכך כתוב. לא אמרנו כך. אנו הגינו את רעיון האוטונומיה בכל ה-אמינה שזה רעיון יהודי וציוני נאה, ואנו רוצים להגשים את הרעיון הזה. ולכן כדי להוכיח לא רק את רצינות הגישה אלא גם את רצוננו להגשים את הסדרי האוטו-נומיה אמרנו: בואו ונכתוב איש לרעהו, אף-על-פי ש-ירדן לא מצטרפת, שאנו, ישראל ומצרים, מסכימים ל-נהל את המשא-ומתן בינינו לבין עצמנו בלי ירדן. וכך אנו מוכיחים שלא היפשנו ולא נחפשו שום אמתלאות כדי להתחמק, כביכול, מהמשא-ומתן על הסדרי האוטו-נומיה ועל הנהגתה הלכה למעשה. ירדן לא משתתפת, צר לנו. אם תצטרף באחד הימים, נחא; ולא — ננהל את המשא-ומתן עם מצרים בלבד. אבל במכתב הזה לא כתוב כך. שם כתוב שמצרים תמלא את תפקידה של ירדן — *Egypt will assume Jordan's role*. מעולם לא נתנו לכך הסכמה. מצרים לא יכולה למלא את תפקידה של ירדן. מצרים לא יכולה לתת לנו שלום במזרח. לכן לא נתנו הסכמתנו לסילוף זה והעשוינו את תשומת-לבו של נשיא ארצות-הברית לסטייה המיוחדת הזאת.

3. אין בהסכם קמפ-דייוויד זכר ל- *liaison office* או ל- *liaison officer* של מצרים. מעולם לא דובר על כך בקמפ-דייוויד בספטמבר, מעולם לא הוסכם על כך, מעולם לא הוזכר הדבר, מה לפתע? איזו זכות יש למצרים להקים משרד קישור שלה בעזה? מה היא רצועת-עזה? — חלק של ארץ-ישראל. בי-1948 מצרים ערכה תיקפנות ופלישה לתוך ארץ-ישראל, ארץ לא-ילה, וכבשה חלק ממנה ששמי רצועת-עזה. היא ההזיקה את החלק הזה של ארץ-ישראל בכיבוש תשע-עשרה שנה. איזו זכות יש לה? איזה מעמד יש לה בי-רצועת-עזה? מעולם לא הסכמנו לשום משרד קישור ל-שום קציני קישור.

בהסכם קמפ-דייוויד, וזאת הנקודה הרביעית, אין שום תאריך-יעד. פה כתוב שבמשך שנה אחת תונהג האוטונומיה. ואנחנו לא נתנו את הסכמתנו לתאריך כזה, לא בקמפ-דייוויד ולא בניו-יורק בשדה-התעופה שבו נפגשנו עם מוכיר המדינה, והממשלה החליטה פה-אחד שישראל לא תסכים לשום תאריך-יעד. ואסביר מדוע, שנה, אפשר לומר, זה זמן ניכר; מדוע לא תסכימו לכך? התשובה שלנו היא זו, וכך הסברנו גם לנשיא ארצות-הברית בווישניטון: אם יהיה תאריך-יעד, תא-ריך כלשהו קבוע להנהגת האוטונומיה, אז התאריך הזה עצמו יחשל אותה. כל כך למה? משום שאירגון המרץ חים הקריי P.L.O. ידע בדיוק מתי להפעיל את כל ה-טרור ואת מעשי ההפקדה כדי שלא יהיו מועמדים ולמען לא יהיו בוחרים. ויש לנו הוכחות שהוא כבר החל במעשי

זה מכתב שעליו צריכים לחתום הנשיא סאדאת ואני, והוא יהיה מופנה לנשיא ארצות-הברית. אקרא באוניכס את כל המכתב ואבקש את סבלנותכם לחמש דקות. אבל ה-דברים כל כך חשובים שלדעתי חובה על חברי הכנסת לדעת את המסמכים כולם ולאשרם. וכך נאמר בטיוטה שהוגשה לשר החוץ בקמפ-דייוויד ב-25 בספטמבר 1979, וזו היתה הטיוטה השביעית שהוגשה לנו, הגרועה מכל קודמותיה, לאמור: "מכתב זה מאשר הסכם בין ממשלת מצרים לממשלת ישראל כדלקמן: מצרים וישראל מזכיר-רות כי תסכימו בקמפ-דייוויד לשני המסמכים המצור-פים, הנושאים את השמות: מסגרת לשלום במזרח-ה-תיכון, ומסגרת לכריתת שלום בין ישראל למצרים, וכי תחתמו בבית-הלבן ביום 17 בספטמבר 1978. לשם השגת הסכם שלום מקיף בהתאם למסגרות שיצוינו לעיל למצרים וישראל, החותמות על מכתב זה, עם החתימה על חוזה שלום ביקשו לבצע אותן הוראות לגבי כינונה של רשות המינהל העצמי עם אוטונומיה מלאה לגדה המערבית" — כך נאמר באנגלית: *full autonomy for the West Bank* — "ולרצועת-עזה, הם תסכימו לפתוח במשא-ומתן תוך חודש לאחר החלפת מסמכי ה-אישור של הסכם השלום בהתאם לתנאי המסגרת לשלום במזרח-התיכון. מוזמנת הממלכה ההאשמית של ירדן להצטרף למשא-ומתן. משלחות מצרים וירדן יוכלו ל-לול ערבים ארצישראלים מן הגדה המערבית ורצועת-עזה, ואז ערבים ארצישראלים אחרים, כפי שיוסכם בי-אורח הדדי. מצרים מאשרת את נכונותה ליטול על ע-מה את תפקידה של ירדן במקרה שזו תחליט שלא ל-יטול חלק במשא-ומתן. מטרת המשא-ומתן תהא לעבד את האופנים לכינונה של רשות המינהל העצמי" — *modalities* — "שתיבחר בבחירות חפשיות ולהגדיר את סמכויותיה ואחריותה לפני הבחירות. בהתאם למס-גרת לשלום במזרח-התיכון, ולהסכים עליהן. ולהלן, שתי הממשלות מסכימות לשאת-ולתת באורח רצוף ובתום-לב כדי לסיים משא-ומתן זה במהירות. הן גם מסכימות שמטרת המשא-ומתן היא כינונה של רשות המינהל ה-עצמי עם אוטונומיה מלאה לגדה המערבית ולעזה. כדי להקל תהליך זה הן מוכנות להתחיל בביצוע המסגרת לשלום במזרח-התיכון ברצועת-עזה. במקרה זה תישאר ההזמנה לירדן ולערבים הארצישראלים, המוזכרת לעיל, פתוחה כדי שיוכלו להשתתף בהמשך היישום של רשות המינהל העצמי באותם שיוניים שיוסכם עליהם. מצרים תמנה קציני קישור ברצועת-עזה בתחילת המשא-ומתן. מצרים וישראל קובעות לעצמן את היעד להשלים את המשא-ומתן כך שהבחירות יוכלו להתקיים תוך שנה אחת מתחילת המשא-ומתן הזה. רשות המינהל העצמי תכונן ותיתכן, אפשר תחילה ברצועת-עזה, תוך חודש אחד לאחר שנבחרה. בעת שתכונן ותיתכן רשות המינהל העצמי תחל תקופת המעבר של חמש השנים, המוזכרת במסגרת לשלום במזרח-התיכון" — וזה מהנהגת האר-טונומיה בעזה בלבד, מאז יחלו לספור את תקופת חמש השנים — "הממשל הצבאי הישראלי ומינהלו האזרחי ייסוגו כדי שיוחלפו ברשות המינהל העצמי. תהיה נסי-גה של כוחות מוזיינים ישראליים ותהיה כניסה מחדש של הכוחות הישראליים שיישארו באזורי בטחון מוג-רים". מכתב זה מאשר את הבנתנו שממשלת ארצות-הברית תשתתף השתתפות מלאה בכל שלבי המשא-ומתן, כאשר קיבלנו את המסמך הזה מידינו של שר ה-חוץ, שהשיב, כמובן, בלאו מוחלט מבחינת האפשרות של קבלתו, מצאנו, מיעוץ המשפטי של משרד החוץ

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אטיף לכם מוסר כשאני יושב כאן.

היו"ר י. שמיר:

חבר-הכנסת טובי, אני קורא אותך לסדר בפעם ה-
שנייה.

ראשי-הממשלה מ. בגין:

סוכן זר שכמותך. אתה טיף לנו מוסר? אתה יושב
בכנסת ומדבר באופן חפשי. יהודי יכול לשבת בפארלא-
מנט — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתם רוצחים ילדים, אתם רוצחים תלמידים. הזעקה
הזאת תעלה מכאן, ולא תצליחו להשתיק אותה.

היו"ר י. שמיר:

חבר-הכנסת טובי, אני קורא אותך לסדר בפעם הש-
לישית, ואם תוציא הגה אוציא אותך מהאולם.

ראשי-הממשלה מ. בגין:

אתה חושב שאנחנו לא זוכרים את מעשיך, מופתיסט
שכמותך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה פאשיסט.

היו"ר י. שמיר:

חבר-הכנסת וילנר, אני קורא אותך לסדר בפעם
הראשונה.

ראשי-הממשלה מ. בגין:

חבר-הכנסת וילנר, אתה הרי היית עבד נרצע של
סטאלין, של ברוז'נייב, של מלנקוב, של כרושצ'וב. מי
כמוך, עבד עבדים אתה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ואתה עבד של קארטר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
האצ"ל ניהל משא-ומתן עם מוסוליני, בעל-בריתו של
היטלר.

ראשי-הממשלה מ. בגין:

אתם חושבים שזאת הישיבה התגית עם הנשיא
קארטר — — —

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אדוני הישיב-ראש, האם היום אי-אפשר לקרוא
קריאות ביניים?

היו"ר י. שמיר:

לא.

ראשי-הממשלה מ. בגין:

— — — מצת נחושה של עבדים נרצעים וסוכנים
זרים, שאנחנו מתירים להם לשבת בבית הזה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתם עבדים לאמריקנים. אתה מוכר את ישראל ל-
אמריקנים. אתה עבד נרצע של האמריקנים.

הפחדה כאלה. על-אחת-כמה-וכמה אם הוא ידע, נניח:
עוד שלושה חודשים וצריך ללכת לקלפי, עוד שלושה
חודשים והמועמדים צריכים לרשום את שמותיהם. שומו
שמיים מה שהוא היה מסוגל לעשות אז עם תושבי
רמאללה או תושבי בית-לחם. והיה מספיק אילו היה רוצה
שלושה אנשים כדי שלא יהיה עוד מועמד אחד, או עוד
חמישה אנשים. והם מסוגלים לרצוח חמישה ערבים, אין
שום סוד בזה. ואז לא יהיה עוד מועמד ולא יהיה עוד
בוחר, והאוטונומיה תידחה לזמן בלתי-מוגבל.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בינתיים אתם רוצחים את התלמידים ואת התושבים
בגדה אשר אמרו את דברם נגד האוטונומיה ונגד הסכם
השלום.

היו"ר י. שמיר:

חבר-הכנסת טובי, אין לך זכות דיבור. אני קורא
אותך לסדר.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אל תמהר לקרוא אותי לסדר. הישיבה עוד ארוכה,
ואי-אפשר לעבור בשתיקה על הסילופים של ראש הממ-
שלה, כאשר בשטחים הכבושים כוחות ישראל רוצחים
תלמידים וצעירים.

היו"ר י. שמיר:

חבר-הכנסת טובי, קראתי אותך לסדר בפעם הרא-
שונה. אני מזהיר אותך.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה אתה מזהיר אותי?

היו"ר י. שמיר:

אני מזהיר אותך. קראתי אותך לסדר בפעם השנייה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ממה אתה מזהיר אותי? האם אסור לקרוא קריאת-
ביניים?

היו"ר י. שמיר:

אני מזהיר אותך. קראתי אותך לסדר בפעם השנייה.
אני קורא אותך לסדר. אני מבקש שלא להפריע. ביישיבה
הזאת יש רשות הדיבור לכל חברי הכנסת ואין כל הצ-
דקה להפריעות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה זה, אין אפשרות לקרוא קריאת-ביניים?

היו"ר י. שמיר:

אין. לפי התקנון אין לך רשות לדבר בלי רשות ה-
יושב-ראש. אני מדוע לך שקראתי אותך לסדר.

ראשי-הממשלה מ. בגין:

אני רוצה לומר לחברי הכנסת הקומוניסטים שעל
הבמה לא יושב היום נשיא ארצות-הברית והיום אני
אשיב על הקריאות האלה כמו שהקוראים זכאים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אל תאיים.

ראשי-הממשלה מ. בגין:

אינני מאיים. אני רוצה לומר שקומוניסט סטאליניסט
לא יעז להטיף לנו מוסר. עבד נרצע שכמותך.

היו"ר י. שמיר :

חברת-הכנסת וילנר, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

(חברת-הכנסת מ. וילנר קורא קריאת-ביניים)

אני קורא אותך לסדר בפעם השלישית.

עריאל אמוראי (המערך) :

ממתי אסור לקרוא קריאות-ביניים ? מותר לקרוא קריאות ביניים. זו זכותנו. לא בזכותכם אנחנו יושבים כאן. יהיו קריאות-ביניים.

חברת-הכנסת צ' ביטון קורא קריאת-ביניים

(קריאות)

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) : אתם מדברים על סטאליניזם ? אתם סותמים פה את הפיות, אתם סוגרים מיקרופונים. הרי אתם אומרים ש" כאן זה מעוז הדמוקרטיה — וסוגרים מיקרופונים. מה זה פה ?

היו"ר י. שמיר :

חברת-הכנסת ביטון, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

(חברת-הכנסת צ' ביטון קורא קריאת-ביניים)

אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) : תקרא גם בפעם השלישית ותוציא אותי מהאולם. אתם אומרים שזאת דמוקרטיה ? יופי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) : האם ההתפרצות הזאת היא מרכיב בשכר ?

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :

אתה הרי לבוש פה בחולצת-מאז.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) : מה ההערות האלה עכשיו ? מה זה שייך לחולצות שלי ? אתה רוצה לראות גם את הגרביים שלי ?

ראש-הממשלה מ. בנין :

חמישית, — — —

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

אדוני היושב-ראש, אפשר להעיר גם לכבוד ראש הממשלה שלא להשתמש בביטויים לא הולמים, לא פאר-לאמנטאריים.

שר-המשפטים ש. תמיר :

לאחר שהוא אמר "רוצחים" ?

(קריאה מספסלי הליכוד : את צריכה להתבייש)

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

אני לא צריכה להתבייש. מה יש ? איוו צורה זאת ?

היו"ר י. שמיר :

חברי הכנסת, אבקש שקט — חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, אדוני שגן ראש הממשלה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :

זה לא נאה שראש הממשלה יענה כפי שענה.

(חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו קוראת קריאת-ביניים)

היו"ר י. שמיר :

חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, אין לך רשות הדיבור.

ראש-הממשלה מ. בנין :

חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, אני גם חבר הכנסת ואת יודעת שאני יושב בבית הזה שלושים שנה — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) : או מה ? זה בותן לך זכות לאיים ?

ראש-הממשלה מ. בנין :

— ואני יודע להבליג. אבל יש גבול לשחצנות מצד זה של הבית. הם יטיפו לנו מוסר ?

זידאן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה) :

אבל לא כל הצד הזה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) : השחצנות היא שלך. אנחנו יושבים כאן לא בזכות ולא ברשותך אלא מכוח בוחרינו, ויהיה לך כבוד לנבחרים חברי הבית הזה.

היו"ר י. שמיר :

חברת-הכנסת טובי, קראתי אותך לסדר שלוש פעמים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) : תקרא לסדר את ראש הממשלה על השחצנות שלו כשהוא מאיים וקורא לנו עבדים נרצעים, והוא עבד של האמרקנים. ראש הממשלה נותן הוראות לרצות ילדים ותלמידים, משתולל ופוגע בכנסת, והיושב-ראש אינו קורא אותו לסדר.

(קריאות ביניים)

באיוו חוצפה דיבר ראש הממשלה, והיושב-ראש לא מעיר על כך.

פסח גרופר (הליכוד) :

אתה צריך לקחת את דבריך בחזרה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

ראש הממשלה צריך לקחת את דבריו המחוצפים נגד הכנסת. היושב-ראש צריך לתת לו הוראה לקחת בחזרה את דבריו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

תודעונו ממעשי ידיכם בשטחים הכבושים, ולא מזה שאנחנו קוראים למעשיכם בשמם האמיתי.

היו"ר י. שמיר :

חברת-הכנסת טובי, תשתוק. חברי הכנסת, קראתי שלוש פעמים לסדר את חברת-הכנסת טובי. לפי סעיף 39 אני מעמיד להצבעה את הוצאתה מהאולם.

הצבעה

ההצעה להוציא את חברת-הכנסת תופיק טובי מהאולם נתקבלה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

מספיק רצח בשטחים, מספיק טרור בשטחים הכבו-

שים. אתם רוצים לקיים טרור גם בכנסת ולסתום גם את פיות חברי הכנסת? בוש וחרפה.

(קריאה: חברי הכנסת טובי, אל תעשה הצגות)

היו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת טובי, הוחלט להוציא אותך מהאולם. אני מבקש ממך לצאת מהאולם.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בושה וחרפה. את הטרור שלכם בשטחים הכבושים אתם רוצים להעביר לכאן?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איוז מין דמוקראטיה זאת? סוגרים מיקרופונים, מוציאים אנשים בכוח. איוז דמוקראטיה זאת?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בושה וחרפה. זוהי החלטה בלתי-חוקית, זאת שרירות וטרור.

(קריאה: מה כואב לך?)

כואב לי מה שאתם עושים. רומסים את זכותו של עם שלם, מנשלים אותו מאדמתו, רוצחים את בניו, ו- תחסלו עוד את שארית הדמוקראטיה.

דניאל רוזוליו (המערך):
אדוני ראש הממשלה ואדוני היושב-ראש, זאת בו- שה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה אמרת שאתם מתכוונים להגיע לדמשק, אימת במלחמה על סוריה. זה לא שלום, זו הכרזת מלחמה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתם ממשלת הכיבוש והרצח, עוד תשלמו בעד זה.

(חברי הכנסת מ. וילנר קורא קריאת-ביניים)

רוני מילוא (הליכוד):

גם אתה עבד נרצע, חברי הכנסת וילנר.

(חברי הכנסת צ'. ביטון קורא קריאת-ביניים)

היו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, אני מבקש שקט. חברי הכנסת ביטון.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני יוצא לבדי, לא צריך להוציא אותי.

רוני מילוא (הליכוד):
הליצן של הכנסת.

היו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, אני מבקש שקט.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אדוני היושב-ראש, יש לי הצעה לסדר.

היו"ר י. שמיר:

אין עכשיו הצעה לסדר. תגיש בכתב.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

לאחר שכבוד ראש הממשלה יגמור לדבר אני רוצה להגיש הצעה לסדר.

היו"ר י. שמיר:
תגיש בכתב.

(חברי הכנסת מ. פרוש קורא קריאת-ביניים)

חברי הכנסת פרוש, אני מבקש שקט. חברי הכנסת, אני משתמש בסיעף 62 (ב) של התקנון האומר שאין לשום חבר הכנסת רשות לדבר בלי בקשת רשות מיושב-ראש הכנסת גם בזמן שעומד נואם על הדוכן. יש רשות לחבר הכנסת לשאול שאלה ברשות היושב-ראש. אני אשמור על כך.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לשאול שאלה.

היו"ר י. שמיר:

אין שאלות. אין דיון. אני מבקש שקט. אבקש מאת ראש הממשלה להמשיך בדבריו.

ראש-הממשלה מ. בגין:

ודאי שאמשיך, ועוד איך אמשיך.

משה עמאר (המערך):

אפשר לקרוא קריאות-ביניים?

שלמה הלל (המערך):

לפי התקנון אפשר.

ראש-הממשלה מ. בגין:

בהחלט אפשר. אני מסכים, אדרבה.

היו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת עמאר, אין לך רשות הדיבור.

ראש-הממשלה מ. בגין:

חברי הכנסת עמאר, תקרא קריאת-ביניים מכובדת — אשיב לך בכל הכבוד. אתה יודע שאני יודע להשיב על קריאות-ביניים. אבל מה שהם ניסו לעשות הוא לי- מנזע ממני רשות הדיבור בבית הזה. בסובייט העליון הם לא היו מעזים להתנהג כך. בסובייט העליון אין דברים כאלה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני ראש הממשלה, בכל הכבוד, לא טיפלת בי- בעיה זו בכבוד.

ראש-הממשלה מ. בגין:

חברי הכנסת מאיר פעיל, אל תהיה אפוטרופוס ש- להם.

היו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, אבקש שקט. נא לאפשר לראש הממ- שלה להמשיך בדבריו.

ראש-הממשלה מ. בגין:

חיייה נוספת מהסכם קמפ-דייוויד מתבטאת במלים: full autonomy to the West Bank and Gaza District. בהסכם קמפ-דייוויד לא כך כתוב.

היו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, מה הוויכוחים האלה? אני מבקש שקט.

ראש-הממשלה מ. בגין:

כתוב: full autonomy to the inhabitants

הסכמתי להתראיין. במוצאי שבת קיימתי שיחה של שע-
תיים בארבע עיניים עם נשיא ארצות-הברית.

חיים בר-לב (המערך):
באיזו שעה?

(צחק באולם)

ראש-הממשלה מ. בגין:
מה אמר חבר-הכנסת בר-לב?

חיים בר-לב (המערך):
שאלתי באיזו שעה במוצאי-שבת?

ראש-הממשלה מ. בגין:
יכולתי להביא את הסקירות שלך אילו הייתי מדבר
על פגישה עם מישהו אחר או עם מישהי אחרת —
(קריאה: השאלה היתה לגבי השבת)

— אבל, בסופו-של-דבר, הרי נפגשנו רק נשיא
ארצות-הברית ואנוכי. אבל אם שאלת, אגיד לך: זה היה
בין 10 ל-12 בלילה. עכשיו דאי נרגעת.
הנה דוגמה לקריאת-ביניים לגיטימית ולתשובה. כל
הכבוד.

שלמה הלל (המערך):
אני לא מבין, האם פגישה עם מישהי דוחה שבת?

ראש-הממשלה מ. בגין:
כפי שאמרתי זה היה בין 10 ל-12 בלילה. אברהם,
אל תעורר לי. אסתר, האמן לי.
(קריאות: מי זה אברהם?)

בסדר, שר התחבורה — תן לי לנהל עכשיו את ה-
"תחבורה" בין חבר-הכנסת בר-לב וביני. האמן לי שאני
אסתר אותו. הוא יודע זאת מנסיונו האישי, ואין שום
קושי.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
גונדר אברהם — קיבלת פקודה.

ראש-הממשלה מ. בגין:
ובכן, לא היתה שום תמורה במצב.

אני רוצה לספר לכם משהו פיקאנטי על אותו ראיון
של יום ראשון. נשאלתי שאלות קשות; ראיון אותי אדם
שבשעתו, בשם A.B.C., ניהל את כל התכנית המוקדשת
לאיגרוג המרצחים הנקרא P.L.O., כך שאפשר לתאר שיש
לו איוה שהוא יחס למדינת ישראל. הוא הציג לי שאלות
קשות, אבל בעולמנו ובטלוויזיה מקובל וצריך להשלים עם
זה. השיבותי כמיטב יכולתי והבנתי. לפתע הוא שואל אותי,
לא פחות ולא יותר: תאמר לי, אדוני ראש הממשלה:
למה אתה בכלל פה? ואני תמה מאוד ואומר לו: מעולם
לא שמעתי שאלה כל כך מזוהה. אני אומר לך למה אני
פה — אתם הוזמנתם אותי. ואז הוא אומר: אתה מדבר
אל העם האמריקני מעל לראשה של הממשלה של אר-
צות-הברית? אמרתי: למען השם, אתם "הפגזתם" את
משרדי בירושלים במבצרים שאני אשתתף בתכנית ה-
זאת; אתם חיפשתם את בארבארה וולטרס, לא מצאתם
אותה כי היא היתה או במארוק, היא חיפשה את השאח
כדי לראיין אותו, אתה ממלא את מקומה ואתה מציג

ואלה שני עולמות. אני יכול להבטיח לכנסת שלעולם לא
היינו חותמים על הסכם קמפ-דייוויד אילו היו כתובות
בו המלים האלה שנכללו במכתב אשר נמסר לשר החוץ.
אנחנו הסכמנו לתת אוטונומיה לתושבים הערבים ב-
יהודה, בשומרון ובעזה. מעולם לא הסכמנו שתיתן או-
טונומיה מלאה לשטחים, שהם יהודה ושומרון ועזה. לי-
תושבים הערבים — אוטונומיה מלאה. ואילו המלים:
to the inhabitants נמחקו במכתב הזה.

סטייה נוספת: אנו, בשעתנו, ביקשנו בקמפ-דייוויד
שאחרי המלים self-governing authority לכתוב בסר-
גריים "מועצה מינהלית" — Administrative Council.
הנציג המצרי טען שאם יהיה כתוב כך בסוגריים פירוש
הדבר שבכל מקום במסמך שבו מדובר על self-govern-
ing authority יובן שזו מועצה מינהלית. ואז היועץ
המשפטי הד"ר אהרן ברק, היום שופט בית-המשפט
העליון אהרן ברק, אמר בשם המשלחת הישראלית: זה
בדיוק למה שאנו מתכוונים. כן, זוהי מועצה מינהלית,
ולכן יש חשיבות רבה מאוד, ואסביר את חשיבותה של
המלה: אם זוהי מועצה מינהלית — זוהי אוטונומיה.
והמועצה המינהלית המורכבת מ-11, או 9 או 13 חברים,
בעלי תפקידים מינהליים, תנהל את העניינים היומיומיים
של התושבים שאנו לא נתערב בהם בשום פנים. אולם
היא איננה זכאית לשנות את ההסכם ולהכריז, אם מותר
לומר כך, לפתע פתאום, ביום בהיר אחד, על מה שמכר-
נה "מדינה פלשתיאנית", אנו, פשוט, לא נרשה זאת,
לא נסכים, לא נאפשר ולא נתיר הפרה כזאת של הסכם
קמפ-דייוויד. לעומת זאת, אם מלים אלה נמחקות כפי
שהן נמחקו במכתב הזה, אזי ייתכן שאפשר גם לפרש
self-governing authority ובסוגריים Legislative
Council. זהו דבר לגמרי אחר. לכן אנו עמדתנו על
החזרת המלים "מועצה מינהלית" — Administrative
Council — כי לך, ורק לך, אנו הסכמנו.

סטייה נוספת: בכל הטיטות של המכתב הזה כתבנו:
"ונגזרים אחרים הקשורים לעניין" — and other re-
lated issues. התכוונו, כמובן, לבטחון ישראל, כי ב-
הסכם קמפ-דייוויד יש סעיף שבו נאמר שיאחזו כל ה-
אמצעים כדי לתת בטחון לישראל ולשכנותיה, בצדק, ל-
חמש שנים, וגם מעבר להן — and beyond. לכן היה
עלינו להעלות במשאומתן את כל הסוגיה של בטחון
היציובי ובטחון פנימי ביהודה ובשומרון ובעזה, עם הנה-
גת האוטונומיה.

שבע סטיות מובהקות מהסכם קמפ-דייוויד. אני
יכול להודיע לכנסת כי יומיים לאחר שהשמעתי טיעון
זה באוני נשיא ארצות-הברית, חברי ויועציו, אמר לי
אחד מחברי המשלחת האמריקנית כי הטיעון היה צודק
והנשיא מקבל אותו בשלמותו.

אנו המשכנו בדיונים בווינגטון. השיחות בין ה-
נשיא וביני, כשישבנו שנינו בלבד בחדר, נמשכו חמש
שעות, ועוד שבע שעות ישבו שתי המשלחות. הסברנו
מדוע לא נוכל בשום-פנים-ואופן לקבל את רשימת הפר-
שנות הזאת לסעיף VI (2) ו-VI (5), ואת המכתב הזה,
כפי שמסכים אלה נמסרו לשר החוץ שלנו בקמפ-די-
וויד 2.

הגיע יום א' בשבוע. אגב, עוד לפני כן הוזמנתי
ל-A.B.C. לתכנית של "בעיות ותשובות", ומובן ש-

ביחס לסעיף (5) VI הציעה המשלחת האמריקנית למש"לחת הישראלית שיהיה כתוב: "מוסכם על-ידי הצדדים כי אינה קיימת שום קביעה כי חווה זה עדיף על חווים או הסכמים אחרים". והמשיך: "האמור לעיל אינו גורע מכללי סעיף (5) VI לחווה כלשונו" וחוזר מלה במלה על הנוסח של סעיף (5) VI ככתוב בחווה השלום, שכבר קראתי אותו באוני הבית. במקום הצעתי תיקון להצעתו של מזכיר המדינה לאמור: אם אתה מציע לכתוב שאין לחווה הוה עדיפות על חווים אחרים, תכתוב גם "וכן להיפך". הוא קיבל מייד את ההצעה ולכן ההצעה המוסכמת הישראלית-אמריקנית על נושא זה היתה: "מוסכם על-ידי הצדדים כי אינה קיימת שום קביעה כי חווה זה עדיף על הסכמים או חווים אחרים או כי חווים או הסכמים אחרים עדיפים על חווה זה". ואחר כך בא ההמשך כפי שכבר קראתי אותו. לכך נתתי את הסכמתי והמלצתי לפני הממשלה לקבל את הנוסח החדש ואסביר אחר כך מדוע.

ביחס לסעיף (2) VI היתה ההצעה האמריקנית ביום ראשון בשעה שתיים אחרי הצהריים לאמור: הוראות סעיף VI לא יפורשו בסתירה לכללי המסגרת שלום במזרח-התיכון שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד. הצעתי הצעת תיקון ואמרת לי מזכיר המדינה: מה שכתוב לגבי סעיף (5) VI (כתוב גם לגבי סעיף (2) VI לאמור: ובהמשך "האמור לעיל אינו גורע ממה שנאמר בסעיף (2) VI לחווה" והוא לשונו, ותחזור מלה במלה על מה שכתוב בסעיף (2) VI — כפי שקראתי באוני הכנסת. מזכיר המדינה קיבל גם הצעה זו, ואז היתה לנו הצעה שלמה לגבי סעיף (5) VI ו- (2) VI.

מה משמעות הפרשנות הזאת? — היא מחזירה את התוכן של הסעיפים (2) VI ו- (5) VI למלוא משמעותו, כבודו והפעלתו באחד הימים. אין עוד שום ספק בכך, ו- לכן בלב שלם יכולתי להמליץ לפני הממשלה לקבל את הנוסח והממשלה אישרה אותו.

על רקע זה אני חייב לומר מייד שלאחר ביקורו של נשיא ארצות-הברית בקהיר הוא שב לגבי שני סעיפים אלה, שהוסכמו על דעת המשלחת האמריקנית והישראלית גם יחד, בשני שינויים: במקום "אינו גורע", באנגלית "does not derogate" יבוא שום ספק בכך, ו- "אינו בלתי מותאם". וביחס לסעיף (2) VI הוסף מש"פט אחרי המלים שהוסכם עליהן בקמפ-דייוויד ולפיו מחייב ההסכם הכולל ועוד ועוד, בשינויים הידועים, comprehensive peace settlement במזרח-התיכון וכ- דומה. כאשר בפגישה בין המשלחת האמריקנית והישראלית קראנו את הצעת השינויים אמרנו שלא נוכל לקבל אותם וביחס לסעיף (5) VI is not consistent — "אינו בלתי-מותאם" — כאילו חזרנו לפרשת הפרשנות הקודמת. זאת אומרת כאילו החלק הראשון הוא הקובע ובוזו מתבטל החלק השני, כלומר סעיף (5) VI, לא נוכל להסכים לזה.

אמרו לנו: אבל לסאדאת קשה לקבל את המלים "does not derogate". זה כל כך אופייני, מורי ורברי תי: במשך כמה חודשים, גם מחוץ וגם מבית, אמרנו לנו שאנחנו עוסקים במלים, כביכול, משחקים בהגדרות משפטיות. והנה כי כן שאלתי את כבוד נשיא ארצות-הברית מלה אחת: מדוע סאדאת יכול לומר שהמלה הזאת איננה קבילה עליו? זו תרי רק מלה. אני חסי כמתי לה, אתה הסכמת לה, המזכיר הציע אותה, אני נתתי לה הסכמתי, יש בינינו הסכמה מלאה, בין ארצות-

לי שאלות, אני משיב לך, ואחרי כל אלה אתה שואל אר-תי למה אני פה?

יוסי שריד (המערך):
היום זו ישיבה על השלום?

ראש-הממשלה מ. בגין:
איך?

יוסי שריד (המערך):
זו ישיבה על השלום היום, או שטעינו?

ראש-הממשלה מ. בגין:
לא הבינו את השאלה.

אני רוצה למסור פה הודעה חשובה מאוד למען הב-הרת המצב בין שתי המדינות — ארצות-הברית ומדינת ישראל: ארצות-הברית היא מדינה חפשית לחלוטין, וה-טלוויזיה שם יכולה להזמין את מי שהיא רוצה, והמוזמן, כמובן, אם הוא מתראיין על-ידי הצגת שאלות משיב על השאלות הללו. לא העליתי על הדעת שאני מדבר אל העם האמריקני מעל לראשה של ממשלת ארצות-הברית. אבל אם אני מוזמן — אני משיב.

(קריאה: בדיק.)

וזה ההודעה שלי: בשיבוא מזכיר המדינה למדינת ישראל, והוא ירצה להתראיין בטלוויזיה ולדבר בה נגד המדיניות של ממשלת ישראל — לא זו בלבד שאנו נאפ-שר לו לעשות כן אלא אני בטוח שהטלוויזיה שלנו תע-שה זאת בחדווה מיוחדת (צחק באולם). אין שום ספק בכך. ולכן יואיל-נא מזכיר המדינה לרשום לפניו — ב-וודאי יבקר בקרוב גם אצלנו — שאם ירצה להתראיין בטלוויזיה הישראלית ולהתקף את ממשלת ישראל, הרי — איך אומרים בשפת שקספיר? — "סקולקו אוגודנו".

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אדוני, אתה לא יודע את המהפך שחל בטלוויזיה

גד יעקבי (המערך):
מה הנושא שעל סדר-היום?

(קריאה: חברה-הכנסת יעקבי, מנחם בגין הביא את השלום וזה כואב לך)

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
שראש הממשלה אמנם ידבר על השלום.

הו"ר י. שמיר:
חברי הכנסת, אבקש שלא להפריע.

ראש-הממשלה מ. בגין:
ביום הראשון בשעה שתיים אחרי-הצהריים הוזמנה המשלחת הישראלית לבית-הלבן לפגישה נוספת עם ה-נשיא ויועציו.

נאיר פעיל (מחנה שלי):
מתי, מתי זה היה?

ראש-הממשלה מ. בגין:
ואז בפעם הראשונה באה תמורה יסודית מאוד במצב, כפי שתיארתי עד עכשיו. הנשיא פתח את הישיבה, אמר שהם דנו בבעיות בריאות ובקיש מאת מזכיר ה-מדינה להגיש לנו הצעות חדשות. ואלה היו הצעותיו של נשיא ארצות-הברית כפי שהושמעו מפי מזכיר המדינה:

במשאומתן חדש — סליחה. אני חייב לבדוק עוד פעם את המסמך כאן.

אורי אבנרי (מתנה שלי):
הדברים שאתה קורא כאן אינם תואמים את הנוסח האנגלי.

(קריאה: בוקר טוב, אליהו.)

ראש-הממשלה מ. בגין:

הן הסכימו לפתוח תוך חודש במשאומתן להחלפת מסמכי האישור של חווה השלום. בהתאם למסגרת לשלום במזרח-התיכון מוזמנת הממלכה ההאשמית של ירדן להצטרף למשאומתן. משלחות מצרים וירדן יוכלו לכלול ערבים מארץ-ישראל, מן הגדה המערבית ורצון עת עזה או ערבים ארצישראלים אחרים, כפי שיוסכם עליהם באורת הדדי. לא. אני מבקש את סליחתכם. אני מבקש את סליחתה של הכנסת.

אורי אבנרי (מתנה שלי):

האם לא כתוב: Palestinian Arabs?

ראש-הממשלה מ. בגין:

לא. כתוב: Palestinians.

אנו החלפנו מכתבים עם נשיא ארצות-הברית וקבענו במכתבים האלה שבכל מקום שבו כתוב Palestinians מדינת ישראל אומרת 'Palestinian Arabs' ובתרגום עברי — ערביי ארץ-ישראל.

(קריאה: אבל אדוני אמר שהנוסח האנגלי הוא הקובע.)

אורי אבנרי (מתנה שלי):

אדוני ראש הממשלה, האם זה משנה את מהותם?

ראש-הממשלה מ. בגין:

שאלת, השיבותי לך, בכל הכבוד.

יוסי שריד (המערך):

אדוני אמר בטלוויזיה שהנוסח האנגלי הוא הקובע.

ראש-הממשלה מ. בגין:

מה היתה השאלה?

יוסי שריד (המערך):

ראש הממשלה אמר לא פעם אחת שהנוסח האנגלי הוא הקובע.

ראש-הממשלה מ. בגין:

הקול רע מאוד. אני לא שומע. בבקשה להנמיך את הקול ולקרוא קריאת ביניים. מי מדבר?

יוסי שריד (המערך):

ראש הממשלה אמר שהנוסח האנגלי הוא הקובע. האם לא אמרת כך?

ראש-הממשלה מ. בגין:

המכתבים גם כן מחייבים. מה זה, לשם מה הם נכתבים? אני כבר הודעתי ומה שהודעתי קיים, אבל המכתב בין נשיא ארצות-הברית וביני, יש לו משמעות, נכון או לא?

אבל אני מבקש את סליחתה של הכנסת. טעיתי בבחירת המסמך השני. הוא זהה עם המסמך הקודם ולכן

הברית לבין ישראל, אך סאדאת אומר שמלה זו לא מוצאת חן בעיניו, ואתם כבר מציעים לנו להמיר אותה במלים המבטלות לגמרי את כל המשמעות של סעיף (5) VI. תראו איך שמים לב למדה אחת, ועוד איך. עדיין לא קיבלנו את ההצעה האמריקנית החדשה הזאת שהיתה, כמובן, מוסכמת עם המצרים. חיפשנו מוצא, רצינו מוצא. אני חושב שמצאנו אותו. נכון, אם אפשר למצוא שם נרדף — סינונימוס בלעז — שאינו משנה את התוכן, נייבש את מוחנו כדי לחפש מלים כאלה תמיד —

מאיר פעיל (מתנה שלי):

באמת הצלחתם.

ראש-הממשלה מ. בגין:

— כדי להגיע להסכם שאנחנו רוצים בו בכל לבנו, כדי להגיע לשלום שאנחנו רוצים בו בכל נפשנו. אז, נכון, עשינו כולנו מאמץ אינטלקטואלי ובסיומו מצאנו את המלים המתאימות. במקום "does not derogate", במקום "is not to be inconsistent" — "is not construed" — על-פי הצעתו של היועץ המשפטי ה-פרוטסור זמיר — as contravening the provisions of Article VI(5) which reads as follows" — וזה שוב חוזר על אותו נוסח. זה נוסח שאנו יכולנו בהחלט —

מאיר פעיל (מתנה שלי):

אכן, מוזעזע מוסדות ארץ.

ראש-הממשלה מ. בגין:

מאיר, תן לי לדבר.

— להשלים אתו, לקבל אותו בלי שום ספקות.

ושוב אני יכול לומר: על-פי נוסח זה הסעיפים VI(2) ו-VI(5) הוחזרו למלוא משמעותם בחווה השלום.

לעומת זה עמדנו על מחיקת התוספת על ה-"comprehensive peace settlement" המשלחת האמריקנית אמרה לנו שיהיה להם קשה מאוד לשכנע את הנשיא סאדאת שיסכים למחיקה. אמרנו להם: תנסו, בסופו של-דבר בשביל זה באתם למזרח-התיכון כדי לשכנע. תנ"ו לשכנע. אני יכול לבשר לכנסת שבשיחה טלפונית בין הנשיא קארטר לביני מקהיר הודיע לי נשיא ארצות-הברית כי הנשיא סאדאת קיבל את המחיקה הזאת ולכן שני הסעיפים האלה, כפי שקראתי אותם, הם עכשיו מוסכמים על דעת ישראל, על דעת מצרים ועל דעת ארצות-הברית והם אינם פוגעים במאומה בתכנם ובמשמעותם בתוך חווה השלום.

עכשיו אני עובר למסמך הקרוי "המכתב המשותף". מקהיר, בעקבות השיחות שהיו לנו בווינגטון, הביא לנו נשיא ארצות-הברית נוסח של מכתב והוא לקח בחשבון את הטיעונים שלנו. אקרא את הנוסח כפי שהובא אלינו לקהיר: "מכתב זה מאשר הסכם בין ממשלות מצרים וישראל כדלקמן: ממשלות מצרים וישראל מזכירות כי הסכימו לשני המסמכים המצורפים הנושאים את השמות "מסגרת לשלום במזרח-התיכון" ו"מסגרת לכריית חווה שלום בין מצרים ובין ישראל" וכי חתמו עליהם בבית-הלבן ביום 17 בספטמבר 1978 לשם השגת הסדר שלום מקיף כאמור לעיל. מצרים וישראל, ההוחתמות על מכתב זה, עם החתימה על חווה השלום יגשו לביצוע ההוראות לגבי כינונה של רשות המינהל העצמי עם אוטונומיה מלאה לגדה המערבית ולרצועת-עזה. הן הסכימו לפתוח

ראשי-הממשלה מ. בגין :

תשמעו עד הסוף, מר אבנרי. יש לי הפתעה בשבילך. תשמעו עד הסוף. אתה יודע את האמירה המפורסמת, למי אין מראים מחצית מלאכה. זו אפילו לא רבע המלאכה.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

קראנו את המסמך. הוא אצלנו. מדוע אנחנו צריכים שיקראו אותו עוד פעם ?

ראשי-הממשלה מ. בגין :

אין לך. למה אתה מפריע לי לעשות את מלאכתי טוב ? מה קורה לך ? אני חושב שזה דרוש. אתה רוצה להכתוב לי ?

היו"ר י. שמיר :

חבר-הכנסת פעיל, אתה אינך יכול להכתוב לראש הממשלה את תוכן דבריו. חבר-הכנסת פעיל, אני מבקש ממך שלא להפריע.

ראשי-הממשלה מ. בגין :

לשם השגת הסדר שלום כולל, בהתאם למסגרות שהושגו לעיל, מצרים וישראל יגשו לביצוע אותם כללים הנוגעים בגדה המערבית וברצועת עזה. הן הסכימו לפתוח במשא-ומתן תוך חודש לאחר החלפת מסמכי האיש-רור של חוזה השלום. בהתאם למסגרת לשלום במזרח-התיכון מוזמנת הממלכה ההאשמית של ירדן להצטרף למשא-ומתן. משלחות מצרים וירדן יוכלו לכלול ערבים ארצישראלים מן הגדה המערבית ומרצועת-עזה וערבים ארצישראלים אחרים, כפי שיוסכם עליהם באורח הדדי. מטרת המשא-ומתן תהיה להסכים, לפני הבחירות, על האופי של כינונה של רשות המינהל העצמי הנבחרת — Administrative Council — להגדיר את סמכויותיה ואת אחריותה ולהסכים על נושאים אחרים הקשורים בכך. במקרה שירדן תחליט שלא לטול חלק במשא-ומתן יקיימו ישראל ומצרים את המשא-ומתן. שתי הממשלות מסכימות לשאת-ולתור בתום-לב כדי לסיים את המשא-ומתן מהר ככל האפשר. הן מסכימות גם כי מטרת המשא-ומתן הינה כינון רשות המינהל העצמי בגדה המערבית ובעזה כדי להעניק אוטונומיה מלאה לתושבים — inhabitants, כפי שאנו דרשנו. מצרים וישראל קובעות לעצמן את היעד להשלים את המשא-ומתן תוך שנה אחת, באופן שהבחירות יתקיימו בכל המהירות האפשרית לאחר שיושג הסכם בין הצדדים.

מלות הסבר : אין עוד תאריך-יעד להנהגת האוטונומיה. המשא-ומתן צריך להימשך שנה. חודש אחרי החילופים של תעודות האישור יתחיל המשא-ומתן והוא צריך להימשך שנה, ואילו הבחירות עצמן למועצה המינהלית צריכות להתקיים as expediting as possible, כלומר במהירות האפשרית. אין עוד תאריך-יעד להנהגת האוטונומיה, כפי שאנחנו תבענו. רשות המינהל העצמי המזכרת במסגרת לשלום במזרח-התיכון תכונן ותיחנך תוך חודש אחד לאחר שתיבחר, ובאותה עת תוחל תקופת המעבר של חמש שנים לאוטונומיה ביהודה, בשומרון ובעזה גם יחד. אז תתחיל הספירה של חמש שנים. הממשלה הישראלית, הצבאית והאזרחית, יוסג כדי שיוחלף ברשות המינהל העצמי, כמפורש במסגרת לשלום במזרח-התיכון. תהיה או נסיגה של כוחות מזוינים ישראליים ותהיה פריסה מחדש של הכוחות הישראליים שיישארו באזורי בטחון מוגדרים. כתב זה מאשר גם את הבנתנו כי ממשלה

הפסקתי את קריאתו. אין לי עכשיו בתק המסמך השני.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

אולי כבוד ראש הממשלה ישמע בעצתי, יציג פחות פרטים ויסביר את הבעיה ביסודה, את עקרונות ההסכם ?

ראשי-הממשלה מ. בגין :

חבר-הכנסת פעיל — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

אנחנו קוראים עברית ואנגלית טוב. החוזה והנספחים נמצאים על שולחן הכנסת.

ראשי-הממשלה מ. בגין :

האם אתה יכול לשמוע את התשובה ? אתה ב"טראנס".

(חבר-הכנסת מ. פעיל קורא קריאת-ביניים)

נו, שמעתם ? עכשיו תואיל לשמוע את תשובתי. אני מודה לך מאוד על הצעתך. יש לך יועצים, האמן לי, שהם, מבחינה משפטית, יותר בקיאים ממך, וגם אני למדתי משהו. אתה הרי היית מדריך בצבאנו, ברוך-השם, בוודאי למדת על נאפוליון. הוא אמר שהפרטים הם חשובים מאד. תקשיב לפרטים.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

אני יכול לצטט יותר טוב. אני מודיע לאדוני שהעיקר הוא החשוב ולא הפרטים.

היו"ר י. שמיר :

שאלת שאלה, מספיק.

ראשי-הממשלה מ. בגין :

אדוני, אני מדבר אל הכנסת ואליך גם כן. תואיל לשמוע.

ובכן, אני מבקש סליחה על התקלה הזאת. אני יכול להודיע לחברי הכנסת שבמסמך השני יש כל התיקונים שהצעתי בווישניגטון לנשיא ולמוכיר. למשל, הוחזרה המלה inhabitants וכו', אבל נשארו בה דברים חמורים מאד, באותה גירסה. תאריך-יעד נשאר, שנה אחת להנהגת האוטונומיה, נשארו קציני קישור בעזה והנהגת האוטונומיה קודם בעזה. מובן מאליו שהתנגדנו גם לסטיות הללו מהסמכי קמפ-דייוויד. ובאשר לקציני הקישור המצריים — כבר הסברתי.

לאחר כל הדיונים הסכמנו לנוסח אחר של המכתב. הוא לפני. הוא חשוב. אקרא אותו משום שלמכתב הזה ניתנה עכשיו הסכמת מצרים והוא מוסכם עכשיו על דעת כל שלושת המשלחות. מכתב זה מאשר כי מצרים וישראל הסכימו כדלקמן : מצרים וישראל מסכימות כי הסכימו בקמפ-דייוויד על המסמכים המצורפים הנושאים את השמות "מסגרת לשלום במזרח התיכון", שהוסכם עליו בקמפ-דייוויד ו"מסגרת לכריתת חוזה שלום בין מצרים לבין ישראל" וכי חתמו עליהם בבית הלבן ב-17 בספטמבר 1978. לשם השגת הסדר שלום כולל, בהתאם למסגרת שצויינה לעיל, מצרים וישראל יגשו לביצוע אותם כללים הנוגעים בגדה המערבית ורצועת עזה. הן הסכימו לפתוח — — —

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

באנגלית כתוב "הגדה המערבית" בהא-הידיעה. לא על תושבים מדובר אלא על שטח.

עכשיו אני עובר לנושא שונה לגמרי. לאחר שפ-
תרנו את הכעיה של סעיף VI(2) ושל VI(5) ואת ה-
בעיה של המכתב המשותף לשבועות רצוננו, והממשלה
סמכה ידה, והכנסת תחבקש אף היא לאשר את חווה
השלום על כל נספחיו, לרבות מכתב-הלוואי האחרון, כפי
שקראתי אותו באזניכם, היתה בעיה של החלפת שגרירים,
ובכן בשעתו הסכים הנשיא סאדאת, על-פי פנייתו של
נשיא ארצות-הברית, שחודש ימים לאחר הגיענו, נסי-
גתנו אל קו אל-עריש — ראס-מוחמד, יוחלפו שגרירים
תושבים בין ישראל לבין מצרים. אחד מחברי הממשלה
המצרית ב"קמפ-דייוויד" ראשון התחכם ובאחת מן ה-
שיחות אמר: בעצם אנחנו יכולים למנות את שגרירנו
בקפריסין שיהיה שגריר בישראל. באמת חכמה, והיא
גתנה לנו עילה לדרוש שיהיה כתוב: Ambassador
"Resident", שגריר-תושב. ובנספח השלישי, בסעיף
הראשון שלו, נאמר שעם השלמת נסיגת-הביניים, כלומר
לקו אל-עריש — — —

מר שחל, נכון שאינך אוהב שמפריעים לך? אני
בטוח שאתה לא מכבד מישהו שעומד אליך עם הגב
כשאתה מדבר מעל הבמה הזאת. או תזכור את הכלל
של הלל הזקן.

מושה שחל (המערך):

אדוני, אם היית מקפיד כפי שאני מקפיד... אל
תטיפף לאחרים.

ראש-הממשלה מ. בגין:

בסדר, אני רק ביקשתי. אין לי שום טענות. ביי-
קשתך שיתין לי לדבר כמו שצריך, בכבוד, אל פניהם
של חברי הכנסת, לרבות מתנגדי המכובדים, כנהוג ב-
פארלאמנט דמוקרטי.

ובכן באיתו נספח שלישי, בסעיף א', כתוב: "Upon
completion of the... resident ambassadors",
כך הסכמנו. לעומת זאת על-פי המוסכם בין הנשיא של
ארצות-הברית לבין נשיא מצרים נוסף חודש לאחר
אותם תשעת החודשים הדרושים להסגת כוחותינו אל הקו
אל-עריש — ראס-מוחמד. אנחנו חיינו עם זה חודשים
רבים. באחד הימים הודיע הנשיא סאדאת שהוא מבטל
את הסכמתו זאת ונימק את ביטול הסכמתו בזה שהוגש
לו — במשא-ומתן שהתקיים בווישניגטון, בבלייר-האוז
— שבמשך תשעה חודשים יהיו מקומות מסויימים שמהם
ניסוג לפני עבור תשעת החודשים, כמו אל-עריש וגם
מקומות אחרים. הממשלה החליטה בשעתה להשאיר את
האפשרות הזאת, אבל היא גם החליטה שאיננה מוכנה
להתחייב מראש להאריכם. הנשיא סאדאת אמר שמה-
סיבה הזאת, שאנחנו מעולם לא ידענו עליה, לאמור שיש
קשר בין החלפת השגרירים לבין שלבי הנסיגה במשך
תשעת החודשים, הוא לא ישלח עוד שגריר לישראל כע-
בור עשרה חודשים מאז חילופי תעודות האישור והוא
לא יקבל שגריר ישראלי.

מבקש אני להסביר לכנסת שזוהי בעיה רצינית מאוד.
כמה היא רצינית? יש בה הסמליות והביטוח הנורמא-
ליזאציה של היחסים. במאה ה-19 היו נציגים מוסמכים
של מדינות שלא-דווקא היו שגרירים. לא כן בימינו.
המדינה הקטנה ביותר משגרת שגריר ומקבלת שגריר.
ובבוא היום, כשארצות-הברית "נירמלה" את יחסיה
עם סין, שתי המדינות החליטו להחליף שגרירים. עד
אז, במשך השנתיים האחרונות, היו נציגים דיפלומא-

שלת ארצות-הברית תשתתף השתתפות מלאה בכל של-
בי המשא-ומתן. על החתום מוחמד אנואר אל-סאדאת,
מנחם בגין. עכשיו, יש הערה למטה: בכל פסקה שבה
מוסיע הביטוי "הגדה המערבית" הוא מובן ויובן על-
ידי ממשלת ישראל כיהודה ושומרון. זהו המסמך הרשמי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אדוני ראש הממשלה, מותר לשאול שאלה?

ראש-הממשלה מ. בגין:

זה המסמך המחייב.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

תרשה לי לשאול שאלה: אני מוצא פער בין התר-
נום האנגלי והתרגום העברי.

ראש-הממשלה מ. בגין:

הכנסת מצביעה רק על נוסח אחד והוא הנוסח בשפת
ישראל, בעברית.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אבל קובע הנוסח האנגלי.

ראש-הממשלה מ. בגין:

מר אבנרי, אני מבקש לתת לי להשיב לך.

שלמה הלל (המערך):

כבוד ראש הממשלה, מה הנוסח המחייב שאתה
חותם עליו?

ראש-הממשלה מ. בגין:

קודם אשיב לחבר-הכנסת אורי אבנרי ואחר כך ל-
חבר-הכנסת שלמה הלל. בבת-אחת אי-אפשר. חכה
לתורך, הכנסת, לפניה גם הנוסח העברי וגם הנוסח האנ-
גלי, אבל אני חושב שאומר דברים פשוטים שיתקבלו
על דעת כל חברי הבית. אנחנו מצביעים על הנוסח העב-
רי כאשר לנגד עיניכם הנוסח האנגלי. תוכלו להשוות בין
שני הנוסחים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

ואם יש פער?

ראש-הממשלה מ. בגין:

מה שאלת, חבר-הכנסת הלל?

שלמה הלל (המערך):

שאלתי מה הנוסח הקובע שראש הממשלה חושב
לחתום עליו. מה הנוסח המחייב?

ראש-הממשלה מ. בגין:

שאלת, אשיב לך. אל תעשה כמו מאיר. הוא נכנס
ל"טראנס" ואינו יכול להפסיק. אל תיכנס ל"טראנס".

ובכן, אמרתי שיהיו שלושה נוסחים: עברי, ערבי
ואנגלי. כל הצדדים הסכימו שאם תתעורר בעיה של הב-
נת המלים מבחינת הפרשנות, הנוסח האנגלי הוא הקובע.
פך הסכמנו.

עכשיו, מורי ורבותי, אני עובר לנושא אחר.

שלמה הלל (המערך):

מצביעים על הנוסח העברי, והוא חותם על הנוסח
האנגלי.

ראש-הממשלה מ. בגין:

טוב, תשובה בנורה נתתי, מר הלל?

שה הכול כדי שלא נצטרך לפנות. אני מקווה שגם נצליח בכך, אבל העניין הוא חשוב ביותר.

עם תום תשעת החודשים אנחנו עומדים לעזוב את בארית הנפט שכרינו ועמלנו עליהן בסיני — בחוף סיני ובסיני. זו הסיבה שבגללה ביקשנו שמצרים תתן לנו את החייבות שתמכור לנו במחירי השוק העולמי — לא ביקשנו שום חסדים — כמות מסוימת של נפט, לאמור 2.5 מיליון טון. היום אנחנו מפיקים מבארית הנפט 1.6 מיליון טון בשנה. כעבור שלושה או שישה חודשים אנחנו בלי שום קושי יכולים להגיע לתפוקה של 2.5 מיליון טון. זו הכמות הדרושה לנו כיום כדי למלא את החסר. זאת היתה בקשתנו — התחייבות מצרים למכור לנו 2.5 מיליון טון נפט במחירי השוק העולמי. כידוע לכם, למצרים אין צורך בנפט והיא כבר כיום מייצאת, כך שלא היתה פה שום פגיעה במצרים, במעמדה או בצרכיה הכלכליים.

המצרים לא קיבלו את הצעתנו זאת. לכן אמרנו כי בהיות שאלה זאת חיונית יש למצוא לה פתרון, מפני שאנחנו לא מוכנים להביא את חוזה השלום לאישרור הכנסת או לחתום עליו. אחרי שקלאוטריא וביזמתם של קבוצת חברי הממשלה בפגש שר החוץ שלנו ביום ב' בלילה עם מזכיר המדינה והעלה לפניו רעיון. אי-אפשר לומר שהעלה לפניו הצעה, כי הממשלה עדיין לא החליטה על כך, אבל היתה לו סמכות מלאה להעלות את הרעיון הזה — לאמור: שהמצרים יתנו לנו התחייבות למכור לנו נפט במחירי השוק העולמי, בלא אפליה, כמו לכל שאר המדינות; ואילו ארצות-הברית תיתן לנו ע"ר רובה, לעשרים שנה, שבמקרה הצורך תספק לנו את כל התצרוכת השנתית. מזכיר המדינה אמר שעשרים שנה זה זמן ארוך מאוד. הם הציעו בתחילה עשר שנים וכרגיל במקרים כאלה עושים פשרה והוסכם על חמש-עשרה שנים.

לאמור: מצרים תיתן לנו מכתב ובו ייאמר שהיא תמכור לנו נפט במחירי השוק העולמי ובלא אפליה. הכ"מ תהיה מוכרת במכתב מטעם הממשלה המצרית; לעומת זאת תיתן לנו ארצות-הברית מכתב שבו תודיענו כי אם יחסר לנו נפט היא תהיה מוכנה במשך חמש-עשרה שנים לספק לנו גם את מלוא התצרוכת, כפי שהיא עומדת היום בין 8 ל-9 מיליון טון נפט.

תמר אשל (המערך):

האם המכתב האמריקני כבר בידינו?

ראש-הממשלה מ. בנין:

עדיין לא, אבל הוא יהיה בידינו. אני מבטיח, חברת-הכנסת אשל הנכבדה, שאנחנו נחתום על חוזה השלום כאשר המכתב הזה יהיה בידינו ולא אחרי כן. עדיין לא קיבלנו את המכתב של ממשלת מצרים, אנחנו מחכים לו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אדוני ראש הממשלה, כתוב: "will entertain bids". האם זו התחייבות למכור או התחייבות לשקול?

ראש-הממשלה מ. בנין:

ההתחייבות של מצרים תהיה למכור לנו נפט כמו לכל מי שמבקש לקנות נפט ממצרים, בלי אפליה — זאת ההתחייבות — וזה מ-"other bidders". שום דבר לא אסתייר מפני הכנסת. כמו שבדיוק הסכמנו כך אסביר את העניינים.

ובכן, מורי ורבותי, עדיין אין זה סוף-פסק בפרשה

טיים של סין בארצות-הברית ושל ארצות-הברית בסין, אבל היחסים לא נחשבו עדיין נורמאליים. מתי הוכרו ככאלה? — לאחר ששתי הארצות החליטו להחליף ביניהן שגרירים. ולכן החלפת שגרירים, כפי שהוסכם — ואחד המסכים היה נשיא ארצות-הברית — היתה ב' שבילנו רבת-חשיבות: אנחנו מתחילים בנורמאליזציה של היחסים בין מצרים לבין ישראל; במצרים ישב שגריר ישראלי, ובמדינת ישראל — שגריר מצרי.

היה ויכוח. בירושלים פתרו את הבעיה. כיצד? הממשלה החליטה שהיא מוכנה לקבל אפשרות, לאחר ששר החוץ יציג את ההצעות בפני הממשלה והיא תסכים להן, של שלבי הנסיגה במשך תשעה חודשים, לפני עבור שלושת-רבעי שנה אלה. לאמור, אנחנו נתנו את הסכמתנו.

אתמול קיבלתי את המכתב הזה מאת נשיא ארצות-הברית ואישתית את קבלתו: "אדוני ראש הממשלה הנכבד", כך מתרגמים אצלנו בעברית. Dear Mr. Prime-Minister — "קיבלנו מכתב מן הנשיא סאדאת כי תוך חודש ימים לאחר שישאל תשלום את נסיגתה לקורביניים בסיני, כנקבע בחוזה השלום בין מצרים ובין ישראל, תשלח מצרים שגריר-תושב לישראל ותקבל מצרים שגריר-תושב ישראלי. אכיר לך תודה אם תאשר כי נוהל זה יהיה מוסכם על ממשלת ישראל. בכנות, גימני קארטר". כבר אתמול אישרתי את קבלת המכתב הזה, וכך באה בעיית החלפת השגרירים על פתרונה.

אני עובר לעניין רציני מאוד, והוא עניין הנפט. אדוני הוישבראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, הצריכה השנתית של ישראל היא בין 8 ל-9 מיליון טון נפט. זוהי בעיה חיונית לנו לא רק כדי שאורחי ישראל יוכלו לנסוע במכוניות ולא רק כדי שגלגלי התעשייה שלנו — אנחנו מדינה מועצת — יוכלו להסתובב ופועלינו יוכלו לעבוד, אלא זוהי בעיה חיונית לקיומה של כל מערכת ההגנה שלנו, ודי לחכימא ברמיזא.

(חברת-הכנסת ש. אלוני קוראת קריאת-ביניים)

כאן אין צורך להוסיף שום פרט. לא שמעתי אותך, שולמית, ואני מצטער. אני מדבר על דבר חשיב.

עכשיו אני רוצה להודיע לכנסת כי הממשלה נהגה בזירות בקשר עם הבעיה החשובה הזאת. עוד לפני ה' מהפכה או ההפיכה באיראן אנחנו שמענו מפיו של ה' שאה שתי הודעות שהדאיגו אותנו, כשהוא עדיין היה ב' שליטה מוחלטת באיראן. השאה הבטא בפומבי כך: אם באחד הימים מועצת-הבטחון או ארצות-הברית של אמ' ריקה או המעצמות הגדולות יחליטו על חרם נפט על ישראל, איראן תצטרף לחרם הזה. הומנתי את שר ה' אנרגיה הטוב שלנו, הפנתי את תשומת-לבו לשתי ההודעות האלו של השאה ואמרתי לו — חברי-הכנסת גרופר, אל ת' חכה. לך וחפש מקורות אחרים, והלך וחפש ומצא.

לכן, כפי ששמעם לב, מורי ורבותי, לאחר שאיראן הפסיקה את אספקת הנפט, אפילו טיפה אחת של נפט בעקבות המהפכה החומיינית, אשר חלקים בעולם רואים בה מהפכה מתקדמת — אוי לאזניים שכך שומעות — לאחר המהפכה החומיינית הוצא לא פנינו לארצות-הברית רית ולא ביקשנו שהיא תקים את ההתחייבות שהיא נתנה לקדומי, חברי-הכנסת רבין, בשנת 1975 לאחר שעובנו את אבו-ירודיס — התחייבות חשובה מאוד: אספקת כל צרכי הנפט ל-5 שנים תמימות. לא פנינו ואנחנו נע-

תקום מדינה פלשתינית. ישראל תיסוג לקווי 1967. ה"חלק המזרחי" — כפי שהוא מתבטא — "הערבי של ירושלים לא יימסר לישראל". לאחר שהוא הצהיר את שלוש ההצהרות האלה הואיל הד"ר ח'ליל לומר שבימים אלה, לפני החתימה, על סף החתימה, מוטב שכל הצדדים יימנעו מהצהרות מדיניות פומביות כדי שלא להחריק את היחסים. מאחר שהוא השמיע שלוש הצהרות אלה, כראש הממשלה אין לי שום ברירה אלא להשיב עליהן בלשון שאיננה משתמעת לדו־פנים באוני עם ישראל, באוני העם במצרים, באוני ערב הסעודית שהשמיעה הודעה על-ידי הנסיך פאהד, באוני ארצות-הברית של אמריקה ובאוני כל עמי תבל. אני משמיע את הדברים האלה, כפי שאני יודע את השקפותיהם של חברי הכנסת, לא רק על דעת הצד הזה של הבית אלא גם על דעת החברים היושבים מולי, גם על דעת רוב חברי הכנסת היושבים לימיני, כלומר הרוב המכריע של הכנסת, נציגי העם.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

כבר קרה שרוב הפך למיעוט, ומיעוט הפך לרוב.

ראש-הממשלה מ. בנין :

לזה תצטרך לחכות הרבה זמן, חברי-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

זה יהיה הרבה יותר מהר מכפי שאתה חושב. כשם שלא רציתם שלום עם מצרים, ועכשיו אתם מסכימים לכך — כך תסכימו מחר לשלום עם הפלשתינאים.

ראש-הממשלה מ. בנין :

אני יכול להבין אותך, חברי-הכנסת אבנרי, שנים רבות לא נאמת בכנסת. יש דחיפה. אני מבין. אבל תב-ליג. יבוא תורך. ביקשת שהנאומים ינאמו לפי סדר ה-אלף-בית כדי שאתה תהיה ראשון.

דינאל רוזוליו (המערך) :

ברוך-השם על שהמלצה זו לא נתקבלה.

ראש-הממשלה מ. בנין :

הצהרה ראשונה של הד"ר ח'ליל, ראש ממשלת מצרים: ישראל תשוב לקווי ה-4 ביוני 1967. ד"ר ח'ליל, אני מודיע לך שלעולם לא תשוב ישראל לקווי ה-4 ביוני 1967.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
זאת אומרת שלא רוצים שלום.

ראש-הממשלה מ. בנין :

אפילו אם חברי-הכנסת וילנר ירצו, ישראל לא ת-שוב לעולם לקווי ה-4 ביוני 1967.

אני מדבר עכשיו עם הד"ר ח'ליל. תן לי לגמור. שנית, הד"ר ח'ליל אמר: החלק המזרחי של ירו-שלים יינתק ממדינת ישראל. הד"ר ח'ליל הנכבד ו-היקר, תרשום לפניך: ירושלים המאוחדת, האחת, היא בירת ישראל הנצחית, לא תחולק עוד לעולמים, וכו' היא תישאר לדורי דורות.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
לא רוצים שלום.

ראש-הממשלה מ. בנין :

אני מדבר על ירושלים, והוא — חברי-הכנסת וילנר

זאת. יש הצעה נוספת של שר האנרגיה, חשובה מאוד, להבטחת הכמות של 2.5 מיליון טון מדי שנה בשנה. תב-רי הכנסת יסכימו אתי אם לא אפרט את ההצעה הזאת, משום שהיא נמצאת על המשא-ומתן. אבל ה"הצעה היא חשובה, היא לא קשורה בממשלת מצרים, אבל מדובר בהבהרת מצב שבו אנחנו נדע שאמנם כן נקבל מדי שנה בשנה 2.5 מיליון טון נפט ממקורות אלה. אבל הצעה מיוחדת זו, כפי שאמרתי, עודנה במשא-ומתן. כך נפתרה, לפי הכרתנו, בעיית הנפט. אני רוצה מייד להודיע לחברי הכנסת שנעשה כל מה שאפשר כדי שלא נצטרך ללכת לאמריקה בעניין זה, לא לבקש את התחייבותה מ-1975 ולא את ההתחייבות שהיא תתן לנו בימים הקרובים, לספק נפט לחמש-עשרה שנה. ה"התחייבות היא התחייבות רצינית מאוד, אין שום ספק בכך. ארצות-הברית של אמריקה מבטיחה בכתב לעשות משהו, לעיני כל העולם, מי יהיה הציניקן אשר יעלה על הדעת שתופר הבטחה כזאת?

הבעיה העומדת היא באופן לגמרי אחר — לאמריקה עצמה יש היום משבר של אנרגיה. עובדה היא שקווי טיסה גדולים ורבים הפסיקו כבר היום עשרות טיסות בגלל המחסור באנרגיה. הבית-הלבן הוריד את הטמ-פראטורה בין כתליו באופן שישמש דוגמה לשאר האז-רחים, ועוד תהיינה הגבלות בקרוב.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית) :

גם במשרד ראש הממשלה הורידו את הטמפראטורה?

ראש-הממשלה מ. בנין :

אומר לך, במשך תשעה חודשים אין צורך להוריד שום טמפראטורה אצלנו בבית. ברוך-השם, יש לנו שמש בארצנו הקטנטונת. שלושה חודשים לפעמים יש צורך, ואנחנו נוכל להסתדר. אני מבטיח שאם יהיה צורך להנהיג הגבלה כזאת לא נהסס להנהיג אותה ואני בטוח שהאזרחים יבינו, הרי בנפשנו הדבר. מדוע צריך לבז-בז אנרגיה? — צריך להשתמש בה בלי ביבוב.

מורי ורבותי, שמתי לב שלפני כעשרה ימים קיים נשיא ארצות-הברית מסיבת עיתונאים, קם עתונאי אחד ושאל אותו לאמור: אדוני הנשיא, בארצות-הברית של אמריקה יש משבר של אנרגיה — ואתה תיתן נפט ל-ישראל? הנשיא השיב בכבוד — אני רוצה להביע את מלוא ההוקרה לתשובה כזאת וכך אמר: א. אנחנו ג"קיים את התחייבותנו; ב. כל הצריכה השנתית היש-ראלית איננה אלא 1% של צריכתנו שלנו, כלומר של אמריקה. תשובה נאה, מכובדת ומכבדת את מי שנתן אותה. אבל גם את השאלה אסור לשכות. עלולים להימצא אנשים בארצות-הברית של אמריקה, שכאשר יהיו ק"שיים יאמרו: אנחנו הורדנו את הטמפראטורה בבתינו, אנחנו לא יכולים לצאת ביום ראשון לטיול — ואנחנו נותנים נפט לישראל? תיתכן גם גירסה אחרת שישתמשו בה. איננו רוצים בה. זה עניין פסיכולוגי חשוב. לכן אנח-נו רוצים להיות בטוחים, לעשות את הכול כדי להבטיח, כל מה שאדם יכול לעשות, שנקבל את הנפט ממקורות אחרים. אמנם הערובה האמריקאית תהיה ערובה — ושללא נזדקק לה. נעשה את המאמצים האלה. אבל, נכון, אם לא תהיה שום ברירה נפנה למי שהתחייב, ואין לי שום ספק שהוא יקיים את התחייבותו.

אדוני היושב-ראש, ראש ממשלת מצרים הד"ר ח'ליל, אדם חביב, כפי שכבר אמרתי, נשא נאום לפני ימים מספר ובו אמר, על-פי לשונו: "בעזה ובגדה המערבית

ראשיהממשלה מ. בנין:
שניכם, נציגי שלי"י, הקשיבו לי, כי הבעיה היא רצינית. יש לי פנינה ספרותית בשבילכם. מלים אלה הן קטע במחזהו של איבסן "אויב העם". באנגלית זה מצלצל יפה — in politics never say never.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אני מציע לך לקבל את הצעתו של איבסן.

ראשיהממשלה מ. בנין:
אני מדבר עם ד"ר ח'ליל — עונים לי; אני משוחח עם איבסן — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אני רוצה שתדבר גם עם הד"ר פעיל.

ראשיהממשלה מ. בנין:
אתה מוסיף להפריע לי. אני רוצה לומר לכם, אני מקבל מה שאמר איבסן, זה נכון; מה שאמרתי לא שייך לפוליטיקה, זה עניין לחינוך, לקיומנו. אנו רוצים לגלות יחס הגון, תוך כבוד הדדי, לשכנינו הערבים בארץ ישראל. מדינה פלשתינאית היא סכנה לעצם קיומה של מדינתנו, שלמענה שפכנו דם וסיכנונו את נפשותינו. עלי לומר לבני עמנו: אין כוח בעולם שירצה, שיוכל להסיים להקמת מדינה פלשתינאית ביהודה, בשומרון ובעזה. היא תסכן את ילדינו בתל-אביב, את גשותינו בפתח תקווה. זו לא פוליטיקה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מפני שאין מדינה פלשתינאית יש שפיכות-דמים. תהיה מדינה פלשתינאית יהיה שלום בטוח.

אליקים (גוסטאב) בריאן (הליכוד):
מדוע היא לא קמה עד 1967?

ראשיהממשלה מ. בנין:
מדובר בעצם קיומנו. אתם חושבים שניתן לשחק בסיסמאות כאשר מדובר בחיי ילדינו? וכי אין לנו ג' סינון? היתה משפחה ברוממה ולה שלושה ילדים קטנים. הם כמעט נרצחו בעריסותיהם. ראיתי את הריסות הבית. מי הם נכדים אלה, לא אומר. אתם רוצים שזה יהיה הד מצב? כך היה אילו היתה קמה מדינה ערפאחית ביהודה, בשומרון ובעזה. היא היתה בסיס סובייטי. במשך ימים ספורים היו יושבים בבית-לחם גנרלים ויועצים סובייטיים. זה דרוש לנו?

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):
זאת רוצה וילנר.

ראשיהממשלה מ. בנין:
וילנר רוצה בזה? הוא לא יוכה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אם תהיה מדינה פלשתינאית פרו-אמריקנית — תס' כימו?

ראשיהממשלה מ. בנין:
שאלת את השאלה המטופשת הזאת — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
התשובה היא מטופשת.

— מפסיק אותי. מה אתה יודע על ירושלים? שמעתי את נאומך בסובייט העליון. אתה חושב שאינני יודע מה אתה אומר על ירושלים? אני מדבר אל הד"ר ח'ליל. חברה-הכנסת וילנר, אל תפסיק אותי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אם אתה רוצה להמשיך בכיבוש ולחסל את העם הישראלי, זאת אומרת שאתה רוצה מלחמה ולא שלום.

ראשיהממשלה מ. בנין:
הבל הבלים, רעות-רוח, אין שחר למה שאמרת.

הצהרה שלישית — בתשובה לד"ר ח'ליל: ביהודה, בשומרון ובעזה לעולם לא תקום מדינה הקרויה פלשתינאית.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
רוצים מלחמה ולא שלום. לא רוצים שלום אלא כ"י בוש.

היו"ר י. שמיר:
חברה-הכנסת וילנר, כל אחד מדבר בתורו. יש לך רשות דיבור.

אליקים (גוסטאב) בריאן (הליכוד):
הוא על תקן של חברה-הכנסת טובי.

ראשיהממשלה מ. בנין:
אחזור על המשפט למען בהירות הפרוטוקול:

ביהודה, בשומרון ובעזה לעולם לא תקום מדינה פלשתינאית. אפשר לשאול: מניין אתה יודע? זוהי התשובה: על דעת הרוב המכריע בבית זה לא נסכים לכך, לא נתיר זאת, לא נאפשר — —

משה שמיר (הליכוד):
החזוה שאתה חותם עליו מוביל ישירות לכך.

שרשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
האוטונומיה תוביל למדינה פלשתינאית.

ראשיהממשלה מ. בנין:
האוטונומיה לא תוליך למדינה פלשתינאית. זוהי אוטונומיה, לא מדינה פלשתינאית.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
רק אם תקום מדינה פלשתינאית ליד ישראל — יהיה שלום.

ראשיהממשלה מ. בנין:
חברה-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, אני רוצה לומר לך: אני יהודי זקן, את יותר צעירה. את עוד תזכי שנים רבות לאחר שאני לא אהיה לראות שיש אוטונומיה ואין מדינה פלשתינאית, וכך בניך ונכדיך וגם הדורות הבאים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אדוני המדינאי הזקן, שמע-נא מחבר כנסת צעיר: מדינאי גדול לעולם לא אומר — לעולם לא — שמא — —

ראשיהממשלה מ. בנין:
מי אמר שאני מדינאי גדול? — אתה מדינאי גדול; אתה אימר.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
כולנו נחוזה במדינה פלשתינאית ליד ישראל.

ראש-הממשלה מ. בנין :

תודה רבה על העצות שלך. סלח לי מאוד. אדוני היושב-ראש, לעם היהודי יש זכות מלאה להתנהל בארץ-ישראל. זכות זו קיימה ותקווים. אני רק מצטער על ש-יש אנשים אצלנו המטעים את הציבור במשך שנה תמימה ומכחישים מה שנעשה במשך שנה ומחצה אחרונות בשטח זה. אבל שהם יזכרו את הכתוב בתורה: "מדבר שקר תרחק". עליהם לזכור את הפסוק הזה.

בימים אלה החליט בית-המשפט העליון, בשבתו כבית-דין גבוה לצדק, בהרכב מורחב של חמישה שופטים, לאמור שההתנהלות האזרחית היא חלק של מערכת הבטחון של ישראל. זהו פסק-דין עקרוני, תקדימי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
ופוליטי.

ראש-הממשלה מ. בנין :

ואם מישור יאמר לי אי פעם שההתנהלות היהודית בארץ-ישראל היא בלתי-חוקית, יהיה אשר יהיה האומר, כך אשיב לו: יש שופטים בישראל.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

ואני אומר בכנסת שפסק-הדין הזה הוא פוליטי.

(קריאה: אל תיידה אבנים בבית-המשפט העליון. זה מעשה שלא ייעשה)

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
בית-המשפט עומד לביקורת.

ראש-הממשלה מ. בנין :

חברת-הכנסת שולמית אלוני, כמה פעמים את דרשת לכבד פסק-דין, ועכשיו — לא? זהו פסק-דין של בית-המשפט העליון, בהרכב של חמישה שופטים, אין עירעור ממנו.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
יש דיון מיוחד.

ראש-הממשלה מ. בנין :

אין. מהרכב מורחב אין עירעור.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח) :
היו לנו פסק-דין פוליטיים. גם כשאין נותנים לי ערבים לגור ברובע היהודי בירושלים. מותר לחלק. שופטים טועים.

(קריאה: זה לא היה פוליטי.)

ראש-הממשלה מ. בנין :

מותר, אבל עלינו לזכור שזה פסק-דין של בית-משפט גבוה לצדק.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :

מי שמטיל ספק בהחלטות בית-המשפט עובר עבירה. לולא היתה לך חסינות היית עומדת למשפט.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

זהו פסק-דין פוליטי מובהק.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :

אתה עובר עבירה על החוק ואתה נהנה מחסינות.

ראש-הממשלה מ. בנין :

תכתוב לברז'נייב מכתב. מה אתה מחכה?

(קריאה: למדינה פלשתינאית פרו-אמריקנית אתה מסכים?)

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אני מסכים לכל מדינה פלשתינאית עצמאית.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל) :
קיבלת רשות ממוסקבה?

ראש-הממשלה מ. בנין :

יש לי בקשה לשני השכנים של חברת-הכנסת וילנר — אולי תצליחו להרגיע אותו? הרי אתם כל כך קרובים לו. אני יודע שאתם רחוקים ממנו, אבל אתם יושבים על ידו. תעזרו לי קצת.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל) :

קרובים רק מבחינה גיאוגרפית, אבל רחוקים מאוד —

ראש-הממשלה מ. בנין :

אמרתי. אין שום ספק בדבר.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אדוני ראש הממשלה, הנושא הוא בחיינו, הוא רציני מכדי לפטור אותו בכמה סיסמאות. אולי הכנסת תנהל פעם ויכוח רצינונאלי על הנושא?

ראש-הממשלה מ. בנין :

תגיש הצעה לסדר-היום של הכנסת. אם תגיש הצעה לסדר-היום לדון בנושא של מדינה פלשתינאית אני אעלה לבמה ואשיב לך, ואמליץ בפני הכנסת לקיים דיון בשאלה זו, ובסיום הדיון תיווכח כמה מעטים בבית הזה התומכים ברעיון הנקלה והמסוכן הזה, שאין בכלל שום עור לסכנתו. אבל לאחר שהסכמנו לדון בנושא אולי אוכל להמשיך בדברי ללא הפרעות.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אני זוכר את הימים כשהייתי יחיד בבית זה שהיה מוכן להחזיר את סיני תמורת שלום. יחיד.

הח"ר י. שמיר :

חברת-הכנסת אורי אבנרי, יש גבול. אני מבקש שקט.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

אדוני ראש הממשלה, אפשר לשאול שאלה? בר-שותך.

ראש-הממשלה מ. בנין :

בבקשה. אבל אולי לא עכשיו —

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

אם אתה מסכים, שאלה בקשר ליהודה ושומרון.

ראש-הממשלה מ. בנין :

תני לי להמשיך עוד פיסקה אחת חשובה מאוד. תש-מח לשמוע מה שאני עומד לומר. אני עומד לדבר על התנהלות בארץ-ישראל. נכון שתשמחי אם אומר משהו בנושא זה?

שמאל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה) :

אולי, בכל-זאת, נדחה את זה לשבוע הבא?

ראש-הממשלה מ. בנן :
אדוני הישבר-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, כשיהיה אישור הכנסת, ובתנאי שהיא תיתן את האישור, נוכל לחתום, כפי שאנחנו מקווים, בשבוע הבא על חוזה השלום בין מצרים ובין ישראל. לא נפתרו עדיין בעיות הבטחון. פטחון ישראל יהיה עדיין במרכז דאגתנו. גם אז, אחרי חתימתו של חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים, תהיה לנו חזית צפונית-מזרחית, ואני אסביר מה פירושה: 8 דיביויות משוריינות, 6 דיביויות ממוכנות, 15 חטיבות עצמאיות, 5,920 טאנקים, 3,320 תותחים, 800 מטוסי קרב ומפציצים, 113 סוללות, 9 משגרי טילי "סקאד", 14 סטי"ל, 2 פריגאטות, והרשימה עוד איננה מלאה.

החזית היום תהיה מבוססת על סוריה וירדן, ועל לי-בנון שבחלקה היא כבושה על-ידי סוריה, ועל עיראק, ואולי גם על ערב הסעודית. חברי הכנסת צריכים לדעת שעיראק ביקשה מגרמניה המערבית 1,000 מובילי טאנקים. במלים אחרות, במשך 48 שעות יכולות ארבע דיביויות משוריינות על הטאנקים שלהן, לעבור את המדבר, להגיע לרמת-הגולן או לחזית ישראלית אחרת. לא היה עד כה מצב כזה. ערב הסעודית, כעבור שנים מספר, תהיה בעלת מטוסי F-16. בירדן יש צבא טוב, צריך להודות על האמת. לסוריה יש יותר טאנקים מאשר לי-מצרים: מספר הטאנקים של סוריה הוא 2,800, למצרים יש בערך בין 2,200 ל-2,400 טאנקים. תהיה לנו חזית מזרחית-צפונית כזאת. כן, לא ניבהל. אם נותקף נערוך התקפת-נגד, ואלוהי ישראל יהיה בעוזנו ונדביר את אויבינו ונקיים את חירותנו ואת עצמאותנו. אבל הסכנה היא רצינית. על הכנסת לדעת. הדבר לא תלוי בנו. אנחנו רוצים לחתום על חוזה שלום עם סוריה, עם ירדן ועם לבנון. הן אינן מוכנות היום לבוא אל שולחן הדיונים שלנו. לא אלאה ולא אתעייף מלקרוא לשלוש מדינות אלה להשתתף בתהליך השלום. מותר לומר: דיינו עם כל המלחמות במזרח-התיכון. מה הן נותנות לערבים? האם הם משמידים את מדינת ישראל, כי הרי זו מטרת מלחמה מעין זו? הם יכולים אי פעם לחלום על השמדת מדינת ישראל? אבל הם שופכים את דם בניהם לאלפים וגם את דם בנינו. דם בניהם הוא דם אנשים. לכן אני מוקיר ומעריך אותם. דם בנינו יקר מכל יקר. כל המלחמות האלה לשווא; לעולם לא ישיגו את המטרה שלהן. למה לנהל מלחמות שווא? למה לא לעשות שלום? אני יודע שגם קריאה זו, לפי שעה, תהיה כקריאת אדם במדבר והם לא יבואו. תבוא השעה, תגיע השעה וגם אתם ננהל משא-ומתן ונחתום על חוזה שלום, אבל בעתיד הנראה לעין איני יכול לומר שכך יהיה. יש חזית בגדאד. החזית הזאת התכנסה בבירת ארם-נהריים והחליטה ה-חלטה האומרת במפורש שישאל צריכה להיעלם מן המפה. זוהי חזית של איבה.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
זה לא נכון, אדוני ראש הממשלה. החלטות בגדאד מדברות על שלום עם ישראל.

ראש-הממשלה מ. בנן :
אתה אומר לי מה כתוב שם?

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
שנינו קראנו. כתוב: שלום צודק ובר-קיימא במזרח-התיכון, שלום עם ישראל.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
אני אומר פעם שלישית שפסק-הדין הוא פוליטי.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
אתה עובר עבירה של בזיון בית-המשפט.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
לשם כך גיתנה חסינות.

היו"ר י. שמיר :
אני מבקש שקט. ממילא לא שומעים אף מלה אחת שאתם אומרים. אבקש להפסיק את הוויכוח.

ראש-הממשלה מ. בנן :
אדוני הישבר-ראש, לפני דקות מספר קרה דבר חמור מאוד. חבר הכנסת, בנצלו את חסינותו, הרשה לעצמו לומר שבית-המשפט קיבל החלטה פוליטית. זאת פגיעה חמורה ביותר בבית-המשפט בישראל. בית-המשפט הוא עצמאי לחלוטין, וימי שאומר כפי שנאמר פוגע באשיות הדמוקרטיה בישראל.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
אינך צודק.

ראש-הממשלה מ. בנן :
אדוני הישבר-ראש, יואיל להעיר בכתב או בעל-פה לאותו חבר כנסת שהוא השתמש לרעה בחסינותו ב-פגעו בכבודו של בית-המשפט בישראל. אנחנו כולנו חייבים בכבודו של בית-המשפט בישראל.

שמעוני, אילו בית-המשפט העליון היה מקבל פסק-דין הפוך, הממשלה היתה מבצעת אותו.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
שמעוני עליכם, עם "תנועת הגידורים" שלכם ב-טחים המוחזקים. אני רוצה להודיע שחבר הכנסת הזה הוא פעיל.

ראש-הממשלה מ. בנן :
אפשר גם להפסיק את הלשון, אבל זאת בושה ש-חבר כנסת משתמש בחסינותו כדי לפגוע בבית-המשפט בישראל, בכבודו ובמעמדו.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
זאת רטוריקה יפה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
את מנצלת את החסינות שלך. זאת עבירה על החוק.

ראש-הממשלה מ. בנן :
שופטים שופטים צדק בישראל.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית) :
אני אפנה אל ועדת הכנסת. פה נעשתה עבירה על החוק. זהו בזיון בית-המשפט.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
חברי הכנסת הדתיים מתחו ביקורת על בית-המשפט בפרשת בני שלט.

היו"ר י. שמיר :
אני מבקש להפסיק.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
על מה נזעקתם? במדינת ישראל אפילו מחיר הביצים הוא נושא פוליטי.

ראשי-הממשלה מ. בנין :

היום אנחנו דנים על חוזה שלום בין ישראל למצרים ולא על חוזה שלום בין הליכוד והמפד"ל.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
אני קראתי את הנוסח.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
אולי תקדיש כמה מלים לחזון השלום ? אולי תצודד את העם ותדבר על מהות השלום ?

ראשי-הממשלה מ. בנין :

ראשי-הממשלה מ. בנין :
עוד מעט, אם תתני לי, ואני בטוח שאת תלכי בעקבותי. צריך לתת לאדם סיכוי. עדיין לא סיימתי. זה בן-אדם ארוך, מה אפשר לעשות ? אין זה עניין רגיל בן-חינוך הלאומיים. זו הפעם הראשונה במשך שלושים שנה שאנחנו דנים בחוזה שלום. אני נואם קרוב לשעתיים. עוד עשר דקות.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
אם היית מתחיל במשפט : "מאז שלושים שנה" היה מצויין. צריך להתחיל מהדברים החשובים.

ראשי-הממשלה מ. בנין :
אילו הייתי מתחיל בזה, שמי היה מאיר פעיל ולא מנחם בנין. אני לא מתבייש בשמי.

ובכן, אנחנו ננהל את המשאומתן ואני רוצה לתת התחייבות נוספת לכנסת. לפני שנחתום על ההסכם בן-נוגע להסדרי האוטונומיה הוא יובא לאישור הכנסת. ה"ממשלה, גם אם תאשר את ההסכם הזה, לא תחתום עליו אלא לאחר שהכנסת תאשרו מלכתחילה, כפי שאנחנו עושים היום עם חוזה השלום. וכפי שאנחנו מכבדים ו-כיבדנו את ההתחייבות לגבי חוזה השלום, אתם יכולים לסמוך על כך שנכבד את ההתחייבות לגבי ההסכם המפורט על הסדרי האוטונומיה. לכן היום איננו דנים על בעיית האוטונומיה. אנחנו דנים על בעיה אחת ויחידה, הלוואי היא חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים, כפי שמונה לפניכם, קראתם אותו על סעיפיו ונספחיו. לא חתמנו על שום הסכם סודי, לא עם אמריקה ולא עם מצרים, וגם לא ננהל כך בעתיד.

מה ערכו של אותו חוזה שלום, גבירותי ורבותי, ש-למענו הקרבנו קרבתנו כבדים מאוד ? לא זו בלבד שלא אכתיש זאת, אהיה הראשון שאודה ואודיע על כך — קרי בנות כבדים מאוד. אחד הקרבנות — את הכאב עליו איני מסוגל להביע בשפת אנוש, אבל כך החלטנו וכך הכרענו, הרוב הכריע. ומדוע ? חוזה השלום הוא פריצת חומת האהבה שהקיפה את ישראל מכל עבר מאז הסקתה. למעשה לא שלוש שנה אלא שישים שנה תמימות ו-יותר מזה היינו מוקפים מכל עבר במדיניות שהכריזו עלינו כעל אויב, שקיימו נגדנו מצב מלחמה מתמיד, ש-ביצעו נגדנו מעשי איבה, שעשו בנו חמש מלחמות. ו-אנו שואפים, כל ממשלות ישראל, לפרוץ טבעת האהבה הזאת, לנסות להגיע לחיי שלום בלי הרג, בלי יתמנות, בלי שכול ; לנסות להגיע לנורמליזציה של היחסים, לבקר איש אצל רעהו, לעזור איש לרעהו, להכיר איש את רעהו — אין קרניים לא פה ולא שם — כעמים בני-חורין הרוצים בשלום ; לפתח יחד מפעלים, להקים יחד מפעלים, להביט עתידה ; לא לחיות בעבר. העבר הוא איום ונורא. אילו אבידות, אילו יתומים ואלמנות, אילו מעשי אכזריות.

בימינו שלנו, בתקופתנו אנו, אי-אפשר לחיות ב-עבר. צריך להתבונן עתידה. ולכן אנו רוצים לתת —

אתה אומר לי ? אני קורא כל מלה. אני יודע איזה חומר אני קורא.

זה לא לכבודך להגן על ועידת בגדאד. סוף סוף אתה אחד מחיילי ישראל בעבר. זו ועידת שנהא, ועידת איבה המאיימת על חייו של הנשיא סאדאת, מאיימת על מדינת ישראל ועושה יד אחת עם ה-P.L.O, עם מרצחים. עראפאת איים על חייו של סאדאת, ואתה הרי ידיו של סאדאת, מנעורך אתה ידיד, ואתה לוקח את זה בחשבון.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
אדוני ראש הממשלה, צריך לצטט באופן נכון. הח"טות בגדאד מדברות על שלום צודק ובר-קיימא.

ראשי-הממשלה מ. בנין :
אני קראתי ואני יודע מה שקראתי. אני רוצה לומר שהסכנות האלה למדינת ישראל עדיין לא חלפו. עדיין לא בגיע למנוחה ויהיה עלינו לעמוד על המשמר. חשוב שהעולם החפשי ידע וישמע כמה מדובר ויחזק את מדינת ישראל. נכון, כך אומר ולא אחתש ביום צעקות : tua res agitur, זה עניינו של העולם החפשי ל-חזק את מדינת ישראל. זה חלק בלתי-נפרד ממנו. זו מדינה דמוקרטית, לכן היא מדינה יציבה. שום כדור לא יפתור פה שום בעיה וגם שום הפגנה אלימה לא תהפוך פה סדרי עולם. היציבות טבועה במשטרנו הדמוקרטי. לכן יש פה לעולם החפשי בעל-ברית אמיתי, יציב ו-רציני, וגם את כוחו אין לבטל במזרח-התיכון. לכן אנחנו נזכור גם את הסכנה וגם את הצעדים שיש לנקוט כדי לעמוד בשער ולמנוע מלחמה. איננו רוצים לנצח במלחמה. אנחנו רוצים שלא תפרוץ כלל, וכך ננהל.

אדוני היושב-ראש, לסיום דברי אני רוצה להסביר מה החליטה הממשלה ומה היא מבקשת לאשר. היום, על דעת הממשלה, אני קורא לכנסת לאשר את חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים, על נספחיו, לרבות מכתב-הלוואי. ולא זו בלבד. קיימת בעיה רצינית מאוד — הסדרי האוטונומיה. על בעיה זו יהיה עלינו לנהל משאומתן נודש לאחר חילופי תעודות האישור של חוזה השלום. הממשלה החליטה לבחור בוועדה. קראתם את שמות חבריה. לאחר חתימת חוזה השלום ועדה זו, שיש כבר לפניה שלוש הצעות, תקבל הצעות נוספות, תדון בכולן ותקבל החלטות ואז, עם ההחלטות האלה — לאחר שה-ממשלה כולה תאשר אותן — תלך לאלה שינהלו אתה את המשאומתן.

שלמה הלל (המערך) :
מה הבטחתם למפד"ל ?

ראשי-הממשלה מ. בנין :
אתה יודע מה ? לאחר שאתה שואל שאלה כל כך נחמדה, אלגאנטית ואינטליגנטית, מותר לתת לך גם תשובה אינטליגנטית. באחד הימים אלחש לך על האווין.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
אולי זו ההצהרה שכבוד ראש הממשלה הצהיר בא-ני ח'ליל ?

למען עתידנו, גם למען שלומם ובטחונם של שכנינו. זה מעשה אנושי ממדרגה ראשונה. זה מעשה יהודי רב-חשיבות. זה מעשה ציוני רב-ערך — חוזה שלום בפעם הראשונה בתולדותיה של מדינה זו, שלמען הקמתה למעשה נתנו את חייהם שישה מיליון יהודים, שיכלו כולם להיות אזרחיה ותושביה, אילמלא ; שלמענה נתנו את חייהם גיבורינו הקדושים, בלי תלונה ; שלמענה יש לנו אמהות-הבנים, והן אינן מתלוננות ; שהועמדה בסכנה בכל מלחמה לעצם קיומה, והאוכלוסיה כולה היתה בסכנה. גברנו על כך בעבר, גם בעתיד נעמד. אבל אנו רוצים שלא נגיע לכך, ונוכל לומר לכל בני ישראל : יש, יש תקווה טובה בלב שיהיה שלום.

איננו צוהלים. אין סיבה לצהלה. איננו מתפארים, אין הצדקה להתפארות. כל הממשלות הקודמות רצו במה שהממשלה הזאת מציעה לכם היום, וכל הכבוד למאמצינו. אבל כך קרה, שבמים אלה אנו יכולים לחתום על חוזה השלום. לכן לא צהלה ולא התפארות אלא ב-הכנעת לב, באהבה רבה ובאמונה עמוקה.

בשם הממשלה, ועל דעתה, אני מבקש שהכנסת תאשר היום את חוזה השלום בין ישראל ומצרים, על נס-פחיו ומכתב-הלוואי שלו.

דיון

זה מבלי לבטל את החוזה עצמו. והשלום הוא בעיני תנועת העבודה ערך ראשי. הוא משקף את רצונו ההיסטורי של העם היהודי ומבטא צורך אמיתי של מדינת ישראל. לא ביחסנו לשלום טמון הפעם החידוש הגדול אלא בעור-בדה שהגדולה שבמדינות ערב — מצרים — והחשוב שבמנהיגי העולם הערבי — אנואר סאדאת — פנו לראשונה ממפצרי המלחמה לחופי השלום.

ואף-על-פי שאנו מבקרים את הממשלה על דרך ניהולה את המשא-ומתן אנו מכבדים את החלטתה, שבאה לה לאחר לא מעט לבטים, ולעתים גם במחיר פרידה מ-עקרונות-היסוד שלה, לבלת בדרך זו ולהפוך את סיכויי השלום למדיניות אקטואלית ולתרגם את מדיניות השלום לשפת חוזה בין-לאומי.

ההסתייגות וההערכה שלנו נובעות מסתירה שהועמדנו בפניה. אין לנו מספר הקולות הדרוש כדי להשחרר מסתירה זו ואין לנו רצון להשתחרר מהצורך בהכרעה אחראית, לא הסתגית, בהירה וצלולה. בדיון על אישור הסכמי קמפ-דייוויד הצענו הצעה משלנו שנועדה למנוע את הורדת הישגים ופנינו השדות. הצעתנו זו נפלה. אין זו בורשה להיות מיעוט, אך תהיה זו שגיאה שלא להודות בכך. גם הפעם נעלה הצעה משלנו. היא נוגעת בעיקר לעתיד יהודה, שומרון ועזה, עתיד שהדיון עליו יתחיל בעוד חודש ימים, זמן לא רב לכל הדעות.

אדוני היושב-ראש, יש אופוזיציה בתוך הממשלה עצמה, המניחה שדבר לא יצא מהאוטונומיה. היא עושה לה חיים קלים. היא קודם כל זורה אי-אמון בכוונות הממשלה ובהחלטותיה, היא מנחשת עתידות לפי נחותות חולפת. אם אכן תכנית הממשלה, תכנית האוטונומיה, תיפול, הייבנו יחסי מצרים — ישראל כפי שהיינו רוצים לראות אותם הולכים ונבנים ? האם בעיית האוכלוסיה הערבית הפלשתינאית בשטחי יהודה ושומרון תיעלם ?

איך אומרים הצברים שלנו — "שאנסה" לשלום הזה עם החוקה והגדולה במדינות ערב. ואם הוא יצליח — ובעזרת-השם הוא יכול להצליח — אז אולי, אולי, דוגמה זו תמשוך גם שכנים אחרים. הם ילמדו מהחיים, מהמציאות, אפשר לחיות עם ישראל בכבוד ובהבנה ובעיקר בתנאי שלום. אז גם הם יצטרפו, אז גם אתם נעשה שלום.

אם נזכה עוד בדורנו להגיע לשעה כזו — שלום על ישראל, על כל ישראל, ושלום על שכניה, כל שכניה — הרי אז כל יהודי וכל ציוני יוכל לומר : אשרינו שזכינו להגיע לשעה כזאת.

לכן כל כך חשוב חוזה השלום הזה, הראשון שישאר חותמת עליו מאז היא קמה כמדינה עצמאית ; הראשון שהיא חותמת עליו אחרי חמש מלחמות ו-12,000 הרוגים, כדי למנוע את המלחמה, שלכל הדעות היא הכבדה ביותר בחיות המזרחית עם 40 מיליון אנשים, עם צבא של מאות אלפים ואולי יותר מזה באחד הימים.

לפרוץ את טבעת האיבה — זו מטרתנו, זו שאיפתנו, זה היה חלומנו. אני אומר בכל לבי ובכל נפשי, בידעי את כל הקרבנות שהקרבתו : כדאי, צריך, רצוי לעשות את המעשה הזה למען עמנו, למען כל בנינו ובנותינו,

היו"ר י. שמיר :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת פרס.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

יש לי הצעה לסדר.

היו"ר י. שמיר :

תגיש בכתב.

שמעון פרס (המערך) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המערך ירים את ידו, בדיון חשוב זה, למען אישור הסכם השלום עם מצרים. לא פה-אחד הגענו למסקנה זו, ולא בלב קל הכרענו בנושא זה. אבל נצביע כתנועה, לא כבודדים. לא פה-אחד, שכן שקלנו בקפידה לא רק את סיכויי השלום, אלא גם את מחירו. מה גם שהתכנית שהציעה הממשלה איננה משלבת את דמיוננו. ולא בלב קל, מפני שהוויתורים ב-סיני והבעיות הכרוכות באוטונומיה — קשה להגזים ב-חומרם.

החלטנו לתמוך בחוזה השלום על-אף היותנו אופוזיציה. חרדתנו לדרך ביצוע, גם היא אינה נובעת מעובדת היותנו באופוזיציה. טובת העם, ולא שיקולים מפלגתיים וסיעתיים, מדריכים אותנו בשעה רצינית וגדולה זו.

החלטנו לתמוך בחוזה השלום, כפי שהוא מוצע, מפני שזוהי התכנית הריאלית היחידה הקיימת בשעה זו — לנסות ולעשות שלום. אם היא תיפול — יפול השלום. ואי-שלום — כמו השלום — יש לו דינאמיקה משלו. אי-שלום עלול לדחוף את המזרח-התיכון לעבר מלחמה, בעוד שחוזה שלום עם מצרים עשוי לפרוץ סיכויי-ל-שלום רחב יותר. מלחמה פורצת, וכל העם יחד עומד בפרץ. שלום עושים, וכל העם צריך להירתם לעשייתו.

עתה אין כבר דרך לבטל את מגרעותינו של חוזה

ראש הממשלה, אין זה מתאים למה שאתה אמרת כאן בכנסת בתרגום העברי. ותרשה לי, היות שכולנו יודעים די הצורך עברית ודי הצורך אנגלית כדי להשוות את זה, לומר שלא מדובר על "מינהל עצמי" אלא מדובר בר על "שלטון עצמי". ויש הבדל בין מינהל לבין שלטון. הנכון, שבסוגריים מדובר על administrative, אבל מי ה-legislative? וכאשר יש רק שלטון עצמי, אפילו בצורה מינהלית, ואין מישהו אחר — מבחינה חוקית זהו שלטון אקסקלוסיבי.

זלמן שובל (הליכוד):

גם שלטון מקומי נקרא local government. אתה תטען שמעל פנחס אילון אין שלטון?

שמעון פרס (המערך):

אילו היה כתוב local לא הייתי טוען מה שאמרת. אני מסכים אתך. self-government זה שלטון עצמי. כתוב self-governing authority. הרשות לשלטון עצמי. לא למינהל עצמי.

חברי הכנסת, השאלה איננה מילולית גרידא. כיצד אפשר בעצם להפריד בין תושב לבין ביתו? בין איכר לבין שדה? האומנם ניתן לומר בריבונות לגבי שכם, לי-משל: אתם תשלטו בגורלכם בשכם, אך לא תשלטו ב-שכם עצמה? וכי מי ישלט בשכם? הממשל הצבאי, ש-עליו לסגת? ומי ישלט בשטחים? — מדינת ישראל, שאיננה הריבון? גם אחרים אינם, אבל היא איננה ה-ריבון על אדמת שכם. לאחר שהסכמנו לדחות את תבי-עתנו על ריבונות ביהודה, בשומרון ובעזה לימות המשיח, כיצד נוכל לשלוט על אדמת זולתנו, כאשר הבטחנו שלא לשלוט בה בעצמנו?

אדוני ראש הממשלה, מותר לממשלה לוותר, אבל אסור לה לתאר ויתור כאי-ויתור, או לומר לעצמה ולו-לתה שבעצם הוויתורים שמעמים רק כך, הם רק כך לי-מראית עין אבל אינם לגופם של בניינים. הלכסיקון חייב להיות אחראי, ולא — נשלה רק את עצמנו, נערער את האמון במדינה שלנו, ואדם לאדם יהיה ספק.

בקמפי-דייוויד יצאה מצרים עם הרושם שהשלטון העצמי אינו אלא פרוודור לריבונות ערבית פלשתינאית על כל השטחים בגבולות 1967. ממשלת ישראל יצאה עם הרושם שאולי זה מבוא לריבונות ישראלית. סתירה זו בין הרשמים הסותרים תתחיל להתברר כאשר יתחיל ה-דין על הסמכויות של הרשות לשלטון עצמי של הפלש-תינאים בגדה, בעזה, זה יקרה בעוד שבועות אחדים.

המערך דגל ודוגל בפשרה טריטוריאלית, לא מפני שהוא אוהב פשרות, גם לא מפני שהוא מוותר על זכו-תנו ההיסטורית של ארץ-ישראל, אלא מפני שהוא סבור שהאלטרנטיבה לפשרה טריטוריאלית היא ויתור על הטריטוריה כולה, על הכול. הערבים, נכון שאינם מס-כימים לפשרה טריטוריאלית. מדוע? מפני שהם מקווים לקבל את הכול.

שרי-הכריאות א. שופט:

הם גם לא מקבלים את האוטונומיה.

שמעון פרס (המערך):

אבל האוטונומיה, יש בה יותר הבטחה שהערבים יקבלו את הכול מאשר... תאמין לי שגם אתה וגם אני ראוים למידה מסוימת של צניעות. אנחנו הכרזנו מעל הבמה הזאת, ודאי אתה, שלא נפנה את הישובים

שאיפותיהם הלאומיות תיפתרנה? הייפסק ריבונים הטב-עי? האם ארצות-הברית תגדיל או את התמיכה בנו? העולם הערבי ישלים? אבל העיקר, מה יהיה אתנו? האם נרצה שצה"ל ישלט לנצח בגורל אוכלוסיה שאיננה רוצה בשליטתנו עליה?

האם לאחר שממשלת ישראל הכירה במסמך אנגלי מחייב בקמפי-דייוויד, האומר שיש עם פלשתינאי שיש לו זכויות לגיטימיות, שיש לו דרישות צודקות — — —

ראש-הממשלה מ. בגין:

גם.

שמעון פרס (המערך):

ה"גם" לא נעלם מעיני, אדוני ראש הממשלה. ולאחר שהוצע לעם הזה, בשפת קמפי-דייוויד, שלטון עצמי זמני כמעבר לשלטון עצמי של קבע, האם נאמר להם: תשכחו עכשיו מכל זה? ואנו גופים מחדש עם דגלי ה-ממשל הצבאי כדבר המביע את רצוננו העמוק? פתרון הוגן לבעיית המיליון ויותר תושבים החיים ביהודה, בשומ-רון ובעזה איננו דרוש רק כדי לעשות צדק לערבים ה-פלשתינאים; הוא דרוש גם לנו, כדי לבטא את מושגי הצדק של העם היהודי. אנו עם שאיננו רוצה לשלוט על עמים אחרים, עם שאיננו רוצה להיפגע מכוחות זולתו, אבל גם לא רוצה להפעיל את כוחו כדי לפגוע בזולת. אני אומר זאת אף שוכנעת האוטונומיה, כפי שהוצעה על-ידי הממשלה, היא לדעתנו הגדולה בשגיאות שהממ-שלה הזאת עשתה. איש לא ביקש ממנה תכנית כזאת — לא תושבי השטחים, לא מצרים, לא ירדן, לא ארצות-הברית. אני גם חושב שהממשלה עצמה לא התכוונה, בעצם, לתכנית הזאת. ואם כי ברגע זה מופיעה התכנית כמרכבה שעליה עמוס חוזה השלום, אנו יודעים שזוהי מרכבה לטווח קצר מאוד, וכעבור זמן לא רב היא תתגלה כסלע מחלוקת שעליו עלולה להתפצץ המרכבה החדשה והרכה של יחסי השלום בינינו לבין הגדול שבשכנינו.

האוטונומיה, רבותי חברי הכנסת, נולדה בגילגולה הראשון כשה תמים; אוטונומיה תרבותית. אולם כבר בצאתה למרחק ראשון בהרה המשא-ומתן היא עברה גילגול נוסף ויצאה כאוטונומיה מינהלית; ועוד בטרם עברה את מפתן המציאות פגש אותה בקמפי-דייוויד גיל-גול שלישי והיא הפכה מאוטונומיה לשלטון עצמי של תושבי השטחים. ועדיין אין זה הגילגול האחרון, שהרי כבר הממשלה התחייבה בקמפי-דייוויד שבעבור זמן יש להגיע לכך שגם — כאן, אדוני ראש הממשלה, אני בא למלה "גם" — ואני מצטט: "גם להכריז בזכויות הלגי-טימיות של העם הפלשתינאי ודרישותיו הצודקות." ה-ממשלה, אדוני הישבר-ראש, מנסה לתאר את המלה "גם" באור נגוהות, באור פלאות, כאלו בהחלטה להתחשב בכוחות הבטחון של כל המעורבים צפוי סיכוי של איוון לזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתינאי. הבה נתאר לעצמנו שעל כך מאזינים האחת נשים את הזכויות הלגיטימיות, את העם הפלשתינאי, את דרישותיו הצודקות, את שלטונו העצמי, את צרכי בטחונו שלו — מפני שגם צרכי בטחונו מובטחים — ועל הכף השנייה נשים את צרכי הבטחון, שאינם בלעדיים לפי הסכמי קמפי-דייוויד, של ישראל. איוו זה הכף שתכריע?

דוכרי הממשלה מנסים לנחם כל מי שמוכן להתנחם בכך שמדובר באוטונומיה לתושבים ולא לשטחים. אין זה הולם את מה שנאמר בהסכמי קמפי-דייוויד. ואדוני

אורי אבנרי (מחנה שלי):
נכון מאוד, שניכם מביאים לזה.

שמעון פרס (המערך):
אנחנו מבטיחים גם מייד גבולות בני-הגנה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
נכון, שניכם מביאים לזה בדרכים שונות.

(שר-הבריאות א. שוסטק קורא קריאת-ביניים)

שמעון פרס (המערך):
מר שוסטק, תקרא מה שכתבת במצע שלך. תקרא, בשם אלוהים. זה אולי לא יוסיף לך בריאות אבל יגדיל את הזכרון שלך, על החלטת ריבונות בין הים לבין הנהר. קרא מה שכתבת. באמת אין לך זכות לקריאת-ביניים, לא מבחינה פארלאמנטרית; אלא פשוט לא חלף זמן מספיק כדי שישכחו את כל מה שאמרת ואת כל מה ש-התחייבת בו, ואלה ההיפך ממה שאתה עושה. או למה לך?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
שניכם צודקים במה שאתם אומרים האחד על השני. אתם מאשרים את זה היום.

שמעון פרס (המערך):
חבר-הכנסת אבנרי, כרגיל אתה הצודק היחיד בשטח. אני מאחל לך אריכות ימים בתפקידך החשוב הזה, ש-תהיה צודק יחיד.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
תכנית של מי אתם מגשימים היום?

שמעון פרס (המערך):
אנחנו מאמינים שהברירה האמיתית היא בין פשרה לשם שלום לבין הכרעה בדרך המלחמה. וכאן הבחירה שלנו ברורה.

חברי הכנסת, המערך מציע בהצעה נפרדת שהכנסת תורה היום לממשלה על תנאי מינימום במשא-ומתן שלה לניהול תהליך הגדה, יהודה ושומרון, באוטונומיה. אנחנו איננו מסתפקים במה שהממשלה תחליט, מפני שהממשלה תחליט ונסוגה תוך 12 ימים מהחלטתה שלה. אפ-שר להגיד שהיום זה לא היום, אפשר גם להגיד שאתמול זה לא אתמול וגם היום זה לא היום. אדוני ראש הממשלה, כאשר שמעתי חלק מהכרזותיך היום, ואינני רוצה לחזור עליהן, בדבר מלחמה מקדימה — — —

ראש-הממשלה מ. בנין:
לא אמרתי מקדימה. אמרתי התקפת-נגד, אם נותקף.

שמעון פרס (המערך):
התקפת-נגד, אמרתי. שמעתי אתמול את הכרזת-ך של השר דוד לוי, בשמך, בעניין יהודה ושומרון. אז אם הולכים בהכרזות כל כך מאקסימאליות, מותר ש-הכנסת תיתן הנחיות לממשלה. ואני רוצה לומר: אף הנחיה אחת של המערך איננה סותרת את הסכם קמפ-דייוויד, אף הנחיה אחת איננה מציתה אולטימטום. אבל היא אומרת מאש שיש דברים חיוניים שעליהם אין ל-וותר ושהכנסת עומדת על המינימום הזה.

אנחנו מציעים שהכנסת תורה לממשלה לנהל את המשא-ומתן באופן שהסדר האוטונומיה יהיה הסדר-

בפיתחת-רפיה, שלא נחזור לגבול הבין-לאומי, שנעמוד על גבולות בני-הגנה. אל תקרא קריאות-ביניים שלא לצורך.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
לי מותר? אמרתי לכם לפני שמונה שנים שאתם תחזרו לגבול הבין-לאומי.
(סגן ראש הממשלה י. ידן קורא קריאת-ביניים)

שמעון פרס (המערך):
אדוני סגן ראש הממשלה, הצבעתי בעד זה והסברתי מדוע. הועמדנו בפני סתירה: היינו צריכים להצביע או נגד השלום ובעד השארת ישובי פיתחת-רפיה — ואנחנו לא רצינו להצביע נגד השלום — או להיפך. מה שלא היינו מצביעים היינו צריכים להתייחס לסתירה שאתה הצעת לכנסת.
(סגן ראש הממשלה י. ידן קורא קריאת-ביניים)

אורי אבנרי (מחנה שלי):
האם אתם הבאתם שלום אחר, חבר-הכנסת פרס? במשך עשר שנים בשלטון אחרי מלחמת ששת-הימים הבאתם שלום אחר?

שמעון פרס (המערך):
חבר-הכנסת אבנרי, אנחנו בנינו מדינה שאי-אפשר להרוס אותה, מדינה שמכבדים אותה, שאתה רוצים לעשות שלום.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אבל שלום לא הבאתם.

שמעון פרס (המערך):
כמו שילדה בת שנה אינה יכולה להינשא אלא רק כעבור עשרים שנה, בערך, כך גם מדינה חלשה, כל זמן שהיא חלשה, רוצים להשמיד אותה. ואל תספר לי שאלה להטוטים. משהו נבנה, משהו קרה, רציני מאוד.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
ובכל זאת זה קרה בדיוק כשאתם ירדתם מהשלטון.

ראש-הממשלה מ. בנין:
חבר-הכנסת פרס, מפלגתך אימצה את העקרון של האוטונומיה וגם עיבדתם תכנית לאוטונומיה. מדוע אתה טוען נגד זה?

שמעון פרס (המערך):
אנחנו לא אימצנו אלא אנחנו ערים לזה, אדוני ראש הממשלה, שהכנסת קיבלה את תכנית האוטונומיה, ו-כמפלגה אחראית אנחנו מקבלים את החלטות הכנסת, ואנחנו מציעים במסגרת האוטונומיה דברים הנראים לנו כחיוניים לעתיד, מתוך הנחה שהפשרה הטריטוריאלית היא פתרון-קבע יחיד שאיננו כרוך בווייתור על כל יהודה ושומרון, שמבטיח גבולות בני-הגנה, ושימצא גם בעתיד את השותף הערבי הדרוש לכך.

שר-הבריאות א. שוסטק:
זה מבטיח מדינה פלשתינאית מייד. זה מה שאתם מבטיחים.

שמעון פרס (המערך):
ואני מבין שמה שאתה מציע זה להבטיח שהיא תהיה בהדרגה, נכון, לא בבת-אחת.

חברת כ"א, ישיבה ר"צ

— הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים (דיון); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת; הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים (דיון) —

אנו מברכים היום את בני העם המצרי ואת מנהיגיו. הם, כמונו, טעמו את טעם המלחמה וכמונו גם הם הח' ליטו לתת לתקווה הנאורה, לציביליזאציה האנושית, את העדיפות שהיא ראויה לה. אנו נזכיר בהוקרה את ביקורו החשוב של הנשיא סאדאת בירושלים.

אדוני היושב-ראש, אנו מברכים היום את ממשלת ישראל ואת ראש ממשלת ישראל. לא חסכנו מהם את שבט הביקורת הצודקת, וגם בעתיד נקרא לשגיאה שגיאה, ולמחדל מחדל. אך אנו מברכים אותם היום על עצם ה' החלטה, החלטה לא פשוטה, שנעשתה לאחר הרבה ש' קולידעת ונתקבלה בכיוון הנכון.

אנו נפעל בעולם כולו, בקרב ידידינו ויריבינו, ש' יכירו שאין צעד אמיתי אחר לכיוון השלום אלא זה ש' עליו החליטו מדינת ישראל והרפובליקה הערבית המאוחדת של מצרים, בסיועה של ארצות-הברית.

חברי הכנסת, מלחמה פורצת — שלום עושים. ת' נועת העבודה עשתה רבות כדי לעמוד בפרץ המלחמות, יחד עם העם כולו. היא גם עשתה רבות לבנות את ה' ארץ כדי שתהא חזקה דייה להזמין את השלום. וגם עתה, באופוזיציה, ניתן יד אחראית לעשיית השלום — שלום שיש עמו בטחון, עצמאות, צדק וכבוד הדדי בין כל תושבי המזרח-התיכון.

מוזכיר הכנסת נ. לורך :
כבוד הנשיא !

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את צאתו של נשיא המדינה)

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מוזכיר הכנסת נ. לורך :

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונח היום על שולחן הכנסת חוזה השלום בין הרפובליקה הערבית של מצרים ובין מדינת ישראל, על נספחיו.

ג. הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים

דיון (המשך)

להחליט בנושא הזה, ולכן לא אוכל להיענות לפנייתך זו.

רשות הדיבור לשר משה נסים, ואחריו — לחברי הכנסת ארנס.

השר מ. נסים :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כנסת ישראל לא ידעה ימים רבים כהיום הזה. הכנסת השקיעה זמנה, לבה ונפשה בחתירה לשלום. עתה הגיע תור השלום. זהו יום גדול לישראל, יום גדול לעמנו, יום גדול גם לשכני' תנו, מצרים. אולם לא נכחד — לבנו, יחד עם התקווה והאמונה, מלא חרדות. יש חששות בלב. הבה נתפלל ש' התקוות והאמונה יכריעו את החששות.

מה צריכים להיות היסודות, האלמנטים של חוזה שלום בין ישראל לבין מצרים, הגדולה בשכנותנו, לאחר שלושים שנות איבה ומשטמה, מאז קמה מדינת ישראל,

מעבר בלבד, שהוא לא ימנע פתרון-קבע מבוסס על פשרה טריטוריאלית בגבולות בני-הגנה; שתועדה ה' אופציה זירדנית-פלשתינאית עליפני הסכנה של הקמת מדינה עראפאית-אש"פית-פלשתינאית; שהגנת הארץ בפני תוקפנות מבחוץ וטרור מבפנים תישאר בידינו; שאזורי הבטחון יהיו לא רק אכסניה למחנות צה"ל ב' בסיסי אלא גם יהיו בשליטה ישראלית ושהם יכללו ב' תוכם את אזורי ההתיישבות בבקעת-הירדן, בגוש-עציון, בדרום עזה; שיובטח שיתוף פעולה בפיתוח מקורות ה' מים, וכמובן, שירושלים בירת ישראל המאוחדת תוסיף להיות מהמשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל. (קריאה: כל זה כתוב — במלים אחרות.)

חברי הכנסת, זו שעה גדולה למדינת ישראל. מדינת ישראל של שנות ה-70 איננה מדינת ישראל של שנות ה-40. היום אנו מדינה חזקה ומנוסה. דווקא כוחה של ישראל מאפשר לה ליטול את הסכונים הכרוכים בשלום, ואנו מתכוונים לשלום-אמת ולשלום מקיף.

אנו רואים, כפי שראש הממשלה ציין בדבריו, גם את הסכנות, את החזית הצפונית-מזרחית, את קריאות הרצח של אש"פ וראשו נגד יהודים וערבים כאחד, אש"פ הרוצה לנהל ויכוחים ב"קאטישיות", להרוג את מתנגדיו, לרצוח את השלום. אין סיכוי לאירגון אש"פ זה שרוחב בשורתו כקוטר של התת-מקלע שלו, שאורך ראייתו כ' מטחוי "קאלאשניקוב". שלילתנו את אש"פ אינה כרוכה בשלילת זכויותיהם של שכנינו הערבים הפלשתינאים. אנו דורשים להם טוב, טוב וכבוד, להם, לזהותם, למורשתם, לילדיהם ולעיתידם.

היו"ר מ. ל. מרון :

כעת נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

היו"ר מ. ל. מרון :

חברי הכנסת, אנו ממשיכים בדיון.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

אדוני היושב-ראש, יש לי הצעה קטנה לסדר.

היו"ר מ. ל. מרון :

בבקשה.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

מאחר שרשומים לדיון זה יותר ממאה חברי הכנסת, ומאחר שחברי-הכנסת תופיק טובי הוצא מן האולם, אני מבקש מכבוד היושב-ראש שכאשר יגיע תורו לדבר תי' נתן לו האפשרות לעשות זאת.

היו"ר מ. ל. מרון :

מאחר שחבר הכנסת שהוצא מן האולם, חברי-הכנסת תופיק טובי, לא נרשם עד שעה זו אין לנו אפשרות

במשא-ומתן שקדה ישראל להשיג את היעד והעדיפה את היעד על פני דקלאראציות, על פני הצהרות. אם הצהרות ומלים היה בהן כדי לסייע לחתום על חוזה השלום, ובאותה עת אין אנחנו מוותרים על עניינים חיוניים המבטיחים שאמנם השלום יהיה אמיתי ולא יהיו בו פיתויים למלחמה ושמצרים תצא ממעגל המלחמה — את יעדנו השגנו. כך היתה דרכה של ממשלת ישראל במשא-ומתן.

רבותי, חברי הכנסת, אחרי גאומי של חברי-הכנסת פרס צריך היה לדבר על השאלה מה הביא לשלום. אם תרצו, יותר נכון לומר: מה היה הגשר לשלום? מה היה הגשר שיכולנו לנטות כדי להביא את השלום? והתשובה אחת, בלתי, וכל מי שיאמר היום אחרת אפשר שלא תפס את הדבר, אפשר שהוא יודע את האמת ומתכוון למרוד בה. הגשר שהביא את השלום היה האוטונומיה. יכולים לחלוק אם זה הסדר טוב או שמא גרוע; יכולים להתחבט במה צריכים להיות מרכיבי האוטונומיה, מה צריכה להיות מהותה, מה צריכים להיות עקרונותיה — ויכוח כזה הוא נכבד ולגיטימי — אבל אל יסכין ואל יהין איש בישראל — והיום העולם כולו יודע זאת — לומר שלא תכנית האוטונומיה היה השלום על מפתח. הנייר הזה שהונח היום על שולחן הכנסת — ואני מקווה שהוא יהיה לסמך — נשען על הבסיס הזה של האוטונומיה. ותמהני על חברי-הכנסת פרס, שתפסיתו רחבה והוא בעל נסיון, האומר: המערך עודנו דוגל בפשרה טריטוריאלית. הלא את התפיסה הזאת שמענו כל כך הרבה שנים. לחזור על כך היום, לאחר שהמסמך מונח על שולחן הכנסת? אתמהה איו מדינה ערבית היתה מוכנה להנחיל רק משא-ומתן מבלי שניציע הצעה כלשהי לגבי יהודה ושומרון? איו מדינה ערבית היתה מוכנה לדון אתה על חוזה הסכם שלום מלא וסופי כשההצעה שלנו לגבי יהודה ושומרון היא פשרה טריטוריאלית? ואם היתה מדינה כזאת רדאי שהיתה כבר מתגלית בפומבי. כי הלא ההצעה הזאת הוצעה חוזר ושנה כל כך הרבה פעמים, במישורין ובעקיפין, עליידי חברי-הכנסת פרס, עליידי ראש-הממשלה לשעבר רבין, עליידי ראש-הממשלה גולדה מאיר וז"ל וראש-הממשלה לוי אשכול וז"ל. להציע את זה היום ולהציג תפיסה זו כמדיניות המביאה לשלום — זהו לעג לרש.

חבר-הכנסת פריס תוקף את האוטונומיה. זוהי זכותו. אבל אם הוא תוקף את האוטונומיה עליו לתקוף בה בעת את חוזה השלום. אם הוא אומר בה בעת: אנחנו בעד שלום אבל אנחנו נגד האוטונומיה, הרי זה יותר מאשר תרתי דמתי. אין שני אלה יכולים לדור בכפיפה אחת. ותראו כמה סתירות מיניה וביה: בעד שלום ונגד אוטונומיה; ומן הצד השני, כאשר מובאת לכנסת תכנית שלום של ראש הממשלה שכללה אבן-יסוד — האוטונומיה — נמנעים מהצבעה, ואחר כך: הסכמי קמפ-דייוויד שתשיתם היא, קודם-כך, האוטונומיה — מצביעים בעד. והיום חוזה שלום בינינו לבין מצרים, ה' מבוסס על משא-ומתן לכינון אוטונומיה ביהודה ובשומרון — שוב מצביעים בעד. אם האוטונומיה כה גרועה, היא אסין לאומי, כלשונכם — למה זה תצביעו בעד? גם הממשלה הזאת ניסתה את עניין הפשרה — ה' טריטוריאלית וניתנה לנו תשובה חד-משמעית: לא בא בחשבון. אין על מה לדון.

שמאל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
הממשלה הזאת?

שלא לדבר על שנות שקדמו למדינה? אנו, כפי שאמר ראש הממשלה, הקרבנו קרבות גדולים למען השלום. אנו מוותרים על הנכס האסטרטגי הגדול ביותר שיש היום עמנו, על סיני, על כל משאביו, על כל מש-מעויותיו. כנגד זה, כנגד הקרבן הגדול הזה, רצינו רק דבר אחד — שלום במלוא משמעותו, שלום אמיתי, ש' לום שעליו להתבטא בכמה יסודות, שאם יחסר או יפחת אחד מהם הרי שמשענתו לא תהיה נאמנה ועמודיו יהיו חלשים. היסוד האחד הוא: נורמאליזאציה מלאה. הנורמאליזאציה. תורה לבוא לעולם לא עם סיום הנסיגה של ישראל מסיני אלא לאחר השלב הראשון של הנסיגה, לקקו אל-עריש — ראס-מוחמד. ואמנם הדברים כהו' בים על ספר, בחוזה השלום שהניחה היום הממשלה על שולחן הכנסת, אבל ראוי שיסוכמו במלים ספורות: עם אישורו החוזה ייפסק מצב המלחמה בינינו לבין מצרים, ובמפורש נאמר "וייכון השלום", לאמור — השלום נכון, וייכון מיד עם הפיכת החוזה הזה לחוזה תקף, לאחר האישור, עוד בטרם תיסוג ישראל אף שעל אחד. ואז גם אניות ישראל, לכל סוגיה, אניות הצי המסחרי ואניות חיל-הים, יוכלו באין מפריע להפליג בתעלת-סואץ. תש' עה חודשים לאחר כניסתו לתוקף של החוזה, לאחר נסיגת ישראל לקו אל-עריש — ראס-מוחמד, תיווצר הנורמאליזאציה הלכה למעשה: הכרה מדינית מלאה, הפסקת החרם המצרי על כלכלת ישראל, חילופי שגרירים-תושבים — וזהו הסמל, הדגל והביטוי הגבוה ביותר לגורמאליזאציה. כמו-כן ייכונן יחסי מסחר ותרבות, יהיה חופש של יצאים ונכנסים בין ישראל לבין מצרים, ואין אלה דברים של מה-בכך.

לכך שאפנו את זה השגנו. כפי שאמרתי, הקרבנו קרבן גדול, קרבן-עולה, אבל התמורה, אם תקויים — ואנו רוצים לקוות ולהאמין שתקויים — גם היא תמורה של לאו מילתא וטרתא, אחרי שלושים שנות איבה ושפיכות דמים.

והיסודות האחרים, לבד מן הנורמאליזאציה — אם מוותרים על הנכס האסטרטגי הגדול עלינו ליצור תנאים המונעים פיתוי למלחמה. התשובה לכך נמצאת בסידורי הבטחון הכללים בחוזה השלום, לאמור: פירוז רובו ככולו של סיני; לפחות שלושה-רבעים של סיני יהיו מפורזים, כוחות צבא לא יהיו בהם. עלינו גם ליצור תנאים המונעים מלחמת-פתע. התנאי, במידה ניכרת, הושג, והוא הושג עליידי אותה נורמאליזאציה שדיברתי עליה. ככל שהנורמאליזאציה פועלת, כשתהליך השלום פועל הלכה למעשה, ככל שהוא בא לידי ביטוי מוחשי — כן הולכת ופוחתת האפשרות למלחמת-פתע שעלינו, אמנם, לפי הנסיון, לחרוד מפניה.

תנאי נוסף הוא — שקיומו ותקפותו של החוזה לא יהיו תלויים במעשים או מחדלים של צדדים שלישיים, שיהיה עומד על רגליו. גם את זאת השגנו, כפי ש' פירט ראש הממשלה, בנחתו את סעיף VI(2) לחוזה. וחייבים היינו להשיג יסוד נוסף: אם תהא סתירה בין מה שהיה עד כה ביחסים בין מצרים לבין המדינות ה' ערביות האחרות, לאמור הסכם התקפה נגד ישראל, לבין ההסכם הזה המובא היום לאישור הכנסת הכרת הוא שהתחוזה הוא היה המחייב ואותו צריך יהיה ליישם, ואמנם כך נקבע בחוזה שלנו הלכה למעשה. אם אין מצרים יצאת ממעגל המלחמה למה זה לנו שלום, למה נעזוב את סיני?

בתוכנו, בתוך הממשלה ומחוצה לה, בכנסת, בעם וכמובן במשאל-ומתן עצמו על נושא זה, אבל היבוא משהו ויאמר שבלי הגשר הזה היינו מגיעים ליום הזה?

וחבר-הכנסת פרס גם ניסה לפרש מה היא אוטונומיה וביקש לומר שאוטונומיה זו היא אוטונומיה לשטח ולא לתושבים. אני יכול לקבוע בצורה שאיננה משתמעת לשתי פנים: אין שחר לטענותיו לא מבחינת המסמכים שהוצגו, לא מבחינת ההסכמים שהוסכמו ולא מבחינת ה-פירוש הפשוט והנכון של ההסכמים. אין מקום לטעות בזה. זה הוחלט בקמפ-דייוויד וחזר ונשנה עתה במכתב המשותף של ראש ממשלת ישראל ונשיא מצרים. אר-טונומיה לתושבים — נכון, אמנם אוטונומיה מלאה — אבל לא אוטונומיה לשטח, ויש בכך הבדל מהותי ומשמעותי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

שני הדברים מופיעים זה בצד זה, מבלי להכריע ביניהם.

השר מ. נסים:

מוכרע חד-משמעי, כמו שאין מקום לטענות של חבר-הכנסת פרס לגבי ה- Administrative Council. הדברים ברורים. נכון, self-governing authority; נכון, בסוגריים Administrative Council — מועצה מינהלית. זאת היתה הצעתנו המקורית, והוא טועה טעות מרה מבחינה קונסטיטוציונית כשהוא פירש כאילו מדובר, בכל-זאת, באדנות, ריבונות. אין לזה שחר. מור-עצה מינהלית, סמכות שלטונית, אבל לא מועצה מחוקקת ולא ממשלה במובנה הקונסטיטוציוני המלא.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

מי הריבון?

(חבר-הכנסת א. רובינשטיין קורא קריאת-ביניים)

השר נסים, מי הריבון? זו השאלה הגדולה.

(ראש-הממשלה מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

אבל אין ריבון.

השר מ. נסים:

חבר-הכנסת פרס טוען טענה, שאין לה שחר מ-בחינה חוקתית-משפטית, שכיוון שזה הגוף היחיד שיהיה קיים ביהודה ובשומרון ושינהל את החיים במקום, מכאן שלמעשה הוא יהיה, כביכול, ריבון. אין לזה שחר, כי בהסכמי קמפ-דייוויד נאמר שיהיה צורך לקבוע את ה-modalities, powers and responsibilities. וכאשר יידונו הם יוגדרו, וכאשר יוגדרו הכול יהיה ברור. אילו דובר על ממשלה לכל דבר, למה צריך היה לדון ולקבוע את הדפוסים, הסמכות והאתריות של גוף זה?

ראש-הממשלה מ. בגין:

ויהיה הסכם.

השר מ. נסים:

צריך להיות הסכם על כך בין הצדדים ורק אחרי ההסכם — רבותי, נא לשים לב למכתב המשותף הזה — אפשר יהיה לכונן את האוטונומיה.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויוזמה):

השר נסים — — —

השר מ. נסים:

כן, אדוני חבר-הכנסת טולידאנו. שר-החוץ משה דיין הציג למצרים בשתי הזדמנויות, בשם הממשלה, שאלה ברורה וחד-משמעית: האם אתם מוכנים לדון על הסכם שלום בינינו לבין מצרים המבוסס על סידור של פשרה טריטוריאלית ביהודה ובשומרון? והתשובה היא תה חד-משמעית: לא, לא, לא.

אמרי רון (המערך):

מה על התשובה של ראש הממשלה שלנו?

השר מ. נסים:

אדוני, שר החוץ הציג את השאלה בשם ממשלת ישראל. חבר-הכנסת רון, אם אתה רוצה להשתעשע ב-אשליה שאפשר היה להגיע להסכם שלום על בסיס פשרה טריטוריאלית, שאתם מציעים אותה גם היום, אני מניח לך לחיות עם האשליה הזאת. ראה עניין הישובים בפיתח-רפיח. אבל, רבותי חברי הכנסת, זוהי שעה גדולה. אמרתי: שעה גדולה לישראל — גם שעה של חרדות. ובשעה כזאת עלינו לעשות איזה חשבון-נפש, לבדוק את עצמנו. רוב רובו של נאום חבר-הכנסת פרס היה נגד האוטונומיה וגם הלל לשלום. איך שני אלה יכולים לדור בכפיפה אחת, לא אבין.

אמרי רון (המערך):

בהסכמי קמפ-דייוויד, במסמך שאנחנו עומדים להצביע עליו, מדובר על אוטונומיה כעל הסדר-ביניים, הסדר-מעבר. האם אינך מבדיל?

ראש-הממשלה מ. בגין:

לא נכון.

השר מ. נסים:

לא, אדוני.

ראש-הממשלה מ. בגין:

לא מעבר.

השר מ. נסים:

חבר-הכנסת רון, לא דקת פורתא.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

הסכמי קמפ-דייוויד מחייבים חוזה זה. חוזה זה מתבסס בפירוש על הסכמי קמפ-דייוויד ובשעה כזאת חשוב שנסביר זאת.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אחרי חמש שנים תהיה הכרעה סופית.

(חבר-הכנסת מ. תלמי קורא קריאת-ביניים)

אם אחרי חמש שנים לא יהיה הסכם. אם יהיה הסכם אנחנו צריכים להיות שותפים לו?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

בוודאי, אבל הכוונה היא שבתום תקופת המעבר שטחים אלה יעברו לידי משהו.

השר מ. נסים:

הצעת הממשלה לגבי האוטונומיה היתה ברורה: גם כוונה כנה לכונן אוטונומיה וגם לנטות גשר לשלום. זו תפיסה וזו אמונה. ואני שוב אומר: יכול להיות שבי-עניין האוטונומיה אנחנו נכנסים למבוך גדול של בעיות; לא יכול להיות — בוודאי. אין ספק שיתיו דיונים

הפסקת-האש ולא קיבלתם את המלה "withdrawal", שהיתה כלולה בהסכם שביתת-הנשק. זוהי בדיק אותה שיטה.

השר מ. נסים :

חברי-הכנסת אבנרי, אני רוצה להגיד לך — — —

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

גולדה מאיר אמרה לכם את זה בדיק.

ראש-הממשלה מ. בנין :

אני לא הצבעתי בעד הפסקת-אש.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אדוני ראש הממשלה, אני אומר שגולדה מאיר הטיחה אז נגדך שאתה מסכים לדבר אחד ואינך מסכים לדבר השני הקשור בדבר הראשון.

השר מ. נסים :

חברי-הכנסת אבנרי, אתן לך תשובה, אף-על-פי שא-תה מבין כאן דוגמה רחוקה. הפסקת-האש היתה יכולה לבוא או לעולם גם בלי קבלת יומת רוג'רס, ואני אומר זאת לאחר שאני נותן לעצמי דין-וחשבון. אחרי מעשה שמענו דברים מפי נאצר עצמו. מה הוא אמר ? הוא אמר שהצבא המצרי נשחק והוא רצה לקדם את הטילים.

ראש-הממשלה מ. בנין :

הוא עמד על סף התמוטטות.

השר מ. נסים :

הוא עמד על סף התמוטטות, הוא היה זקוק להפסקת-אש והוא היה עושה זאת גם אלמלא נתקבלה יומת-רוג'רס. היום אפשר לקבוע זאת באופן היסטורי.

אבל מפלגת העבודה, על-אף השלילה המוחלטת, מצביעה בכל-זאת בעד תכנית האוטונומיה. ובכן מה ההצעה של מפלגת העבודה לגבי האוטונומיה ? סעיף א': הבטחת גבולות בני-הגנה — שוב סתירה מיניה וביה. אוטונומיה אינה מדברת על גבולות בני-הגנה, כי אין בה גבולות. היא שונה בתכלית, של המערך, לגבי מה את התפיסה של מפלגת העבודה, של המערך, לגבי מה שנקרא "פשרה טריטוריאלית", "גבולות בני-הגנה". מי שאומר שאפשר למסור לריבונות זרה את השומרון ומי דבר בה בעת על גבולות בני-הגנה — ממשיך באותן סתירות מיניה וביה, כי בעיית הבעיות שלנו מבחינת צרכי ההגנה היא דווקא האזור הזה, הרצועה של החוף, יאתם מציעים למסור דווקא את השומרון, ובה בעת אתם מדברים על גבולות בני-הגנה. האם אתם משמיעים לי אזניכם מה שאתם מוציאים מפיהם ? ומי אומר את זה ? — חברי-הכנסת פרס.

אתם זוכרים מה אמר חברי-הכנסת פרס לפני שנתיים לגבי השומרון ? הוא התייחס דווקא לתפיסתם של חברי-הכנסת תלמי, ומפלגתו מפ"ם, אבל גם נגד מפלגתו, כא-שר היה שר הבטחון. אתם מדברים על הגולן — אמר מר פרס — על הצורך לשמור על הגולן, מפני שבמורדותיו יש כמה קיבוצים.

(חברי-הכנסת מ. תלמי קורא קריאת-ביניים)

תרשה לי, רגע, תן לי להשלים. אני מצטט את מנ-היגד : האם מפני שבגב ההר נמצאת רק אוכלוסיה אי-רחת צפופה יש להעדיף את רמת-הגולן ? דברי שמעון פרס. והיום הוא מדבר על גבולות בני-הגנה ועל תכנית-

השר מ. נסים :

רגע, אני רוצה להשלים את המשפט. אשמח מאוד להשיב.

אם לא יושג הסכם בין הצדדים אזי הכול יוסיף להתקיים כפי שהוא כיום והאוטונומיה לא תקום. אינני אומר זאת בחדווה, כי כאשר הוצעה אוטונומיה הצענו אותה כדי לכונן אותה ולא כדי להונות, חלילה. זוהי תפיסה. יכולים לחלוק עליה.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויוזמה) :

השר נסים, בכל-זאת כל הסדר האוטונומיה הוא כיום, לאחר הסכמי קמפ-דייוויד, הוא הסדר זמני. הדא-גות המקננות בלבנו נוגעות למה שיצא מההסדר שבאור-טונומיה הזאת. אי-אפשר להתייחס לסעיפי ההסכם תוך התעלמות מזה.

השר מ. נסים :

שאלה יפה. תרשה לי להשיב עליה.

שר-הבריאות א. שופטק :

אבל אי-אפשר להגיד בוודאות שזה יוביל למדינה פלשתינאית.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויוזמה) :

אי-אפשר לומר.

השר מ. נסים :

שאלה יפה שאלת, ואני התבקשתי להשיב. לא כן ? חברי-הכנסת רובינשטיין, התכוננת שאני אשיב עליה ? אז הרשה לי.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויוזמה) :

אבל שמעתי גם את תשובת ראש הממשלה.

השר מ. נסים :

ובכן כך : ראש ממשלת ישראל הציע את המודל לפתרון בעיות המזרח-התיכון על-ידי תכנית האוטונומיה, ונאמר בהצעה המקורית : כעבור חמש שנים, כך נאמר במקור, אפשר יהיה לדון על-ידי תביעה של כל צד בעניין זה. כך נאמר : אקרא הנוסח : "העקריונות הללו יהיו נתונים לבחינה מחדש לאחר תקופה של חמש שנים". זה, למעשה, גם מה שנקבע בקמפ-דייוויד. נכון, נאמר שבין שלוש לחמש שנים יהיה דיון על סטאטוס הק-בע של האזור הזה. אמת. זה איננו סותר את ההחלטה המקורית של הממשלה בתכנית השלום שלה. יהיו טע-נות ותביעות לכל צד, תבוא תביעת ריבונות כצד כל שהוא, אזי תבוא תביעת ריבונות מצד ישראל — ועל זכות התביעה שלנו לא ויתרנו מעולם. ירצו להמשיך באוטונומיה — יהיה דיון על כך. יכול להיות שאז תבוא שעתה של פשרה טריטוריאלית. אני אינני מתווה דעה בעניין זה, אבל לומר שאילו היינו מציעים היום פשרה טריטוריאלית היינו יכולים להגיע לשלום, על כך כבר אמרתי : זה לעג לראש, לא לרש.

ובכן, לא צדק חברי-הכנסת פרס בכל טענותיו כא-שר השמיע את הביקורת, שיכולה להיות לגיטימית, על האוטונומיה ובוודאי שהוא סתר מיניה וביה את דבריו כאשר הביע את הנכונות של מפלגתו לשלום תוך כדי שלילת האוטונומיה.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

סלח לי, הוא למד מכם. ב-1970 אתם קיבלתם את

ג. התברר לכול כי יומרותיו והבטחותיו של המערך כי הוא יביא את השלום, והשמצותיו כאילו הליכוד הוא 'מפלגת מלחמה', הן חסרות שחר". כאן בא משפט נוסף שלמען הרוח הטובה לא אקרא אותו. "תעמולת ההטעיה לא תעמוד לו עוד. מדיניותו המוצהרת של המערך עבר-דה-מפ"ם אינה מסוגלת כלל להביא את השלום". לא אצטט שוב, את ההמשך. "ממשלה איתנה, ממשלת הליכוד, תהיה אמינה בעיני כל הגורמים וסיכוייה לכונן שלום מציאותיים; ד. יומת השלום שתנקוט ממשלת הליכוד תהיה חיובית. במישרין, או באמצעות מדינה ידידותית, תזמין ישראל את שכנותיה לנהל משא-ומתן ישיר" — כללנו יודעים שכך היה — "למען חתימת חוזה שלום ביניהן — "

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויוזמה): מתוך כבוד אני שואל אותך: אנחנו דנים על השלום, למה לנו להיתפס לדבר הזה ברגע הגדול הזה?

השר מ. נסים: דיברתי על השלום, על יסודותיו, על ערכו ואמרת גם מה היה הגשר שנטה אותו.

— "ד. יומת השלום שתנקוט ממשלת הליכוד תהיה חיובית. במישרין, או באמצעות מדינה ידידותית, תזמין ישראל את שכנותיה לנהל משא-ומתן ישיר, למען חתימת חוזה שלום ביניהן, ללא תנאים מוקדמים מצד כלשהו וללא נוסחת פתרון שהומצאה מבחוץ. במשא-ומתן יהיה כל צד חפשי להעלות הצעות לפי שיקולו; ה. המשא-ומתן יוכל להתקיים אם בבירותיהן של מדינות האזור, או במקום גייטראלי, כמו ז'נבה; ו. עם חתימת חוזה השלום יושם קץ למצב המלחמה, ייקבעו בהם הגבולות, ויכונן יחסים תקינים, מדיניים, דיפלומטיים ומשקיים על יסוד הדדיות; ז. במשא-ומתן עם מצרים ו-סוריה, שתכליתו חוזה שלום, תחתור ממשלת הליכוד להסכם, תוך התחשבות באינטרסים ובצרכים של הצדדים."

מי פילל שדברי המצע האלה, הנראים כנבואיים ממש, יתגשמו בזמן כה קצר — שנה ומחצה?

אורי אבנרי (מחנה שלי): האם לא שכחת איזה שהוא סעיף על ארץ-ישראל השלמה?

השר מ. נסים: לא, לא שכחתי, אני מוכן לקרוא אותו. הוא בעינו עומד, אמרנו, ואנחנו חוזרים ואומרים: יהודה ושומרון לא יימסרו לשלטון זר. זאת היא גם הצעת האוטונומיה. שלטון זר — לא; שלטון עצמי — כן. אגב, חברי-הכנסת פרס דיבר על הביטוי "שלטון עצמי" כאילו הוא מושג חדש שנתקבל בקמפ-דייוויד. אין זה נכון. כאשר הוצגה תכנית השלום על-ידי ראש הממשלה בארצות-הברית, הוצגה האוטונומיה כ-*self-rule* — שלטון עצמי, כבר אז לא השתמש ראש הממשלה בביטוי זה.

אורי אבנרי (מחנה שלי): *self-rule* ו-*self-government* — זה לא בדיוק אותו הדבר.

השר מ. נסים: אנו נמצאים עתה בשעה גדולה, שעה שעלינו לאמץ את רצונותינו, לצרפם לתקוותינו ולהאמין שאמנם לא

אלון, כאשר הוא מפקיר את השומרון בידי ריבונות זרה.

מאיר תלמי (המערך): אני יכול לומר לך דבר אחד: אנשי השומר-העיר נמצאים בדיוק באותו מרחק מהגבול הירוק כמו בגולן ובשומרון.

השר מ. נסים: תרשה לי, אני קודם-כול ציטטתי, כפי שאמרתי, את מנהיג המערך. אתה רוצה — תטען כלפיו.

אורי אבנרי (מחנה שלי): אבל למה לטעון ברכאות אולוגיה?

השר מ. נסים: זאת לא ארכיאולוגיה. זה מופיע היום בסעיף א' של הצעת המערך.

אורי אבנרי (מחנה שלי): גם זוהי ארכיאולוגיה.

השר מ. נסים: תרשה לי, זה מופיע בסעיף א'. ליד השומרון יש אוכלוסיה יהודית צפופה ביותר, ריכוז עצום — זאת השומרון אתם מציעים למסור לריבונות של ירדן. אחר כך אתם מדברים על גבולות בני-הגנה. זאת הצעה רצונית של גבולות בני-הגנה? ובמה נבדלת האוטונומיה? — היא נבדלת בכך שבאוטונומיה אין גבולות. בהצעת האוטונומיה לא שינו את הגבולות אף במילימטר אחד. הגבול הוא ירדן. רק צה"ל יהיה בכל שטח ארץ-ישראל. החיים הם משותפים, אבל הם מונגחים על-ידי מועצה מינהלית משלהם. איזו הצעה היא זו של מפלגת העבר — היא יכולת לנתח את כל הסעיפים שבהצעתה אחד לאחד מלאי סתירה הם. אבל לא אלאה את חברי הכנסת.

רבותי, אפשר להמשיך ולהפליג, אבל חברי-הכנסת פרס הציג אתגר אחד לשר שוסטק. הוא אמר לו: תקרא את מצע הליכוד. כאילו רצה לומר שהשר שוסטק מן הדין שיתמלא סומק מחמת מצע הליכוד, ואין לו אלא להתבייש בו. מה אמר מצע הליכוד לפני שנתיים ומה מבצעת היום ממשלת הליכוד? ובכן נצטט.

(חברי-הכנסת מ. עמאר קורא קריאת-ביניים)

אתה מבין שאני שמחתי לכך שחברי-הכנסת פרס דיבר על מצע הליכוד. נקרא — זה צריך להיכנס לדברי ימי ישראל, ראוי שהדברים האלה ייכנסו להיסטוריה הגדולה של תקופתנו. ואני קורא ממצע הליכוד —

שרי-הבריאות א. שושטק: קודם-כול "דברי הכנסת".

השר מ. נסים: "דברי הכנסת" יהיו חלק מדברי ימי ישראל.

— כותרת: "שלום-אמת — יעדנו המרכזי, ואחר כך: א. ממשלת הליכוד תעמיד את שאיפת השלום בראש דאגתה ולא תחסוך כל מאמץ כדי לקדם את השלום. הליכוד יהיה בן-ישיב כן למשא-ומתן על חוזה שלום, כי מקובל בין העמים, עם שכנינו. ממשלת הליכוד תשתתף בוועידת ז'נבה; ב. ממשלת הליכוד תנקוט את כל האמצעים הדרושים כדי למנוע מלחמה חדשה. עמידתה האיתנה ואמינותה ירתיעו תוקפנות וימנעו מעשי איבה;

שינוי. גם זה אפשרי. עשינו את אשר הטלנו על עצמנו, עשינו את אשר הוטל עלינו.

יהי רצון שלא תצא תקלה מתחת ידינו.

היו"ר מ. ל. מרון :

חברי הכנסת, אני רוצה להעיר שהוקצבו עשר דקות לכל נואם בדיון זה. מאחר שרשומים לרשות הדיבור 110 חברי הכנסת נשתדל לעמוד במסגרת הזמן כדי שהדיון יהיה במסגרת שנקבעה עליידי ועדת הכנסת. רשות הדיבור לחברי הכנסת ארנס, ואחריו — לחברי הכנסת ורפטינג.

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה) :
הרבה תלוי בכך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ. ל. מרון :

יש לי פטיש ורצון טוב.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה) :

בדרך-כלל הנהוג הרווח בקירבנו הוא שהשומרים על החוק נענשים והמפירים אותו — זוכים.

היו"ר מ. ל. מרון :

אנחנו נשתדל לשמור על המסגרת שנקבעה.

משה ארנס (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בלב כל חברי הבית פועמת היום תקווה שבעקבות חתימת חוזה השלום בשבוע הבא יתחיל עידן של שלום בין ישראל לבין שכנותיה במזרח-התיכון. ויחד עם זה בפני כל אחד מחברי הבית החלטה מכאיבה וגם קשה; מכאיבה בגלל יוקר המחיר, מכאיבה במיוחד בגלל עקירת מתיישבים בסיני, בפיתחת-רפיח ובמפרץ-אילת.

לא כל החלטה מכאיבה היא גם קשה. החלטה מכאיבה יכולה להיות קלה כאשר אנו בטוחים שההחלטה היא נכונה, שיש שלום את המחיר, ואנו בטוחים בתור צאות שתהיינה לאותה החלטה שאנו מקבלים. ההחלטה הזו היא קשה. איננו יודעים מה תהיינה התוצאות של ההחלטה הזאת. רק בעוד שנים מספר, בראייה לאחור, נוכל לומר אם קיבלנו החלטה נכונה או לא.

אני רוצה בהזדמנות זו להעז ולהסתכל קצת אל העתיד. אחרי ככלות הכול הנסיון, אם לא לחוות את העתיד אזי לפחות לסקור את האפשרויות, השונות ש- בפנינו אנו עומדים בעקבות ההסכם הזה, צריך לשמש בסיס למערכת השיקולים של כל אחד מאתנו להחלטה בעד או נגד.

אתחיל מכמה מהלכים שאני חושב שכולנו נסכים ש- הם ריאליים בעתיד הנראה לעין, ובוודאי בשנה הקר- בה. המהלך האחד — התארגנות של החזית המזרחית, גיבוש החזית הזאת, והמשך הפעלת לחץ על מצרים ועל שליטיה להצטרף לחזית זו. המהלך השני — חילוקי- דעות, שנכון יהיה לכתותם כעומות בינינו לבין מצרים במשא-ומתן על נושא האוטונומיה, על עתידם של יהי- דה, שומרון, חבל עזה וירושלים, תוך הפעלת לחץ על ארצות-הברית על ישראל, על-פי העמדות המוצהרות והידועות, כדי לבוא לקראת המצרים. והמהלך השלישי — צימצום הדרגתי של השטח הנמצא בשליטתה של מדינת ישראל בסיני, שיתבטא בהחלשה אסטרטגית של מדינת ישראל בשנים הבאות: בשל תפיסת עמדות

בסיני על-ידי הצבא המצרי, על-ידי משלוחי נשק מודרני מארצות-הברית לצבא מצרים, על-ידי פינוי עמדות של צה"ל בסיני, על-ידי הפסקת פעולותיהן של תחנות האתרעה של צה"ל בסיני, על-ידי העברת שדות הנפט למצרים ועל-ידי הגברת תלותה של מדינת ישראל ב- ארצות-הברית. דומני שאיש מאתנו איננו מטיל ספק שמהלכים אלה עומדים בשער.

אילו יכולתי לתוות ולומר שהחלשה זו במצבה ה- אסטרטגי של מדינת ישראל לא תנוצל על-ידי העולם הערבי, וגם לא על-ידי מצרים, לתוקפנות; אילו כך יכולתי לומר לעצמי בלב שלם ובוטח — הייתי תומך בהסכם. אבל מי שאומר לעצמו כי פגיעה זו בכשרה ההגנתית של מדינת ישראל אכן תנוצל, דומני שקשה לו מאוד לתמוך בהסכם העומד לחתימה.

אני רוצה להרחיק לכת ולסקור את קשת האפשרו- יות, או לפחות חלק מקשת המצבים העשויים או עלולים להתהוות לאחר חתימת ההסכם. חלק את המישור הע- תידי לשניים: החלק הראשון — המשכיות במשטר ובי- מדיניות המצרית כלפי מדינת ישראל; והחלק השני — שינוי במשטר, שינוי בכוונות, שינוי במדיניות.

מה עשוי לקרות במישור הראשון? אפשרות אחת — לאחר המשא-ומתן ההסכמה עם מצרים על אוטונומיה; ההסכמה עם מצרים על עתידם של יהודה, שומרון וחבל עזה ומזרח-ירושלים; בעקבות ההסכמה כזו הצטרפות של ירדן, וסוריה לאחר מכן, לשולחן הדיונים; משא-ומתן שיביא לשלום באזור.

אפשרות שנייה — התרחקות מצרים מחזית הסירוב, התרחקות מיתר העולם הערבי, יחד עם התקרבות מצרים למדינת ישראל; ההסכמה עם מצרים על האוטונומיה. פי- רוש הדבר שלום בחזית הדרומית.

אפשרות שלישית — אי-ההסכמה עם מצרים על פרטי האוטונומיה. במקרה זה יש שתי אפשרויות משנה: למי- רות אי-ההסכמה עמידה של מצרים בהתחייבויות שלקחה עליה במסגרת הסכם שלום. מצב זה אפשר להגדיר כש- לום לא יציב בחזית הדרומית. אלטרנאטיבה, בעקבות אי-ההסכמה על עתידם של יהודה, שומרון וחבל עזה עצירת תהליך השלום, חזרה למישור העיונות, חזרה של מצרים לחזית הסירוב. פירושו של דבר עוינות ובוודאי סכנת מלחמה.

אפשרות רביעית — תוקפנות בחזית המזרחית. גם פה ניתן לחזות שתי אפשרויות משנה: התקפה על יש- רא ללא מעורבות מצרית, בלי שתוקפנות זו מצליחה לסחוב את מצרים למעורבות המלחמה. הייתי מכנה זאת: שלום לא יציב בחזית הדרומית. אפשרות משנה שנייה, מעורבות מצרית בתוקפנות, חוסר יכולת לעמוד מוצד, סחיבת מצרים חזרה למעורבות המלחמה. ופירו- שו של דבר, מלחמה בכל החזיתות.

המישור השני של שינוי המשטר במצרים, שינוי הכוונות ושינוי המדיניות, אותו ניתן לחלק לשניים: המשטר החדש ממשיך להיות דבק בהתחייבויות של מצרים לפי ההסכם; או התכחשות לאותן ההתחייבויות שמצרים לקחה עליה במסגרת ההסכם.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

מדוע אינך כולל במיגוון האפשרויות גם את האס- שרות שהמדיניות של מדינת ישראל תשתנה וממשלת ישראל תסכים להקמת מדינה פלשתינאית בגדה?

משא ארנס (הליכוד):

כללתי במסגרת האפשרויות שמנתי שאנו נגיע ב"משא-ומתן עם מצרים להסכם על עתיד השטחים האלה. זה ודאי כולל מה שאמרת עכשיו.

חיים קורפו (הליכוד):

חבר-הכנסת אבנרי, אינך זקוק לכוס קפה?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אני מקבל משכורת כדי לשבת במליאה.

משא ארנס (הליכוד):

כל אחד מאתנו הסוקר את קשת האפשרויות שמנתי — וייתכן שכל אחד יכול להוסיף עליהן עוד כהנה וכהנה אפשרויות — יכול לציין את המקרים שבהם מתעוררת היציבות. אני חושב שהוא איננו יכול להימנע מהמסקנה שבמקרים אלה יהיה נסיון לנצל את פגיעותה ואת החלשתה של מדינת ישראל לצורך תוקפנות או לפחות לאיים בתוקפנות מחודשת.

כל אחד מאתנו יכול לגסות להעריך את הסיכויים, הסבירות וההסתברויות, אבל לא רק זאת — גם להעריך את המשמעות של המצבים שיתהוו למדינת ישראל יה-סכנות האורבות לה במקרים אלה. אני את הערכת שלי עשיתי. להערכתי הרחקנו לכת בויתורים. הסיכויים ש-לקחנו עלינו גדולים מדי, וההימור — גדול מדי.

היזרי מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורהפטיג, ואחריו — לחבר-הכנסת תלמי.

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):

ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי, חוזה השלום שהוגש על שולחן הכנסת זהה, פחות או יותר, עם הס-כמי-המסגרת שבקמפי-דיויד, והשינויים אינם מהותיים. אי לכך סיעת המפד"ל, כסיעה, כמפלגה שמטכסה ברובה בהסכמי קמפי-דיויד, אם כי בלב כבד ואחרי שיקולים מכאיבים ותוך כדי הסתייגות חדה מצד כמה מחבריה, תגביר גם כיום את תמיכתה, גם הפעם, לא בלב קל אולם בהרגשת אחריות גדולה ובלב מלא תקווה לסיכויי השלום.

עיקר הספקות, ההיסוסים, החרדות שבלב מחנה ה-מפלגה הדתית-לאומית, ובעיקר הנוצר הדתי החלו-צי, באים מפני החשש להשלכות הסכם השלום על פת-רון הבעיות ביהודה ובשומרון על פירוש, יישומה ובי-צועה של האוטונומיה ביהודה, בשומרון ובעזה שהת-חייבנו בה. יש דורשים גזירה שווה מהסדר להסדר. או-לם הלכה היא שאין אדם דן גזירה שווה מעצמו. אין להשוות, אין לדמות מילתא ומילתא. יש הבדל עצום.

שלוש פעמים כבשו עברו צבאותינו לארכו ולרחבו של מדבר סיני. עד תעלת-סואץ ועד ים-סוף הגענו. ובי-פעם השלישית אף עברנו את התעלה ובשערי איסמא-עליה עמדנו, בתוך תוככי העיר סואץ ישבנו, ובמרחק לא-רוב מקהיר הבינה התבצרנו. אולם אף פעם אחת לא הלך צה"ל לסיני לשם כיבוש. לא היה מעשה כיבוש במחשבה תחילה. הדפנו מתקפים. לחמנו עם מצרים. מתחת המציק כבשנו את סיני, הרוינוהו בדם בנינו שבקרבותיהם סללו את הדרך לשלום. החדות לצנחוננו תיהם הגיעה מצרים להבנה שלא לנצח תאכל חרב. מתוך בקשת מחילה מקרבות שנרצו, מתוך הבעת

תודה והנצחת זכרם של לוחמים שנפלו במלחמות סיני — כשהגיעה שעה ראויה לעשיית שלום עלינו לעשותו מרצון, בלב כן, מתוך עוז שבתבונה, ואל לנו ללמוד מהסדר בסיני להסדרים ביהודה ובעזה. יש להבחין הב-ינה חדה ומוחלטת ביניהם. יש דרגות שבזיקה וברגשי עם, במחוייבותו ובמסירותו. יש דרגות. יש חולין. יש חולין בטהרה. יש קדשים ויש קדשי קדשים. המשנה אומרת: עשר קדושות ירדו לארץ ומהן לקחה ירושלים תשע. יש להבחין, להבדיל בין הדרגות וכבר אמרו חז"ל: אם הבדלת אין, דעת מניין.

בעיית האוטונומיה מעסיקה ותעסיק אותנו הרבה. אולם האוטונומיה מהווה, בכל אופן, נסיון רציני לפתרון בעיה חמורה ביותר: הגדרת מפתח בהסכמי-המסגרת נ-בקמפי-דיויד, ובנספח לחוזה השלום היא אוטונומיה to the inhabitants — לתושבים. עלינו להשתדל ל-מלאה תוכן תוך כדי מתן חופש מלא, דתי, לאומי וחב-רתי, לאוכלוסיה הערבית ותוך כדי הבטחת זכותנו לקיו-מנו ביהודה, בשומרון ובעזה, להתנהלותנו בארץ אבות, ואולי, אולי במשך הזמן נלמד לחיות יחד ביחסי כבוד ושלום. רבות הן הסכנות, אבל יש גם הרבה סיכויים לפ-נינו, וחזון למועד ודיין לבעיות בשעתן.

נקבל את השלום מרצון. בין יתר הכתרים יש לה-קדוש-ברוך-הוא כתר "עושה שלום". נדבק במידותיו. שלום צריך לעשות, לעמול למענו בכל יום, תמיד. עשייה מעוררת חדות יצירה. אני פונה לבנינו בוגינו המתנחלים בכל רחבי הארץ: תביאו את מסירותכם, נאמנותכם לא-פיקי העשייה, היצירה האפשרית המתאמת. עם יש-ראל מעולם לא היה מבורך בשטחים אלא במרחבי יה. ארץ-ישראל נקראת בתורה ארץ טובה ורחבה. מעולם לא נכתב "רחבה" בלי המלה "טובה". היא רחבה לפי טובה. לפי יקרה היא רחבה. כל הזקק רחב הוא גם כשהוא מצומצם.

דובר כאן על הסכנה שבצימצום של שטחי המדינה. אני אומר לבנינו-בוגינו: נערו מכס רגשי האכזבה ושוב נלמד מאבינו שבשמיים סוד הצימצום, יש שצימצום הוא חיזוק, מעמיק, מרענן ומחיה. אני רוצה להוסיף ברכה ל-ממשלה ולראשה על העז והאומץ והתבונה שהראו כדי להביא את המשא-ומתן עד כריתת חוזה השלום.

עלי לציין בסיפוק את התקדים שיצרה הממשלה על-ידי הבאת הצעה לאישורו של חוזה השלום עם מצרים על-ידי הכנסת. זה שלושים שנה ויותר שאני עושה מאמצים לחקיקת חוק על הצורך באישורה של הכנסת לאמנות חשובות. לפני כחצי-שנה ויותר חידשתי את מאצמי והצעתי הצעת חוק לתיקון פקודת סדרי השל-טון והמשפט (מס' 17) (אמנות בין-לאומיות), תשל"ט—1978, בראותי כי לפנינו כמה חזוים יסודיים לחתימתם ואישורם. חשבתי כי הגיעה השעה להסדיר בעיה פתו-רה זו. בשעתי, לפני 29 שנים ויותר, הצעתי לכנסת לאשר הסכמי שביתת-הנשק עם שכנינו. שר-המשפטים דאן, מר פנחס רוזן, התנגד לכך, כי חשש מפני החק-דים, והציע כי הכנסת רק תקבל לתשומת-לב שהממשלה עשתה חוזה, ותו לא. גם שר המשפטים הדיוס, מר תמיר, עיכב את הצעת החוק שלי, אבל הממשלה, בסופו של דבר, מביאה את חוזה השלום לאישורה של הכנסת. זה תקדים חשוב. עשיית שלום היא מעשה כל כך חשוב, כל כך מכריע בחיינו, עד שצריך וצריך לשימו לעיני כל העם,

שלטוננו בגדה. אך מה לעשות ובזכרוננו שמור כי בראשית המשאומות עם מצרים הוא בטח באמונה שלמה כי עד שנת 2000 לא נזיו ישובים בפיתחה, וכאשר היה מי ש- העלה על הדעת אפשרות כזאת וטען כי הוא יתמוך במ- שלה שתעשה זאת למען השלום, השיב מר בגין ואמר: יכול להיות שאתה תתמוך; אני לא אתמוך, אני אתפטר. אין חידוש בהודעות. מסתבר, רבותי, כי במלים חזקות אי-אפשר לפתור בעיות.

אבל לאשליות יש מחיר, ואת המחיר משלם העם. בשלבים הראשונים של המשאומות נחפזה הממשלה ולא נאבקה על תיקוני גבול בטחוניים, שהם אפשריים ולגיטימיים על-פי החלטה 242. היא ויתרה על ההחלטה 242 בדרום, בהנחה שלא תצטרך לבצע אותה בגבולה המזרחי. ועתה חמורה העובדה כי טרם חדרה ההכרה שלא ניתן לשלוט על מיליון ערבים שאינם רוצים בנו, כי אי-אפשר לקיים מדינה יהודית דמוקרטית השליטה בגדה בכוח ובחוקים שונים מאלה שבתחומה של ישראל. וכל זמן שהדבר לא יובן ותוספח אשליית שלטוננו בגדה לנצח תוביל האוטונומיה להקמת מדינה נוספת בינינו לבין ירדן, והיא תתחיל בגבולות 1967, שבהם מתחילה האוטונומיה.

במליאת הכנסת ואף באחת מוועדותיה אני נתקל לרוב בתגובה שאיננה לעניין. יש המנסים ללמדני בינה כי אנתנו באנו הנה לפתור את בעיית היהודים ולא את בעיית הערבים. האומרים זאת מסרבים בעקשנות להבין כי דווקא הדאגה למדינת ישראל ולציונות מחייבת למצוא מוצא מסבך הבעיות. יש המתווכחים על השאלה מה הוא לבה של הבעיה. לא מעניין אותי הוויכוח הזה. בשבילי לבה של הבעיה הוא יצירת מציאות שבה לא נחיה על הר-געש, מציאות אשר בה נבנה את ישראל ללא תלות גוברת, ולוא גם במעצמה ידידותית, שנבנה מציאות שלא תרחיק יהודים מעליה, מציאות שבה תקוים חברה עובדת ללא רבבות גבעונים מהשטחים. את אלה לא נבנה בלי שלום, ולשלום-אמת לא נגיע בלי פתרון בעייתם הלאומית של הפלשתינאים. האוטונו- מיה כתקופת-מעבר כלולה בהסכם, ונהיה חייבים לבצעה. וצריך לחייב את הממשלה כי יקוים עליה דיון בכנסת בטרם תלך לדון בה במשאומות.

צר לי לומר, יש שרים בממשלה זו שהיה להם חלק רב מדי בזימות שהיו בשעתן בפיתחת-רפיח, ומוטב כי לא ינסו עכשיו להוכיח את צידקתם מחדש במיבצעי הפקעות ומרזון התנהלויות, ושוב ישלו את עצמם כי על-ידי כך הם יכריעו את הקו. יש להם מה ללמוד ממה שקרה בפיתחת-רפיח.

משה ארנס (הליכוד):

נדמה לי שהזימה להתיישבות בפיתחת-רפיח באה דווקא מהמערך.

מאיר תלמי (המערך):

אם לדייק, רמזתי כאן לפעולות הפקעה, שלפי זכרוננו הממשלה גינתה אותן.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
הממשלה קיימה את ההתנהלויות האלה.

מאיר תלמי (המערך):

לא דיברתי נגד התנהלות, דיברתי נגד המחשבה

לפני כל העם, לאישורו ולברכתו. אי-אפשר למנוע דיונים גדולים על דברים גדולים.

לפני שעליתי על דוכן הגוואמים פתחתי, כדרכי, את ספר התנ"ך, בבחינת פסוק לי פסוקך. קראתי פסוק שאני קורא אותו לפניכם: השקיפה ממעון קדשך מן השמיים, וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו.

חיו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תלמי, ואחריו — ל- חבר-הכנסת אסעד.

מאיר תלמי (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, השכל הישר מחייב לקדם בכרמה את חתימת החוזה עם מצרים, למרות הכי- קורת על ניהול משאומות וההסתייגויות מתכנית האו- טונומיה.

עשרות בשנים ציינו לשעת רצון זו, העשויה להיות ראשית מייפנה ביחסים שבין ישראל לשכנותיה. השלום עם מצרים פותח סיכוי רב-חשיבות, אולם הוא איננו מוחק במשיכת קולמוס של התותמים את משקע העבר של מלחמות ואי-אמון הדדי. החתימה היא אקט היסטורי, בעוד שבהיסטוריה ייקבעו הדברים בתוך תהליך ממושך, ועוד ארוכה הדרך לשלום-אמת בין ישראל לשכנותיה.

לא התרשמתי רבות מהדרמאטיזאציה של הסיבוב האחרון במשאומות. רבותי, ההכרעות הקובעות נפלו בקמפידייווידי. בקמפידייווידי חתם סאדאת על נכונותו להגיע לשלום עם ישראל, אף שלא השיג לכך את הס- כמתו של העולם הערבי. בקמפידייווידי חתמה ישראל על נסיגתה לגבול הבין-לאומי ועל נכונותה לראות באוטו- נומיה תקופת-מעבר של חמש שנים, שלאחריהן ייקבע סופית גורל יהודה ושומרון וחבל עזה.

במשאומות האחרון הברירה לא היתה בין שלום טוב ושלום רעוע כ-אם בין שלום שעל יסודותיו הוס- כם כבר לבין חזרה ליחסים לחומה. לממשלות ישראל ו- מצרים, לאלה ולאלה, היו סיבות שהקשו את החתימה, אך המינימים החיוביים גברו, לשמחתי, עליהן. מכל שכן כאשר בין שתי המדינות התייצבה ארצות-הברית, ה- מעוניינת בשל סיבות משלה בארגעה ובמניעת סיכסוך דמים בין בעלי-בריתה באזור הזה.

יש הסכם. חדל הוויכוח שהתנהל בארץ על ה"ליב- קג". היום כבר ברור כי כולום שיש קשר בין ההסכם ובין הצפוי בפתרון בעיות הגדה והפלשתינאים. הקשר הזה ברור למצרים, הוא ברור לישראל, הוא ברור לקו- אליציה ולאפוזיציה בתוך ישראל. המגמות מנוגדות בתכלית הניגוד, ותכנית האוטונומיה בשלב זה טעמה כטעם מן המדבר, אבל בשלב זה בלבד.

אינני יודע מה הוא הסוד שלחש ראש הממשלה באוני המפד"ל, אך כלי התקשורת מספרים שנציגו הב- טח למרכזי חירות כי "נשב לעד ביהודה ובשומרון וב- עזה". ממשכים לרקום אשליות. יורשה לי להזכיר כי לא רחוק היום שבו שמענו בבית הזה, בשם הממשלה, שישאר לא תתחייב עכשיו על כך כי לאחר חמש שנים של אוטונומיה יזרע סופית גורל הגדה. ואמנם בתכנית הראשונה של 26 סעיפי האוטונומיה דובר על "רווי" בלבד, אך בקמפידייווידי חתמו על כך שתהיה הכרעה. יש אומרים כי ראש הממשלה התחייב כי יתפטר אם ייפגע

אחים, זו היתה הרגשה ששררה באזור עד אוקטובר 1977, עד שקם האיש הגדול נשיא מצרים מוחמד אנואר אלסאדאת והכריז על יומתו ההיסטורית שבדקותיה ביקר בירושלים ונתקבל ברוב פאר על ידי המדינה, הן ממשלה והעם בישראל אשר זה זמן רב, מאז קום המדינה ועד ימינו, קראו לשלום ופעלו להשכנתו. כתוצאה מיוזמתו הברוכה של הנשיא סאדאת והעמדה החיובית והקונסטרוקטיבית של הממשלה כלפי היוזמה נתפס חלק הארי של החץ הפסיכולוגי שהיה קיים בין שני העמים, ושוב פיעמה בלב התקווה כי גם השלום יתנוסס מחדש בשמי ארץ הקודש. כך קיבל ביסוס העקרון האומר כי המלחמה וכוח הורעו אינם יכולים עוד לשמש אמצעי ליישוב סיכוסים ובעיות בין לאומיות.

אדוני היושב-ראש, ברגעים היסטוריים אלה, כאשר מניחים את הנדבך הראשון בבניין השלום הנשגב, עור לים, לצערנו הרב, קולות משני הצדדים המגנים את הסכם השלום ומאשימים את מנהיגי שתי הארצות בביגדיה, בבוגדנות, ומכנים אותם בכינויים הנוגדים את המוסר וההגיון הבריאי; כל זאת מפני שמנהיגים אלה ביקשו לשים קץ לטראגדיות ולשפיכות הדמים בקרב בני שני העמים. אכן זהו הגיון מזור ומעורר תמיהה. אף-על-פי-כן אני מקווה כי לא תהיה לקולות צורמים אלה כל השפעה על עגלת השלום שהחלה צועדת בדרך, כה, זאת באשר האל יעד למורת הוזה לחיות בשקט, בשלווה ובשלום צודק וקבוע.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ומה על זכויות העם הערבי הפלשתינאי? הרי זה יסוד הסיכסוך.

שפיץ אסעד (התנועה הדמוקרטית):
לא אכנס לוויכוח אתך. אתה לא תשכנע אותי ואני לא אשכנע אותך.

ואמנם, אם שיתוף הפעולה בין עמי האזור יתגשם כמיחול, או-אז תשוב עטרת המזרח, לישנה, והוא ימשיך להיות עריסת החרבות המונותאיסטיות ומקור שממנו יצאו והתרבות, המדע והדעת לכל קצווי הארץ.

יתר-על-כן, המזרח-התיכון יהיה האזור המשגשג והיפה ביותר בעולם, הודות לפוטנציאל המדעי העצום של בניו והודות למקורות הטבעיים הרבים המצויים בו. המזרח-התיכון לא יהיה עוד אזור השפעה של המדינות הזרות, שכל מעייניהן לספוג את האמצעים של האזור ולשמור על האינטרסים והמונופולין שלהן.

אדוני היושב-ראש, תהליך השלום שהחל עדונו באבו. על כולנו מוטלת איווא החובה לשמור על השלום ולטפחו עד אשר יפרח ויגדל ויהיה יציב ואיתן, באופן שיוכל לעמוד בפני הסערות והסכנות המאיימות עליו. אולי יהיה זה מועיל להזהיר כי ההסכמים הכתובים, עד כמה שיהיו מנוסחים היטב, אינם יכולים לעמוד בפני הורמים השליליים, אם מנסחי ההסכמים לא ידאגו ליצור אווירה טובה לשיתוף פעולה כן והדדי, ו-אם לא יהיו מוכנים לויתורים הדדיים, כדי שאפשר יהיה לבצע את סעיפי ההסכם ולהשכיח שלום צודק וקבוע בקרב כל עמי האזור.

אדוני היושב-ראש, לפני שאסיים את דברי רצוני לומר כי בחתימה של כל אומה יש אנשים דגולים. עלי-כן אני מברך את גדולי האומה הזאת ובראשם את מר מנחם

שבנוסח זה של מרוץ לקראת הכרעה דרך התנהלות והפקעות נפתור את הבעיה. לכן באה התביעה לדיון על האוטונומיה ועל דרכה של הממשלה בשנים הקרובות, לפני שהולכים לנהל את המשא-ומתן ולפני שמנסים לקבוע עובדות, כפי שעשו במרוץ הזה בשנה האחרונה.

רבותי, חברי הכנסת, בינתיים פועלים סרעפי השלום. מאז ביקורו של קארטר גבר המתח בערי הגדה ובכפריה, ראש הפתח מבטיח להגביר את פעולות החבלה לאחר החתימה על ההסכם, ויוזכה בוודאי לסיוע חזית הסיור הערבי.

אינני מפקפק בכך כי כוחות הבטחון עושים את שלהם נאמנה. חובה היא עתה להגביר את ערנותו של הציבור כולו כדי למנוע קרבנות-שווא. אולם עם זאת חובה היא על הממשלה והציבור להתרעע את אלה בציבור היהודי אשר נציגם הודיע מעל מסך הטלוויזיה כי הם התיימשו ממערכה מדינית וידברו ב"שפות אחרות". ו"השפות האחרות" האלה התחילו לדבר. וצריך שיהיה ברור כי לא יותן "לגוש אמונים" לבלות את האש. חובת הממשלה היא להפעיל את החוק לגבי כל הפורעים בו — ערבים ויהודים כאחד.

הי"ר מ. ל. מרוז:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת אסעד, ואחריו — לחבר-הכנסת ורטהיימר.

שפיץ אסעד (התנועה הדמוקרטית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברגעים חשובים אלה אני חש בחובה מוסרית, ראשית-כול, לברך את מר בגין ואת חברי הממשלה על המאמצים שעשו בשבועות האחרונים ועל החלטותיהם הנבונות לאישור הסכם השלום העומד להיחתם בשבוע הבא בין מצרים וישראל.

עד כאן בעברית. אדוני היושב-ראש, ברשותך, בהזדמנות חגיגית זו, אומר את דברי בשפה הערבית.

(להלן תרגום הדברים מערבית לעברית)

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, מעל במה זו, מאולם המליאה של הפארלאמנט הישראלי, מב-צר הדמוקראטיה והחירות, אפנה את דברי אל בני שני העמים השמיים, בני יצחק וישמעאל, בני העם הערבי והיהודי.

אני חושב כי טוב אעשה אם אתחיל את נאומי ב"דברי אלוהים, ישתבח ויתעלה: "ואם יטו לשלום ונטית גם אתה אליו, והישען על אלוהים". אמת דבר אלוהים. אחים, זהו דבר אלוהים, יתעלה, על השלום כפי שבא לידי ביטוי בספר הקדוש. אכן אנו, בני-האדם, מצויים להיות דבקים במצוות אלוהים ולכבד את רצונו, יתעלה.

אדוני היושב-ראש, שלושים שנה עברו על המזרח הזה כשארבע מלחמות פרצו, בזו אחר זו, בין מדינות ערב לישראל. המשאבים בזובו לשווא. דם נקים נשפך לריק. אלפי גברים, נשים וטף, מטובי בני העמים הערבי והישראלי מצאו את מותם. שלושים שנה של מלחמות עקובות מדם חלפו אך הבעיה לא נפתרה, והן לא הביאו תועלת לעמי האזור. אדרבה, תקופה שחורה זו בהיסטוריה של המזרח הזה רק סיבכה את העניינים והקימה חומות גבוהות של שנאה ואיבה בין הערבים והיהודים, עד כי רבים נתיימשו מן האפשרות שעמי ה-אזור הזה יוכלו לחיות בדירקיום של שלום.

מסקנות שהמפתח לצמיחת החברה היהודית הישראלית ולקליטת שלושה מיליון חושבים נוספים הוא אך ורק ב"יצירת מקורות תעסוקה ותעשייתיים מפעלים שחלקם יכולים להיות מוקמים בגבולות, עם דלתות לשני הצדדים, שיהיו גשר טבעי בינינו לבין העמים השכנים.

השלום פותח פתח פסיכולוגי לעלייה. עלינו ליצור אתגרים של מדינה צומחת, עם כלכלה בריאה, מדינה שיכולה למשוך עולים מארצות המערב, לשנות את ה"קונצפציה" המכוונת היום רק לעלייה מארצות המצוקה. ממדינה המביאה אנשים ומחפשת להם מקורות תעסוקה אנו צריכים להיהפך למדינה היוצרת מקורות תעסוקה ומחפשת אנשים, ואז יבואו אנשים הנה ויחזקו את מדינת ישראל. לא לזרוק אנשים — למשוך אנשים אנו צריכים. שמירת אופיה של מדינת ישראל כמדינה מתקדמת בתבונה את כלכלתה, תהווה כוח משיכה ותבטיח שאנו נהיה פעם "שווייץ של המזרח-התיכון" ולא ספקי גלידה למצרים, שזה עכשיו אחת הסכנות הגדולות שיש לנו עלולים לעמוד בפניה. רק הצבת אתגרים מדעיים ותעשייתיים, יחד עם הקמת מרכזים אורבאניים חדשים בעלי איכות חיים גבוהה, תסמן את המעבר של ישראל מאזור מבוצר ומסוכסך לאזור משגשג, תרבותי, נאחז וחרוזי.

המפתח לזה טמון ביכולתך, אדוני ראש הממשלה, לבחור בין שתי אפשרויות, והאחת מהן — להמשיך עם הצוות הנוכחי המותאם למדינה במצור, המשלים, למשל, עם העובדה שארצות-הברית תבנה לנו את שדות-התעופה והחורש לגלג את הסכום של 5 מיליארד דולר כדי מנוף למתן תנופה לכלכלת ישראל ולהשתמש בכל דולר בצורה שתהווה סיכוי לעלייה נוספת וסיכוי למקורות תעסוקה נוספים. כל דולר שאנו מבזבזים על שירותים במקום על מקורות תעסוקה, כשמבקשים מהאמריקנים לבנות לנו ברים שאנו היינו יכולים לבנותם בעצמנו — כולם ובוודאי חלק מהם — כל זה מרחיק אותנו מהאפשרות להיות עצמאיים. זוהי הכרה בחולשתה של ה"חברה הישראלית", שאיננה יודעת לכוון את האנשים למקומות שבהם היא זקוקה להם אלא במסגרת צבאית.

כדי לעשות זאת, אדוני ראש הממשלה, עליך להכיר בכך שיש צורך בשינוי מושגים פסיכולוגיים. כשם שההתייצבות מול העם והסברת שבעד שלום יש צורך ב"ויתורים" כך עליך להתייצב עכשיו בראש צוות שיהפוך לוחמים לבונים וישנה את האווירה, השוררת פה, מ"חשדנות לאמונה, ממרידות לסובלנות ומקיטור לחיוב וליצירה.

עמ"ס הדר (הורביץ) (המערך) :

כל הבעיה היא רק שינוי האווירה? זו הבעיה ש-לנו?

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה) :
לא רק זו הבעיה.

עמ"ס הדר (הורביץ) (המערך) :
אז מדוע אתה שם בה דגש כזה?

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה) :
זו האמונה שלי — אתה תגיד מה היא האמונה שלך. במקום שנביא את אורחינו ל"יד ושם" נביא אותם למפעלים משגשגים, ובשדה-התעופה יתקבלו אורחינו

בגין וחברי ממשלתו. כן אתכבד לברך את גיבור מצרים והאומה הערבית הנשיא מוחמד אנואר אל סאדאת.

היו"ר מ. ל. מרון :

תודה על התרגום. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורטהיימר, ואחרי — לחבר-הכנסת קצב.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני ראש הממשלה, אף שאינך יושב ברגע זה ליד שולחן הממשלה אני פותח דברי בברכה לך על שהבאת את השלום. אני רוצה בהודמנות זו להודות גם לנשיא ארצות-הברית על מאמציו להביא לשלום זה.

לפני שנה האמינו רק מעטים שיש עם מי לדבר. התירוך שרווח אצלנו היה "אנו רוצים בשלום, אבל אין עם מי לדבר". תירוך זה הגן עלינו מפני קונפליקטים פנימיים ודחה את הצורך להתמודד עם המצב ולקבל החלטות. האווירה בארץ היתה אווירה של רחמים עצמיים בנוסח "העולם כולו נגדנו", חוסר בטחון עצמי, וכיסו עליו בנוסח "סמון" — יהיה בסדר" וצוורון פוליטי שנבע מהחלטה שאין פלשתינאים באזור. לפתע נוכחנו שהדברים יכולים להשתנות. הנשיא סאדאת בא לישראל והוכיח נכונות לשלום. ואתה, אדוני ראש הממשלה, הפכת מאיש חשדן, שישב שלושים שנה באופוזיציה, למנהיג לאומי המנהיג בכבוד משא ומתן קשה תוך מתן אמון בצד השני. עליך להעביר אמון זה לעם כולו. עליך להפוך אותו מעם חשדן, מתגונן ומסתגר לעם זקוף קו"מה ומלא אמונה בעצמו. אתה, יותר מכל אחד אחר, מבין היום שהעם חונך למישים שנה לעמוד במלחמות ולהגן על עצמו. קו ישר עבר מהשוואה דרך תקומת ישראל — קו של "אין ברירה", קו של ההכרח להילחם על קיומנו. הדבר בלט בהסברתנו, בדרך שבה הבאנו כל אורח רשמי ל"יד ושם".

חלומם של ראשי הציגונות היה הקמת חברה יצרנית עמלה ומשגשגת, החיה מעבודת כפיה ומהווה אור לגוריים. כל אלה נדחקו לקרן-זווית בגלל המציאות שנכפתה עלינו, שצריכה עמידה על נפשנו. עליך לומר ל"עצמך ולעולם כולו: נפתח פרק חדש, יש שלום, או לפחות — — —

עמ"ס הדר (הורביץ) (המערך) :
אתה מאמין שיהיה שלום?

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה) :

אני יוצא מתוך הנחה שיש התחלה. עלינו לשנות קונצפציות. לא הרכב הממשלה ולא סדר העדיפויות במדינת תואמים את המצב של היום. אנו צריכים לשנות את סדר האתגרים, מאתגרי בטחון, בלעדיים כמעט, ל"סדרי אתגרים אזרחיים ובטחוניים כאחד. האתגרים שצריכים אנו להציב בפני עצמנו הם להגיע לרמת חיים מערבית, שתמשוך עולים ותאפשר לנו להגיע לשישה מיליון יהודים בישראל עד שנת 2000.

יש להגיע לחתימת הסכמי שלום נוספים עם יתר מדינות ערב, אבל עלינו לעשות זאת עם הרגשת מ"טחון עצמי. לכן אנו צריכים להכיר בעובדה שחלק מ"גורמי הסיכסוך בינינו לבין שכנינו היו תמיד אדמות ומים, ולכלכלת שכנינו בנויה בעיקרה על חקלאות, וכך תהיה גם בתקופה הקרובה. מכאן, עלינו להסיק את ה-

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
על מיבצע-ליטאני לא ביקשתם משאל-עם.

משה קצב (הליכוד):
חברת-הכנסת שולמית אלוני, את לא רואה את ה-
הבדל בין מיבצע-ליטאני לבין חוזה השלום עם מצרים?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אני רואה את ההבדל.

משה קצב (הליכוד):
יש נושאים שאפשר להביא אותם למשאל-עם ויש
נושאים שאי-אפשר להביא אותם למשאל-עם. יש ל-
ערוך משאל-עם על חוזה השלום, ומבחינה טכנית הדבר
ניתן לביצוע תוך עשרה ימים. יופיעו חברי הכנסת,
איש איש לפי השקפתו, בפני הציבור — — —

מאיר פעיל (מתנה שלי):
חברת-הכנסת קצב, אם יביאו בפני העם את הנאום
בן השעתיים-ורבע של ראש הממשלה, דבר אחד ברור
— שהעם יהיה מבולבל.

משה קצב (הליכוד):
חברת-הכנסת פעיל, לאיש אין מונופול לדעת מה
מצבו הנפשי של העם, אני משוכנע שהשאלה הזאת צי-
ריכה להיות מוכרעת על-ידי העם. זו דעתי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
האם אתה רוצה לשאול האם אנחנו רוצים לשלוט על
עם אחר? והאם זו שאלה למשאל-עם? או שאתה רוצה
משאל-עם בגדה אם הם רוצים שאנחנו נשלוט עליהם?

יחזקאל זכאי (המערך):
לא זה מה שהוא אומר, חברת-הכנסת אלוני. הוא
אומר להעביר את הנושא הזה למשאל-עם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
לשאל את העם אם רוצים בשלום?

משה קצב (הליכוד):
חברת-הכנסת אלוני, יש שאלה אחת העומדת על
הפרק. מאחר שהנושא שנוי במחלוקת, מאחר שהנושא
הוא כל כך גורלי — חוזה שלום — אפשר להצביע בעד
או נגד. יש שירצו ללכת לקראתו, כפי שיהיו היום בכנסת
מי שיצביעו נגדו.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
משאל-עם עורכים רק על שאלה ספציפית. אני מ-
בקשת שתציג את השאלה הספציפית שעליה אתה מצי-
ע לערוך משאל-עם.

משה קצב (הליכוד):
יש כרגע שאלה ספציפית: האם לאשר את חוזה
השלום עם מצרים, כן או לא. זו השאלה הספציפית.

יחזקאל זכאי (המערך):
כמו שהוא.

משה קצב (הליכוד):
כן.

ח"י"ר מ. ל. מרון:
חברי הכנסת, אני מבקש לאפשר לחברת-הכנסת קצב
להמשיך.

על-ידי ילדים נושאי פרחים ולא על-ידי חיילים נושאי
כידונים.

אדוני ראש הממשלה, אם לא תשכיל להביא לשינוי
זה יתבוננו החלומות והמאמצים של דורות של חלוצים
נהדרים שייבשו את הביצות ולחמו את מלחמות ישראל.

אני יודע, אדוני ראש הממשלה, שכל חיך התע-
ביינת יותר בבעיות מדיניות והזנחת את בעיות הפנים.
אין ספק שזו שעת הכושר בשבילך. כשם שבעקשנותך
הבאת לנו את השלום עליך להתמודד, באותה מידה של
עקשנות, בבניית אירגון אחר שיבנה מדינת ישראל אשר
תוכל להתקיים לדורות בתנאי שלום.

ח"י"ר מ. ל. מרון:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת קצב, ואחריו — לחברת-
הכנסת אבן.

משה קצב (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יזכור עם ישראל
היום, יום אישור חוזה השלום, בכנסת, עם המדינה ה-
ערבית הגדולה והחזקה ביותר, את טובי בניו ובנותיו
אשר נפלו במערכות ישראל להבטחת קיומה של המדינה.

מאז ימי שלטון התורכים, דרך תקופת המאנדאט
והמתחרות, ובכל המלחמות והפעולות מאז תודשה ע-
מאותנו ידע העם בישראל וידעו נבחריו העם כי השכול
והכאב אשר אנו חייבים לזכור אותם היום הם ש-
איפשרו לממשלת ישראל להגיע לחוזה שלום עם המדינה
הערבית הגדולה ביותר והחזקה ביותר. הם איבדו את
יקיריהם ואנו חייבים בראש-יבראשונה להם, כי בזכות
יקיריהם הגיעה הממשלה לאן שהגיעה.

חברי הכנסת, חוזה השלום שנוי במחלוקת. יש האו-
מרים: בכיה לדורות, ויש האומרים: מיפנה היסטורי;
ואמנם זו החלטה היסטורית, גורלית וחסרת תקדים ב-
היסטוריה שלנו. ההחלטה היום נוגעת לכל בית בישראל.
אך, לצערי הרב, שום בית בישראל לא גדרש לחוות
דעתו על חוזה השלום. החלטה כה גורלית, כה מהו-
תית, החלטה כה מכרעת, והיא נתונה בידי נבחריו העם
במדינת ישראל אשר לא הוסמכו לכך על-ידי העם.

בערב הבחירות של 1977 נדונו נושאים חשובים
בפני הבוחרים. כולנו ביקשנו את אומן הבוחרים לפעול
בשמן בנושאי חברה, כלכלה, חוץ ובטחון. שטחנו ב-
פניהם בהרחבה ואשר התחייבנו באמצעות אסיפות-עם,
חוגי-בית ומצעי מפלגות. איש לא הציג את תכנית
חוזה השלום עם מצרים בפני העם, ואיש גם לא העלה
על דעתו במערכת הבחירות לפני שנתיים כי תעמוד
שאלה כה חשובה וגורלית להכרעת העם ונבחריו. איש
לא העריך שכך תהייה ההתפתחות.

העם העניק לנו ייפוי-כוח ומאנדאט להחליט במקומו,
העם הפקיד בידינו את רצונותיו למשך ארבע שנים רק
בתחומים שנדנו ואשר התחייבנו עליהם במערכת ה-
בחירות. ודאי שהעם היה מעדיף להחליט בעצמו גם
בנושאי חברה, כלכלה, חוץ ובטחון אילו ניתן הדבר ל-
ביצוע. אך בשאלה כה מהותית, כה גורלית, כה מכריעה
— לא קיבלנו ייפוי-כוח מהעם. איננו מוסמכים להחליט.
העם הוא שצריך להיות אדון לגורלו ועלינו להעביר
את ההכרעה לידינו.

התערבותה של מצרים לטובת הארץ הערבית במקרה של מלחמה עם ישראל. וכאשר הסעיף הזה אינו מעניק על-יגונות ברורה ומוחלטת לחוזה השלום עם ישראל, הדבר נותן לנו מקום לחששות ותרדות לגבי העתיד. ויש לי הניח כי סוריה יירדן ותושבי יהודה ושומרון וחבל עזה ירצו להעמיד את ישראל ואת חוזה השלום בין ישראל לבין מצרים במבחן המציאות. הם יעשו לנו פרובו-קאציות כדי לקעקע את חוזה השלום. ומוכן שהשאלות האלה, כאשר מצרים לא קבעה עמדה חד-משמעית ביחס לנושאים אלו, כשהיא לא נתנה עליונות ברורה לחוזה השלום עם ישראל, מעוררות בקרב רבים בישראל חששות ותרדות ביחס לעתיד.

יש בחוזה השלום גם ניסוחים מעורפלים, במתכוון, אשר נועדו לאפשר לשני הצדדים להגיע לחוזה השלום. אך חילוקי-הדעות במהות נשארו בעינם והם עלולים להתעורר בשלוש-חמש השנים הקרובות. שמענו היום את חבריו של ד"ר ח'ליל; אין בהם סימנים טובים ביחס להתפתחויות בעתיד.

על-כן, רבותי חברי הכנסת, יש למצרים אפשרות קלה ופשוטה למצוא עילה בכל עת להפר את חוזה השלום. סעיפים, התבטאויות ומגמות מסויימות מעוררים בנו חששות, וטוב נעשה אם נזכור כי הגרעין למלחמת העולם השנייה נוצר בחוזה השלום בתום מלחמת העולם הראשונה, ובעצם חוזה השלום של מלחמת העולם השנייה הוא שהוביל למלחמת העולם השנייה.

אך דווקא בנושא האוטונומיה, אדוני הישבר-ראש, אני רואה יסודות חיוביים רבים. ממשלת ישראל לא אישרה יסודות שמצרים תבעה אותם. עכשיו אני רוצה לשאול את המתנגדים לאוטונומיה והתובעים את החלת הריבונות והחוק הישראלי על יהודה ושומרון וחבל עזה: אם נספת, כתביעתכם, את יהודה ושומרון וחבל עזה למדינת ישראל, האם לא יהיה זה הגיוני וטבעי לאפשר לתושבי יהודה ושומרון לנהל את אורח חייהם שלהם על-ידי מוסדות פנימיים בנושאי פנים, בנושאי חברה, חינוך, קהילות, משטרה? כרגע ברור לנו, רבותי חברי הכנסת, כי אוטונומיה מינהלית היא מחוייבת המציאות, וגם אם תחול הריבונות הישראלית על יהודה ושומרון ועל חבל עזה, גם אז נצטרך וניאלץ לאפשר אוטונומיה מינהלית כדי שתושבי יהודה ושומרון וחבל עזה יוכלו לנהל את חייהם שלהם.

עוד צריכים לזכור המתנגדים לחוזה השלום כי ממשלת הליכוד לא קיבלה את הסמכות למשול בשנת 1948 וגם לא ב-1967 לאחר מלחמת ששת-הימים, אלא רק ב-1977. ואם לא כן היה, פני הדברים היו שונים וגם מעמדה של ישראל בקהילה הבין-לאומית היה שונה. שום ממשלה בישראל מאז 1948 לא דיברה על הזכות ההיסטורית של עם ישראל על ארץ-ישראל. המונחים יהודה ושומרון היו מושגים חדשים בדיפלומאטיה הבין-לאומית, איש לא שמע עליהם עד למחצית 1977. הממשלה הנוכחית לא החלה למשול עם הקמת המדינה; היא ממשיכה מדיניות שהתרחשה בדיפלומאטיה הבין-לאומית במשך 29 שנים, מדיניות שלא דיברה על ה"זכות ההיסטורית של עם ישראל בארץ-ישראל. ומוכן שלא פשוט לשנות כיוון במדיניות הבין-לאומית.

ואם כן (המערך):

חבר-הכנסת קצב, כראש עיר בישראל, האם עיר נבנתה בדיבורים או במעשים?

משה קצב (הליכוד):

יש בעם חששות, חרדות ותקוות ביחס לחוזה השלום. אני גם מבין לרוחו של אותו מיעוט קטן בין חברי הכנסת המתנגדים לחוזה השלום משום התנגדותם לווי-תורים מרחיקי-לכת וזמנות חרדתם לגורלה של ישראל. אינני מקבל את החלוקה בין חברי הכנסת התומכים ב-שלום לבין חברי הכנסת המתנגדים לשלום, כפי שאינני מקבל את החלוקה בין התומכים בארץ-ישראל לבין ה-מתנגדים. להערכתי 115 חברי הכנסת הם בעד ארץ-ישראל ובעד השלום. אך עם ישראל וגם אנו, חברי הכנסת, צריכים להבין לרוחם של המתנגדים.

שמענו היום את הסבריו של ראש הממשלה לגבי סעיף (2) VI ו-VI. ואף-על-פי-כן יש למצרים עדיין חושים ותומכים עם מדינות אויבות לנו, וסעיפי החוזים עם הארצות האויבות לנו מדברים בפירוש כי מצרים חסייע למדינות ערב במקרה של מלחמה עם ישראל.

ראש-הממשלה מ. בנין:

חבר-הכנסת קצב, הרעיון של משאל-עם הרי מס-חובב בחיינו כבר 25 שנה. עם כל הקושי שבדבר הוא רעיון חיובי. אבל אילו היינו, חלילה, מקבלים אותו ה-יום היתה התגובה בעולם שאנחנו מתחמקים מאישור החוזה לחודשים מספר לפחות, זו היתה התגובה, בעוד שאנחנו התחייבנו להביא את החוזה לאישור הכנסת, ואם יינתן אישור הכנסת — נחתום עליו. אבל אם נאמר שאנחנו חולקים למשאל-עם תהיה התגובה גם בארצות-הברית וגם במצרים שזאת התחמקות לחודשים מספר.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

נכון מאוד, אני מסכים עם ראש הממשלה. הפעם הוא צודק.

(ראש הממשלה מ. בנין קורא קריאת-ביניים)

(חבר-הכנסת מ. פעיל קורא קריאת-ביניים)

היו"ר מ. ל. מרז:

אני מבקש לאפשר לחבר-הכנסת קצב להמשיך.

ראש-הממשלה מ. בנין:

סליחה על שהפרתי אותך.

משה קצב (הליכוד):

אני מודה לראש הממשלה על הערתו. השאלה היא אם באמת תהליך של משאל-עם צריך להימשך חודשים.

יחזקאל זכאי (המערך):

חבר-הכנסת קצב, אני במקומך הייתי שואל את ראש הממשלה מה הוא היה אומר היום אם הוא היה ראש האופוזיציה, האם היה תובע ללכת למשאל-עם או לא.

משה קצב (הליכוד):

חבר-הכנסת זכאי, יש 20 שעות דיון, תעלה לדוכן ותשאל.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):

האם גם על ההתייקרויות היית מציע משאל-עם, אם העם בעד ההתייקרויות או נגד?

משה קצב (הליכוד):

כרגע ברור שלמצרים יש עדיין חושים עם ארצות-אוי-בות לנו, כאשר סעיפים מסויימים בחוזים אלה מדברים על

מצאות חיי היום-יום בין העם בישראל והעם המצרי היא שתקבע את גורלו של השלום. יש הודמנות למגע ישיר ובלתי-אמצעי בין שני העמים. יש בחוזה השלום יסודות הנותנים לנו סיבה להאמין בחיוב הרב של חוזה השלום, ואחד היסודות החשובים ביותר הוא שאולי סוף סוף אפשר הוא לממשלת ישראל להשתחרר מן הלחץ ומן העול הכבד של נושאי חוץ ובסתון ותוכל להתמסר באותה אינטנסיביות ובאותו מרץ שאיפיינו אותה בשנתיים האחרונות בנושאי הדיפלומאטיה הבין-לאומית גם לבעיות פנים במדינת ישראל, כאל בעיות קשות ומכריעות לא פחות ממצבה המדיני הפוליטי והצבאי של מדינת ישראל.

היו"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבן, ואחריו — לחבר-הכנסת אבנרי.

אבא אבן (המערך) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אפתח בהערה לחבר-הכנסת קצב: בישראל קיימת, מאז ראשית ימיה, דמוקרטיה ייצוגית אשר הוכיחה את עצמה במבחני מלחמה ובאתרי פיתוח. אם הכנסת המייצגת את העם הבוחר איננה סומכת על עצמה בהכרעה כזאת או מוטב שבכלל תתבטל ותעבור מן העולם.

חברי הכנסת, ייסורי השלום קשים ומחירו גדול, אך כלום ייסורי מלחמות חוזרות ומחירה של איבה רצופה אינם קשים יותר? כי אחרי כל מיקוח ופולמוס, אחרי מיצוי החיטוט בסעיפים ובתת-סעיפים, עד ומעבר לכל גבול סביר, מתבקשת הכרעה לפי המאזן הכולל: מה היא התוצאה של אישור החוזה מול תוצאת החמצתו? תשובתי נחרצת בלשון ההלל: "זה היום קיוויונו לו".

חברי הכנסת, אילו התכנסנו כאן היום בסימן של התמוטטות המשאומתן כלום לא היינו חשים בעננים כבדים התלויים מעל לראשו של העם היהודי והמשרים עליו דכאון ואימה?

המחנה הגדול והגדל המיוצג בכנסת על-ידי המערך חייב גם לברך על ההישג הזה וגם להתברך בו, שהרי אירועים היסטוריים אינם צומחים יש מאין. חוזה השלום עם מצרים הוא בחלקו תוצאה של משאומתן שניהלה הממשלה מאז שלהי 1977 ויש לברך על כך שלפעמים הודות לדרך ניהול המשא ומתן, ולעתים למרות דרך ניהול, הביאה אותו הממשלה לסיום מוסכם ומוצלח. אך אירוע זה במשמעותו העמוקה יותר משקף תמורה יסודית במדיניות המצרית, תמורה המתגבשת בצורה מובהקת אחרי מלחמת יום-הכיפורים. מה משמעותה של תמורה זאת והיכן נעוצים שרשיה? מעל עמודי העתונים ומחוץ שיחות מדברים אלינו שוחרי השלום במצרים בלשון ברורה. כאשר שואלים אותם: כיצד הנעתם להישלמה זו עם מדינת ישראל? התשובה היא: "בגלל כוחכם, לאו דווקא בגלל צידקתכם. תודעתנו הלאומית ציווה עלינו לרצות במורח-התיכון בלעדיכם, אך אין דבר הער" מד בפני כוחה של עובדה מגובשת שאין כל סיכוי להעבירה מן העולם. אפילו המוצלחת במלחמתנו, מלחמת 1973, קירבה אתכם לקהיר ולא אותנו לתל-אביב." וש-מענו נימוק נוסף: "לפי התרשמותנו" — כך אומרים אנשי שים במצרים — "הגיעה ישראל למידת התעצמות ההרס פכת את האופציה המלחמתית לבלתי-סבירה". על הסבר זה, שהיה גלוי-לב ובלי כל תנופה כוזבת והמתפרסם

משה קצב (הליכוד) :

חבר-הכנסת כץ, עובדה היא ששום ממשלה לא דייברה על יהודה ושומרון מאז 1948 עד 1977. המונחים יהודה ושומרון היו מונחים חדשים בדיפלומאטיה הבין-לאומית. זו עובדה.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

הליכוד מדבר על זה והליכוד יוותר על זה.

ראש-הממשלה מ. בגין :
"אזויו".

(חבר-הכנסת ש. אלוני וי. זכאי קוראים קריאות ביניים)

היו"ר פ. שינמן :

חברי הכנסת, אבקש להפסיק את הדו-שיח. רשות הדיבור לחבר-הכנסת קצב, לא לאחרים.

יחזקאל זכאי (המערך) :

חבר-הכנסת קצב, איך דיברו בשנתיים האחרונות על פיתחת-רפיח?

משה קצב (הליכוד) :

מאחר שלא תוכל להעביר לי את הזמן המוקצב לך לא אוכל להשיב לך.

מדינת ישראל מעוניינת להשתלב באזור. מתגשם חלום של מיליוני יהודים ברחבי העולם ומיליוני תושבי מדינת ישראל. יש חווה שלום עם המדינה הערבית הגדולה והחזקה ביותר. ולמרות זאת בקרב הציבור בישראל אין התלהבות ואין קריאות שמחה נוכח התימת חוזה השלום. וזאת בניגוד לכל התחויות. במשך 30 שנה התרפקנו על השלום —

יחזקאל זכאי (המערך) :

תרם לזה קצת גם שר האוצר, שלא תהיה שמחה.

משה קצב (הליכוד) :

במשך 30 שנה התרפקנו על השלום, והנה כעת כבד לב העם, ובצדק.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :

אילו לא היה הסכם היתה יותר שמחה?

משה קצב (הליכוד) :

חבר-הכנסת נוף, לפי כל התחויות סביר היה להגות שעם השגת חוזה שלום עם המדינה הערבית הגדולה והחזקה ביותר העם בישראל ירקוד ויצהל. ואף-על-פי-כן העם אינו עושה זאת.

(קריאה: העם פיקח יותר ממנהיגיו).

ידע העם המצרי כי במדינת ישראל יש תחושה של חששות, של חרדה ושל חשדות, אך התקווה היא שגוברת. וכאן עלינו להזכיר: בל נשכח את התושבים הישראלים המתגוררים במרחבי סיני, אשר גם חלומם נקטע באיבה. הם שליחיה של מדינת ישראל. עם זאת עלינו להזהיר את עצמנו מפני איבוד תפיסת הממלכתיות, מפני פירוש מוטעה של משמעות הריבונות הלאומית. אנו חייבים להיות אחראים לגורלנו, ואין להתיר לגורמים בלתי-אחראים לקבוע את גורל העם. משוכנע אני כי גם בעת צרה ידע העם הנה להיחלץ ממצוקה.

השלום היא מלת-קסם, אין איש שאינו רוצה בו.

חתימתו בקמפ-דייוויד, כעם בעל זכויות לגיטימיות, הראשי להשתתף בקביעת עתידו ולהפעיל בינתיים עקרון של שלטון עצמי. העובדה שח'ליל מפרש את האוטו-נומיה כפי שהוא מפרש אותה, כפרוודור להגדרה עצמית, היא בעלת משמעות חמורה לגבי עתיד התפתחות היחסים החוזיים בין ישראל ומצרים.

ראש הממשלה היה מרוצה מאוד מן השבחים ששמע מקארטר, מקאלאהאן ומאחרים על האוטונומיה בגלגולה הראשון. אבל הוא היה צריך לשאול את עצמו מדוע הם שיבחו את התכנית הזאת. מדוע הם שיבחוה? האם בגלל הצטרפותם לתפיסה המדינית של הליכוד או בגלל התרשמותם שמר בגין הצטרף לתפיסתם שלהם? נכון לגבי האוטונומיה, שכל רואיה שיבחוה אבל לא כל משבחה הבינה כפי שהבין אותה ראש הממשלה. אם כן, יש לומר את האמת לעם בישראל. האוטונומיה, אם תופעל בכנות, פירושה מעבר לשלטון ערבי עצמאי. סיכוי זה אינו גורם לי דאגה בתנאי שיובטחו האינטרסים היסודיים של ישראל: גבולות בניהגנה וסידורי בטחון.

העובדה שכתוב בטקסט לא "עצמאות" כי אם "אוטונומיה" היא חסרת משמעות בתכלית. לכל מוסד ומושג יש דינאמיקה שאינה תמיד תלויה בכוחות המנסחים. מדוע לא יקראו חברי הממשלה את ספרו של הפרופסור אקצין, האומר בזה הלשון: "כאשר יש אוטונומיה והיא חלה על ציבור בעל צביון לאומי, וציבור זה גר בריכוז טריטוריאלי מוגדר, ויש באותו ציבור יצר להיפרד מהמסגרת המאוחדת, הרי ההינתקות היא בלתי-ימנעת. אם כן, יש כמה אפשרויות: שהאוטונומיה לא תופעל בגלל אי-הסתפקותם של הערבים בפירושה המצומצם והמגביל של המעניקה לה הממשלה ברוח ההסכם עם המפד"ל; עי-מות עם ארצות-הברית, שפירושו משבר שלא רק ימנע התפתחות נוספת לקראת שלום עם העולם הערבי אלא גם יסכן את ההישג הגדול של שלום עם מצרים. אפשרות שנייה היא שבהשפעת ארצות-הברית ומצרים וב-השפעת התכונה יפעילו את האוטונומיה, ירכיבו את השלטון העצמי ויכריזו על עצמאותם, על-אפה ועל-חמתה של הממשלה ובוודאות של הכרה על-ידי 120 מדינות. מול אפשרות זאת, החזות שמציגה לנו הממשלה היא חזות שצה"ל ייכנס לאותו מוזיאון על-ימנת לפזר את מכריזי העצמאות, תוך כדי הכרזות.

המסמך שאנו עיבדנו במערך מחפש מוצא של פשרה שתעניק לתושבים עצמאות מלאה תחת דגל ערבי, אחרי תקופת מעבר, בתנאים המתיישרים עם בטחון ישראל. אפשר לחלוק עליי. אבל לא ראיתי שום מסמך אחר אשר מנסה ליישב את שתי המטרות האלה: אי-שליטתנו במיל-יון ערבים וקיום תנאי בטחון מינימאליים למדינת ישראל.

אימרו בגילוי-לב לעם ישראל שבנושא הזה של יהודה, שומרון ועזה, חברי הממשלה, אתה השגתם חתימה מסוכמת אבל לא השגתם מדיניות מוסכמת. הודו בגילוי-לב כי ממתין משבר ועימות עקב ניגודי פירו-שים קטביים בין ישראל וכל שאר הגורמים הבין-לאומיים לגבי גורלם של השטחים האלה. העם היהודי איננו זקוק לכדורי ארגעה. הוא זקוק לאתגר של תמריץ, לקריאה לערנות מבוגרת ואחריות.

והערת האחרונה, ברשות היושב-ראש, היא על דרך ביצוע החוזה עם מצרים. בימים האחרונים הלך לעולמו אדם, ללא ליווי מספיק של יראת-יכבוד בעתונות, אחד מגיבורי המחשבה המחודשת המדינית בדור הזה. ז'אן

בצורות שונות בעתונות המצרית, מוספים אנשי-שיח רבים: "הסכמי ההפרדה והסכמי-הביניים משנות 1974—1975". הללו שימשו גשר בין מלחמה ושלום, גשר של זמן וגשר של מרחק; רגיעה של שלוש שנים תחת הכו-תר "לא עוד מלחמה" והפרדת כוחות ודילולם תוך עקירת חומרי-הנפץ המקופל בקירבה צפופה של צבאות וריכוזי נשק עצומים.

אילו הרוב בכנסת היה מקבל בשעתו את קווי המ-דיניות של האופוזיציה הקודמת — התנגדות לכל הסכם עם מדינה ערבית, מהסכמי שבתית-הנשק ועד להסכמי ההפרדה והסכמי-הביניים; עימות רצוף עם ארצות-הברית, שהיא המקור הראשון במעלה להתעצמותנו; הת-נגדות וזעמית והיסטרית להסכמי 1974—1975 שבלעדיהם לא היה מתעורר סיכוי כלשהו של שלום — הרי היינו שרויים היום במעגל של מלחמות ולא בתוחלת של שלום.

חברי הכנסת, אני מעלה את תולדות התמורה המת-חוללת בעמדה המצרית לא דווקא כדי לתבוע עלבונן של זכויות מושגות אלא בגלל השלכותיהן אל העתיד; שהרי מתבקשים במצרים וב-ישראל ביום הזה כמה שינויי חשי-בה, שינויי התייחסות אשר אינם תלויים כלל בנוסח החוזה. מצרים חייבת להבין כי אמנם יש שוויון בינה לבין ישראל מבחינה פורמאלית, קונטראקטואלית, אך אין שוויון בעול הביצוע. עול הביצוע כולו מוטל על ישראל בלבד, היא ורק היא צריכה לעבור חוויה טראו-מאטית, אפילו כיורוגית. היא צריכה לפרק בסיס ימי, היא צריכה לעקור שדות-תעופה, היא צריכה להרחיק ישובים ומתיישבים מגופים שנתקשרו בהם. היא חייבת לוותר על תחושת מרחב איסטראטגי שסמכה עליה במשך 11 שנה; היא חייבת להתכונן להחליף את הממשל בשט-חים, ביהודה, בשומרון ובעזה, בממשל של שלטון עצמי ערבי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

לעומת זה אל נשכח שמצרים נכנסה לעימות עם כל העולם הערבי.

אבא אבן (המערך):

אני מגיע לזה, אדוני.

גם אלה מאתנו הממליצים על קבלת הוויתורים הללו לא צריכים לזלזל באופיים המכאיב, אולם מול הבנה עמוקה יותר של מצרים לרגישותה הבטחונית של ישראל חייבים ישראלים להבין הרבה יותר את מהותה של מצ-רים; לא רק את תולדותיה, לשונה, אמונתה, תרבותה אלא גם את המתח המיוחד העובר דרך כל תנועתה הלאומית. מעולם לא הסכים מנהיג ערבי ומוסלמי לנתק את עצמו ניתוק כזה מן הקונטקסט המובהק באיסלאם ובמשפחה הערבית. המתח בין פארטיקולאריסם מצרי ובין סולידאריות ערבית עובר כחוט-השני דרך כל תול-דותיה של הלאומיות המצרית. במצב-ירות אחד מצרים חושבת על עצמה, על הדלתה, על הגילוס, על אלכסנ-דריה, על הזכרונות של התרבות ההלנית, על התרבות של הפרעונים. אך במצב-ירות אחר היא נזכרת כי יש לה מעמד בכורה בתוך משפחת העמים הערביים והמוסלמיים. אשליה היא להניח שהיא מסכימה את תסכים לנטוש את מעמדה הערבי לחלוטין, להחזיר לעצמה את מרחבי סיני ולהסתפק לגבי העם הפלשתינאי בסוג האוטונומיה שתי-אר לפנינו חברי-הכנסת נסים, שפירושה המעשי המשך השליטה הישראלית תוך וריקת כמה פירושים של סמכו-יות לוקאליות לתושבים שמר בגין הכיר בהם, על-ידי

אני יודע שהנושא כואב לך, ועל-אחת-כמה-יוכמה הוא כואב לעוסקים בהתיישבות ובהתנחלות יום יום. זה כואב, אבל מחובתי להזכיר עניין זה.

אינני נמנה ולא נמנית עם הדוגלים ב"אף ששל", אבל הסכמתי שניאבק על כל ששל שעליו מוקמים ישר-בים. כל אימת שהוקם ישוב הכריזו ראשי הממשלה הקודמים והנוכחיים וחברי כנסת רבים באוני המתנחלים והמתיישבים שאין מקימים ישובים על-מנת להורידם אלא יש לראותם כחזית הקדמית. לא אחת הכריזו על כך מנהיג זה או זה ושיבח והעריץ את השליחות הזאת. הממשלות המעשיות של הסכם זה היא הורדתם של ישובי פיתחת-רפיח ופינוי העיר ימית.

מורי ורבותי, אני יודע שחלק מדברי יפלו על אזניים לא קשובות, אולם טוב שנדע שהורדת ישובים תהיה הטראומה הקשה והמכאיבה ביותר, כי התיישבות היא דרך חיים וחפיסה חברתית בעלת משמעות חלוצית-רעיונית-אידיאולוגית, אשר ניוונה ממקורות שרשיים עמוקים ומהם שואבת את עקרונותיה ואת המוטיבאציה שלה. שליחות זו שממלאים הצעירים בגופם ובנפשם ראווה להעריצה ולהערכה. בני הדור הצעיר ממלאים אותה שליחות מתוך רצון כן הראוי אכן להעריצה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
חבר-הכנסת אבטבי, אולי מזה נלמד לקח ונפסיק את ההתנחלות מעבר לקו הירוק? אולי נלמד לקח?

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):
אני מדבר על הישובים בפיתחת-רפיח.

אומרים לנו שלא ניתן היה בשום פנים ואופן להשיג את השלום בלי להוריד ישובים. על כך אני חולק. כשם שממשלת ישראל עמדה בשבועות האחרונים על כמה עמדות חיוניות לנו כך היתה יכולה לעמוד על עמדה חיונית וחשובה זו. על הראשונים אנו מצטערים. הווי-תורים המופלגים לראשונה היו באיסמאעיליה. שם היו, למעשה, ויתורים ללא משא-ומתן, ללא ויכוח וללא עמי-דה איתנה על עקרונותינו. נקבעו כללים בזכות החזרה לגבולות הבינ-לאומיים. למעשה פגשה זו קבעה את המשך המשא-ומתן בקמפ-דייוויד, כאשר סאדאת לא ויתר על גרגיר אחד מסיני ולא הסכים להשאת הישובים ושדות-התעופה. שם ויתרנו גם על שדות הנפט, ונצטרך להחזיר את השדות תוך שישה עד תשעה חודשים, בתקופה שבה העולם זקוק לאנרגיה ואנחנו זקוקים יותר מאחרים לשדות אלה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
האם אתה יכול לוותר על משהו שאינו שייך לך? אתה יכול לוותר רק על משהו ששייך לך.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):
תקשיב. בתמורה לשלום גם אני הייתי בעד ויתורים, אבל לא בעד עקירת ישובים. זה ההבדל.

בתקופה שהמוסלמיזאציה הולכת וגוברת, ואנו הראשונים הנכללים במסגרת עוינות זו, אנו מוותרים על שדות נפט אלה. ויתרנו על עומק אסטרטגי של המדינה, ורבים וטובים מזהירים אותנו מפני צימצום העומק הבטיחוני והאסטרטגי שהיה לנו בסיני. דברים אלה אכן הם עקרוניים, וויתרנו עליהם למען השלום. מחיר כבד ש-שילמנו.

מונה שתל במחשבת הדור הזה כמה רעיונות מבריקים בפשטותם: אין סיכסוכים נצתיים. אפילו יבשת רוויית דם וגפירת של מלחמות מסוגלת להגיע לדו-קיום ושלוש. הגבול במאה ה-20 איננו חייב להיות מתיצה; הוא יכול להיות גשר. אורח יכול להיות בעת ובעונה אחת נאמן לזהותם הלאומית המיוחדת וגם נאמן לטובתו ושיגשוגו של האזור שבתוכו הוא חי. רצוי שניזכר ברעיון הקהי-לתי הזה.

מבחנו של חוזה שלום הוא פחות בדיקדוקי ניסוח מאשר במציאות החדשה שתירקם מסביב לו, הווי אומר — ביצירת אינטרסים אזוריים משותפים, בעוצמה כזו של השפעת גומלין, בריבוי כזה של קשרים מסחריים, תייריים וחברתיים, בהדדיות כזו של מגעים אנושיים, רוחני-יים ותרבותיים עד שיתחסל כל סיכוי סביר של מלחמה.

בבואנו לברך את הממשלה ואת העם על ההישג הזה הבה נקווה שלקראת חזון כזה יתפתח חוזה השלום בין ישראל ומצרים.

היו"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבטבי, ואחריו — לחבר-הכנסת וילנר.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הסכם השלום הזה — הרבה פנים לו. לא במקרה אינני רוצה לחזור על כל הנימוקים החשובים, לכאן ולכאן, שהועלו פה ועוד יועלו בעתיד. אולם רצוי וחשוב שנעסוק בצד העקרוני של הבעיה, מפני שהוא נוגע בצד הצידוק שלנו, שהאמנו בדברים ועדיין אנו מאמינים בהם, בעידן זה ובאזור זה במזרח-התיכון.

הנושא העקרוני והבסיסי היה והינו שאין חזרה לגבולות 1967. בצעד זה קבענו נורמה אחרת ומודל חדש. עובדה היא שאנחנו לא שבים לגבולות 1967, אבל לגבול הבינ-לאומי עם מצרים אנחנו כן שבים. גם בכך קבענו נורמה חדשה ולצערי אולי גם מודל חדש ותקדים מסוכן ליתר הגזרות, בעתיד. חזרה לגבול הבינ-לאומי בינינו ובין מצרים פירושה החזרת כל השטחים שהיו בידי מצרים לפני מלחמת ששת-הימים, למעט עזה, היום עזה לא היתה בשליטת מצרים, כפי שאמר זאת כאן היום ראש הממשלה. נושא עקרוני שני שבו ויתרנו הוא פינוי הישובים. האומנם כך צריך היה לפעול בעניין חיוני זה?

להלחם הציוני והפעולה המעשית הברוכה במשך השנים הבטיחו הישגים בכל רחבי המדינה, הקימו נקודות רבות של ישובים בזכות נכונותם ונכונותם של בני הדור הצעיר שנכבש לרעיון התיישבותי ואידיאולוגי, נתן ממר-צו והקריב קרבנות למען קביעת גבולות עתידיים של המדינה, בישיבתו בספר ובכפר. ישובים אלה נתנו ונותנים לשאיפותינו הלאומיות גם משמעות בטחונית, ולצערי יש בתוכנו חברים חורצי לשון האומרים: מה העבודה הזאת לכם? ואלה הטוענים שפינוי ישובים אינו עניין עקרוני. רצוני לציין שהנושא הוא אכן עקרוני, עקרוני מיסודו. מאה שנה של התיישבות והתנחלות, מאה שנה של מפעל ציוני חלוצי, המרכיב תורה להתיישבות ול-התנחלות, וזו הפעם הראשונה מסכימים אנו לפנות ישר-בים ופוגעים בעקרון מקודש זה.

אני יודע שבדברים אלה אני גם מכאיב במקצת לראש הממשלה, ולא הייתי רוצה להכאיב לך, אדוני.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תראה מה שנעשה בשטח הכבוש, אילו עיניים בבת-
הסוהר שלך.

(ראש-הממשלה מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

היו"ר פ. שינמן:

אני מציע שלא לתת אפשרות לדו-שיח.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

אני משוכנע שהממשלה תקבל החלטות בעניין ה-
אוטונומיה בצורה ברורה ומפורשת ויאמר שלא תקום
מדינה פלשתינאית במסגרת האוטונומיה, לא כעת ולא
בעתיד, כי על כך אין חילוקי-דעות בתוכנו.

לסיכום, קיבלנו עלינו סיכונים גדולים, לרעת,
תמורת סיכוי קטן, והסיכונים עולים כמה וכמה מונים
על הסיכויים שהשלום יהיה שלום-אמת לעד.

שמאל פולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
איך תצליח?

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, ואחריו — ל-
חבר-הכנסת פרוש.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, תרשו לי בתחילת

דברי להביע את מחאתי על מה שקרה היום, שיושב-
ראש הכנסת, ללא כל הצדקה, בניגוד לרוח התקנון ה-
ציא את חבר-הכנסת תופיק טובי מהישיבה החשובה ה-
זאת. זאת היא שרירות, איפה ואיפה. היושב-ראש לא
הגיב בכלל על ההתנגדות הבלתי-פארלאמנטארית של
ראש הממשלה, שהשתמש בביטויים ששלושים שנים לא
השתמשו בהם בכנסת הזאת, במיוחד ראש הממשלה.
העובדה היא שמצפוני של ראש הממשלה מציק לו,
או שהוא עצבני, ואין זאת אומרת שיושב-ראש הכנסת
צריך לנהוג בשרירות.

ח'ק יצחקי (הליכוד):

מה אמר חבר-הכנסת טובי לראש הממשלה?

פסח גרופר (הליכוד):

הביטויים שלך כבר נשמעו בכנסת? אתה מצח נחו-
שה.

חבריה שריר (הליכוד):

קצת כבוד לראש הממשלה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא שאנחנו

דנים בו הוא החשוב ביותר לעם ישראל. אין כמונו השר-
אפים בכל לבנו לשים קץ למלחמות ושישור שלום. ה-
בעיה היא: האם מה שמביאים היום להחלטה בכנסת
באמת יביא שלום? אני אפילו מסתפק בפחות מזה. האם
ההסכם המצרי-ישראלי-אמריקני מקדם את השלום או
לא? אני משוכנע שההסכם הזה לא רק שאינו מקרב
את השלום, אלא אף מרחיק אותו, מקרב מלחמה או
מלחמות שלא ידענו כמותן.

הדבר הראשון בהסכם הוא שממשלת ישראל, ממשלת
בגין, קיבלה את הסכמתה של מצרים, או יותר נכון —
של נשיא מצרים, להמשיך בכיבוש של השטחים, של
הגדה המערבית, של רצועת-עזה עוד חמש שנים, בלי

אני רוצה לציין שאין איש בישראל שהוא נגד הש-
לום, וכאחרים גם אני כמה ליום שיבוש השלום, וכולי
תפילה שאכן השלום הזה יהיה שלום-אמת ושלום כן.
אולם, לצערי, הדרישות הרבות של מצרים וההסכמים
הכפולים שלה עם ארצות ערב מטילים ספק בכנותה ואולי
בכנותם של אלה שיבואו אחרי סאדאת. חששותי הם
שכל אמת שהיה עימות כלשהו בינינו לבין אחת ממדי-
נות ערב לא יוכל איש להבטיח שהחוזה לא יופר. נאמר
לנו כאן שסעיף אחד בחוזה מבטיח זאת. ייתכן, אבל
הסעיפים (5) ו- (2) VI, על-אף התיקון, אין מש-
מעוטים בטחון מלא ומידי שאכן לא תצא מצרים להגנה
על מדינה ערבית אחרת במקרה של עימות בינינו לבין
אחת מהמדינות המאיימות עלינו בגיורה המזרחית.

יש הסוברים שההסכם יגיע לקיצו ויתפוצץ עם כ-
נונה של האוטונומיה, ואף לפני כינונה. מן הראוי היה
להבהיר וללבן את עניין האוטונומיה לפני הסכם השלום
ולא לאחריו, וזאת לא כדי לפוצץ את הסכם השלום
אלא כדי שכל צד ידע את עמדתו של הצד השני. אם
הסכם השלום יתפוצץ בגלל נושא האוטונומיה, רצוי שזה
יקרה כאשר העומק האסטרטגי ושרות הנפט עדיין בידינו
וכשהישובים נשארים בשלמותם, על אוכלוסייתם, ולא
לאחר הנסיגה עד הגבול הבין-לאומי. מהות האוטונומיה
היא שתקבע למעשה את המשך הדרך ויציבותו של הש-
לום. היא שתקבע אם הסכם השלום יאריך ימים או לא.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

חבר-הכנסת אבטבי, אתם במפד"ל דורשים מראש
הממשלה לגקוט את העמדה הקיצונית ביותר בעניין
הגדה המערבית ושלא יעשה שלום עד שהעניין הזה
יוברר. איך זה מתיישב?

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

לא קבעתי עמדה קיצונית. מרבית החברים בבית
הזה תומכים באוטונומיה לפי המושגים שלנו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

שמעת את עמדתו של נשיא מצרים. אתה סבור שנ-
גיע לפשרה על יסוד העמדות שלך?

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

ראש הממשלה קורא לאוטונומיה "רעיון ציוני חשוב",
והלוואי שתוכל להגשימו, אדוני ראש הממשלה, ואני אתך,
אבל אינני מתלהב כל כך מהאוטונומיה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אמונת העמקה ברעיון הציוני — — — זה כל הרע-
יון של הציונות.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — — זה רעיון ציוני? אוי ואבוי אם זה רעיון
ציוני.

(ראש-הממשלה מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

עם קומוניסטים בונים ארץ. בכל הארצות הקומוניס-
טיות פורחת הכלכלה, אין שכונות עוני, אין אינפלציה
כואת, אין חוסר עבודה.

היו"ר פ. שינמן:

חבר-הכנסת וילנר, עוד מעט תתייצב על הבמה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מי שבעד שלום הוא נגד כיבוש; מי שבעד מלחמה — יציע תכניות כאלה שפירושן המשך הכיבוש. ועוד, השר לוי אמר אתמול בהתלהבות, בשיגת סיעת החירות: "אנחנו נשלוט בגדה וברצועה לנצח נצח" חים ותנופת ההתנחלות תימשך". זאת שומע סאדאת. אבל הוא כבר מזמן בגד בעם הפלשתינאי, בשלום ובעם ה- מצרי, לכן כל זה לא איכפת לו.

יש דבר נוסף שאף אחד לא הזכירו, משום-מה, עד עכשיו בדיון. ראש הממשלה, עם כל המלל הפאטריסטי שבפיו, הולך למכור את המולדת, הוא הולך למכור את מדינת ישראל למעצמה זרה. בראיון עם וולטר קרוג- קייט, בעת ביקורו בארצות-הברית, אמר ראש הממשלה: "אמליץ לאשר תוזה הגנה עם ארצות-הברית". ראש ה- ממשלה נשאל: "האם תיאות ישראל להעניק לצי השישי האמריקני בסיס קבוע?" ענה ראש הממשלה: "למה לא? חיפה קבועה ואף ישראל קבועה."

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
הוא דיבר על ירושלים ולא על חיפה. בסיס ימי בירושלים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מצטט מעתון "מעריב" מ'14 במארס 1979. פ"י רוש הדבר: כל ישראל — בסיס אמריקני קבוע, הוא אומר: חיפה קבועה ואף ישראל קבועה. זוהי מכירת המולדת. ראש הממשלה דיבר היום על עבדים. מי ש- מציע דבר כזה למעצמה זרה הוא עבד לאימפריאליסם האמריקני, מפקיר את בטחון ישראל ועתידה ומרחיב — הלוואי ואתבדה — את מעגל המלחמות.

שר ההגנה המצרי כמאל חסן עלי דיבר אתמול גם כן בראיון בטלוויזיה האמריקנית. הוא נשאל: "ישראל מבקשת מארצות-הברית כמויות עצומות של נשק מתותח- כם. האם אינך מודאג שזה יפר את מאזן הכוחות בין ישראל לבין מצרים?" התשובה היתה: "לא, לא זה שמדאג אותי; מדאג אותי האזור מדרום לסודאן, ממערב למצרים ולסודאן". פירוש הדבר שהחלוקה היא בין השוטר המצרי בשירות ארצות-הברית נגד מדינות בעלות אוריינטאציה סוציאליסטית באפריקה ובין השוטר היש- ראלי. כך הם עושים שלום כאילו. היום הבהיר זאת פעם נוספת ראש הממשלה. שמעתי את הדברים מחבר הכנסת קודם לכן. מכינים בהסכמת סאדאת וארצות-הברית מל- חמה נגד סוריה. זוהי החלוקה בין מצרים ובין ישראל, בשירות ארצות-הברית. אנו מזהירים. היום אמר ראש הממשלה בגלוי: הגענו 40 קילומטר ממשק; נוכל לה- גיע עד דמשק "אם נותקף על-ידי סוריה" — ותמיד אפשר לעשות פרובוקאציה —

יצחק יצחקי (הליכוד):

נאמר: אם נותקף. ומה אתה רוצה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גם במלחמת 1956, שלכל הדעות היתה בה חוקפנות מצד צרפת, בריטניה וישראל, השתמשו בתירוצי שהות- קפנו כאילו.

חייקה גרוסמן (המערך):

אני שואלת אותך, חבר-הכנסת וילנר: לדעתך, סו- ריה אף פעם אחת לא התקיפה?

הגבלת זמן לאחר מכן. ההסכם אינו פותר את השאלה העיקרית של הסיכסוך הישראלי-ערבי, את השאלה של העם הערבי הפלשתינאי. אבל לא רק שהוא אינו פותר — זו היתה חצי צרה. ההסכם הזה בא לשלול, ממש לשלול, את זכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתינאי, את זכותו להקים מדינה עצמאית בצד מדינת ישראל. היום הדגיש ראש הממשלה עוד פעם: בגין וסאדאת יקבעו מי הנציגים הפלשתינאיים אשר ישתתפו במשא-ומתן, אבל קובעת העובדה שיש כיבוש, וראש הממשלה הכריז גם היום: לעולם לא תהיה מדינה פלשתינאית; השטח הזה הוא מולדת שלנו ולא נזנו ממנו. פירוש הדבר שמה שקוראים אוטונומיה זה ציניות, אי-התחשבות ב- אינטרסים האמיתיים של מדינת ישראל, בבטחונה של עם ישראל, וזילזול גמור בעם הערבי הפלשתינאי. ההס- כם הוא לא חלק של ההסכם כולל, הוא הסכם נפרד. ה- אוטונומיה היא מסווה להמשך הכיבוש.

לא את הכול הביאו לכנסת. באמצעי התקשורת מ- דברים על חלקים אחרים של ההסכם. ההסכם בא לקדם לא את בטחון ישראל או מצרים אלא את מטרותיה האס- רטגיות של ארצות-הברית על חשבון עצמאות ישראל ומצרים. הוא בא לחמש את ישראל ומצרים בכמויות אדירות של נשק מתוחכם כדי שנשמש, בשירות ארצות- הברית, במלחמות לא-לנו כשוטרים נגד תנועות שית- רור לאומי ונגד מדינות מתקדמות. ההסכם כולל הג- ברה בלתי-רגילה של מרוץ הווין, אשר נוסף על הסיכון הבטחוני לישראל, למצרים ולכל האזור יביא לעוני, לאינפלוציה בלתי-רגילה ולהורדת רמת החיים.

ראש-הממשלה מר בגין אמר לאחר שהושג ההס- כם: "אם נחתום הרי חתמנו על חוזה שלום... אנו נטפל אז באוטונומיה — ולא יהיה גבול בתוך ארץ-ישראל." זאת אומרת שהממשלה לא זוה כמלוא-הנימה מהמדינות של ארץ-ישראל השלמה.

ההסכם בין ראש הממשלה ובין המפד"ל בקשר למה שקוראים אוטונומיה מדגים עוד יותר שלא מדובר בכלל על שלום, שלא חושבים בכלל בריצינות על שלום. כי מה הוא ההסכם בין המפד"ל ובין ראש הממשלה, שנציג המפד"ל הכריז כי הוא כעין החלטת ממשלה שלא מפר- סמים אותה בפומבי? ההסכם עם המפד"ל כולל שש נקודות: 1. התנגדות להקמת מדינה פלשתינאית; 2. ה- מינהל העצמי יוחל על אנשים ולא על שטחים — זאת אומרת אוטונומיה של ביוב; 3. שליטה ישראלית על קרקעות ציבוריות ומקורות המים בתחומי האוטונומיה. כבר הוזכרמו יותר מ-30% של הגדה המערבית; 4. ה- מתנחלים בגדה וברצועה יהיו נתונים לשיפוט מדיני ישראל; 5. תימשך תנופת ההתנחלות באזורים אלה; 6. בטחון הפנים והחוץ באוטונומיה יהיו בידי צה"ל.

יצחק יצחקי (הליכוד):
מה הרע בזה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הרע בזה הוא שפירוש הדבר — כיבוש; וכיבוש — פירושו מלחמה; מלחמה — פירושה קרבות, אסונות למדינת ישראל.

יצחק יצחקי (הליכוד):
זה הפירוש שלך.

ועד סופו וכל מלכי עולם אחוזת רעדה בהיכליהן. נת-קבצו אצל בלעם, אמרו לו: מה קול ההמון הזה ש-שמענו. שמא הקדוש-ברוך-הוא מביא מבול לעולם. אמר להם: כבר נשבע הקדוש-ברוך-הוא שלא מביא מבול לעולם אלא חמדה טובה יש לו ונותנו לעמו. שנאמר: ה' עוז לעמו יתן. ענו כולם ואמרו: ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. אימתי אנו מתברכים בשלום? אימתי נתברך בשלום? כאשר ה' עוז לעמו יתן. ואז נזכה שה' יברך את עמו בשלום. בלי עוז אין שלום; עם עוז יש שלום. רק כאשר זוכים לעוז מתברכים בש-לום. עווה ומעווה של אומתנו הם בתורתנו, וזה אשר רבי סעדיה גאון היה משנן ואומר: אין אומתנו אומה אלא בתורה. מתוך גישה זו, מתוך מחשבה זו, אנו גי-גשים לחישובים על הסכם השלום, כמו שנאמר: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך.

לא במושגי אנוש, לא בשכל בן-אדם, יכולנו לחזות את ההתפתחויות הדראמאטיות שאנו רואים בתקופתנו. מי זה לא יראה, מי זה לא יאמין שיש מנהיג לבירה? מי ממחשבי ההתפתחויות המדיניות חזה וראה איך יתפתחו עניינים מן הקצה אל הקצה תוך שעות, ולא רק תוך שעות אלא תוך רגעים? כי יש מנהיג לבירה, והוא הבורא יתברך.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה היא ההצעה, חברי-הכנסת פרוש — שהקדוש-ברוך-הוא יחתום על ההסכם?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
בתחילת דברי אני רוצה לומר במלוא הבהירות שאני שמח על הסכם השלום, למרות כל הסיכונים שבו. כך קבעו חכמינו: כל ההתחלות קשות. אינני חושב אם גם הנלהבים במחייבי חתימת הסכם השלום עם מצ-רים, לבם שלם והם מאמינים כי זהו השלום המיוחל, ובטוח אני גם בואת, שגם השוללים הקיצוניים ביותר, עמוק עמוק בלבם חשים כי יש ויש בהסכם השלום הזה, על כל מגרעותיו, משום תפנית רצינית עד מאד מצד מצרים בעצם השיחות על השלום, מעין השלמה עם מצ-י-אותנו, השלמה עם עצם קיומנו.

באזני מהדהדים עוד הנאומים שהשמיעו מעל ה-במה הזאת בכנסת ראשי הממשלות מאז כינון המדינה, איך השתכספו בדבריהם כאשר אמרו כמה יהיו מאושרים, כמה נהיה כולנו מאושרים, כאשר יבוא היום. ואף אחד לא ראה את היום אשר בו נזכה לשבת ליד שולחן אחד עם מדינה ערבית למשא-ומתן ישיר על שלום. ואם היו מראשי הממשלות הקודמות אשר ניסו לסלול מסילות למשא-ומתן ישיר, היו אלה נסיונות עם הקטנה שבמדי-נות ערב, עם החלשה שבמדינות ערב, עם ירדן. וכאן עלינו להכריע היום אם לחתום על ההסכם הראשון עם מדינה ערבית, ודווקא לא המדינה הערבית הקטנה ולא המדינה הערבית החלשה אלא הגדולה והחזקה ביותר שבמדינות ערב, מצרים. זוהי תפנית היסטורית, ונדמה לי שאנו בעצמנו לא שומעים את פעמי ההיסטוריה.

אני מעריך מאוד את החלטת המערך, כפי שפורסמה, כי אם תיפול הצעתו על הפרדת נושא האוטונומיה מה-הסכם אזי יחייב את חבריו להצביע בעד הסכם השלום כפי שמוצע עליידי הממשלה. כל הכבוד לאנשי האופו-ר ויצית על האחריות הממלכתית בתמיכה בהסכם שנע-שה גם כשהם מחוץ לעניינים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אינני מדבר על היסטוריה. אני מדבר על עכשיו.

יש, איפוא, תכנית אמריקנית צבאית, בהשתתפות-ישראל או בנוכחות צבאית — כפי שאמרו שר-ההגנה בראון ושר-האנרגיה שלוינג'ר — ובשימוש בישראל וב-מצרים כשוטרים. תשמעו מה שאני אומר. התבדיתם כבר לא פעם אחת. זה יעמיק את ההתחום בין ישראל לבין העמים הערביים. תלמדו את הלחץ של איראן. ראש הממשלה שיבח את ה"דמוקראטיה" של השאה, הדיק-טאטור צמא-הדם. זו לא בעיה של נשק. באיראן היה נשק למכביר, והמשטר התמוטט. לא נשק אמריקני יחזיק משטרים רקובים שאנו בונים עליהם את בטחון ישראל ואת ההסכמים האלה. גם גיבוי אמריקני לא ימנע את הבלתי-יגמנע — את מימוש הזכויות של כל העמים.

השלום אפשרי. מסתירים ידיעות מהכנסת ומהעם. אני מצטער על שתכנה-הכנסת אכן איננו יושב כעת באולם. הוא השתתף השבוע בסימפוזיון בראדיו פאריס יחד עם אחרים. השתתף גם נציג אש"פ לבדי, שאמר לא פחות ולא יותר: אש"פ כבר עשה יותר מדי ויתורים בהסכימו למדינה פלשתינאית בגדה המערבית ובעזה, שהן רק 22% משטחה של פלשתינ.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
שלום של בית-קברות. זה מה שהוא רוצה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני אומר שהקמתה של מדינה פלשתינאית איננה מהווה את "הסכנה הגדולה ביותר לישראל", כפי שאמר ראש הממשלה, אלא ההיפך מזה הוא הנכון: אם תקום מדינה פלשתינאית שתעשה שלום עם ישראל, תהיה זו הערובה הטובה ביותר לשלום כולל וצודק. אם רוצים ערובות נוספות — גם מדינה פלשתינאית זקוקה לכך, וגם יתר המדינות. הבה נקבל ערובות מארצות-הברית ומברית-המועצות, כל ערובה אפשרית. אך מי שבונה את הבטחון על חורבנו של העם הפלשתינאי עלול לה-מיט אסון על מדינת ישראל.

אני רוצה לסיים ולומר שההסכם הזה יפעל כבומר-ראנג, כשם שהסכמי קמפ-דייוויד לא רק שלא מנעו מ-פלות של האימפריאליזם האמריקני אלא אף החישו את כשלונותיו. גם סאדאת בודד בעולם הערבי. וגם במצ-רים יש התנגדות. ההסכם החדש הוא קנוניה אשר תבודד את העושים אותה. יש דרך לשלום, על בסיס הכרה הדדית בזכויות הלאומיות, על בסיס הקמת מדינה פלשתינאית בצד מדינת ישראל, על בסיס נסיגה לקווי ה-4 ביוני 1967. כך יקום שלום כולל, צודק ויציב, בהש-תתפות האו"ם, ארצות-הברית, ברית-המועצות, ובמסגרת ועידת ז'נבה.

היו"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, האין דרך לטהר את הבמה במקווה טהרה אחרי דבריו של חברי-הכנסת וילנר?

בילקוט תהילים (פרק כ"ט) נאמר: כשנתן הקדוש-ברוך-הוא תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם

לפנינו מוקשים רציניים, ואף אחד אינו משלה את עצמו כי אפשר להתהלך בתחושות בטחון בנושא הרגיש והבלתי-מגובש ששמו אוטונומיה לערבים ביהודה, בשור מרון וברצועת עזה. בנושא זה נתקש קשה עם נשיא מצרים, כבן-אדם שאין לו תשועה, אמנם כן, ואין אנו מתעלמים מזה, וגם ברור הדבר כי רק, ואך ורק, המצא הזה ששמו אוטונומיה הוא אשר איפשר לנו להגיע ל"הסכם שלום". ואין כל ספק שרעיון האוטונומיה, כפי שהובחר על-ידי ראש הממשלה, הוא רעיון הגיוני והומאני, ומשמעותו התחשבות בתושבים הערבים. אבל יודעים אנו, וראש הממשלה בצדק אמר והסביר והכריז במלוא הבהירות בהודמנויות רבות וגם בנאומי היום הכריז ברורות, שהאוטונומיה לא תוביל למדינה פלשתינאית, והוא יודע שזה בניגוד לעמדתו של סאדאת. אך בכל זאת החידוש ברעיון האוטונומיה קידם את הסכם השלום.

צדק חבר-הכנסת אבא אבן באמרו כי נשיא ארץ צוה-הברית, ראש ממשלת בריטניה ונשיא מצרים ה"ביו בצורה אחרת את רעיון האוטונומיה, ואילו דמס-תפינא הייתי אומר שסאדאת, שרצה בהסכם השלום, נמנע בסופו של דבר מהתמודדות על מידת הזהות של עמדתו ושל עמדת ראש הממשלה בענין האוטונומיה.

ידוע גם שוללי ההסכם כי שום תכנית אחרת מכל התכניות אשר הועלו עד כה על-ידי הממשלות הקודמות לא היתה מוליכה למהלך זה, לתפנית זו של חתימת הסכם שלום. ברעיון חדש זה, ודווקא בהיותו בלתי-מגובש, נתאפשר לנו להגיע למה שהגענו. מתוך כך עלינו לראות מה תהיינה ההתפתחויות, וכאן טמונים הסיכויים והסיכונים.

סיכויים בהסכם השלום, אם נשיא מצרים אמנם נוכח לראות שבכל המלחמות במשך כל שלושים השנים תמיד תמיד הפסיד את המלחמה ונשטפו ממנו השטחים שהחזיק בהם. אף מלחמת יום-הכיפורים, שבה ניצח, לכאורה, בהתקפתו הפתאומית, גם מלחמת יום-הכיפורים נגמרה בכך שאנו עמדנו בקילומטר ה-101 מקהיר. כך שיש סיכוי כי הנשיא סאדאת הגיע למסקנה כי רק בשיחות לשלום קיבל את אשר קיבל, למעלה ומעבר למה שיכול היה לחלום לקבל אי פעם במלחמה. ואם אמנם הוכח לו זאת אזי גדולים הם הסיכויים שהסכם השלום הזה בינינו ובין מצרים יישמר בשלמותו.

לפי המהלכים הנראים לעין מצד יתר המנהיגים של מדינות ערב אין לראות כי מהם ישנה פעולה בי הצעת האוטונומיה. וזכור לכולנו מה שהיה בשנת 1947, כאשר האומות המאוחדות הכריזו על הקמת מדינת ישראל וגם על הקמת מדינה פלשתינאית. אולם הערבים לא קיבלו זאת, הם רצו להשמידנו, לכלותנו, חלילה, כליל. אנו יודעים מכל מהלך דברי ימינו כי "ויכבד ה' את לב פרעה" פועל לטובתנו. כך גם הפעם אנו רואים שכל הוויכוחים הנושעים על מהות האוטונומיה הם בי עצמם רק ויכוחים בינינו לבין עצמנו, כי אין מדינה ערבית, זולת מצרים, המוכנה לנהל אתנו משא-ומתן על מהות האוטונומיה. כך שעל מצרים יהיה להחליט שוב לנהל משא-ומתן נפרד על האוטונומיה רק בעזה. לדעתנו אין לנו להתנגד לכך, כי יהיה זה שוב צעד נפרד של מצרים. אם כך יתגלגלו הדברים יש סיכויים שהסכם השלום הזה בינינו לבין מצרים יישמר בשלמותו.

כפי שאמרתי בתחילת דברי אנו מחייבים את חתימת הסכם השלום אם על-ידי זה יוצאת כעת מצרים ממעגל

עלינו לברך ולהתברך בהחלטות של מרבית המפלגות שהחליטו לתמוך בהסכם. להסכם סיכויים גדולים, ולא פחות מזה גם סיכויים גדולים. ואין הסיכונים מא-פילים על תחושת הסיפוק של ההישג הגדול בחתימת הסכם השלום.

עם כל ההתלהבות מהתפנית העצומה, מהסיכויים הגדולים, איני חושב שמישהו מאתנו אינו מלווה את התפנית הזאת תוך תחושה של "וגילו ברעדה". "וגילו" — ללא ספק, כאשר אחרי שישים שנה של מלחמות — תמידות אנו חותמים על ההסכם הראשון, ודווקא עם הגדולה שבמדינות ערב. "וגילו", ללא כל ספק, אבל גם "ברעדה", כי אין מי שיכול לערוב לנו; איני חושב שיש מישהו בבית הזה אשר אינו מחייס גם ברעדה ובחרדה, כי אינו יודע מה טמון בהסכם זה. אף שאנו ברובנו הגדול רואים בו מאורע גדול והישג גדול, גדול עד מאוד, בכל זאת אין לבנו שקט, אין לבנו שלם.

אם נסכם לעצמנו, נתבונן ונתעמק במשמעות ההישג, הרי עד לצעדו הדראמטי של נשיא מצרים סאדאת לא היה, וזולתו אין עוד עד היום, אף מנהיג ערבי אחד אשר זו כמלוא-נימה מעמדתו. מאז הצהרת באלפור, במשך כל שישים השנים, לא זנו מעמדתם, מהתנגדותם המחוצת להכיר בעצם קיומנו. עצם הדבר שאנו מסיבים ליד שולחן אחד עם נציגי מדינה ערבית, והגדולה בכדי-נות ערב, ומדובר על הסכם, מדובר על הסכם שלום, היא כשלעצמה מיפנה. זוהי תפנית זוה דבר עצום.

כאן חייבים אנו להצביע על ראש-הממשלה מר מנחם בגין, אשר ברוב תבונתו, בעוזו ומעופו כיוון את המהלכים, עמד כגיבור, כארי עמד ברגעים הקשים, ולא ירע ולא ישתחוה אלא בכוח שיכנוע ובדברים שיצאו מעומקי לב יהודי, תוך תחושת האמונה העמוקה והכנה שמדבר הוא בשם עם-הנצח, עם-השם, הגן על זכויותינו על ארצנו שניתנו לנו על-ידי השם-ברוך-הוא. אין ספק שמגיע לך, אדוני ראש הממשלה, כי ייאמר בשבחך ש-אתה הינך ראש הממשלה הראשון במדינת ישראל אשר גאה באומנתו ומשתית דבריו על ייחודו של עם ישראל כעם-השם. מי מאתנו אינו זוכר את כאבנו כאשר שריגם ורוניגם כמעט של כל העמים הנוכרים שם, ולנציגים היתה מעין תודעה כי חס מלהזכיר שם השם, ומר בגין פתח בכהונתו נוסח חדש, גיסותים מבוססים על ייחודו של עם ישראל תוך אמונה בהשם. כיהודים מאמינים בני מאמינים אנחנו בטווחים שלכן זכה בהישג העצום לחולל את המפנה העצום הזה, כי נעמד לפני חתימת הסכם השלום הראשון עם הגדולה במדינות ערב. אומר המדרש בויקרא ט': גדול השלום שכל הברכות כלולות בו.

כיהודים מאמינים בהשם אנו ערים ואין אנו מש-תעשעים ואין אנו חושבים שבהסכם שלום זה אנו מגיעים לכליל השלמות. כיצד נאמר? — אל תבטחו בנדיבים ובבן-אדם שאין לו תשועה. אל תבטחו בבן-אדם שאנו יודעים שאין לו, שגם לו עצמו אין לו תביעה. מתוך הירחורים אלה אנו מלווים ונלווה את ההסכם, אם נרצה ואם לא נרצה, בחששות לימים יבואו, להתפתחויות העולות לבוא, כי סוף סוף מדובר בבן-אדם שאין לו תשועה.

עם כל סיפוקנו מהסכם השלום לא נעלם מאתנו כי

בא המשפט "פתרון צודק". פתרון צודק איננו שלום צודק. ההבדל הוא מהותי ומשמעותי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

האם ועידה של כמה פקידים או שרים יכולה ל- בטל החלטה של ראשי מדינות ערב שנתקבלה פה-אחד?

יוסף תמיר (הליכוד): כן.

אורי אבנרי (מחנה שלי): לא.

יוסף תמיר (הליכוד):

אתה יודע שבועלים שבו אנו חיים הדבר אפשרי. בהתחשב בנתונים אלה ראוי ההישג הישראלי לציון לשבח. זו השעה וזה המקום להזכיר את פעלו של נשיא הרפובליקה העממית של רומאניה ניקולאי צ'אושסקו, שסייע לפתיחת מהלכי השלום שאנחנו ערים עתה ל- שלבי הסיום שלהם. לברכה מיוחדת ולהוקרה ראוי נשיא ארצות-הברית של אמריקה ג'ימי קארטר. הוא הטיל ל- מערכה על השלום את מלוא השפעתו האישית-נשיאית תחת והסמכותית-לאומית. בכוח הדחף של ארצות-הברית של אמריקה אנו עדים למהלכים המולידים את ה- מזרח-התיכון לקראת עידן של רגיעה ביחסים עם מצ-רים ולעבר השנה הקרובה באזור כולו.

חברי הכנסת, את החוזה בין ישראל ומצרים צריך לראות כצעד משמעותי העשוי להובילנו לקראת הסכם כולל, לקראת הסדר שיכלול את ישראל ואת שכנותיה מסביב. מכאן שעם אישור החוזה עליידי חברי הבית תהווה יומתו של נשיא מצרים אנואר סאדאת, שהחלה בביקורו בירושלים לפני כשנה ומחצית השנה, משום פריצת דרך בחומת האיבה הנוראה והשנאה התהומית שחצצה בין שני העמים המעורבים בסיכסוך. הישראליים והמצרים היו נתונים בסיכסוך הזה יותר מכל העמים ה-אחרים. אגב, יותר מכולם הקריבו את רוב הקרבות שלהם בחזית הישראלית. הם גם סבלו, יותר מכולם, את רוב המכות הקשות שהנחתנו בגבול מצרים.

סיכסוך זה, שנמשך לסירוגין במשך דורות, עומד לפני סיומו. בהתקרבות מצרים וישראל יש משום ניצני תקווה שישראל ושכנותיה לא יהיו נידונות לעד להק-ריב קרבות למולך. ניתן יהיה להפנות את הכוחות היוצרים לאפיקים חיוביים המפירים את האזור והמביאים תועלת ליושבים בו.

הבעיה המרכזית בעיני, חברי הכנסת, היא כיצד נתרגם את האות המחתה של ששת החווה לשפת חיים, לשפת מציאות חדשה, לעבודה תוך רצון טוב, ליצירת מסכת חיים משותפת ומציאות חדשה. הן צריכות ל-היות אבן-פינה להבנה בין העמים שתבוא במקום ה-חשדנות. יש לטפח יחסי ידידות במקום האיבה וליצור שותפות במקום פירוד. אסור שיהיה זה שלום, תלוש מזרם החיים, עליו להחליף עבר של משקעים קשים ומרים. השלום יעורר יחסי גומלין תקינים, יושתת על משא-ומתן ופשרות שיחליפו נצחונות בקרבות.

אדוני היושב-ראש, שלושה הם המניעים והגורמים שהביאונו לתמוך, לאורך כל הדרך, במאמץ להגיע ל-הסדר עם ממשלת מצרים. הנימוק הראשון הוא שהעניין מעיגן באמונה שקיומה של מדינת ישראל הוא בטחונה, והמפתח לעלייה וקליטה רבת-ממדים במדינת ישראל

החזיתות למלחמות. זה כשלעצמו ערובה להפסקת הלח-חמה. משום כך עמד ראש הממשלה במלוא התוקף ו-במלוא הערנות להבטיח כי הסכם השלום הזה של ישראל עם מצרים לא ייפגע מהסכמים קודמים שיש למצרים עם מדינות ערב — כדי להבטיח הפסקת הלוחמה, ובהפ-סקת הלוחמה ייפסק שפך דמים. ועמנו, אף שנתנסה כה קשה בשפיכות דמים, הוא כה רגיש בראותו תש-פוכת דם. על כל טיפה של דם יהודי גוריד דמעי ד-מעו, כי זה פוגע בנו עמוק עמוק בגשמה. מי עוד כ-עם ישראל אשר בתודעתו חזק "כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא." מתוך גישה זו נ-רים ידינו בגאון לתמיכה בהסכם השלום. זוהי, לדע-תנו, הגישה היהודית המקורית, התורתית.

אנו אומרים לראש הממשלה, ויחד עמו לצוות השרים שמילאו את השרות הגדול שהביא אותנו להישג ה-גדול: צאתכם ובואכם לשלום בשליחות ההיסטורית לחתימת ההסכם הראשון על שלום בין ישראל לבין מצרים, הגדולה במדינות ערב. ההסכם הזה איננו הסכם שנלחצנו להסכים לו. כשלחצנו — לא נבנענו. ועל כך כל הכבוד לך, ראש הממשלה. זהו הסכם שאנו מסכימים לו, הסכם שיכול להיחתם בגאון ובעוז. ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יוסף תמיר, ואחריו — לחבר-הכנסת משל.

יוסף תמיר (הליכוד):

יושב-ראש נכבד, עמיתי חברי הכנסת, בדעתי ת-חילה להביע הערכה לאדריכלי השלום עם מצרים. ביש-ראל היו אלה ראש-הממשלה מנחם בגין, שר-החוץ משה דיין ושרי-הבטחון עוזר ויצמן, ולכל העוזרים על ידם.

ראש-הממשלה מ. בגין:
כל הממשלה.

שרונה ארבל-אלמוזינו (המערך):
בתמיכת הכנסת.

ראש-הממשלה מ. בגין:
בתמיכת הכנסת, בוודאי.

יוסף תמיר (הליכוד):

קודם כול, הערכה לראש הממשלה וקודם כול לשלש-תכם. אתם דבקתם במטרה להגיע לכלל הסכם עם ה-גדולה במדינות השכנות והשגתם את המטרה. זה נעשה בתנאים קשים, במציאות בין-לאומית קשה ועוינת, ש-אינה נוחה לישראל, כאשר המערב הדמוקרטי שרוי בעלפון מדיני תמיד, החזית הקומוניסטית צופה ומ-קווה לכשלונו, העולם השלישי שבוי בידי הערבים ונתון בחלדון, והמחנה הערבי-מוסלמי מוסט נגד מדינת יש-ראל ונגד מהלכי השלום.

חבר-הכנסת אורי אבנרי הזכיר את ועידת הפיסגה בבגדאד בנובמבר 1978, שהחלטתה כללה, בין היתר, את המלים "שלום צודק". החלטה זו היתה, כנראה, ה"לטה אד-הוק, מפני שבסוף ינואר 1979 התכנסו, בהתאם להחלטות ועידת-הפיסגה של בגדאד, שרי ההסברה של אותן מדינות ופירסמו לאחר מכן את גילויי-הדעת וקווי המדיניות של מדינות ערב שנתכנסו בבגדאד. כאן המלים "שלום צודק ובר-קיימא" נעלמו ובמקומן

הסכם השלום עם מצרים — נוכל להתפנות עתה יותר לעסוק בסוגיות נכבדות אלה.

תופעות אלו מהוות, לדעתי, סכנה רבה לתוסנה החברתי, וכפי שציינתי הן נתונות בידינו, ובידינו בלבד. אני רוצה לקוות שבבוא הרגיעה תקדיש הממשלה מזמנה לעיסוק בבעיות אלו ותזכה בהצלחה בהן כשם שזכתה בה במשאומתן לשלום עם מצרים.

בל נשכח אף לרגע את האימרה בת אלפיים השנה של המדינאי והפילוסוף הרומי קיקרו: "אין תועלת רבה בנשק מחוץ-לארץ אם אין הנהלת עניינים הראויה ל" שמה בארץ". מה שהיה יפה אז יפה גם בזמננו ובמקומנו.

מתוך הכרה עמוקה בחשיבות הרבה של החוזה ונשפחיו המוגשים לאישור הכנסת וכן בהשלכות הנובעות מאקט היסטורי זה — אף שיש לפנינו סימני-שאלה גדו-לים — אתמוך בו במלוא הכרתי. מוטב להסתכן מאשר לצפות לתוצאות שתהיינה אם לא יהיה שלום. ואין לכם דבר השקול כנגד השלום.

ה"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת משל, ואחריו — ל-חבר-הכנסת פעיל.

ירוחם משל (המערך) :

אדוני הושב-ראש, חברי הכנסת, אם יש משמעות כלשהי למושג שהפך כבר שיגרת מעט — "פרשת ד-רכים היסטורית", הרי זוהי ההבחנה הנכונה לגבי ה-ימים העוברים עלינו עתה. הסכם השלום המובא היום לאישור הכנסת הינו ללא ספק מאורע לאומי ובין-לאומי ראשון במעלה. אך דברי ראש הממשלה באמרו בטלוויזיה ב-13 במאסר כי הוא יחתום עליו "מתוך תדווה" אינם מקובלים עלי.

ההסכם הזה גובש וסוכם תוך העמדת הכנסת והציבור-יות בישראל בפני עובדות מוגמרות, שהחמורה שבהן — החזרת כל סיני, ומה שמכאיב יותר — עקירת ישובינו בפיתחת-רפית, ישובים שנתפרסו באזור זה לפי התלטות ממלכתיות מוסמכות ובהתאם לתפיסתנו לגבי גבולות בני-הגנה. עצם מעשה ההחזרה הטוטאלית ועקירת ה-ישובים חייב, אדוני ראש הממשלה, לנסוך על כולנו עצבות ותוגה. אפשר אולי לתרץ זאת בכוח המציאות המדינית של משולש היחסים ישראל-ארצות-הברית-מצרים, אבל לשמח מה זו עושה? לא מובן לי. ההסכם הזה איננו הסכם אידאלי אלא, אולי, כורח אובייקטיבי. הוא תולדה של מדיניות ושל עמדות פוליטיות ש-חברי הכנסת לא שיתפו בהם, לא שותפו בלבטים ובדרך להשגת השלום.

אין שום סיבה להתכחש לכך שיש בו, בהסכם, וי-חורים משמעותיים וזריזות חמורות. לאחר חמש מלחמות עוצבו באזור זה גבולות בטחון ומרחבי הגנה שעתה אנו מוותרים עליהם. לגבי הצד הצבאי-בטחוני מצויים בבית הזה מומחים גדולים ממני. אך אני אינני רואה עצמי פטור מלהודות באורח ברור וחד-משמעי בלבטים ובהתחבטויות שיש לי, כלחברים אחרים, בהרמת היד בעד. אני אומר זאת שכן יקרים לי המתיישבים בישובי הפיתחה. עליהם לדעת את התלכטיותינו ואת מאבקנו הפנימיים.

עם זאת אני מאמין שהפעם הזאת אין מקום להימנע ולהשתמש מן ההכרעה שכל אחד מאתנו ניצב בפניה.

יכון רק אם יבוא השלום. ראינו שאם אין שלום יש קפאון בעלייה וקפאון בשטחים אחרים. טובת האזור כולו ורווחת ישראל תלויות בדרך שבה נגשים את חלום השלום. עלינו להשתלב באזור ולהשתתף ב-קידומו בכל תחומי החיים והמעשה. נוכחנו לדעת, ר-בותי חברי הכנסת, ששום נצחון, אף לא המזהיר ביותר, של מלחמת ששת הימים, אינו בא במקום שלום יציב, שעלינו להשתית אותו עתה.

הנצחת מצב של איבה ועוינות מרה — המצב שהיה קיים בין ישראל ומצרים עד כה — שירת, ועדיין משרת, אינטרסים זרים. המצב בעבר — מצב של סיכסוך מת-מיד בינינו לבין שכנינו — נוצל על-ידי אינטרסנטים בעלי כוונות אנטי-ישראליות ואנטי-ערביות. לכן התי-נגדותם לתהליך השלום כה חריפה. חלק מהביטוי לכך שמענו בדברי אחד הנואמים שקדמו לי.

הנימוק האחר שניצב לנגד עיני בשעת קביעת עמדותי לגבי המשא-וממתן בין מצרים ובין ישראל הוא ההת-בוננות וההסתכלות בנעשה סביבנו — במזרח-התיכון, בלב מערב אסיה ובחלקים של אפריקה. בחלקים אלה של העולם חלו אירועים דראמטיים ונתחוללו תמורות מר-עישות. מדינות מוסלמיות נתונות בתהליך של חזרה לומנים האפלים של ימי-הביניים. הקנאות העיוורת ו-הקיצוניות המסנוורת חוגגות נצחונות. ימי כהן הדת ה-קנאי עד כדי טירוף, האיטלקי סאבונארולה, עולים נגד עינינו באיראן של האימאולה הומויני.

בימים שכאלה חתימת הסכם שלום ישראלי-מצרי פותחת שער לחיים חדשים, לאופקים חדשים. החוזה ש-אנו דנים בו עשוי לאזן את התופעות החשוכות המת-גלות לנגד עינינו במזרח-התיכון. מי שאינו מסוגל ל-הבחין בגילויים אלה ובהשפעתם, ומי שאינו מוכן ל-הכיר שההסכם הישראלי-מצרי היה לעובדה ויש בו כדי לאזן את הגילויים הקיצוניים האלה, בעיקר לאחר עלות כוחות החשור באיראן ואחרי ועידת-הפיסגה בנובמבר בבגדאד — אינו אלא סומא.

הגורם השלישי שהאין בי לתמוך ולעודד את ת-הליך השגת השלום הנו נימוק פנים-ישראלי. ואני מבקש מאת חברי הכנסת לתת את דעתם על הנושא, כי פרט ל-חבר-הכנסת משה קצב לא שמעתי שמשתתפים אחרים בדיון עד עכשיו העלו אותו. במשך שלושים שנה, גם בימי המשמלות הקודמות ולצדדי גם בימי הממשלה ה-נוכחית, לא עסקנו כראוי בסוגיות הפנימיות של החב-רה הישראלית. כמו בעבר כן גם עתה שוררת עוובה בתחומים האלה, שאנו — ואנו בלבד — האדונים להם. לא האמריקנים ולא הערבים, לא ידידים ולא אויבים אחראים להם אלא אנו בלבד. ואלו הן סוגיות הפנים של מדינת ישראל. אמנה אותן בראשי פרקים: רמת המי-הל, כושרו ויעילותו לשרת את העם ואת יעדי המדינה; אי-איקים החוק והסדר בתוכנו; עוובה והונחה באכיפת חוקי המדינה, הבאים להבטיח קיום מדינה מתוקנת וחברה בת-תרבות, ואיכות חיים גאות; גילויים ח-לניים באשר לטוהר המידות והשימוש הגובר והולך ב-שיטת כל-דאלים-גבר, התגברות הפשיעה, האלימות והשחיתות.

התופעות הללו שציינתי משפיעות על ממדי העלייה ואילי גם על ממדי הירידה. אם אנו רוצים להמשיך ל-היות מוקד משיכה לעם היהודי עלינו לפתור את בעיות הפנים. אולי בעטיה של התפתחות חשובה זו — חתימת

דוהרות, זוגות צעירים הכמהים לדירות שאינן, חברה המורידה את קרן המטבע העצמית שלה — או חברה המעלה את ערך העבודה, ההתיישבות, המחקר, ההתייחסות, גברות? את עידן השלום, ומי יתן ותקוותיו לא יכזבו, חייבת לפגוש ישראל היפה במלוא המובן של המושג המצויין הזה ויש לעמול לעיצובה מחדש של ישראל כזאת.

ההסתדרות כמייצגת ציבור העובדים היא בעל-ברית ראשון לכל הנאמנים, הכנים והאמיצים שבינינו. עלינו לדעת, אדוני היושב-ראש, כי רק תוך חיים בחברה כזו זאת יהיה הציבור מוכן לשאת בלבטים, בקשיים, במשימות הכבדות אשר השלום מביא עמו. רק על יסוד צדק סוציאלי יתלכד העם.

לבסוף, כל זה איננו מתיישב עם תכנית האוטונומיה המוצעת. ייתכן שהכוונות היו טובות, אולם תפיסת האוטונומיה לאנשים ולא לאדמתם היא חסרת כל הגיון ונעדרת כל סיכוי. הוכנסנו למלחודת שספק אם יש מורצא ממנה, והאימרה: "הטוב מאוד הוא אויבו של ה"טוב" הוכחה שוב כנכונה: רצונו של מר בגין להחזיק בכל יהודה ושומרון סופו שישמיט מידינו את כל האזורים האלה ויניח את המסד למדינה פלשתינאית. מינהל עצמי ושליטה באחרים הנם דבר והיפוכו, והסתירה הזאת, שהפכה בידי ממשלת הליכוד לדגל, רבת-סיכונים היא ורב בה הנסתר על הנגלה.

הצבעתי כיום למען השלום איננה בעד תכנית האוטונומיה כפי שהוצעה. ערב החתימה הגורלית על מסמך השלום עם מצרים, שאליו מייחל העם ומייחלת המדינה כולה, ואשר את הדרך אליו סללנו מיום קום המדינה זה 31 שנה — ביום הזה נקווה שייפתח דף חדש בין ישראל למצרים ובין ישראל למדינות האזור כולו. אני מקווה שכל הבית מקווה להפתחות זו.

היו"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת פעיל, ואחריו — לחבר-הכנסת דקל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הסכם השלום ונספחיו המובאים יחדיו לפנינו היום יכולים להיות נדודת-מיפנה היסטורית בתולדותיה של מדינת ישראל ובתולדות המזרח-התיכון. אמרתי "יכולים" ולא "חייבים", כי לפי דעתי קיימת דילמה — האם יהיה זה חוזה שלום מלא עם מצרים שישמש צעד ראשון לקראת הסכמי שלום מקיפים בינינו ובין יתר הגורמים בעולם הערבי או, חלילה, הסכם זה עם מצרים יהיה הסדר-ביניים נוסף שעל-פיו יפנה צה"ל את מחצית סיני בלי שישונה הפוליטיקה הפוליטית, ופרי הפינוי יהיה רק פסק-זמן שידחה את המלחמה הבאה בשנים מספר. זוהי הדילמה.

אדוני ראש הממשלה, אני רוצה לומר לכם כי שמונים אחוז מהפתרון לדילמה הזאת נמצאים בידי ישראל. ההבדל בין חוזה שלום ובין פסק-זמן עוץ במידה שתוגש שם ההצמדה בין ההסכם עם מצרים ובין הפתרון המדיני, על בסיס של הכרה הדדית, של הבעיה הפלשתינאית בגדה המערבית; וכאשר אומרים גדה מערבית, כבוד ראש הממשלה — ואתה עצמך אמרת שהנוסח האנגלי הוא המחייב, ושם כתוב The West Bank — שם נמצאת גם מורת-ירושלים.

הפעם צריך כל אחד, קודם כול בהיותו עם עצמו, להכריע בעד או נגד. ואם אני נותן קולי למען ההסכם הזה הרי זה, בראש וראשונה, משום שאני מאמין שדחיית ההסכם, סגירת הדרך בפני השלום ספוג הספקות, יביאו למציאות קשה יותר או מסוכנת יותר. לכן יש לעשות את הצעד הנועז הזה — נועז גם לגבינו וגם לגבי המצרים — בעיניים פקוחות הרואות את הסיכון ובלב פתוח המייחל לסיכוי. העיקר הוא השלום עצמו, מהותו, תכנו ופירותיו ולא הגיונים של הדר מלאכותי המתלווים עתה אליו.

המבחן האמיתי, אדוני היושב-ראש, הוא: איך נפגוש את השלום וכיצד נבנה אותו. פגישתו תלויה בנו בלבד — בנייתו כרוכה בנו ובמצרים גם יחד. יחסינו החדשים עם מצרים חייבים להיבנות לא בהתנשאות, לא בהתיימרות להיות מורי הלכה אלא צעד אחר צעד, כזוים עם שווים. המצרים הם אומה עתיקה ועם גדול, וחובה להיוועד עמם ברבדים החברתיים המקבילים — סופרים, סטודנטים, אנשי מדע ומחקר, כלכלנים ואנשי משק, ובודאי פועלים עם פועלים. אני מכיר את מנהיגי העובדים במצרים — הם קיבלו בהכרה את עול הבדלי דות בעולם הערבי בשל מאמצי השלום; כיום הם מבורדדים, אולם מאחר שהעולם הערבי אינו עשוי מיקשה אחת הרי אין ספק — — —

ראש-הממשלה מ. בגין:

אני רוצה להבטיחך שנכבד את העם המצרי כפי שאתה רוצה שהממשלה תכבד את ההסתדרות.

ירוחם משל (המערך):

אני חי במדינה דמוקרטית ומותר לי להתנגד למהלכים טועים של הממשלה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אין שום ספק.

ירוחם משל (המערך):

אפילו נתתי לך ציון. לך נתתי 50% ולשר האוצר שלך אפילו לא אחוז אחד, גם אם אתה אמרת שיש שני שרים מהוללים בעולם — שר החוץ האמריקני ושר האוצר של ישראל, אתה הכרזת זאת.

(ראש-הממשלה מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

הרי אין ספק שאם נדע לטוות כהלכה את מסכת שיתוף הפעולה בינינו, הם עתידים להיות קשר וגשר בינינו לבין תנועות פועלים ערביות נוספות, בינינו לבין מדינות ערביות אחרות. אני יודע שהם מוכנים למלא תפקיד זה. אדוני היושב-ראש, אדוני ראש הממשלה, אני יושב באקסקוטיבה בין-לאומית ושם נמצאים נציגים ערבים מתוניסיה, מלבנון ומארצות אחרות. אין עולם ערבי אחד, ולא כל הערבים מזדהים עם מדינות הסירוב. לכן יש תקווה לפתח שלום בעולם הערבי, ואין לראות אדוני ראש הממשלה, שמה שנקבע בבגדאד הוא מנת חלק של תוניסיה ומארוקו. העולם הערבי איננו מתיחלק שווה ואלא כל העולם הערבי נגדנו. אבל לא פחות חשובה השאלה איך נפגוש אנו את השלום — ראש הממשלה צריך להקשיב — בכל התחומים והשטחים התלויים בנו בלבד. היחסים עם מצרים הם דו-צדדיים. איוו חברה ישראלית תקדם את ההתפתחות ההיסטורית החדשה? חברה של פערים חברתיים, התעשרות כבדה בדרך הקלה, מלחמה בתתי-קוריות באמצעות התייקריות

שושנה ארכלי-אלמולינו (המערך):
אתה נותן כבר את ירושלים?

ראש-הממשלה מ. בגין:
מר פעיל, זה הנוסח שהכניס המלך עבדאללה. ב-
שבילו זה היה The West Bank.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אני יכול להסביר מי הכניס את זה ומתי. אבל היום
כשאומרים "גדה מערבית" מתכוונים למה שאני אמרתי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אבל בשבילך זה הגבול המזרחי, נכון?

ירוחם משל (המערך):
באנגלית זה The West Bank.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
יפה מאוד, אבל ה-West Bank שווה ל"גדה המע-
רבית", שווה למה שאני אמרתי: יהודה פלוס שומרון
פלוס מזרח-ירושלים. ואל תטוהו טוה בפני העם.

ראש-הממשלה מ. בגין:
אתה הרי היסטוריון — ירושלים זה לא יהודה?

אמנון לין (הליכוד):
תמשיך ונבין למה אתה חותר.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
תיכף תדע מה אני רוצה לומר לכם.

הדגם של השגת השלום עם מצרים, המתבטא בפינוי
ישראלי של חצי-האי סיני תמורת הסכם שלום חוזי עם
עם מצרים ופיריו, הוא הדגם שעלינו ליישם גם בגזרות
האחרות, בהסכימו עקרונית לפינוי השטחים שנכבשו
במלחמת ששת-הימים תמורת הסכמי שלום חוזיים ו-
פיריו. זאת אני אומר לך היום. המבחן האמיתי של
קיום הסכם השלום עם מצרים הוא לא טישטוש של מה
שכבר חתמנו אלא עיון מדוקדק במה שעוד עלינו ל-
עשות. אדוני ראש הממשלה, גשר ההצמדה הוא ה-
צעד הבא, והוא נמצא במכתב המשותף שחתמתם שניכם,
ראש ממשלת ישראל ונשיא מצרים. במכתב הזה יש גשר
אבל טמון גם חור בגשר. לא הייתי רוצה שאנשינו, מנהי-
גינו, ינצלו את החור בגשר כדי להתעכב אלא שיעברו
על פני החור. ואתאר אותו.

חודש לאחר חתימת ההסכם, זאת אומרת בסוף אפ-
ריל 1979, צריכה להתכנס הוועדה המשותפת הישראלית-
מצרית לשם קביעת השיטה שעל-פיה תיבחר ותפעל
רשות השלטון העצמי בגדה המערבית וברצועת-עזה. זה
חתום על-ידי שניכם.

ראש-הממשלה מ. בגין:
זה עדיין לא חתום. אנחנו עוד צריכים לחתום.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אני מאחל לכם שתחתמו. אני אצביע בעד.

ראש-הממשלה מ. בגין:
גמר חתימה טובה. זו המטרה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
ועדה זו, עם נציגי ממשלת ירדן, עם נציגים פלשתי-
נאיים ובלעדיהם, צריכה לשאוף, כך כתוב במכתב, לסיים
את עבודתה תוך שנה, משמע עד סוף אפריל 1980. מובן
מאליו שיהיו ויכוחים בעבודה של הוועדה. יהיה ויכוח
על שיטת הבחירות לרשות השלטון העצמי; יהיה ויכוח
על מה ועל מי תשלט רשות שלטון עצמי זו: האם היא
תשלט על המשאבים הטבעיים של הגדה והרצועה? לפי

ראש-הממשלה מ. בגין:
כאשר אומרים שהנוסח האנגלי מחייב הכוונה היא
שהוא מחייב במקרה של סיכסוך על מלה. הנוסח האנ-
גלי לא אומר דבר. אם יש סיכסוך בין הנוסח הערבי
לנוסח הישראלי או צריך ללכת לנוסח האנגלי.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
מצויין. וכאשר אומרים West Bank זה לא יהודה,
שומרון ועזה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אתה רוצה לשכנע אותם שלא יצביעו בעד ההסכם?

יופי שריר (המערך):
בנוסח הערבי כתוב "יהודה ושומרון"? או ילכו
לנוסח האנגלי.

ראש-הממשלה מ. בגין:
אתה יודע שהגדה המערבית זה מן הים התיכון
עד הירדן. — — — זה סילון.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
בדיוק כך. לכן אני אומר שבלי שתהיה הצמדה בין
הסכם השלום עם מצרים לבין הפתרון של הבעיה הלא-
מית הפלשתינאית בגדה וברצועת-עזה יש סכנה שההסכם
הזה לא יתפתח להסכם שלום כולל, ואת זה אני רוצה
להזהיר.

ראש-הממשלה מ. בגין:
זו בורות שיהודי יאמר גדה מערבית על יהודה ו-
שומרון.

(חברת-הכנסת ש. אלוני קוראת קריאת-ביניים)

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אסביר את הכול. אדוני ראש הממשלה, אינני רו-
צה להתווכח אתך על טרמינולוגיות כי בהיסטוריה ה-
טרמינולוגיה משתנה מדור לדור. לדוגמה, בתקופת "השו-
מר" ובימי תל-חי כאשר אמרו "יהודה" התכוונו לשפלת
יהודה. באר-טוביה היתה ביהודה. וכשאתה, אדוני ראש
הממשלה, אומר היום "יהודה" אתה מתכוון לחברון,
בית-לחם.

ראש-הממשלה מ. בגין:
גם, לא רק.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
מדוע אני אומר זאת? כי כשמשתמשים היום ב-
מושג "גדה מערבית", בפוליטיקה הישראלית הקונקרטיה,
מתכוונים למה שאני אמרתי.

שושנה ארכלי-אלמולינו (המערך):
לא הישראלית.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
לא לחינם כבודו מנסה להתחבא מאחורי המונחים
של "יהודה ושומרון". אני מבין אותו. אבל אני רוצה
להמשיך — —

ראשי-הממשלה מ. בנין :
אבל אין תאריך-יעד.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
אני חושש מאוד שהממשלה הנוכחית, המערך והמפ"ד"ל ינסו לנצל את החור הזה עד תום, למשוך, להשהות, לא לבצע את הבחירות האלה, לבזבז זמן.

ראשי-הממשלה מ. בנין :
לא, לא. אם יהיה הסכם — יהיה הסכם.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
הלואי ואני טועה.

מה אני רוצה לומר עכשיו? אם ה-modalities, כלומר פירוט השיטה, כך אני הייתי מתרגם את המלה — — —

השר מ. נסים :
לא, זו לא שיטה, אלה דפוסים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
דפוסים, דגמים.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
פירוט הדפוסים. אם ה-modalities, פרטי הביצוע של השלטון העצמי, יהיו לפי מה שאני הצעתי אני מוריד לכבוד ראש הממשלה כי לפי מיטב ידיעתי יהיה עם מי לדבר. אומר לאדוני ראש הממשלה עוד דבר, שאם יבוא מישור לדבר, הוא ידבר, בלא-הכח, על ה-modalities שאני הזכרתי פה, בין שתסכימו לכך ובין שהמעצמות יאנסו אתכם. אם תנסו לטרפד את הקמת השלטון העצמי עליידי משיכת זמן, עליידי המשכת ההתנחלויות, אם בנוסח ש-החקלאות אריאל שרון ו"גוש אמונים" או בנוסח המערך ורענן וייץ — — —

שר-החקלאות א. שרון :
שניהם, גם זה וגם זה.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
הנה, הנה, שמעתי שיש קואליציה חדשה, קואליציית שרון-וייץ, להתיישב בכל מקום ובכל אתר של הגדה המערבית ושל רצועת-עזה.

יגאל אלון (המערך) :
אתה מפרש לא נכון את תכניתו של רענן וייץ.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
אני לא בטוח.

יגאל אלון (המערך) :
אני בטוח.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
אני מקווה כך. אם רענן וייץ, חבר-הכנסת אלון, מפקדי לשעבר שאני מעריך אותו, אם רענן וייץ לא חושב כמוך אני שבע-רצון.

יוסי שריד (המערך) :
רענן וייץ דיבר ביום ראשון על מדינה פלשתינאית והעריך שהגדה המערבית יכולה לפתור את הבעיה הפלשתינאית במסגרת של מדינה פלשתינאית.

דעתי — כן. האם גם לפי דעתכם? על זה יהיה ויכוח. יהיה ויכוח על בעיית זכות ההגדרה העצמית לעם הערבי הפלשתינאי. לפי דעתי צריך לתת, ואני לא בטוח שאתם תאמרו אותו דבר. יהיה ויכוח חריף מאוד ואמיתי האם צריך לאפשר איזושהו מאחו ערבי, פלשתינאי, בחלק ממו"ר רח"ירושלים. לפי דעתי צריך להיות פתוח ונאור גם בעניין זה. אינני יודע אם זו דעתכם.

חיים קורפו (הליכוד) :
חבר-הכנסת פעיל, אבל מגיין תיקת הסמכות לבצע את מה שאתה מציע? הרי אתם קיבלתם רק שני מאנדאטים.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
בשם שני המאנדאטים שאני מייצג בכנסת ובשם התבונה היהודית ההיסטורית המקובלת עלי אני מציע לך את הפרשנות שלי. עדיין לא הוכח, על-פי ההיסטוריה הישראלית ועל-פי ההיסטוריה הכללית, שקבוצות מיעוט לא צדקו. היו יותר מדי מקרים שקבוצות מיעוט צדקו. הא ראייה שהכנונות לפנות את כל סיני תמורת שלום עם מצרים היתה עד לפני שנה-חצי נחלת קבוצת מיעוט, והנה אתם מבצעים אותה. איך אומרים? זכה ומלאכתו נעשתה על-ידי אחרים.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :
חבר-הכנסת פעיל, ואתה קיבלת את זה בשמחה רבה כל כך.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
לא, בעצב רב. אני אומר זאת בקול רם, אם כי אינכם רואים את הדמעות שבפנים. כי כאשר אני מנתח את הדברים בהגיון קר אני חושב כי מוכרחים לעשות זאת; אם כך, מוטב להגשים את הדבר בחכמה, מרצוננו וב-עצמנו, ולא להיאנס. גם כשנעשה זאת בעצמנו אני אעשה את זה בעצב.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :
אבל הממשלה כן עשתה זאת מרצונה.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
יהיה ויכוח על מה לעשות בהתנחלויות בשטחים הללו, האם להשאיר אותן, האם להוסיף התנחלויות חד-שות. דעתי ידועה: לא להוסיף אף אחת, והקיימות — שלא תהיינה מכשול להידברות.

ראשי-הממשלה מ. בנין :
אתה הרי לא דורש שהממשלה תקבל דווקא את דעו-תיך. כל הכבוד להן, אבל לנו יש דעות אחרות.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
כשתיגמר השנה הזאת, באפריל 1980, הבה נניח שיסכמו סיכומים, הבה נקווה שהם יהיו על דעת שני הצדדים, או אולי כבר על דעת שלושה-ארבעה צדדים ותקבע שיטת הבחירות לרשות השלטון העצמי. לא כתוב במסמך הזה התאריך המדויק של הבחירות. אין לבחירות הצפויות תאריך-יעד.

ראשי-הממשלה מ. בנין :
נכון.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :
כתוב שהבחירות יהיו מהר ומוקדם ככל האפשר. זהו החור, אדוני, ואני חושש מאוד — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני מסכים, אבל רק שלא יתיישבו לנו בבקעת הירדן מזה אני פוחד, יוסי, עכשיו, אני ממשיך.

היו"ר ח. גרוסמן:

לא, לא, אתה לא ממשיך, אתה מוכרח לסיים.

שרי-ההקלות א. שרון:

גם בבקעה יש תכניות התיישבות וגם במקומות אחרים. אל תחשוב שמישהו מטעה אותך. הכול קיים ב-תכנית.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

זאת אומרת שאני צודק, זה, איפוא, מה שאתם רוצים לעשות, כלומר אתם רוצים ליצור אווירה של מיס-מוס ההצמדה. ומאחר שאתם אוהבים בזמן האחרון לדבר באנגלית הרי אפשר לומר שאתם יוזמים a process of dissolving the linkage. אם העולם הערבי יבחין בכך במהלך הדיונים של הוועדה המשותפת — לא ישלח נשיא מצרים שגריר בעוד שנה ואנחנו לא נשלח שגריר למצרים, ואז במקום הסכם שלום יהיה לנו רק הסדר-ביניים לאחר שניסוג מהמחצית המערבית של סיני. אני חושש שיש יותר מדי מנהיגים בישראל, בליכוד, במערך וב-מפד"ל שזוהי משאת נפשם. הם רוצים בהסדר-ביניים נוסף כדי "להרוויח" זמן מבלי לשנות שינוי פוליטי.

ירוחם משל (המערך):

למה יש לך חשק — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אגיד איזה חשק יש לי. יש לי חשק שהעם הישראלי בציון ידע בדיוק בפני אילו אתגרים אמיתיים הוא יעמוד בשנה הבאה. בשנה הבאה ייקבע אם מה שאנו נח-תום היום הוא חווה שלום או הסדר-ביניים.

זושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אתה טובל, כנראה, מתסביך המערך.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני אומר כך: אם אנחנו רוצים שהחווה שאנו חותמים עליו עכשיו, החווה שראש ממשלתנו יחתום בעזרת-השם, "עזונטורהיט", ביום שני הקרוב בק"ק וושינגטון, יהיה חווה שלום ולא הסכם-ביניים, הרי אני מודיע לכם שעל הכנסת להכתיב לממשלה את הקו הזה לאחר החתימה: תהא הצמדה בין ההסכם עם מצרים ובין פתרון הבעיה הפלשתינאית, תוך נכונות ישראלית לפנות את הגדה ואת הרצועה; תיפסקה ההתחללות לאלתר וייקבע יום-העצמאות תש"ם—1980 כתאריך-יעד לבחירות לראש שות הממשל העצמי הפלשתינאי, גם אם זה לא כלול במסמכים שאנו דנים בהם עכשיו.

הבה נפשיל שרולים כדי להגשים את הצעד הבא לקראת השלום המקיף ולא ניתן לשום מנהיג לטרפד את ההסכם או לגרום לכך שהוא ייהפך להסדר-ביניים נוסף במקום לחווה שלום.

אנו נצביע בעד ההסכם הזה, בתקווה שהוא אכן צעד לקראת שלום מקיף.

זושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

ודאי שתצביעו בעד — גילית את אמריקה.

היו"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת דקל, ואחרי — לחבר-הכנסת רוזווליו.

מיכאל דקל (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בציבור הישראלי ובמדינת ישראל מתנהל ויכוח לא רק על המהות של האוטונומיה ביהודה ובשומרון אלא גם על המהות של חווה השלום. והכנסת, כבבואה של הציבור הישראלי, מנהלת גם היא אותו ויכוח.

ברצוני לשאול את עצמי שאלה, ועלי-די כך שאני שואל אותה מדוע זה היא נשאלת בפומביות: האם זהו אחד הדיונים הרגילים שלנו שאנו מנהלים מדי שבוע בשבוע ובכל ישיבה אחרת, או שיש כאן איזו שהיא פרספקטיבה רחבה יותר? האם אנו מקיימים היום דיון היסטורי? אמנם ידוע שחברי כנסת והציבור בכללותו נכנסים לפרטי הפרטים של הנושא ועל-ידי כך מאבדים לפעמים את הפרספקטיבה הכללית. דומני שחברי, ידידי ואני חוטאים מפעם לפעם את החטא הזה של איבוד המכלול כאשר אנו נכנסים לסוגיות, שהן כשלעצמן חשובות מאוד.

האם אנו נמצאים היום על פרשת-דרכים או שזוהי המשך הדרך? האם אנו יכולים לחבר את האירוע העומד לקרות בשבוע הבא לרצף האירועים שהיו במדינת ישראל ובתולדות הציונות מאז 1882, מזמן שהגיעו הייליינים לארץ-ישראל? אני חושב ששלושה אירועים היסטוריים של התקופה האחרונה, מאז מלחמת העולם השנייה, הכתיבו ומכתיבים לנו מדי יום ביומו את התנהגותנו, אבל הם גם מכתיבים לנו — — —

היו"ר ח. גרוסמן:

חבר-הכנסת משל, חבר הכנסת הנואם מבקש שנא-זין לו, והוא צודק.

מיכאל דקל (הליכוד):

לפחות שלא יפריעו.

שלושה אירועים אלה הם: מלחמת המחתרות וההכרח שהיה לאומות העולם להכיר בצידקת עם ישראל בתביעתו למדינתו ולמולדתו. האירוע השני מתחיל בהכרח של כ"ט בנובמבר, מלחמת הישרור, סיומה במבצע "עובדה" והעובדות הפוליטיות, הגיאוגרפיות והבטוניות שנקבעו בשטח. שני הדברים האלה היו ההתחלה של תהליך שממנו יש לבנות מודל מסוים, התהליך שהחל עם ייסוד הציונות וצריך היה לבוא לידי ביטוי בהגשמת עצמאות ישראל ובהקמת מדינת ישראל.

אנו הסכמנו בכ"ט בנובמבר לתכנית החלוקה. כר לנו זוכרים את תכנית החלוקה — ללא הגליל המערבי, ללא לוד, ללא רמלה, עם יפו ערבית ועם ירושלים זרה. חברי ואני לא היינו בין הרוקדים ברחובות, אבל ראינו את החשיבות של עצם החלטת כ"ט בנובמבר, החשיבות הפוליטית, החשיבות הבינ-לאומית, פריצת מעגל מסוריים, המעגל של אלה שלא רצו להכיר בעצמאותנו, בריבונותנו, ובכל זאת הכירו בנו.

מלחמת הישרור שיפרה את המצב, אבל בכל זאת השאירה שני דברים קשים ביותר: א. גבולות שחברי הכנסת הנכבד אבא אבן אמר פעם עליהם שהם "גבולות אושוויץ"; ב. חוסר שלום. כאשר נחתמו ההסכמים עם ארצות-ערב, עדיין לא הסכמי-הביניים אלא הסכמי שביתת-הנשק, נכתב במבוא שההסכמים האלה הם צעד ראשון להשקנת שלום בין מדינות ערב למדינת ישראל. מאז עברו שלושים שנה, ואת השלום אנו לא השגנו.

מה נותן לנו השלום של היום? לי ולחברי יש הסתייגויות מהרבה מאוד מרכיבים של השלום ואחר כך אמנה חלק מהם, ובעיקר את שני החשובים ביניהם, אבל דומני שהשלום של היום הוא המשך לאותו תהליך: פעם ראשונה נפרץ מעגל העוינות, לפחות העוינות המוצהרת, של אחת מארצות ערב; אבל לא רק אחת מארצות ערב אלא הארץ הגדולה ביותר, בעלת 40 מיליון תושבים, אשר עד היום אולי היתה הדומיננטית ביותר במעגל המלחמות והעוינות כלפי מדינת ישראל. זה הישג, זה החלק החיובי.

יש פה גם חלקים שליליים. שניים מהם אמנה, מ' שום שהם יותר תקדימיים ולכן הם יכולים להשפיע לרעה גם בעתיד: א. הנסיגה מסיני בדיוק לגבול 1967, וכרגע אינני רוצה להיכנס לסוגיה של פיתחת-רפיח. אפילו הייתי מתפשר על נסיגה לא הייתי מחייב נסיגה לגבול הבין-לאומי. התקדים של הגבול הבין-לאומי בפני עצמו הוא תקדים לא טוב; ב. וזוה הורדת הישובים. הורדת הישובים בשני מרכיבים: פעם אחת — הורדת הישובים מפני שאנחנו עושים את השטח והיבטים לנטוש את הישובים; פעם שנייה — המצרים גם אינם רוצים להסכים שהישובים יישארו בשטח תחת שלטונם. זה החלק השלילי ביותר של מרכיבי ההסכם ואנחנו צריכים לקחת אותם בחשבון ולהניחם על כפות המאזניים.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך): חברת-הכנסת דקל, הצרה היא שוויתרו עליהם בקלות. הצרה היא שהממשלה ויתרה על הישובים בלי ויכוח ובקלות גדולה מאוד.

מיכאל דקל (הליכוד): חברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, הייתי בדעתך לפני שנה, אולי לפני שנה-יחצי. היום, כשאני רואה את התהליך, אני חושב שגם אילו היתה הממשלה מנהלת את הדברים בצורה אחרת היו מגיעים לאותה תוצאה. ואני אומר זאת לדאבוני.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך): זה מה שכואב יותר.

היו"ר ח. גרוסמן: אין לו זמן נוסף. זמנו מוגבל.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך): זה חייב להיות אחרת. הממשלה לא עשתה שום דבר.

שר-הבריאות א. שופטק: מתי הממשלה ויתרה מהר?

היו"ר ח. גרוסמן: חברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, כשאת ה' יושבת-ראש — — —

יגאל אלון (המערך): הממשלה לא ידעה מימינה ומשמאלה. הממשלה לא ידעה כלום.

שר-הבריאות א. שופטק: הממשלה ויתרה על ישובים?

היו"ר ח. גרוסמן: אדוני השר.

דניאל רוזווליו (המערך): הממשלה לא ויתרה על הישובים בפיתחת-רפיח?

היו"ר ח. גרוסמן: אדוני השר, אני פונה אליך בפעם השלישית.

שר-הבריאות א. שופטק: הכנסת ויתרה על הישובים. הכנסת ויתרה.

היו"ר ח. גרוסמן: אדוני השר.

גד יעקבי (המערך): אני מבקש לקרוא אותו לסדר ולהוציא אותו.

אורי אבנרי (מחנה שלי): אני מבקש שלא להוציא אותו.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך): גם לי יש חלק בזה.

היו"ר ח. גרוסמן: חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, זה הכול על חשבוני של הנואם.

מיכאל דקל (הליכוד): לא.

היו"ר ח. גרוסמן: מה זה "לא"?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך): הוא לא אשם.

מיכאל דקל (הליכוד): חברי הכנסת, גברתי היושבת-ראש, ולכן כאשר אני חייב, מתוך אחריות ציבורית, לבחון את החיוב ו' השלילה אני רואה בפריצת מעגל העוינות של מצרים את החלק החיובי ולכן אצביע בעד הסכם השלום.

רק לפני שנה עמדתי כאן בזמן הסכמי קמפ-דייוויד והבעתי אי-הסכמה. אני חייב להסביר לבית הזה ולחברי סוגיה זו: כאשר התווכחנו על הסכמי קמפ-דייוויד עמדו לפנינו אלטרנטיבות שהיו פתוחות על בסיס של אי-התחייבות מוחלטת של ראש הממשלה בקמפ-דייוויד. הן היו אלטרנטיבות פתוחות עלי-מנת לבחון את הנושא של קמפ-דייוויד; אלטרנטיבות הגיוניות או לא הגיוניות, תבוניות או לא תבוניות, אבל עמדו לפנינו אלטרנטיבות פתוחות. היום כשאנחנו עומדים על הדוכן הזה בכנסת הזאת, בתאריך הזה, אין לפנינו אלטרנטיבות. אין היום מי שיכולים לומר שלא יחתמו על הסכם השלום מתוך מבט ציוני כללי, מתוך מבט אידיאולוגי ציוני.

השלב האחרון, אחד החשובים — לאחר מלחמת המחתרות, כ"ט בנובמבר ומלחמת השיחרור: עלינו להיות מעוגנים במזרח-התיכון, איננו יכולים לדחות את עניין הסכם השלום אפילו אם הסכנות גדולות. יכול להיות ששום דבר לא יצא מזה, אבל גם אם לא יצא אנחנו חייבים לנסות, מפני שאין אלטרנטיבה. לכן אני מצביע בעד הסכם השלום.

ומהסכם השלום לנושא של האוטונומיה, ומבחינתו הוא החלק החשוב ביותר.

דניאל רוזווליו (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אתחיל בהערה אישית: כאשר הלכתי ביום שישי האחרון בשביל בקיבוץ צי תפסו אותי שלושה ילדים מכיתה ד'. שתי בנות ובן, והם אמרו לי: דני, תגיד לחברי הכנסת שאנחנו הילדים מכיתה ד' בקיבוץ כבר רוצים שתצביעו בעד השלום. חברי הכנסת, המסר הזה הדהד באוזני כאשר הלכנו לדיונים במפלגתי, בתנועתי, ואתם יודעים שאני הייתי מהמחססים, מהספקטיקנים אם צריך להצביע בעד הסכם השלום הזה, ואין ספק שלקריאה זו היה משקל רב בהכרעותי.

גברתי היושבת-ראש, אצביע בעד ההסכם מתוך תקווה גדולה שאמנם הפציע עידן חדש ביחסי העמים במזרח-התיכון — הכרה מצרית בביטוי המדיני של תנאי עת השחרור הלאומית היהודית — הציונות — בדמותה של מדינת ישראל, אך אצביע גם מתוך חרדה גדולה שמא חוזה זה, שהינו פרי של משא-ומתן מזור, מלא שגיאות בדרך ניהולו, לא יהווה סיכון גדול לישראל; משא-ומתן זה, שבו אמריקה — שאינה לוחצת, כביכול — הפעילה לחץ אדיר על ישראל. טובה עשה לנו נשיא ארצות-הברית שהפגין לחץ זה, הוא וצוותו, בעת ביקורו בירושלים. בעצם קיבלנו הדגמה פומבית על דרך הפעור לה שנקטה בקמפיידיוויד. אני מעיד על כך את שרי הממשלה, שהתלוננו על כך, כפי שלמדנו מן העתונות; משא-ומתן שבו סאדאת — ה"וותר" ו"הגמיש", כביכול, בעיני דעת-הקהל — הקשיח את עמדותיו הלך והקשת, שלא ויתר אף על גרגיר אחד ועל שום כוונה, כשהצהיר במדויק כי בעיניו האוטונומיה הינה הדרך להקמת מדינה פלשתינאית, בנוסח אש"פ, ביהודה, בשומרון ובעזה, ולעומתם בגין וממשלת ישראל הצליחו לשוות לעצמם דמות נציג שקווחה ובעצם התקפלה עד כדי כך ששמעט לא ניתן לאחר נקודה אחת רצינית שישראל עליה עמדה, מעבר להצלות יוקרה, face-saving, והיא התקפלה עד הסוף.

חברי הכנסת, אבוי לנו אם נוצר כאן דגם לדרך ניהול משא-ומתן. לא ניתן כי חוזה זה יהווה דגם לחווים אחרים כייבואו עם ירדן או עם סוריה — ואני אמנם מקווה שתקיימו. נאמר בבירור וללא טישטוש — גם אם הפעם נצביע בעד אישור חוזה השלום — ידע העם, תדענה מדינות ערב האחרות, ידעו האמריקנים שאין פה היתר לומר לחוסיין או לאסאד שהשד בעצם אינו נורא כל כך; ישראל הוכיחה כי היא מוכנה לוותר על הכול, הכול, כפי שעשתה זאת בסניג ובפיתחת-רפיח.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הננו תובעים הבהרה מן הממשלה, הבהרה ברורה וחותכת — האם היא מתחייבת בפני העם כי הסכם זה אינו הדגם לגבי המשא-ומתן וההסכמים הבאים? אנו תובעים הבהרה מן הממשלה שהיא מתחייבת בפני עם ועולם כי בעת המשא-ומתן על האוטונומיה תעמוד על כך כי מדינת ישראל, תוך מימוש ההתחייבות לאפשר את כינונה של האוטונומיה, לא תיוותר ללא גבולות בני-הגנה, המעור צבים בשטח על-ידי רצועות שלום ובטחון, שבהם ממוקמים ישובים וצה"ל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר-הכנסת רוזווליו — — —

היו"ר ח. גרוסמן:

חבר-הכנסת דקל, עליך לסיים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

כאשר איש "חירות" מכיר בשלום כדאי להוסיף לו זמן.

היו"ר ח. גרוסמן:

חבר-הכנסת אבנרי, אל תעשה טובות, תן לנואם לנאום.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

לא כל יום מדברים חברי "חירות" על השלום.

מיכאל דקל (הליכוד):

היושבת-ראש מעירה לי שאין לי הרבה מאוד זמן ואשתדל לומר את דברי בקיצור נמרץ.

דעתי שלי, דעת חברי ודעת מפלגתי ידועות: א. האוטונומיה משמשת כמכשיר על-מנת להישאר ביהודה ושומרון ולהשאיר אופציות פתוחות ביהודה ובשומרון בשביל מדינת יהודים ולא בשביל מדינה פלשתינאית.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

הכוונות שלכם זה דבר אחד, ומה שיצא מזה זה דבר אחר.

מנחם גרוסר (הליכוד):

זה נראה אחר כך.

מיכאל דקל (הליכוד):

אני יודע מה היו הכוונות שלנו כשאחרים לא האמינו בציונות ובמאבק המזויין ובכל זאת הכוונות שלנו התיגשמו.

יהיה לנו מאבק גדול וקשה עם ידידינו בארצות-הברית, ושמענו היום מפי ראש הממשלה על 7 הנקודות שהממשל האמריקני יחד עם מצרים רצו להכניס או הכניסו למכתב-הלוואי, נקודות שכל אחת מהן אומרת דרשני. לכן לא קל יהיה לנו, זה יהיה תלוי בנו — קודם כול, אם אנחנו מאמינים בזה באמונה ונגשים זאת; שנית, אם יהיה לנו העז, הכוח והאומץ לעמוד בלחצים.

שרשנה ארכלי-אלמוזילינו (המערך):

אומרים שאין לחצים.

מיכאל דקל (הליכוד):

לסיים: מה היום האינטרס של המאמינים בשלמות ארץ-ישראל, המאמינים בזכותנו על כל ארץ-ישראל או המאמינים בארץ-ישראל על בסיס הבטחת בטחוננו? — לחזק את הממשלה הזאת, מפני שהיא הערובה הטובה ביותר במציאות הקיימת כדי לבצע את הדברים האלה. כל הרכב אחר, כל הרכב פוטנציאלי מן הבית הזה, נדמה לי — אני בטוח בזה, אבל למען תפארת המליצה אני אומר "נדמה לי" — לא יגשים דברים אלה ויביא אותנו לידי כך שאמנם תקום מדינה פלשתינאית בכל שטחי ארץ-ישראל. אם נבצע את האוטונומיה כפי שאנו חושבים ורוצים היא תהווה בלם נגד כל מדינה פלשתינאית.

גברתי היושבת-ראש, תודה על הזמן.

היו"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רוזווליו, ואחריו — לחבר-הכנסת פלאטו-שרון.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, קיומם של אותם הישובים שיבטיחו את גבולות בני-ההגנה, אותם ישובים בבקעה, במדבר יהודה, בגוש עציון כמו גם ברמת-הגולן הוא מתן בטחון לישראל לשם הבטחת השלום. ידוע לך, ראש הממשלה, כי כדי לקיים את הישובים צריך לתת להם תנאים להתפתח, לקלוט אנשים, לשלוט בתיכונן נקודתם, באדמתם, במימיהם, במסגרת מערכת תחיקתית שתעודד התיישבות שרשית באזורים החיוניים להגנת הארץ בחזית המזרחית. האם אתה מתחייב על כך כי בכך תעמוד בעת המשאומתן על האוטונומיה?

גברתי היושבת-ראש, הבית הזה אינו מושב של דיפלומאטים האמונים על הערפל "הקונסטרוקטיבי", המייצר ניסוחים רב-משמעיים שבהם כל צד טוען טעם של צפיחית בדבש. הבית הזה הוא בית הנבחרים הישראלי, מייצג העם על שדרותיו ודעותיו. הוא זכאי לדעת באופן חד וברור מה כוונת הממשלה כשהיא מדברת על האוטונומיה. הבית הזה אומר באופן ברור: עליכם להבטיח כי האוטונומיה לא תוליד את הסרטן שיחסל את מדינת ישראל בדמותה של מדינה אש-פית נפרדת.

גברתי היושבת-ראש, איננו רוצים לשלוט על מיליון-רוחצי ערבים פלשתינאיים. אנו רוצים לשלוט על רצועות הבטחון הצחיחות שבהן ממוקמים ישובינו שיבטיחו את קיומה של המדינה, יחד עם הקמתה של מדינה ערבית מורחה לנו שתפתור את בעייתם של הפלשתינאים במסגרת המדינה הירדנית-פלשתינאית ובכך בונותה, משום שאנו מוכנים לווייתורים טריטוריאליים. אנו רוצים שאזורי בטחון אלה יהיו בשליטתה של ישראל באופן שהישובים בהם יוכלו לפרוח ולשגשג כדי למלא את שליחותם הציבורית להבטחת הבטחון והשלום. אנו רוצים להבטיח מפני האפשרות שהאוטונומיה תהפך לבסיס לגיטימי של פעולות עוינות בישראל בהדרכת אש"פ.

תביעתנו זו תבוא לביטוי בהצעת החלטה שיהיו בה שלושה יסודות: (1) אישור ההסכם; (2) קביעה ש-הוא לא יהיה דגם לתווים אחרים; (3) שהמתכונת של האוטונומיה לא תסכן את קיומנו.

אנו קוראים לבית לתמוך בהצעת ההחלטה שלנו, כי בזאת נראה ערובה ראויה שאמנם תמיכתנו בחווה היא שלום לא תהיה תמיכה בצעדים המסכנים את קיומה של ישראל אלא נתינת יד לפתיחת עידן של שלום ושיגשוג באזור. תודה רבה.

היו"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פלאטו-שרון, ואחריו לחבר-הכנסת מרון.

שמואל פלאטו-שרון (פיתוח ושלום):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, עשיית השלום עם מצרים פותחת, בד-בבד, תקופת תקווה ודאגה לכל-כלת ארצנו. אני מלא תקווה הן בפני התנופה האדירה שהשלום עשוי להביא לכלכלה הלאומית והן בפני הפרסקטיבות של שיתוף פעולה כלכלי אמיתי עם מצרים, ואני מאמין ומקווה — בקרוב עם כל עמי ערב. אך אנו מודאגים מכך שהכלכלה הישראלית לא תוכל לעמוד בפני המהלומה הפסיכולוגית של השלום ושיית-רבו הלחצים החברתיים והאינפלציוניים. עלינו, על הממשלה והכנסת, לגבש מדיניות שתוכל להפיק את

דניאל רוזוליו (המערך):
תקשיב עכשיו.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר-הכנסת רוזוליו, זהו הדגם. הרעיון של גבולות בני-ההגנה הוא "בלוף" אחד גדול. זה מושג שלא היה ולא נברא.

היו"ר ח. גרוסמן:

חבר-הכנסת פעיל, לא אתן לך רשות להפריע כל היום.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני אומר היום כל מה שאני חושב.

היו"ר ח. גרוסמן:

בסדר. אתה תיתן את הדין.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

זו אזהרה ראשונה? לא. תודה רבה. אני מודיע פה שהמושג "גבולות בני-ההגנה" הוא הבל ורעות-רוח.

היו"ר ח. גרוסמן:

חבר-הכנסת פעיל, זה על חשבון הנואם.

דניאל רוזוליו (המערך):

זה לא על חשבון הנואם.

(חבר-הכנסת מ. סבירור קורא קריאת-ביניים)

חבר-הכנסת סבירור, היושבת-ראש אומרת שזה על חשבון הנואם. אל תפריע.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אתם, העקשנים, תהפכו אותה למדינת-חסות —

היו"ר ח. גרוסמן:

חבר-הכנסת פעיל. חבר-הכנסת פעיל, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה.

דניאל רוזוליו (המערך):

חבר-הכנסת פעיל, אחרי הדין אספר לך במזנון סיפור על הפה, אבל עכשיו אני רוצה להמשיך בדברי.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אחרי זה אני אספר לך סיפור על גבולות בני-ההגנה.

דניאל רוזוליו (המערך):

אין לי זמן. היושבת-ראש לא נותנת לי —

(חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו קוראת קריאת ביניים)

זאב בין (המערך):

חבר-הכנסת פעיל, התומכים כך התנגדו בזמנם להת-יישובות בכרמליאל.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ההתנגדות היתה מכוונת נגד שלילת האדמות, נגד גזילת האדמות, לא נגד ההתיישבות.

דניאל רוזוליו (המערך):

את הדקות שלי אני מבקש לנצל ולדבר בשעה ש-שקט באולם. מותר לבקש שתהיה סבלנות וסובלנות כדי להאזין גם לדעות שאולי מישוה לא מקבל אותן.

לגבי הסעיף הראשון, הביצוע הטכני, אין לי ספק ששני הצדדים ימלאו את תנאי החוזה כלשונם, אך הי-שולם אינו מורכב רק מסעיפים ותת-סעיפים; השלום מורכב גם מיצירת האווירה הנוחה והטובה אשר חייבת לשרור בין שני העמים. יש לעשות מלאכה מרובה כדי ליצור בינינו אווירת אמון. ומותר לי לומר שקיים כיום מאגר ניכר של רצון טוב בין עמי ישראל ומצרים ויש לדאוג לפיתוחו בצורה נאותה בלי לאבד את האיוון הי-דין שבין הביצוע הטכני שהוא, כמוכן, חלק נכבד מ-הצלחת השלום, ובין יצירת הרצון הטוב שבלעדיו השלום לא יהיה בר-קיימא. כמוכן שום שלום לא יהיה בר-קיימא אם לא ניתן את דעתנו להסדיר את יחסינו עם הערבים הארצישראליים מתוך מתינות והבנה לצרכינו ההדדיים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אתה באמת חושב שאתה יכול ליצור אמון אצל מי-שהו שאתה לא קורא לו בשמו ושאתה שולל בכלל את זהותו? האם אתה מוכן לדבר עם מישהו שיקרא לך "יהודי פלשתינאי"? אם יקרא לך "יהודי פלשתינאי", אתה תדבר אתו?

משה ל. מרון (הליכוד):

אני חושב שהערבים הגרים בארץ-ישראל הם ערבים ארצישראליים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אבל הם אינם חושבים כך. אם אתה רוצה לדבר אתם קרא להם בשמם שלהם.

משה ל. מרון (הליכוד):

כיוון שאני מדבר כרגע עברית אשתמש במינוח העברי. אינני מפחד לקרוא לו גם "ערבי פלשתינאי". מיד אדבר בערבית, ואז תוכל לשמוע גם את השפה הי-ערבית.

בעניין זה הנני צופה שתוך כדי הצלחה בקידום שלוש הנקודות הללו יצטרפו מדינות ערביות נוספות לתהליך השלום, אם יראו, ובתנאי שיראו, כי התהליך על כל מרכיביו אמנם מצליח.

אם כן, המלאכה עדיין מרובה. הגענו לתחנה הי-ראשונה. חשובה אך עדיין הראשונה, במסע השלום. עלינו לכלכל את דרכנו בזהירות לקראת שלום בין עמינו.

על כן אני קורא לעם המצרי מהכנסת בירושלים קריאה נאמנה — (קרא בערבית ותורגם לעברית): בני העם המצרי האציל והעתיק, בואו לתהליך השלום באותה חווה ואהבה ורצון טוב כפי שאנו הולכים אליו, למען עתיד טוב יותר — בשלום. תודה רבה.

היו"ר ח. גרופמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רון, ואחריו — לחבר-הכנסת מלמד.

אמרי רון (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, האם הגיע היום שייחלנו לו, ובו הצבא יפשוט מדיו, בו יאמר איש לרעהו, חייל לנערות, אב לבנו: הבה נחלום חלומותינו ונבנה מעתה את עתידנו ללא מלחמות? דורות גדלו במציאות של "אין ברירה", של הגנה עצמית במחתרת ובצה"ל. הבטחון, הצבא, המילואים, המלחמות, הפכו לחלק בלתי-

מאקסימום התועלת על-מנת לכסות את המחיר שיהיה עלינו לשאת בעול הכלכלה והחברה.

גברתי היושבת-ראש, בניית קווי הבטחון החדשים והתקנת תשתית כלכלית בנגב יספקו מסגרת מתאימה לחידוש התיעוש באזור זה. תיעוש הנגב עשוי, איפוא, להיות הביטוי הקונקרטי הראשוני של המעבר מכלכלת מלחמה לכלכלת שלום. חובה עלינו לנצל הזדמנות זו להצליח בחיפוש הנגב — חלומה הישן של דוד בן-גוריון, זכרונו לברכה.

לטווח ארוך עלינו לבנות על תכניות התיישבות רחבות-ממדים בנגב. הקמת מושבים תעשייתיים חדשים נראית הפתרון האידיאלי לאתגר הציוני החדש. על הי-ממשלה לתת עדיפות ליישוב כלכלי בנגב. אם המקורות התקציביים יחסרו יאבד הנגב את האפשרות ליהפך לי-ציר תעשייתי, כפי שקרה בעבר בגליל, שבו היישוב הי-דליל מהווה מכשול מתמיד לתיעוש.

כתגובה להזרמת מיליארדי הדולרים לנגב יש לקוות שהממשלה לא תנקוט מדיניות תקציבית מוניטארית פיסקאלית מרוסנת למדי. להיפך, הממשלה צריכה לנהוג במדיניות של צמיחה, זאת אומרת לעודד חידוש הי-שקעות בסקטורים היצרניים ולעודד גם מעבר של כוח-אדם למושבים ולמפעלים חדשים בנגב. השלום יאפשר להפוך תעשיות בטחוניות רבות לתעשיות יצוא. הנגב יהפוך לשטח מובחר של תעשיות מתוחכמות, של תע-שיות ליצוא הדורשות שטחים נרחבים. רק מדיניות צ-מיחה יכולה לתת למדינה את המקורות התקציביים הי-דרושים לתיעוש הנגב.

גברתי היושבת-ראש, ישראל צריכה להצליח ב-מיפנה הכלכלי החדש. תקופת שיגשוג יכולה להיפתח במזרח-התיכון, עם הדחף שלנו. אני בוטח בעתידנו וי-תומך בממשלה. ואלוהים יהיה בעזרנו.

היו"ר ח. גרופמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מרון, ואחריו — לחבר-הכנסת רון.

משה ל. מרון (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, מפאת הדין המאראתוני אשתדל לקצר, ואולי אתרום תרומה צנועה כדי שנגיע לחוזה השלום או לגמר הדיון בחוזה השלום בעוד מועד.

ביום היסטורי זה, שבו אנו דנים דיון מאראתוני בהסכם השלום, מן הראוי שניתן את דעתנו לעתיד. על השלום הזה, שהגענו אליו לאחר משא-ומתן קשה ומייגע, יש לשמור ולדאוג שיתקיים ויתממש. אמנם כן, אנחת רווחה פרצה בקרב עם ישראל עם השגת השלום המיוחל אך הדבר מזכיר לי סיטואציה שבה מקבל סטודנט את תעודת ההסמכה שלו. אמנם עתה הוא בעל תואר, אך הבעיות המעשיות רן מתחילות; עתה יצטרך לתת די-עתו על מימוש הידיע. לא התעודה שבידו תקבע את עתידו כי-אם הביצוע. וכך זה גם עם חוזה השלום. ב-שבע הבא יהיה לנו חוזה שלום חתום, אולם העיקר הוא ביצועו המעשי, וכאן רצוני למקד את תשומת-לבנו בשלוש בעיות: א. הביצוע הטכני; ב. אווירה נוחה החייבת לשרור בין עמי ישראל ומצרים; ג. קידום ההבנה עם המתונים שבין הערבים הארצישראליים לק-ראת ביצוע סעיפי האוטונומיה.

אחרת. את רעיון הפשרה הטריטוריאלית כיסוד לשלום כולל וצודק — הרסת אתה הראשון.

בתשובה על קריאת-ביניים שלי אמרת, אדוני ראש הממשלה, כי אנחנו מצביעים היום על תכנית אוטונומיה כהסדר-קבע. לא נכון; אני חוזר: לא נכון. תכנית ה-אוטונומיה המקורית של הממשלה התכוונה להסדר-קבע, אולם לפי הסכמי קמפ-דייוויד — וזוהי גדולתה — זוהי תכנית-מעבר בלבד לחמש שנים. גיתן אולי להגיע מת-קופת-המעבר לפתרונות שונים, אבל ברור שמה שיקרה בתקופת-המעבר ישפיע גם על ההסדר הסופי, ועליכן כל כך חשוב להחליט על ההסדרים בשנים הקרובות.

גירסת הממשלה, תכנית בן-אלישר, או מה שראש הממשלה לחש בשקט באוזן של המפד"ל — אחד הם: שליטה ישראלית מלאה בבטחון-פנים ובבטחון-חוץ, בקרקעות ובמים. לערבים משאירים ריבונות מוניצי-פאלית, ועוד מתפלאים שחסיין אינו מתלהב לנהל את הביוב והחשמל של רמאללה. תכנית זו לא תביא לעולם לשלום יציב, וסופה שתהרוס גם את ההסכם עם מצרים, מפני שהסכם זה אמנם עומד על רגליו ביחס להסכמי מצרים עם לוב, עיראק וסוריה, כדברי ראש הממשלה, אולם הוא קשור בזיקה חזקה למה שיקרה ומה שקורה ביהודה, בשומרון ובעזה, וההסדר לגביהם הוא חלק בל-תי-נפרד מהחוזה.

גם אם ישב דיין עם אש"פ — אגב, בניגוד גמור לנוסחת יריב — שם-טוב — קשה לתאר איך תחיה ב"שלום האמנה הפלשתינאית עם האמנה התנ"כית, החור-מינים שלנו עם החומיינים שלהם. מי שיש לו ספקות בגדון ישחור את אירוע עפרה בשבוע שעבר ויכפיל אותו מאה מונים.

אני קובע שניתן על בסיס הסכמי קמפ-דייוויד, ולא בניגוד להם, ועל בסיס האישור האמריקני לנוכחות צה"ל בעל הירדן — אישור שהושמע כאן מעל בימת הכנסת —, על בסיס של הסדרים שימנעו טרור, על בסיס העדפת כלכלה וחינוך וחוק ירדני — להגיע להסדר-קבע של שלום אמיתי, המבוסס על עקרונות הפשרה הטריטורי-אלית.

ממשלה זו, אשר תרצה לממש את תכנית בן-אלישר, אשר איננה מוכנה לשום חלוקה של ריבונות, עלולה להגיע, בסופו של דבר, גם לגבולות 1967 ולמדינה פלשתינאית אש"פית. הנה זו החרדה שלי בתמצית: רודזיה ישראלית או מדינה אש"פית, עם סף בטחון נמוך מאוד לישראל, העלול לזרז מלחמת-מנע יומה ולטרפד גם את הסכם השלום עם מצרים.

דייה לצרה בשעתה. אנחנו צריכים היום להתלכד על התקווה הגדולה, אמנם המהולה בחרדה ובדריכות, ו-להצביע פה-אחד על הסיכוי לשלום באישור חוזה השלום.

הי"ר ח. גרוממן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רובין, ואחריו — לחבר-הכנסת שילנסקי.

בן-ציון רובין (חזית דתית לאומית):

גבתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הנה הגענו ל-יום אשר לו ציפינו בכליו-עיניים עשרות שנים. כמה חלומות חלמנו על היום הזה? כמה תקוות תלינו בו? והנה מתגשמת משאת נפש כה נפלאה, וראו: אין חוג-גים ברחובות, אין צוהלים כאן בבית, ואפילו הנמנים

נפרד מחוויותינו, מתכניותינו, מחיינו. קצת קשה לתפוס ולהבין כי אכן נפתח צוהר, פתח של תקווה, לשלום.

מדוע אינני יכול לעמוד פה היום כשותף להצבעה ההיסטורית ולשאוג לבחורים, לנתן, לדני, לאורי, לבוכמן, לאלה שנשארו ולא לה שאינם: חבר'ה, יהיה שלום? מפני שצוהר זה יכול להיסגר על נקלה, והוא יכול גם להתרחב עד היותו תחילתו של עידן חדש בחיינו, עידן של שי-תוף פעולה, של חיים חדשים ושל שלום. החששות מת-גברים, מפני שבין השאר אנשים קטנים עוסקים בדב-רים גדולים.

לכאורה, אדוני ראש הממשלה, היית צריך לחסוך לנו את ניתוחיך המשפטיים. מדוע אתה עומד על דוכן זה במשך שעות-יממה ומרצה לנו על סעיף VI(5) ו-VI(2) ו-IV גדול 4? קטן? כאילו איננו מבינים שכל ניסוח שהוא מתגמד לעומת כוונות הצדדים לשלום או ל-מלחמה. וכל הסכם שהוא, תקפו ועדיפותו באים מכוח ר-צונם של הצדדים ולא מכוח פשרות הניסוח של משפ-טנים. מה הוא ההישג הגדול שאתה מנפנף בו בהשמטת הביטוי, לדוגמה, "קציני קישור מצריים", כשכולנו קור-אים בהסכמי קמפ-דייוויד: "המשטרה תקיים קשר מת-מיד עם קצינים ישראלים, ירדנים ומצרים"? לא "קצי-ני קישור" אלא "קשר עם קצינים מצריים". הישג עצום... מדוע אינך מצטט את המשפטים החשובים באמת בחוזה, למען ישמע ויאמין כל עם ישראל? "מצב המלחמה בין הצדדים יגיע לקצו ושלום ייכון ביניהם עם החלפת מסמכי האישור של חוזה זה"; "הצדדים מסכימים להסיר כל מחסומי הפליה ליחסי כלכלה נור-מאליים ולשים קץ לחרם כלכלי עם השלמת נסיגת-ה-ביניים"; "הצדדים מסכימים לכונן יחסי תרבות נור-מאליים; חופש תנועה לאזרחים וכלי-רכב ללא הגבלות, כלי-שיעגו בנמלים השכנים, מטוסים ינחתו וימ-ריאו בשדות-התעופה של האויבים לשעבר...". מדוע אינך מצטט זאת? אומר לך מדוע: — מפני שבעמקי לבבך אינך בטוח שהסכם נפרד זה אמנם יביא לאותו שלום מיוחל, כולל ויציב, שנוכל להקטין את המאמץ הבטחוני האדיר, להפנותו לאפיקים חברתיים, ושהשלום האמיתי אמנם יונצח.

אני מודה, חברי הכנסת, שהאמנתי ועדיין אני מאמין בפילוסופיה וברעיון שהיו טמונים בפשרה הטריטורי-אלית, אותו רעיון האומר ששליטה על מיליון ערבים פירושה רודזיה ישראלית, ועליכן נוותר על השטחים המאוכלסים ונדרוש מה שמגיע לנו על סמך החלטה 242, דהיינו תיקוני גבול הכרחיים לבטחון.

חלל זיידל (הליכוד):

אבל הערבים לא היו מוכנים לכך.

אמרי רון (המערך):

אתה, אדוני ראש הממשלה, הרסת את הפילוסופיה הזאת ראשון, בהבל-פה ובקריעת נייר. ויתרת על גבו-לות בטחון כדי להשיג את גבולות ההבטחה. הרי איש מאתנו לא דרש התיישבות בשביל גידול גבניות. רצינו שילוח ההתיישבות במערכה על תיקוני גבול לגיטימיים לצרכי בטחון. אתה הוא שהרסת את המיתוס ההתייש-בותי על-ידי מגדלים פורחים בסיני והתנחלות ארכי-אולוגית, ביזמתך. איש לא יוכל לומר בוודאות מה היה קורה אילו פגשה את יומת סאדאת ההיסטורית ממשלה

אחד, כפי שאומרים הצעירים, נוכל לגשת לחתימה; אם לא, ואנו יוצקים משמעויות שונות לאותו מונח — כפי שאני חושש — מוטב לדעת זאת היום. הדו-שיח הקשה בעניין האוטונומיה יהיה בלא-ריבוי בחודשים הקרובים, והוא יגיע לנקודת הרתיחה שלו לאחר שנת-פרקנו מחלק חשוב מנכסינו, לאחר שנסוגנו לקו אל-עריש — ראס-מוחמד ולאחר שניותר ללא טיפת נפט אחת משלנו. אם אז, חלילה, יתפוצץ ההסכם הזה, תהיה אכזבתנו כפולה ומכופלת: לא רק שלא השגנו שלום אלא שרוב סיני ישוב אינו בידינו, הנפט נמסר, והגבולות נתקרבו לפתחנו.

אינני רוצה לנבא שחורות, אבל אכזבה כזאת, אם חלילה תקרה, תוכל להשתוות רק לאכזבות הגדולות שהיו בעבר מהתנועות המשיחיות השבתאיות למיניהן. כוכו, כאשר נתברר שמשיחיותו של שבתאי צבי היא עורבא-פרה, גרמה האכזבה ברחוב היהודי לחופעות של תיס-כול ואבדן דרך ולעריקה מהרחוב היהודי. מה יהיה ב-רחוב שלנו אם יתברר בעוד עשרה, שנים-עשר חודשים, לכשנגיע לגמר הדיונים על האוטונומיה, כי ההסכם הזה התפוצץ? את הגזירה השווה שבין שתי הדוגמאות אני משאיר לכל אחד לעשות לעצמו.

שמאל טולידאנו (התנועה לשינוי יוזמה):
האם שאלת את עצמך מה יקרה בעם אם לא נח-תום על ההסכם?

בן-ציון רובין (חזית דתית לאומית):
זוהי שאלה בדיעבד. שאלתי את השאלה בתחילת המשא-ומתן.

והללוואי ואתבדה וההסכם לא יתפוצץ ונמצא איוו נוסחת-פלאים שתגשר את הפערים במשמעויות בעניין האוטונומיה. גם אז עדיין לפנינו מוקשים לא מעטים, שאל אחד מהם אני רוצה לומר משפטים אחדים, והוא עניין פינוי הישובים. ציפיתי שכבוד ראש הממשלה יא-מר בדבריו כמה משפטים אל הבהורים הנפלאים ש-נחלצו במצוות האומה לפיתחת-רפיח והפכו מדבר לגן פורת. צר לי כי ראש הממשלה לא עשה זאת, לא אמר איזה דבר נחמה, איזו מלת עידוד בשעה קשה כל כך בשבילם. אני מקווה שהוא יעשה זאת בדברי הסיכום. אבל, רבותי, אם נגיע לפינוי הישובים תהיה זו שעה קשה לא רק להם אלא גם לכולנו, לכל מי שגדל על ה-חזון הציוני, כל מי שראה בהגשמה ובהתיישבות ערך גולה בחיי עם ישראל המתחדש. איני יודע איך נוכל להישיר מבט אל תוך עיניהם של המתיישבים המתפנים, ומה נעשה למי שיסרבו להתפנות — נשלח להם את משמרה-הגבול? ומה נעשה לדורות הבאים שנרצה לחנ-כם על יישוב הארץ ועל שליחות לאומית? השאלה קשה ומוטב לתת עליה את הדעת בעוד מועד כדי ל-הקטין במידת האפשר את ההלם הזה שיבוא עלינו.

ועוד מלים אחדות על מקומה של מצרים בעולם ה-ערבי. יש בתוכנו הטוענים — והדברים נאמרו גם כאן במשך הדיון הארוך — כי הסכם זה מנתק את מצרים מן העולם הערבי. יש אפילו הדוברים לשלומם ולעתידו של נשיא מצרים, המתקף ומושם על-ידי מדינות ערב א-חרות. לאלה אני רוצה לומר כי התקפות הדתיות בין מדינות ערביות אינן דבר חדש בהיסטוריה בת-זמננו. היום רבים ומשמיצים זה את זה בחריפות מאין כמוה, ולאחר שבועות או חודשים משלימים ומדברים כאחים

עם תומכיו הנלהבים של ההסכם הזה מסייגים את דבריהם בדברי חששות כבדים.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי יוזמה):
אם שומעים נאומים כאלה בכנסת איך אפשר לשמוח ולרקוד ברחובות? אילו היו נאומים אחרים היה העם שמח יותר.

בן-ציון רובין (חזית דתית לאומית):
הוויכוח הוא ויכוח קשה. כל אחד בפני עצמו וכולנו יחד שואלים: האומנם אנו צועדים לקראת השלום, או לפנינו מראות-שווא של גווה-מדבר שרואה הצמא במד-בר, רואה ואינו מגיע אליהם? אין ספק שיש הישג א-מיתי לממשלה זו, שפרצה את ההסגר המדיני והגיעה לכך שמנהיג ערבי — ולא הקטן שבהם — הסכים לשבת אתנו ולהידבר אתנו על שלום; שלום — לא אי-לוחמה, הפסקת-אש, שביטת-נשק ועוד מושגים שחידשנו ברבות הימים. אבל מכאן ועד להשקטת הלבטים שבלב ארוכה הדרך. כי לא להסכם הזה התפללנו.

כל כמה שהייתי רוצה להצטרף למאמינים בהסכם המוצע שלפנינו אני אכול ספקות בסיכוי להצלחתו. ראשית אין אני רואה בשלום תופעה הפורצת פתאום — ואפילו מלחמה אינה פורצת פתאום — אלא הוא, השלום — כך גם המלחמה — תוצאה של תהליך. לא ראיתי, ל-צערי, את צמיחתו של התהליך הזה — השלום — בקרב שכנינו, אף לא בקרב שכנתנו הגדולה מצרים, שעמה אנו הולכים לחתום הסכם זה. תהליך של שלום הוא תהליך של צמיחה וחיוך העם במשך שנים. ואותם, לצערי, אין אני רואה אצל שכנינו. קשה לעכל את העובדה שאותו מנהיג מצרי שהצליח להקחות את חושניו ולהרדים אותו ב-1973 ויצא נגדנו במלחמה יזומה, מקפת ומרה, אותו מנהיג נתפס פתאום להירחורים של שלום.

לאחרונה הוזכרה ועדת-אגרט על מסקנותיה. בין יתר הלקחים של מלחמת יום-הכיפורים הוזכרה ההיש-ענות שלנו על "קונצפציה" אחת תוך התעלמות מהקור-לות האחרים שלא תאמו אותה. איני יודע אם בדקנו היום את הקונצפציות הסותרות, הגורסות כי מנהיג מצ-רים מנסה להשיג בדרך זו, דרך הסכם השלום, הישגים שנבצר ממנו להשיג בדרכי מלחמה. על זאת היינו צרי-כים לומר לעצמנו: כבדהו — במידה, וחשדהו — בהרבה מידות.

אבל ההסכם הזה אינו מעורר שאלות רק של אמינות מלכתחילה של הצד שכנגד אלא הוא גם מעורר ספקות עד כמה הוא יכול לעמוד על רגליו גם בדיעבד. השאלה הקשה בעניין זה היא שאלת האוטונומיה. כל כמה ש-גרצה להתעלם מן השאלה ונרצה לדחות את ההתמודדות אתה איננו יכולים לשוחח דרישה של חרשים-אילמים. אנו מדברים על אוטונומיה מסוג אחד, והצד שכנגד — אף האמריקנים העומדים לצדו — רומזים ברורות רמזים כפיל, שמשמעותם אוטונומיה שצריכה להוביל למדינה פלשתינאית.

אם כן, מדוע בשאלה כה חשובה וכה עקרונית אנו דוחים את הדיון? מה הדחיפות שבחתימה היום? שלו-שים שנה תיכנינו לשלום. שנה-יוחצי חלפה מביקורו של נשיא מצרים בירושלים. מה הבהילות שתקפה אותנו עכ-שיו? אדרבה, נקדיש עתה שנים-שלושה חודשים לדיון אינטנסיבי בשאלת האוטונומיה, ואם יתברר כי אנו מדברים באותן משמעויות, ש'אנחנו משדרים בגל

אלא שאפילו אם אינו נכנע להשלים עמך, הקדוש-ברוך הוא מיסרו בידך ומכניעו תחתיד.

השאלה העומדת בפנינו היא אם אף שאחזנו בכל האמצעים לרדיפת השלום אכן הכנענו את לב אויבנו מכניסים את עצמנו לסכנה ברדיפתנו אחר השלום עד גבולות שאינם בני-הגנה, וכאלה יכולים להיות גבולותינו חינו כאשר אנחנו מחזירים את סיני.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר-הכנסת דב שילנסקי, אין גבולות שאינם בני-הגנה, אין גבולות שאינם בני-הגנה.

לרצות בשלום עמנו, לא שלום מן הפה ולחוצ, לא שלום בכסות גלימה שמחתחיה מאכלת אלא שלום של-אמת, שבעקבותיו תוכל הארץ לשקוט ונוכל להתמסר בשקט ובשלווה למלאכת הבנייה והיצירה, איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו.

אנו עשינו למעלה ממה שאפשר היה לצפות מהרגש וגם מהשכל הישר. ויתרנו על זכותנו על כל סיני. סיני מעולם לא היתה שייכת למצרים, למצרים לא היתה מעולם ריבונות על סיני. עתה אנחנו נותנים לה את הריבונות. לפי המשפט הבינלאומי מדינה העושה מעשה תוקפנות מפירה את כל העקרונות המהווים יסוד למשפט הבין לאומי בן-זמננו והמבססים את קיומו. המשפט הבין לאומי מכיר בכך שהמדינות שניצחו את התוקפן וזכויות להגביל את ריבונותו ולהחליט בכל ענייני מדיניותו. כך נהגו גם בעלית-הברית עם תום מלחמת העולם השנייה. מצרים היא תוקפן שתקף אותנו פעם אחרי פעם, ואנחנו עתה מגדילים את ריבונותה — עד כדי כך עוזה שאיפתנו לשלום.

השאלה שאנו צריכים להעמיד לפנינו היא אם איננו

הי"ר ח. גרופמן:

מספיק פעם אחת, אין צורך בפעמיים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אחור על כך השכם והערב. אל תרמו את העם, אין גבולות שאינם בני-הגנה.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני מסכים אתך שאין גבולות שאינם בני-הגנה. גם יארשה היתה גבול בן-הגנה, אך אתה יודע מה שלמנו.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

האם אנחנו צריכים לשאת לנצח בתסביך-יארשה שלך?

דב שילנסקי (הליכוד):

אתה מדבר היום מהבוקר עד הערב. אני רק עכשיו התחלתי לדבר, אל תגזול את זמני.

(חבר-הכנסת מ. פעיל קורא קריאת-ביניים)

הי"ר ח. גרופמן:

חבר-הכנסת מאיר פעיל, אני פונה אליך בשקט: אתה לא יכול להפריע לכל נואם לפחות עשר פעמים בתוך נאום של עשר דקות.

(קריאה: הנה הוא יכול.)

מאיר פעיל (מחנה שלי):

המונה "גבולות בני-הגנה" אין לו שחר. ראש הממשלה — — —

אוהבים. לענייננו אין המצרים מסתירים את התחייבותי-תיהם כלפי מדינות ערב. הם מדגישים כי הם רואים את עצמם כמנהיגי העולם הערבי, וכידוע אין מנהיג ניתק מהציבור שלו ולפיכך אין הם יכולים ואין הם מתכוונים להינתק מהציבור הגדול של מדינות ערב.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מנהיג הוא גם זה המוביל את העם. הוא לא חייב להוריד את עצמו לרמה הנמוכה ביותר של קונסנסוס כוזב.

בן-ציון רובין (חזית דתית לאומית):

די להזכיר את הוויכוח סביב הסעיף הדרן בעדיפות ההסכם שלנו עם המצרים על פני הסכמים אחרים והת-עקשותם שלא תינתן לו עדיפות על פני הסכמים אחרים. הסבורים כי בהסכם זה יש הישג עלידי ניתוקה של מצרים מהפאן-ערביסם ומהפאן-איסלאמיות טועים, ומצרים תמשיך לראות את עצמה כמנהיגת העולם הערבי הקשורה אתו בקשרי תרבות ודם.

ועוד מלים אחדות כלפי עצמנו. עלינו להיערך לקראת הבאות, בין שיצליח ההסכם להביא שלום לאזורנו — ואני מצטרף לכל התפילות הנשמעות לכך — ובין שלא.

הסכם השלום העסיק את הממשלה במשך שנתיים אלה יותר מכל נושא אחר ובמקום נושאים רבים אחרים. הי-שלום אינו חזות הכול, הוא רק מכשיר לבניין עם ול-בניין מדינה, ואנו זאת שכחנו. עתה על הממשלה להת-פנות לבניין הכלכלה, לשיקום התחרה בישראל, שהגיעה לאחת מנקודות השפל הקשות שלה, ולהרחבת החינוך. "באין חוון יפרע עם" אומר הכתוב, והחוון משמעו משי-מות לאומיות, אתגרים לאומיים שהממשלה מצווה להע-מידם בפני העם.

מובן שבין המשימות האלה צריך להיות לא רק חיוק כוח הבניין של מדינת ישראל אלא גם בניין הכוח — חיוקו של צה"ל כמגן השלום. ככתוב "ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום" — נתברך בשלום ונהנה ממנו רק אם יהיו לנו העוז והכוח הדרושים.

הי"ר ח. גרופמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שילנסקי, ואחריו — לחבר-הכנסת רובינשטיין.

דב שילנסקי (הליכוד):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, בתהילים פרק ל"ד פסוק ט"ו נאמר: "בקש שלום ורדפהו". אמרו חז"ל: בקש אותו עם אוהבך, ורדפהו עם שונאך. ובהמשך נאמר: בקשהו היום ורדפהו למחר, ואל תתיאש לומר לא אוכל להשלים אלא רדוף אחר השלום עד שתי-גיענו. כל הווייתנו ותפילותינו רצופים ב"שלום", לא רק כמלה וברכה אלא גם כמושג ושאפה. חז"ל הוסיפו ונתנו פירוש לרדיפת השלום ואמרו: זה המדבר שלום בשעת מחלוקת, ומבטל כבודו מפני הרבים כפי שעשה משה, שנאמר — דברים ט"ו, כ"ה: "ויקם משה וילך אל דתן ואבירם". בדרך זו, בשלום, תנועת החירות לא רק שד-גלה במשך כל השנים; היושב-ראש שלה, ראש ממשלת ישראל מנחם בגין, אף נהג בה. הוא נהג כלפי מושל אויבנו מהיאר כדברי חז"ל, אבות ד', ט"ו, שפירשו ואמרו שאפילו אתה חושב שלבו עליך הווי מקדים לו שלום, שאם אתה עושה כן תגרום לו שיאהבך, ולא עוד

שהיה שותף להיטלר. לפני כחמש-עשרה שנה היה משה אל על-ידי עתון במצרים: מה היית כותב להיטלר אילו היה עדיין בחיים? סאדאת כתב לו מכתב מלא הערצה. זה האדם שאני צריך לקחת אתו חלק בהסכם הזה.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
אם זה נכון, איך אתה יכול להשלים עם זה?

רוני מילוא (הליכוד):
כחבר לחטיבה שלך ולדעותיך וכחבר אישי אני מר-
שה לעצמי להגיד לך שהיום זה היה מיותר.

דב שילנסקי (הליכוד):
אם כך, יש מקום שאגיד גם מי הוא המתווך הרא-
שון. מי צריך להיות השופט הראשון והמתווך הראשון
בינינו? נשיא ארצות-הברית ג'ימי קארטר. לא אכנס
לאישיותו, אך אגיד לך שאינני רואה בו ידיד ישראל.

משה ל. מרון (הליכוד):
מה כל כך רע בנשיא קארטר?

דב שילנסקי (הליכוד):
למען האינטרסים האמריקניים אני מוכן להקריב
ולוא טיפה אחת של דם יהודי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
אתה מעלה בעיות כאלה. אל תשכח איפה אתה אומר
את זה.

דב שילנסקי (הליכוד):
אני אומר את זה בכוונה מעל הבמה של כנסת יש-
ראל. אני אומר זאת תוך חישוב קר מראש. אני חושב
שאני אומר את זה לטובת עם ישראל.

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
אז תחזיר את הנשק ששולחים לך.

דב שילנסקי (הליכוד):
השאלה שתעמוד עכשיו לפנינו היא אם לחתום על
החוזה או לא. באים אלינו אנשי המערך ואומרים שה-
הסכם הזה אינו טוב. הם מביאים כל מיני תיאוריות. הם
אומרים שבהסכם הזה יש חשש לגבי יהודה ושומרון
ורצועת-עזה. זאת אומרת שבהסכם הזה יש "שמא". ש-
מעתי משמעון פרס "ודא". הוא אמר שאם תהיה לו ה-
שפעה, יוותר. בהסכם המובא יש "שמא" ובהסכם של
שמעון פרס יש "ודא" — ויתור על יהודה ושומרון ו-
רצועת-עזה. במקרה זה אפשר להגיד את האמירה הידועה
בצורה הפוכה — "שמא וודא", במקרה זה ה"שמא ברי".

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
איך תצביע?

דב שילנסקי (הליכוד):
אנחנו, חברי תנועת החירות, עוברים לבטים רבים.
אני ביניהם. אני עדיין מתלבט. מעל במה זו אני רוצה
לקרוא ולהגיד לכל תומכי ארץ-ישראל שוודאי יהיה רוב
בכנסת בעד התכנית הזאת, וללא כל התחשבות בדעתנו
על ההסכם על כולנו להתאחד מאחורי ממשלה זו ולתת
לה כוח להעביר את הסדר האוטונומיה, על-ימנת שתביא
לנו גם את השלום וגם את ארץ-ישראל השלמה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
כדי לפוצץ את האוטונומיה.

דב שילנסקי (הליכוד):
אני מבקש ממך, אתה אחרון שיגן על ראש הממשלה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
מי יגן עליו בפניכם?

דב שילנסקי (הליכוד):
בין ראש הממשלה וביני אין חילוקי-דעות באשר
למטרה הסופית, ואתה אל תתערב. במידה שיש חילוקי-
דעות אילו שהם — אנחנו תנועה דמוקרטית ונסתדר
בינינו.

אין אני בא להשוות את מדינת ישראל לווארשה.
אינני משווה את מדינת ישראל למצדה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
טוב מאוד.

דב שילנסקי (הליכוד):
אבל דע לך כי יש גבולות שאתה יכול להגן עליהם
ולשלם מחיר זול, ויש גבולות שבהם אתה משלם מחיר
יקר. לצערנו ולאסוננו המחיר שאנחנו נדרשים לשלם
שנאנחנו מותקפים הוא דם, ובעורקינו אין דם מספיק,
הוא נשפך בראש חוצות בכל התקופות.

מתחו פה ביקורת על ראש הממשלה כעל מי שעו-
מד על כל פרט ופרט בהסכם. ידוע ומקובל בין משפטנים
ועורכי-דין ש-99% מהחוזים שעושים אינם שווים את
הנייר שעליו הם כתובים, הם לא מגיעים לבית-המשפט,
אבל החוזה האחד והיחיד שמגיע לבית-משפט מוכרח
להיות מגוסס טוב מאוד. לכן טוב שעומדים על כל
פרט ופרט.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
איזה בית-משפט?

היור"ח. גרוסמן:
חבר-הכנסת פעיל, אתה מפריע עשר פעמים בכל
נאום. לא יכול להיות שיהיו חברי כנסת שווים ושווים
יותר.

דב שילנסקי (הליכוד):
דיברתי על החוזה באופן כללי. אני יודע שחוזה זה
לא יבוא לפני בית-משפט. מי שישפוט אותי זו דעת-
הקהל העולמית, שאני יודע כמה היא משוחדת. אבל
אם נגיע לאותו משפט יהיה לחוזה הזה ערך והשפעה על
דעת הציבור בעולם, על ההלחץ שיופעלו, ולכן מוטב
שהוא יהיה טוב, ולכן טוב שעומדים על כל פרט ופרט.

השאלה היא אם ההסכם שעשינו הוא הטוב שאפשר
היה לעשות או שאפשר היה להגיע להסכם יותר טוב.
אני אינני שלם עם ההסכם, אבל אני יודע שראש הממ-
שלה פעל בצורה גאונית על-ימנת להוציא מה שאפשר
להוציא מתוך ההסכם. כאשר ניהל את המשא-ומתן על
ההסכם עמדו חבריך ותומכך, חברי-הכנסת פעיל, ונתנו
רמז לאלה שניהלו אתם את המשא-ומתן, אמרו להם,
צעקו בקולי קולות: תלחצו על בגין, אנחנו עוורים ל-
חוק. ולצערי הרב לא רק הם, אפילו בממשלה היו שעשו
זאת. לכן בתנאים הקיימים אולי זהו ההסכם הטוב ב-
יותר שאפשר היה להשיג.

יש השואלים: מה יקרה להסכם הזה אם סאדאת לא
יהיה נשיא מצרים? אני חרד אף לגבי מה שיהיה גם כ-
אשר סאדאת הוא נשיא מצרים. איני שוכח אותו סאדאת

שילוב של שיחרור לאומי וצדק חברתי, סברו רבים מראשי הציונות וממנהיגי הישוב העברי כי האיבה הישראלית למפעל ההתיישבות הציוני נובעת מאי-הבנה וימניצולו של הפלח הערבי בידי גורמים ריאקציוניים וינחשלים בעולם הערבי. רק בהדרגה — ובכאב גדל והולך — נגברר לנו כי לא מדובר באי-הבנה טראגית אלא בהתנגשות חזיתית בין שתי תנועות לאומיות הנאבקות על אותה פיסת ארץ.

גברתי היושבת-ראש, מלכתחילה לא היה זה מאבק סימטרי. מלכתחילה היתה אסימטריות במאבק הזה. העם היהודי, עם שנדרף כפי שלא נדרף עם מעולם, היתה לו רק פיסת קרקע אחת שבה יכול היה להגשים את רצונו בהגדרה עצמית ואת הכרח הדחוף בהקמתו של מקלט לגרפים. לאומה הערבית, על אוכלוסייתה העצומה ויטחיה הקרקע, הבלתי-מוגבלים שלה, זו היתה עוד פיסת קרקע שבה ראו טריטוריה, קטנה יחסית, כחלק מהעולם הערבי המוסלמי. ההבדל העצום הזה, כדברי זאב ז'בוטינסקי בעדותו בפני ועדת החקירה המלכותית ב-1936, הוא ההבדל בין הצדדים הרבים על אותו דבר, אבל ההבדל הוא בין הרעב והתיאבון, הבדל בין אלה שבלעדי פיסת קרקע זו נידונים לכליון, ובין אלה — — —

אורי אבנרי (מחנה שלי):

כדי להיות הוגנים כלפי זכרו של זאב ז'בוטינסקי יש להזכיר שבמאמרו "קיר הברזל" הוא הכיר בקיומו של העם הערבי הפלשתינאי.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):

אם תשמע אותי עד הסוף תראה שגם בעניין זה אני מוכן לצטט אותו מתוך הסכמה.

ראש-הממשלה מ. בנין:

תודה, חברי-הכנסת אבנרי, כי אני יודע את תורת ז'בוטינסקי לא פחות ממך, וקראתי ולמדתי את שני ה-מאמרים שלו "קיר הברזל". הוא וכולנו תמיד הכרנו בעם הערבי, ובמדינה אנו מכירים בלאום הערבי כחוק, אבל אם אתה אומר בעברית "פלשתינאי", זוהי כבר כוונה אחרת.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):

למרות ההבדל הזה, ההבדל שבין הרעב לתיאבון, גדל הסיכסוך היהודי-הערבי, התעצם והתרחב והגיע לדרגה של הסתה גזעית ואנטישמית. גרוע מזה, מעגל המזלות העוינות אותנו גדל בהתמדה. לאחר מלחמת העולם הראשונה ב-1919, בעת חתימת הסכם ויזמן — פייסל, עדיין נראה הסיכסוך בין יהודים לערבים בארץ-ישראל כעניין מקומי, שניתן לאתרו, להגבילו ולפתרו באמצעות הסכם בין הנציגות היהודית-ציונית לבין ה-עולם הערבי החיצוני. פחות מעשרים שנה לאחר מכן, לפני מלחמת העולם השנייה, בימי ועידת סט. ג'יימס, בלונדון, מסרב העולם הערבי כולו, אולי בהשראה אניגלית, לשבת ליד שולחן אחד עם נציגי הישוב והיהדות — — —

ראש-הממשלה מ. בנין:

זו היתה אינטריגה בריטית.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):

אני מקבל את ההערה. העובדה הפוליטית היא ש-בוועידת סט. ג'יימס מתרחב סירוב העולם הערבי להש-

היו"ר ח. גרופמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רובינשטיין, ואחריו — לחבר-הכנסת שריה.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ש"י תצביע היום, מתוך נאמנות לדרכה ולהצבעותיה הקודמות, בעד אישור הסכם השלום עם מצרים. יתן-על-כן, אנו חושבים כי עניין מכריע מסוג זה חייב לבוא להכרעת הכנסת ללא תוספות וללא הסתייגויות. משום כך גם לא ניטול חלק בהצבעה על הצעות נוספות של מפלגות אחרות. אנו נעשה כך בלי להתייחס לתכנון של הצעות אלה אלא אך ורק בשל עמדתנו העקרונית שאין להכביד ואין להעמיס בדרך כלשהי על האישור החד-משמעי שכ-נסת ישראל חייבת לתת להסכם השלום הראשון בינינו לבין מדינה ערבית.

אנו מלווים את הצבעתנו זו בתקווה ובתביעה מממשלת ישראל שיינתן סיכוי — כדבריו של ראש הממשלה: שיינתן צ'אנס — לשלום. סיכוי כזה יכול להינתן לשתיל הרך הזה, בן יומו, אך ורק אם ממשלת ישראל תביא בחשבון את עובדות החיים סביבנו ובאזורנו, אך ורק אם נביא בחשבון את מעמדה של מצרים בעולם הערבי; אם ממשלת ישראל יימנע מכל פעולות שיגבירו ללא צורך את המתח בערי יהודה ושומרון ואם שרי הממשלה וראשי הציבור ייזהרו במלותיהם ובהצהרותיהם; אם תימנע הממשלה מהתנחלויות חפזות בלבן של אזור ערבי מאוכלס; אם תקיים את הבטחתה שלא להפקיע עוד קרקעות פרטיים, ללא צורך, ביהודה ובשומרון; בקיצור — אם יימנעו פעולות קיצוניות, העלולות להיעשות מתוך תשלום מס פוליטי לשותפים, שיביאו נזק גדול לישראל. אם ייעשה כך עלול להיווצר מצב שנשלם את המחיר הכבד של השלום, את פינוי סיני, ואילו את פירות השלום — לא נקטוף. משום כך, מתוך אינטרס לאומי חיוני לישראל, והזירות, שיקול-הדעת והתבונה הם בגדר מצווה ראשונה במעלה דווקא בימים אלה.

גברתי היושבת-ראש, כל כך הרבה דברים נאמרו היום, ועוד ייאמרו, בעניין העומד על סדר-היום עד ש-דומה כי כל המלים שבמילון נשחקו כבר מרוב שימוש. אף-על-פי-כן חובה עלינו, על חברי הכנסת, להתנער משיגרת הדיונים וממבוך הסעיפים וסעיפי הסעיפים ו-לראות את הסכם השלום מתוך נקודת-ראות היסטורית. שכן היום הזה, למרות כל המליצות, הוא יום היסטורי.

ההיסטוריה של שיבת-ציון המודרנית החלה בסימן מדיני: המאבק על חידוש עצמאותו של העם היהודי בי-ארצו הישנה-חדשה ייעשה על-פי משפט העמים. השיבה לציון היא שיבה כפולה ומשולשת: היא שיבת העם היהודי לארצו; היא שיבת העם היהודי לתרבותו ולכור מחצבתו; והיא שיבת העם היהודי למשפחת העמים. בכל השיקולים האלה לא ראו ראשי הציונות את מלוא המשקל של ההתמודדות עם העם הערבי במזרח-התיכון. אין זה נכון כי הם לא היו מודעים לקיומה של אוכלוסיה ערבית בארץ-ישראל, אבל נכון הדבר שהם לא חזו את עוצמת ההתמודדות ואת כוחה של התחייה של התנועה הלאומית הערבית הגדולה ואת העובדה ש-חיה לאומית זו תראה בחידוש העצמאות היהודית בארץ-ישראל יעד ראשון לאיבה ולשנאה. יתן-על-כן, מכיוון שבאמת ובתמים האמינו ראשי הציונות שהיא מושחתת על

לאחר שכמעט אבדה התקווה שאכן נגיע לשלום באזורנו, עומדת מדינת ישראל להגיע, אחרי תקופה של ש-לושים שנות מלחמה שבהן נפלו מיטב בנינו, ועדיין נורו לנו למדינה אויבים רבים המבקשים להשמידה, ולפגוע מבחנים ומשברים רבים — לסיומה של מלחמת העצמאות שלנו, שנמשכה שלושים שנה ויותר. דווקא כאשר נדמה היה לרבים שאנו נמצאים על סף משברים ותקופה קשה ונגזר עלינו שלא נגיע לשלום נפתח פתח תקווה עם בואו של נשיא מצרים והמשא-ומתן על השלום שבא בעקבותיו.

לשלושה אישים יש חלק נכבד בתהליך השלום. זהו משולש שללא צלע אחת ספק אם ניתן היה להגיע לי-תוצאה חיובית: נשיא מצרים, נשיאה של ארצות-הברית וראש ממשלת ישראל. לא אגזים אם אומר שמהשלושה מגיעים השבחים על אומץ-לב, מנהיגות אמיצה נבונה ומרחיקת-ראות, למנחם בגין, האיש שבלעדי לא היה קם השלום; האיש שהלך בדרכו והאמין בה, גם כאשר רוב חבריו כמו נגדו, משום שהאמין שהשלום הוא אפשרי והעמיד את האינטרס הלאומי מעל למפלגה. ספק אם בלעדי מנחם בגין היה נחתם הסכם השלום. יד ההיסטורית הציבה אותו בשעה זו ליד הגה המדינה ואיפשרה את המהלך ההיסטורי הנדיר שאנו עדים לו עתה.

גברתי היושבת-ראש, הדיננים והמשא-ומתן שקדמו לרגע זה היו מחוייבי המציאות. היינו נכונים לתתם על הסכם מכאיב ולשלוש בעדו מחיר יקר בתנאי שנשיא הסכם שלום. רק עתה, לאחר התיקונים האחרונים והסיכומים, נראה שאכן הושגה מטרה זו. ראוי לצטט כאן מדבריו של מנהיג אמריקני דגול, בנימין פראנקלין, שאמר: "אפילו לשלום יש לפעמים מחיר גבוה מדי". כי זו התמורה היחידה שביקשנו. אנו חשים הפעם שעם השגת הסכם השלום עם מצרים נשיג את המטרה הזאת. אבל אנו נמציאים, רבותי חברי הכנסת, רק בראשיתו של תהליך. אין פלא, לכן, שהעם נעדר שמחה. אין שמחה ברחובות ובבתים. יש לייחס זאת להלם השלום. לאחר תקופה ארוכה כל כך של איבה ומלחמות נראה השלום כדבר-מה לא מציאותי, לא מוחש ולא מורגש. קשה לעכל זאת, והספקות הרבים המכרסמים בלב מונעים בעד הרגשות האמיתיים לפרוץ החוצה.

אך כאשר יבוא השלום, גברתי היושבת-ראש, הוא יבוא בעוצמה אשר תסחף את כולנו. לשלום עוצמה מ-שלו. תהליך השלום ינוע על גלגליו במהירות ובכוח רב-שיגורף לתוכו גם חוגים ומדינות שעד כה עמדו מחצ-ים. זאת יש לרתום לתהליך השלום את כל אורחי המדינה. כולנו חייבים לתרום להצלחת תהליך השלום. חייבת ל-היווצר אמנת-שלום בין אורחי המדינות המעורבות בכך. תמיכה אקטיבית תבטיח את הצלחתו של הסכם השלום. עתידנו יובטח במידת השתלבותנו באזור. חייבת ל-היווצר מערכת יחסים הדדיים לשיתוף פעולה לטובת ה-עמים באזור. זאת הבשורה הגדולה של תכנית האוטר-נומיה. במשך עשרות שנים, שישים שנים ויותר, חיפשנו פתרונות בדרך של חלוקה, של קביעת גבולות ומדינות. עכשיו במקום חלוקה אנו מציעים איחוד, במקום גבו-לות — מעבר חפשי של אנשים וסחורות. לא פאספורטים, לא ויזות אלא תנועה חפשית, יצירת יחסי אנוש הדוקים של שיתוף פעולה.

גברתי היושבת-ראש, ייתכן שיש לכך דמיון רב לדגם האירופי לאחר מלחמת העולם השנייה, של

לים עם העם היהודי השב לארצו ובא לידי ביטוי בסירוב לשבת עמו ליד שולחן אחד ולהגיע להסדר.

הקמת מדינת ישראל מגדילה את מעגל האיבה: מצרים, שהיתה נייטרלית עוד בימי המאורעות 1936 — 1939, מצטרפת לברית הפלישה לארץ-ישראל נגד המ-דינה הקמה לתחיית מדינת. עולם ערבי ומוסלמי רחוק מגבולותינו רואה בישראל אויב ושווא. ברית-המועצות, בכל עוצמתה האימפריאלית, שעזרה לנו בתחילת ימי המדינה, הצטרפה באורח פעיל למלחמה בנו. עולם ש-לישי שלם, שעמו התחילו לקשור קשרי מסחר וידידות, רואה בנו — בטעות ומתוך אי-הבנה טראגית — בעל ברית לדרום-אפריקה ולשאר סמלי השלטון הקולוניאלי שעליו הוא מקדש מלחמה. בידורנו באו"ם מסמל את הדרך הארוכה שעשינו בזמן קצר יחסית — מתמיכה בין-לאומית מאסיבית שליוותה את הקמת המדינה ועד לבי-דוד מדאיג, לא רק בתוך ים ערבי מתעשר ומתעצם בימים שבהם העולם הערבי מתעצם לא רק בעשרו אלא גם בכלי-נשק. בידוד זה בא בעת תהליך מדאיג ביותר של התחמשות והצטיידות בכלי-נשק מתוחכמים, בכמו-יות מדהימות, המקטינים את היתרון היחסי האיכותי ש-ישראל זכתה לו בעבר בזכות אנשיה ולוחמיה. ככל ש-תהליך זה גבר כך הלכה וגברה הדאגה בקירבנו. כולנו היינו מודעים לכך שישלם שיעמדה בפני אתגרים קשים בעבר, בפני בידוד ומצור, תתגבר על כך גם בעתיד. אם נגזרה עלינו מלחמה נוספת נוכל לעמד בה. אבל התהליך עצמו היה תהליך מחריד, תהליך שהיה צריך להדיר שינה מעינינו.

על רקע היסטורי זה צריך לראות את ההסכם המובא לאישור הכנסת. כאן מדובר לא בתפנית אלא בסיכוי ל-תפנית; כאן מדובר בסיכוי למיפנה בעל משמעות היס-טורית. אני אומר: לא ודאות, לא ביטוח; סיכוי בלבד. נכון, בצד הסיכוי הזה קיים גם סיכון, ורק חסרי נסיון יודע יכפרו בסיכונים הכרוכים בפנינו סיני, בפנינו ה-ביצורים, שדות-התעופה, בארות הנפט, ישובים, שטחי אימונים. אך במאזן בין הסיכונים הממשיים האלה לבין הסיכוי האדיר הזה נוטות כפות המאזניים לעבר הסיכוי.

ומה הוא הסיכוי? — סיכוי להוצאת מצרים ממעגל המלחמה; סיכוי להחזרת גלגל האיבה אחורה ולצמצום ההדרגתי; סיכוי למניעתה של חזית מוסלמית ראדי-קאלית המופנית כל כולה נגד ישראל והרואה בישראל יעד למלחמת דת חדשה; סיכוי לתחילתה של השלמה נפ-שית בין שתי תרבויות קרובות-רחוקות: היהודית-יש-ראלית והערבית-מוסלמית; סיכוי לחיות בשלום, אפילו חלקי, עם השכנים שמעולם לא רצינו להילחם בהם; סיכוי להפנות את מרצנו ואת משאבינו למען קידום של הרעיונות החברתיים האצורים בחזון הציוני; סיכוי לח-זור ולהיות חברה יוצרת; סיכוי לעשות יד אחת עם אוי-בינו-לשעבר למען רווחת האזור ותושביו; סיכוי להפוך תרבות למתרושת; זהו הסיכוי להיות עם חפשי — ב-משמעות האמיתית של המלים הללו — בארצנו, ארץ ציון וירושלים.

הי"ח. ה. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שריר, ואחריו — לחבר-הכנסת מוויס.

אברהם שריר (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, נראה כי עתה,

האלה משתוקקים לשלום. אולם השלום איננו סיסמה ש-מפריחים, לא הצהרה שמוסרים ולא מסמך שתחתמים עליו. הסיכסוך הישראלי-ערבי לא היה ביטוד בין ישראל למצרים. כאשר פרצה מלחמת יוני לא היה שטח מצרי כלשהו תחת הכיבוש הישראלי. הסיכסוך והמתחות ב-אזורנו נעוצים ביסודם בעובדה שיש עם החי בארץ הזאת במשך מאות בשנים, נאבק למען העצמאות וה-שיחור מעול האימפריאליסם התורכי ולאחר מכן מעול האימפריאליסם הבריטי.

העם הערבי הפלשטינאי, אשר עמד איתן נגד כל הנסיגות לחסלו ולבטל את זכויותיו הלאומיות, עומד היום איתן ומלוכד, וזכויותיו הלאומיות מוכרות כיום יותר מאשר אי פעם בעבר. בעיית הזכויות של העם ה-ערבי הפלשטינאי היא יסוד הסיכסוך הישראלי-ערבי.

אנו חיים כיום בעולם המכיר בזכויות העמים להג-דרה עצמית ולהקמת מדינה עצמאית. כיום יש מדינות עצמאיות חברות באו"ם שמספר תושביהן פחות מ-100,000 איש. אכן, כשם שהשלום לא יכון באזור הזה בלי מדינת ישראל, וזכותו של העם היהודי החי כאן לקבוע את גורלו במדינתו העצמאית, כן לא ייכון שלום בלא הכרה מלאה ובוררה, וללא תימוני התחמקות, בזכותו של העם הערבי הפלשטינאי להגדרה עצמית ולהקמת מדינתו העצמאית בצד מדינת ישראל. על יסוד העקרון הזה קמה מדינת ישראל, ועל בסיס החלטת האו"ם מיום 29 בנובמבר 1947 הוענקה לעם הערבי הפלשטינאי הזכות להקים מדינה עצמאית.

כבן של העם הערבי הפלשטינאי, היודע את גודל הטראגדיה הגוראת שהיתה מנת-חלקו של העם הערבי הפלשטינאי כתוצאה מהסיסמאות הקיצוניות ובגלל הקי-צונים ואי-ההכרה בזכותו של העם האחר, רואה אני כי אותה תמונה עצמה חוזרת בסיסמאות הקיצוניות של הקיצוניים קרבב העם היהודי ומנהיגי השלטון בישראל. אך יודע אני גם אילו מלחמות וטראגדיות עלולה להמית קיצוניות זו על בני עמם ועל עמי האזור הזה. מנקודת-מוצא זו אני מעיין בהסכם בגין-קארט-סאדאת ורואה כי הוא מתעלם כליל מזכויותיו של העם הערבי הפלש-טינאי. כל מה שמבקש ההסכם הוא לחוק את האינטרסים של המונופולין הפשט של האימפריאליסטים האמריקנים ושל "העולם החפשי". כל זאת במסווה של סיסמאות ה-מזהירות מפני סכנה סובייטית, כביכול. מטרת החוזה היא להפוך את הברית הישראלית-אמריקנית-מצרית לכוח מחץ צבאי נגד כוחות השיחור באזור הזה ובאפריקה ולשוטר נגד העמים ושאיפתיהם לשיחור כדי לשרת את האימפריאליסטים ואת האינטרסים המונופוליסטיים.

המטרה המונחת ביסוד כל שלום היא להבטיח שלא יפרצו עוד מלחמות, להפסיק את מרוץ החימוש וההר-צאות לצרכי הצבא ולהטות את התקציבים המיועדים למלחמות, לחימוש ולבסיסים צבאיים לאפיקי החינוך, הדיוור והשירותים הסוציאליים, לטובת התושבים. אולם אננו רואים כי בעקבות הבשורה על השלום-במרכאות מכפילים את הקצוות המלחמתיות, מגדילים את החובות, מגדילים את המסים המוטלים על העמלים ומייקרים את מצרכי המזון הבסיסיים של העם העמלי. שלום כזה אי-אפשר לקרוא שלום. זהו שלום המגביר את המתחות באזור והוא יביא למלחמות הרסניות יותר מכל מל-חמה בעבר. ההישענות על ההגנה האמריקנית ועל מצ-ב בורי כלי-המלחמה האמריקניים הוכיחה את מידת יעי-לותה למי שנשען עליה, באיראן ובמקומות אחרים.

פתחת גבולות למעבר חפשי, כאשר ניתנה אפשרות של העסקה ללא רשיון מיוחד לאזרחי מדינות זרות, כאשר הוקם השוק-המשותף, וכאשר הולכים השנה ביוני לבחי-רות לפארלאמנט האירופי. האם זו תמימות לקוות שתהליך דומה יתרחש במזרח-התיכון? מדינות ועמים באירופה, שנלחמו אלה באלה תוך שנאה עמוקה והרס רב שנים רבות, הצליחו בתהליך השלום. במזרח-התיכון אין אותה שנאה בין ערבים ויהודים שהיתה בין עמי אירופה. אין אנו שונאים ערבים ואין הערבים שונאים אותנו כשם שעמי אירופה שנאו זה את זה. זו תקוות השלום שאנו שומעים את פעמיו עתה.

יש ספקנים רבים בתוכנו. אין אני ממעיט מערך ומגודל החששות והפחדים. אך מה היא האלטרנטיבה? לחיות לעולם על חרבנו? האם ניהפך לספארטה של המזרח-התיכון? אני מסרב להאמין ולקבל גורל זה. אני מסרב לקבל כעובדה שיהודים לא יוכו בשלום ושלל נוכל לחיות ככל העמים. אם הגורל לא השפיע עלינו מ-אוצרות הטבע, נפט, יהלומים וכו', אין זאת אומרת שאנו גם צריכים להיות עם מיוחד שעליו לחיות המיד בתנאי מלחמה. אינני מוכן לקבל כעובדה שאחת לשנים מספר יש סיבוב מלחמה שבו אנו קורבים את מיטב בנינו. יש משפחות ששכלו יותר מבן אחד ואחרות ששיל-מו מחיר גורא של אב ובן. הגיעה העת להפסיק מחול דמים גורא זה.

אין שלום ללא סיכונים. אני מעדיף את הסיכונים של השלום על פני הסיכונים של מלחמה. למרות החש-שות והפחדים שמנסים להלך עלינו, שהסכם זה יביא מלחמה והרס, אצביע בעדו בלב שלם. אני רוצה להציע לתת סיכוי לשלום — שישם שנה דיברנו באמצעות הרובה; נשוחח עתה ליד השולחן.

לפנינו המבחן הקשה מכולם: לבנות חברה, כלכלה ומשק בתנאי שלום. יש עיוותים רבים במדינה, במשק ובחברה הישראלית. חזון החברה הישראלית כפי שחזו אותו אבותנו לא התממש. מבחננו יהיה בדמות שניתן לחברה ובתיקונים במשק ובכלכלה. זהו המבחן האמיתי, ועמו תצטרך ממשלת הליכוד להתמודד ולהתיעצב בפני פסק-דינו של הבוחר בבחירות הקרובות.

הקריאה להקדמת הבחירות, הנשמעת במחנה זה או זה, נובעת משיקולים מפלגתיים צרים ולא ממלכתיים. אין זו השעה לזרוק את המדינה למערבולת בחירות, הוצאה כספית ומאבקים. זהו הזמן לבנייה ולא מאבק, ליצירה ולא לריב אחים. אני מעדיף שבשעה זו תוקם ממשלה ליכוד לאומי שתרכז את כל הכוחות החיוביים במדינה, לבנייה וליצירה. זו שעת קירוב לבבות בין יהודים לערבים ובין היהודים עצמם.

היו"ר ח. גרופמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מוויס, ואחריו — ל-חבר-הכנסת לוריצן.

חנא מוויס (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

(נושא דבריו בערבית)

(תרגום דבריו לעברית)

גברתי הישבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, אין לך עם שאינו נכסף לשלום; העמים הערביים, העם היש-ראלי, העם הפלשטינאי והחלק האחר של העם הפלשטי-נאי, אלה החיים בישראל כאזרחים ישראלים, כל העמים

קובע הרופא-המומחה, כך בענייני בטחון צריכים לקבוע המומחים לענייני בטחון. ובממשלה זו משתתפים, כידוע, גנרלים רבים: רמטכ"ל לשעבר — — —

ראש-הממשלה מ. בנין:
שני רמטכ"לים לשעבר.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

נכון, שני רמטכ"לים לשעבר; שר-הבטחון עוזר ויצמן; אריק שרון; ואחרון אחרון ראש הממשלה, ש' אמנם לא היה רמטכ"ל אבל הוא איננו כלל בגדר של "קטלא קניא" בקשר לענייני בטחון. אני חושב שהוא קצת מבין בנושא הזה. ואם לא מספיק מה שהזכרתי — האלופים בקואליציה — הרי שגם ראש הממשלה וה' רמטכ"ל לשעבר מר יצחק רבין, מר שמעון פרס, שר הבטחון לשעבר, עוד רמטכ"ל לשעבר חבר-הכנסת חיים בר-לב, האלוף מאיר עמית, האלוף יגאל אלון ועוד אחרים, כל אלה בדעה אחת — שמבחינה בטחונית הדבר טוב, יותר טוב מאשר האלטרנטיבה של מלחמות. אני חושב שלא צריכים להיות מומחים גדולים כדי לדעת מה קובע — דעתם של כל הגנרלים שהזכרתי או, בכל הכבוד, דעתה של הגברת גאולה כהן, דעתו של חבר-הכנסת חיים דרוקמן ודעתו של הסופר הטוב משה שמיר — — —

נ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הסופר הטוב והדגול.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

דעתם של מי צריכה לקבוע בעניין זה?

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):

אני מסכים לדעתך, אבל אנו נמצאים כאן כדי ששי-קול דעתנו יישמע, ולא כדי שנשליך יתבנו על אחרים.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

חבר-הכנסת רובינשטיין, אני מצטער על שלא שמעת את דברי. הרי זה בדיוק מה שאני אומר. שיקול-דעתי הוא כפי שהסברתי, ואני רק מחזק את שיקול-דעתי בה' גישי מי הם המחייבים ומי הם השוללים את ההסכם, אם הייתי צריך לפסוק כרב, כמורה הוראה, בעניין זה, הייתי פוסק בדיוק כפי שאני פוסק בקשר עם חולה.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
אז מה אתה צריך תנא דמסייע של גנרלים?

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

ועוד הערה אחת: התקיפו את מר מנחם בגין על שהנה הוא דרש כל כך הרבה שנים כפי שדרש ועשיו הוא עושה סיבוב של מאה-ושמונים מעלות. לי נדמה שדווקא בזה שבחו, וזה יכול לומר לנו הרבה, כאשר אדם נפגש עם המציאות ורואה מצב מסוים, ויש לו האומץ לשנות את דעתו — כל הכבוד לו.

מובן שגם לאחר שאנו שומעים את דעתם של כל המומחים, חבר-הכנסת רובינשטיין, אין אנו יכולים להיות בטוחים במאה אחוזים. אין לבטל, ואני לא מב-טל, חששות שהובעו על-ידי חברי כנסת שונים, ובלב-כמו בלב כל אחד מאתנו מקננים החששות המוצדקים מפני מה שעלול לקרות. חששות אלה הם גם בלבם של המחייבים את החתימה על ההסכם. לא צריך גם בלהט

קיימת כיום אפשרות להגיע לשלום אמיתי ויציב. קיימת אפשרות להביא לסיום השנאה והאיבה באזור ה' שלום כזה ניתן להשיגו במהירות אם תכיר ישראל בזכותו של העם הערבי הפלשתינאי להקמת מדינה עצ-מאית לצד מדינת ישראל ותיסוג לגבולות ה' ביוני 1967.

משה עמאר (המערך):
האם אתה עם השלום?

חנא מוויס (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני עם השלום, אולם שלום צודק. אנחנו נושאים את עינינו לשלום. זהו השלום המיוחל, שלום שבו יכירו העמים בזכותם של העמים האחרים.

היו"ר ח. גרוסמן:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורינץ, ואחריו — ל-חבר-הכנסת יגאל כהן.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, "אני מאמין ב' אמונה שלמה בביאת המשיח, ואף-על-פי שיתמהמה — אחכה לו בכל יום שיבוא." אני מאמין באמונה שלמה — שלא ייתכן פתרון מלא ומושלם לעם ישראל אלא על-ידי תשבי שהוא, ורק הוא, יכול ומסוגל לתרץ קושיות ובעיות. אבל בינתיים, שלא זכינו ומשיח צדקנו בעוונ' תינו הרבים עדיין לא בא, אין לנו עצה אלא לשקול ולבחור במה שטוב יותר ולדחות את מה שגרוע יותר.

לאגודת-ישראל עמדה ברורה — שבהתחשב במציאות אנו חייבים לנסות דרך חדשה, את הדרך של שלום. ולא מפני שאנו תמימים להאמין שחתימה על הסכם שלום מביטחה באמת את השלום. אין אנו בגדר "פתי מאמין לכל דבר". אנו מסתכלים בעיניים פקוחות ובלי כל אשליות, ולכן יודעים אנו מה שוויה של חתימה, ובמ' יוחד בתקופתנו הירודה מבחינה מוסרית. אנו מודעים היטב לסכנות הכרוכות בויתור על סיני ולסיכונים ש' טומנת בחובה האוטונומיה ביהודה ובשומרון. ובכל זאת, ולמרות הכול, לאחר שזכינו לנצח, בעזרת-השם, באר' בעז-מש מלחמות, לרבות מלחמת יום-הכיפורים שגם היא היתה נצחון בשבילנו, הרי שחייבים אנו לדעת מ' הנסיון שעל-ידי מלחמות לא נגיע לתכלית. הצלחנו וניצחנו בכל המלחמות. האם הצלחנו על-ידי זה לפתור את הבעיה המרכזית? לכן עלינו לנסות דרך חדשה, דר' השלום, מתוך תקווה שבעזרת-השם אמנם כן נצ-ליח בדרך החדשה הזאת.

גברתי היושבת-ראש, לא אחזור על הנימוקים לח' יוב שהשמיע, החל בראש הממשלה וכלה בחברי הכנסת המחייבים את הסכם השלום. ברצוני רק להדגיש נימוק אחד יסודי, יומי, שהיה נר לרגליו מאז ומת' מי; אחד מיסודות תורתנו הקדושה, תורת חיים; והוא היסוד ההלכתי ש"פיקוח-נפש דוחה כל התורה כולה". בפרשת השבוע שקראנו בשבת האחרונה אנו לומדים מפסוק אחד: "אך את שבתותי תשמורו", שתי הלכות: האחת, ששבת לא נדחית, גם לא בגלל בניין בית-המקד' דש. להיפך, בניין בית-המקדש נדחה מפני השבת; אבל הצלתו של אדם אחד מישראל דוחה את השבת. אפשר, כמובן, לשאול, וזו שאלה מוצדקת: מניין אתה יודע? איך אתה מכריע לאיזה צד גוטה העניין של פיקוח-נפש? והתשובה פשוטה: כמו שבמקרה של חולה, כאשר קיימת בעיה אם מותר לחלל עליו את השבת או לא,

הוויכוח לבטל את דעתם של השוללים, אבל צריך לדעת להכריע, ולדעתנו הסיכוי עולה על הסיכון.

אנו למדנו במשנה כי "מצווה גוררת מצווה ועבירה גוררת עבירה". על יסוד זה אני אומר שאנו למדנו מן הנסיון כי מלחמה גוררת מלחמה, ואפילו אי-שלום עלול לגרום מלחמה, בעוד שהסכם שלום, כך אני מקווה, יגרום שלום נוסף, אמיתי יותר, לבבי יותר, ולא רק עם מדינה אחת אלא עם כמה ממדינות ערב.

גישתנו העקרונית שונה גם משל אלה שאנו מזדהים אתם היום בהצבעה. אנו מאמינים באמונה שלמה שהארץ הזאת היא כולה שלנו, לפי הגבולות שהובטחו לנו בתור רתנו הקדושה. אנו איננו מוותרים אף על שעל אחד; הסכמתנו לפשרה אינה נובעת מתיסכול שמא, חסידים לילה, כבשנו, גולנו ארצם של אחרים. הסכמתנו לוותר מקורה בכך שאותו הקדוש-ברוך-הוא שהבטיח לנו את הארץ הזאת הוא גם ציווה לנו לנהל את חיינו היוםיומיים בהתחשב במציאות, בהתחשב בקדושת ה' חיים, בהתחשב בפיקוח-נפש. וקבלה בידנו, אדוני היר שב-ראש, שנוכח לארצנו כולה רק אם ניטיב מעשינו ונלך בדרך התורה.

אדוני היושב-ראש, עד כמה שזה עשוי להפליא אחרים הרי אנו רועדים וחוששים מהסכנה הרוחנית לא פחות מאשר מהסכנה הגופנית. אצלנו, ורק אצלנו בעם היהודי, קיים המושג של "שריפת נשמה וגוף קיים". אנו מלאי חרדה ודאגה מסכנת ההתבוללות. הגענו כבר, רחמנא ליצל, לחמישים אחוז של גישוואית-ערובת בעור' לם הגדול. יותר מרבע מיליון יהודים יורדים נמצאים בארצות-הברית לבדה, והם בתהליך של התבוללות ושל טמיעה. הם לא מחוסנים, מפני שהם לא קיבלו כאן את חינוך היהודי כפי שהיו צריכים לקבל. ועד כמה שזה מזוז קיימת סכנת התבוללות גם כאן, בפלטרין של מלך, במדינת ישראל, בארצנו הקדושה. אני מזהיר את עצמנו במיוחד לרגל השלום המיוחל, ואנו מתפללים שבוא יבוא, אבל שכנות טובה, שלום ורעות הם בגדר של "אליה וקוץ בה". הקוץ שבאליה הוא הסכנה הרוחנית. כאשר יעקב אבינו, ישראל סבא, הגיע להסכם ש' לום עם עשיו, בלי תיווכו של ג'ימי קארטר, הוא הת' פלל: "הצילני-נא מיד אחי מיד עשיו", כי לפעמים נשיקתו של עשיו מסוכנת מחברו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אין לך מה לדאוג, חברי-הכנסת לורינץ, סאדאת דתי יותר מאשר הרבה מנהיגים ישראלים, והעם המצ' רי הוא דתי יותר מאשר העם הישראלי.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

אני לא דואג לדתיותו, אני דואג, חברי-הכנסת אב-נרי, שאותם מיליוני סטודנטים — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אתה חושש שמא הוא יטמא את הדם הקדוש שלך.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

אני מבין שהכול יהיה פתוח ושתלמידים שלנו יוכלו לגסוע ללמוד בקהיר והם יבואו הנה. אולי אותך זה לא מדאיג; אותי זה מדאיג.

יפסי שריד (המערך):

חוץ מזה, חברי-הכנסת לורינץ, בדרך-כלל לא הנ' שיא סאדאת הוא שמנשק.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):
לא שמעתי מה אמרת.

יפסי שריד (המערך):

אמרתי שאין סכנה נשקפת מן הנשיא סאדאת, כי לא הוא זה שמנשק.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

הוא חושש לבנות ישראל ורוצה שלא תהיינה בצבא ולא תיפגשנה עם ערבים.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

ולכן, אדוני היושב-ראש, אני מרשה לעצמי בכל הדרך-ארץ ובכל הענווה לקרוא לאחי, לא רק לחברי הכנסת הנמצאים פה אלא לאחי, לכל אזרחי המדינה. בשעה זו כאשר כל אחד מאתנו עושה חשבון-נפש נוקב על עתיד עמנו וארצנו, על עתיד ילדינו, אני קורא: שובה ישראל עד השם אלוהיך. לא ייתכן עוד להשלים עם ההתבוללות האוכלת כל חלקה טובה בעמנו. נעצור, נפסיק את ההתבוללות, נחדש ימינו כקדם. מדינה לבד, אדוני ראש הממשלה — — —

(חברת-הכנסת ש. אלוני, קוראת קריאת-ביניים)

עם כל ההצלחות, גם אם נצליח עם השלום — ואני מקווה שנצליח — גם אם נצליח מבחינה מדינית, בטי חונית, כלכלית, מכל הבחינות, בלי תוכן יהודי אמיתי מקורי המדינה לא יכולה להבטיח את קיומנו כעם יהודי. די. התקיימנו — זו עובדה — כאלפים שנה בלי מדינה, אבל אני חושב כי מי שיועד את ההיסטוריה שלנו ומי שמעמיק קצת לחשוב יודע כי לא ייתכן שנתקיים עוד אלפים שנה עם מדינה אבל, חסידות-לילה, בלי תורה ומצוות. "מי האיש החפץ חיים", תאיש שרוצה להבטיח חיים יהודיים לבניו, האיש שרוצה להבטיח שנכדיו וננינו יהיו יהודים ולא ייכשלו, חסיד-שלום, בנישואי-תערובת חייב לחזור ולהחזיר את משפחתו לדרך אביו-תינואבותיו עליידי חינוך מקורי יהודי, עליידי חינוך לתורה ומצוות.

ואני מסיים, אדוני היושב-ראש: ההתפתחות הפת-אומית, התקווה של-שלום-אמת, אשר לדעתי רק מתחילה עם התחיימה על הסכם השלום, באה — נודה על כך — במפתיע. לא ייתכן להתעלם מכך שהיתה זו סייעתא ד-שמיא, ומותר ואולי חייבים לחשוב שההשגחה העליונה רצתה לתת לנו את האפשרות שלא נהיה עסוקים כל כך במלחמות, באיבה עם השכנים, ונוכל להקדיש יותר זמן לעצמנו, ונוכל לחזור ולחלץ את ילדינו בדרך יהודית מקורית. אדוני היושב-ראש, החזרה למקורות — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

זה שייך לנושא?

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

— שכרה לא רק בעולם הבא אלא גם בעולם הזה, ושכר זה הוא עצם קיומנו כעם ישראל לגצה. חז"ל אומ' רים: כשישראל עושה תשובה מיד הם נגאלים. המפתח לפתרון המלא והמושלם שאמרתי בתחילת דברי, המפ' תח לגאולה האמיתית, הוא בידנינו.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

האם העיוות הזה הוא חלק מן ההסכם הקואליציוני?

יגאל כהן (הליכוד):

זה היה ועדיין הערך העיקרי שעליו חונכנו והתחנכנו.

לכל עם ערכים ועקרונות. נזכר אני בערך שעלינו היינו מוכנים להקריב את חייו. אני נזכר כי בהיותי נער צעיר נקראתי יחד עם בנים אחרים מישובי העמק להצטרף לגדוד הראשון של הפלמ"ח. היה אז קרב אכזרי וקשה על שיחרור הדרך בין עפולה לבית-שאן, שהתנכלו לה מרצחים ומתנכלים מאותו ישוב, זרעתי, שעלי יו"שבת יורעאל העברית. אני זוכר שהוצאתי אז מהשורה כדי לשאת את הנשק הסודי שלנו. הנשק הסודי או היה פגזי "דוידקה". הייתי בין שמונה בחורים שהוצאנו. ניתנה לנו אז הוראה לשאת את הפגזים ונאמר לנו שאם פותחים באש, עלינו לשכב על הפגז כדי שהפגז לא יתפוצץ. אמנם ניתן לנו סיוע, אבל הסיוע היה דל. הקרב נמשך כל הלילה. עם בוקר ניתנה הוראה לסגת. ידענו שיש ערך האומר שאסור להפקיר פצועים ואסור להשאיר הרוג. אני ובחורים אחרים ניסינו לחשוב אחד מחברינו שאני לא הכרתי אישית. תוך כדי נסיונה נהרג עוד אחד ונשארו שלושה. אז ביקש ממני אחד מהחברים להחליף אותו באלונקה כי ידיו כאבו. בשעה שהחלפתי אותו הוא נהרג, ונשארו שניים עם שלושה הרוגים, עד שבא מי שורייני וחילץ אותנו. זה היה ערך שעליו היינו מוכנים אפילו למות. לכאורה נשאר הרוג ואי-אפשר לעזור לו, אבל עם זאת היינו משוכנעים שעל ערכים כאלה אסור לוותר ועליהם צריך לחנך ולהתחנך.

בהסכם הזה — וצינתי את אחד הערכים הגדולים — אנחנו פוגעים בערך החשוב אולי יותר מכל הערכים — קיומנו כעם, בלבה של הצינונות. כשאתה פוגע בלב הפגיעה הזאת משפיעה על כל חלקי הגוף.

ההסכמה לפירוקם של הישובים הביאה כבר לסימני-שאלה גדולים בכל חלקי ארץ-ישראל. רבותי חברי הי' כנסת, צאו לשדות ישראל מרמת-הגולן דרך מגשימים ועד מבוא-חמה שבגולן; ממחולה דרך בקעות ופצאל אשר בבקעה; מגוש-עציון, מצפה-יריחו עד קרני-שומרון ואריאל אשר ביהודה ושומרון ותראו את סימני-השאלה, המבוכה והחרון, ואולי יותר מכול — אותם רבים, רבים שרצו ורצוים ללכת בעקבותיהם והיום מהססים ואינם מאמינים שהחרב המונחת הזאת לא תגיע גם אליהם והדגם הזה לא יחול גם עליהם אם וכאשר ירצו מדינות ערב האחרות להתדיין אתנו. מי יש לו אומץ-הלב המוסרי לומר להם: לכם ולשכמותכם זה לא יקרה?

ראו את אי-הסכמתה של מצרים שישוּבי פיתחת-רפיח, שהם אחוז אחד מכל סיני, יישארו אפילו בריבונות מצרית, את אי-בכונותה להתחייב למכור לנו את הנפט בכמויות ובמועדים, את עמדותיה העיקשת לגבי סיומו של המשא-ומתן על מהות האוטונומיה תוך שנה כחלק מההסכם, כשעמדת מצרים וארצות-העברית לגבי האוטונומיה בשטחי ארץ-ישראל ברורה ובהירה. לא התנה לנו, לי-צעירי, למרות ההבטחות לסיוע הליכוד והתמשלה, הי' אפשרות להחליט באופן ברור ובהיר איך אנחנו רואים את האוטונומיה. ההבטחות לאוֹן המפד"ל או הצהרות כלליות יביאו אותנו בהכרח, תוך שנה, לוויכוח הזה; או-אין נישאר בלי הנפט, בלי בסיסי צה"ל, ואזורים חיוניים חשופים, ונהיה נתונים ללחץ אמריקני וערבי סי-כמה חזק יותר, כשאנו תלויים בסיוע הכספי והקמת הי' בסיסים החדשים ולנפט הערבי או האמריקני.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

נחתום בשעה טובה על הסכם השלום ונחזור למקור מחצבתנו, ובוה ניושע בעזרת-השם.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חברת-הכנסת אלוני, הוא בכל זאת יושב-ראש ועדת הכספים.

שלומית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
האם הוא איים על ארליך שאם לא יתנו לו זמן לא יהיה לו תקציב?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת יגאל כהן, ואחריו — לחברת-הכנסת ברי-לב.

יגאל כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, על הסף אני רוצה לומר: אני אצביע נגד, וזה לא דבר קל שהגעתי אליו בהיסח-הדעת. עשיתי את חשבון עמי ומצ-פוני, ואני אכן חושב כי כאשר בא כל אחד מאתנו לבחון את ההסכם הזה עם מצרים, חובתו לבחון ולהעריך את כל הסיכויים והסיכונים לפי הבנתו, אמונתו ומצ-פוננו. אין ספק שהערכות וסיכויים יש רבים והם בתחום הנעלם או המצופה, לכן יש לבחון את ההסכם הזה מה שיש בו בפועל ממש ומה משתמע ממנו.

כאשר עשיתי את הבחינה הזאת לפי מיטב הכרתי ומצ-פוני ראיתי בהסכם שהוצע על-ידינו והושג בקמפ-דייוויד — וכלל ויתור, הורדה וחסול של התיישבות בפיתחת-רפיח, בימית וברצועה בין אופירה לאילת — אסון לאומי ממש. ההתיישבות היא הוקמה מתוך אחריות לאור-מית כוללת, שהקיפה אותה הרוב שיצביע היום בעד הסכם זה ואולי רוב גדול מזה, שראה בכל מצב שנימצא בו, לרבות הסכם שלום, הכרח לאומי בטחוני עליון להתיישב ולהתחלל במקומות האלה ושלח את מיטב בניו להכות שרשים בקרקע מדברית חולית, אדמת שממה בלא מלא מובנה של מושג זה. רק העדת החלוצי והידע הי' יהודי הפכו אזור זה לגן פורה, לאשר אפילו ראש הממשלה שלנו — ואני משתבח בכך — התקנא בהם ורצה לראות את עצמי כחבר במושב נאות-סיני שבפאתי אזור זה, באותו ישוב שהוא חלוץ הישובים באזור, כמו כל ראשי הממשלה שקדמו לו, שבמוקדם או במאוחר באו מן ההתיישבות או הלכו אל ההתיישבות בפרק זה או זה בחייהם ובשליחותם, כשתחושה עמוקה מלווה אותם. והו מעשה נכון, מאחר שכולנו ידענו כי חידוש עצמי-אותנו, הבטחת שלומנו ובטחוננו, בניית חברה חדשה, מותנים בראש ובראשונה בהיאחזותנו ובהשגת תרשותנו באדמת ארץ-ישראל. רק מעשה חלוצי והבטחת שליטתנו על הקרקע יבטיחו גבולות עצמאות, בטחון ומולדת לעם ישראל. זאת היתה והינה תמציתה של הצינו-נות, שראתה בריכוזו של העם היהודי במולדתו ההיס-טורית, בחידוש עצמאותו המדינית והכלכלית, הכרח לה-קיומו כעם. כי רק הבטחת ההגשמה ביישובם של כל שטחי הקרקע בארץ-ישראל על-ידי התיישבות כפרית ועירונית, הניתנת לפיתוח על-ידי חלוצי ההתנחלות בכל דור ודור, היא המקור הבלתי-נדלה של כוח וכוסה היצירה היהודית, היא התשתית לסודית שהביאו לכינונה של המדינה ויבטיחו את קיומה ובטחונה בעתיד.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
ממתי פיתחת-רפיח היא ארץ-ישראל?

יגאל כהן (הליכוד):

— אז גם הם יהיו מוכרים עלידי ידידים ויריבים. זהו היעד וזוהי השליחות של דורנו.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר הכנסת ברילב, ואחריו — לחבר הכנסת כהנא.

חיים ברילב (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הסכם השלום עם מצרים הוא בגדר עובדה מוגמרת. למעשה היה כבר ברור עם חתימת הסכמי קמפ-דייוויד כי חוזה שלום עם מצרים אכן ייחתם, שהרי שם חתמו הצדדים על ויתורים עקרוניים ועל עמדות מסורתיות. הנשיא סאדאת ויתר על פתרון הסיכסוך בין מצרים וישראל בדרך של מלחמה ופנה לעבר פתרון של שלום. ישראל ויתרה על כל סיני, על אוטונומיה תרבותית, ככתוב במצע הליכוד לבחירות, ויתרה גם על אוטונומיה מינהלית כמוצע במסע הראשון של ראש הממשלה לארצות-הברית, וחתמה על אוטונומיה מלאה. היא חתמה על כך שהחלטת האו"ם 242 ישימה גם ביהודה ובשומרון. בהשוואה לויתורים עקרוניים ומהותיים אלה הבעיות שפתרונו הן בכל זאת בדרגת חשיבות משנית, וזה הגיון חייב שיימצא להן פתרון, ואכן הפעם ההגיון, גם במזרח-התיכון, יצא כשידו על העליונה.

ההסכם עם מצרים מחזיר אותנו לגבול של ה-4 ביוני 1967 בסני. חברי הכנסת, זהו גבול לא טוב. זהו גבול החושף שוב פיתויים מספר שמצרים לא עמדה בפינהם בעבר. הגבול הזה חושף את אזור שארם-א-שייך שהביא אותנו פעמיים לידי מלחמות. הגבול הזה מבוסס שוב את אילת, ובמלחמת ששת-הימים בידודה של אילת היה אחת ממטרות מצרים. וכן הלאה. אבל הגבול הזה הוא גבול של שלום ועל כך יש לברך, כי מצרים היא המדינה הערבית הראשונה שפתחה דף חדש. עלינו לברך על כך ועלינו לקוות שבעקבותיה תבואנה גם מדינות ערביות אחרות.

המהלך הזה, שהתחיל בביקורו של הנשיא סאדאת כאן בירושלים ושיטתיים בימים הקרובים בחתימת חוזה שלום בינינו ובין מצרים, הוא צעד היסטורי, מיפנה הסיטורי, ועל-אף הביקורת שיש לי לגבי הגבול שעליו הסכימה ממשלת ישראל ועל-אף ההרגשה, שאינני משתחרר ממנה, שבניהול משא-ומתן מתוך מניעים אחרים ובכש-רון אחר אפשר היה גם שם להגיע לגבול טוב יותר — על-אף זאת יש לברך על ההסכם הזה, ומובן מאליו שאני ומפלגתי נתמוך בו.

הגבול עם מצרים, חברי הכנסת, הוא עובדה מוגמרת, והגבולות העתידיים של ישראל בגזרות אחרות הם עדיין שאלה פתוחה, ועל הפרק תעמוד בעתיד הקרוב ביותר שאלת האוטונומיה כשלבי-מערב, בן חמש שנים, שבסופו ייקבעו הגבולות הקבועים בינינו ובין ירדן ו-המעמד הקבוע של השטח שקוראים לו יהודה ושומרון או הגדה המערבית.

בשאלה של האוטונומיה, אדוני היושב-ראש, יש פירוש שמפרישים שונים. שמענו הבוקר את הפירוש של ראש הממשלה: אוטונומיה לתושבים, והשטח זה סיפור אחר. אבל שמענו גם פירושים אחרים, לא רק ממנהיגים ערבים, ומה היא אוטונומיה נראה במהלך השנה הזאת שבה יתנהל משא-ומתן על כך. אבל אני רוצה להדגיש

זו הצגה מרושעת לטעון שבהתנגדותנו להסכם זה רצינו כאילו, בבידור ובחלשות שלנו, לטרפד את ההסכם בדרך הזאת. אני מכיר רבים וטובים התומכים בהסכם והשאלות האלה מטרידות אותם ומייסרות את מצפונם. צר לי לקבוע שזה עלול להיות, חלילה, הסכם-ביניים נוסף ששוב ימצא אותנו מוותרים על נכסים חיוניים שאין להם תחליף בכסף ועל שטחים שבהם הרבה דם נשפך למענם.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר הכנסת יגאל כהן, אולי באמת פרויקט ההתנחלות הזה בשטחים הוא ביסודו משגה פוליטי ממדרגה ראשונה?

יגאל כהן (הליכוד):

אני חושב שהוא המעשה החיוני והחשוב ביותר שיש עם ישראל עשה בעבר וצריך לעשות בעתיד.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אבל אתה רואה כמו עניין שזה משגה. אתה רואה שהמציאות אינה מצדיקה אותו. אולי תסיק מסקנות?

יגאל כהן (הליכוד):

שאלה נוספת בדיון הזה היא: אם לא ההסכם הזה, מה אתה מציע? הרי אין ברירה, או ההסכם הזה או מלחמה. מי שכן מציג את העניין עושה עוול ומוליך שולל, מאחר שאם זה כך נחזור ונישאל בכל שלב אותה שאלה, והצגה ודונית ומעוותת כזאת בכל מצב תקרא לנו "השלום", להתקפל ולוותר.

השלום חשוב וחיוני לכולנו ואולי יותר מלכולם הוא חשוב וחיוני דווקא לאותם מתיישבים חלוצים היושבים בגבול ובספר, בשכונות לאוכלוסיה עוינת, פגיעים בימי רגיעה להסתננות, חבלה ורצח, ובימי פקודה ומלחמה הם קו חזית ראשון, הם, נשותיהם וילדיהם.

בדיון הקודם ציינת את הידרדרותה של מפלגת העבודה שהביאה, לפי הערכתי, לנפילתה של מפלגת העבודה. היתה התנגשות היסטורית עם מתנחלים ומתיישבים. הנסיון לחייב היום את כל חבריהם במשמעת סיעתית בנושא כזה רק מוכיח לאיזה שפל מוסרי ואבדן דרך, המשפיעים על כל אורחות חיינו, הגענו. אמר מי שאמר: כל אשליית שלום הנוגדת את תנופת ההתנחלות הנמצאת בהישג-ידו של החלוץ הישראלי, היהודי העולה ארצה והנוער הגדל והמחפש כיוון ודרך, כל התנגשות כזאת היא גילוי פאטאלי של אבדן עשתונות ציוני ואבדן של כושר הבחנה בין עיקר וטפל.

נחזור, רבותי חברי הכנסת, לזקיפות הקומה —

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

מה זה פה "זקיפות קומה"? מה זה, מכון עיסויים?

יגאל כהן (הליכוד):

— למאמץ משותף של אלפי זרועות, לציונות הגדולה המאמינה בדרך ובחזון ולא נלאית מהנשמתו למרות המלחמות, היתמות והשכול, כדי שנוכל להגיע לשלום-אמת בין ישראל ושכנותיה במדינה יהודית חזקה ובגבור-לות בטוחים באמת. —

אורי אבנרי (מחנה שלי):

גבולות-אמת של בית-קברות.

של ישראל, גם כדי שלא לשלוט על עם שאינו רוצה בשלטוננו, גם כדי להציע פתרון לבעיה הפלשתינאית — לא פתרון נוסח עראפאת, אבל פתרון אובייקטיבי שאני מאמין כי בסופו של דבר מרבית הפלשתינאים יסכימו לו.

רוני מילוא (הליכוד):

אבל אם השטח הזה יימסר לשלטון ערבי, כיצד נור כל למנוע הקמת מדינה פלשתינאית? כיצד נוכל למנוע זאת אם נמסור, לפי התיזה שלך, את השטח הזה לשלטון ערבי?

חיים בר-לב (המערך):

השטח הזה של שכס וטובס ורמאללה וחברון ו— חלחול היה לפני שתיים-עשרה שנה בידי ירדן. אינני צריך מקומות אלה לצרכי הבטחון. אני צריך שלא יהיה שם צבא זר. כדי שהתנאי הזה יתקיים צריכים אנו ל— הימצא לאורך הירדן.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מותר לשאול אותך שתי שאלות, חבר-הכנסת בר-לב?

(קריאות)

מה אתם קופצים? מה יש?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

יש לו עשר דקות ואתה מפריע לו.

(קריאות)

מאיר פעיל (מחנה שלי):

כן, כן, יש לי שתי שאלות.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

אל תענה לו.

חיים בר-לב (המערך):

אני מוכן לכל השאלות, בתנאי שזה לא יהיה על חשבון זמני, שכבר תם.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

האם מותר לי לשאול אותך שתי שאלות, חבר-הכנסת בר-לב? מה אתם קופצים? מה יש? אני רוצה לבחון איך הוא עונה.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

חבר-הכנסת פעיל, אבקש שלא להפריע. יש לו, בסך-הכול, עשר דקות רשות הדיבור ואתה מפריע לו.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

כן, כן, יש לי שתי שאלות.

חיים בר-לב (המערך):

אני מוכן לכל השאלות בתנאי שזה לא יהיה על חשבון זמני, שכבר נגמר.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני אשאל אותך, כי לפי דעתי הן חשובות. אני רוצה שתסביר לי מדוע אי-אפשר למצוא פתרון בטחוני על-ידי זה שתצפיות ישראליות, אולי ישראליות-ירדניות-פלשתינאיות יהיו על הירדן וגם יותר בעומק וידווחו אם יקרה משהו; ולמה לא נבנה זאת על שיטה מרתיעה, שצה"ל יוכל לדחות קדימה מהגב, העמק וירושלים אל ה— גדה? שנייה: באיזו מידה החץ הזה שאתה דוחף בתוך בקעת-הירדן מסכן את עצמו. הלא אתה עקרונית בעד

שבשאלה הזאת טמונות סכנות רבות. סכנת המדינה הפלשתינאית העצמאית הנוספת טמונה באוטונומיה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

מדוע זאת סכנה?

חיים בר-לב (המערך):

זאת סכנה, כי בעתיד הנראה לעין, חבר-הכנסת אבנרי, אין מדינה פלשתינאית נוספת אלא מדינת אש"פ, ומדינת אש"פ בינינו ובין ירדן תטרפד כל הסדר שלום ותסכן את קיומה של ישראל.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

תרשה לי שאלה אחת, חבר-הכנסת בר-לב.

חיים בר-לב (המערך):

הלא שאלת שאלה ועניתי. אתה רוצה עוד שאלה? לא על חשבון עשר הדקות שלי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

יש לי שאלה פשוטה מאוד: אתה תחזיר את השטח חים לירדן. חודש אחרי זה תהיה בירדן מדינה פלשתינאית בהנהגת עראפאת. מה הלאה?

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):

יש הבדל.

חיים בר-לב (המערך):

אם היית מאפשר לי להמשיך היית מקבל תשובה. אמשיך, ותקבל תשובה.

עליכן אני אומר שמה שצריך להנחות אותנו, אדוני היושב-ראש, הוא צרכי הבטחון של ישראל. אנחנו צריכים להגיע לפתרון כזה שבין שברירן תשוב ירדן ההאשמית ובין שתשוב בה ירדן אחרת הבטחון שלנו יובטח. אינני נמנה עם הטוענים שאין לנו זכויות היסטוריות בשטח חים שונים ביהודה ובשומרון. זוהי עובדה היסטורית ויש זכויות היסטוריות, אבל אני כופר בזה שהמיומש של הזכויות ההיסטוריות שלנו צריך להיות בכך שישראל תהיה הגורם הריבוני על השטח ועל האנשים. אני מוכן להסתפק במיומש הזכויות ההיסטוריות בכך שכאשר י— היה שלום בינינו ובין שכנו המזרחי נוכל להגיע לכל מקום ונחיה בשלום. מה שצריך להנחות אותנו, גם ב— תקופת האוטונומיה וגם אחריכך במשא-ומתן על ה— גבולות הקבועים, הוא צרכי הבטחון, וצרכי הבטחון מת— מקדים בשטחים מסויימים בגדה, ולמזלנו בשטחים שהם מאוכלסים על-ידי מעט מאוד תושבים ערבים, אם בכלל: ראשית, בקעת-הירדן.

חבר-הכנסת אבנרי, אם איננו נמצאים בבקעת-הירדן פירוש הגדה אין לו ערך אלא ערך של התראה של שתיים, שלוש, ארבע שעות. אם אנחנו נמצאים לאורך הירדן, בין שהמלך חוסיין יושב ברמת-עמון ובין שמישהו אחר יושב ברמת-עמון, ישיבתנו לאורך הירדן מבטיחה: (א) את פירוש הגדה המערבית; (ב) אם, חס-וחסילה, מת— חילה מלחמה, היא מתחילה על הירדן ולא בקלקיליה ולא על-ידי ירושלים. אם כן, זה השטח הראשון הדרוש לנו. מעבר לזה, לאורך הקו-הירוק הישן, גוש-עציון ועוד שטחים מספר דרושים לנו כדי להבטיח את בטחוננו. אבל את האזורים המאוכלסים במאות אלפי פלשתינאים שאינם רוצים אותנו אנחנו חייבים למסור, כמסגרת הס— דר קבוע, לשלטון ערבי גם כדי לשמור על אופיה היהודי

תנהל ממשלה אחרת. אני רוצה לקוות שהמניעים, ה"כשרונות והכישרורים של הממשלה האחרת יהיו טובים יותר. תודה רבה.

רוני מילוא (הליכוד):

ממשלה אחרת תהיה אותה ממשלה. אותה ממשלה תנהל גם את המשא-ומתן הלאה.

(קריאה: עם ישראל הוא עם חכם.)

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו — לחבר-הכנסת שמיר.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מסופר: כאשר הגיעו לרבן של כל בני הגולה, רבי משה סופר בעל חת"ם סופר, וסיפרו לו על החלטות שנתקבלו בקשר לאמנציפציה והענקת זכויות ליהודים בתקופתו פרץ החת"ם סופר בבכי. את בכיו הסביר במשל: משל למלך שהגלה את בנו לאי שומם והוא חי שם בתנאים בלתי-אנושיים. כעבור שנים מספר הגיעה למקום אביה ובה משלוח חמ"רם להקמת בית לבן המלך. בראותו זאת פרץ בן המלך בבכי והסביר בכיו בכך: עד עתה הייתי סבור שתמה גלותי וסופה קרוב, אך כשבונה לי המלך בית כאן משי-מע שגלותי מתארכת ונמשכת.

הנמשל תואם את המשל בקשר לאירוע שאליה התייחס החת"ם סופר. אין הוא תואם במלואו את המאורע שבו אנו דנים. מפני שמליטב הבנתי לא נבנה כאן כל בית, לצערי הרב. אבל נזכרתי במשל זה מפני שהיום אנו באים לחתום על מסמך שבו אנו עוזבים כליל את כל מה שרכשנו בדם בנינו ובעזרת-השם-יתברך במלחמת ששת-הימים.

אינני יכול שלא להיזכר בהתרוממות הרוח שאפפה אותנו כולנו. שלומי אמוני ישראל, ורבים רבים נמנו או עליהם, ראו במאורעות אותם ימים אות וסימן שמא שמא יזכה עם ישראל בפקודה, שמא אתגר הוא לעם ואם יימצא ראוי לכך יזכה בקרוב לגאולה. והיום נגזרו תקוות. במו-ידינו, ידי עם ישראל, מטילים הקץ עליהן.

כי מה כתוב במסמכים האלה המונחים לפנינו? — דברים ברורים. לא על סיני גרידא אני מדבר אלא על הכל. על הגדה המערבית ועל רצועת-עזה מדובר באי-רת על האוטונומיה. שם אנו מתחייבים שהממשל הצבאי הישראלי ומינהלו האזרחי ייסגרו כדי שיוחלפו ברשות המינהל העצמי בגדה המערבית ובעזה כדי להעניק אוטו-נומיה מלאה לתושבים. היש דברים ברורים יותר לציון הנסיגה לקו של 1967? אנו חותמים על כך. לצערי לא ייבנה אף בית אחד תמורת זאת.

אמנם הוכתר החוזה בתואר של חוזה שלום. רבים המדברים בעדו ובזכותו השואלים אותנו שאלה: האם מייד אחרי מלחמת ששת הימים לא היינו מוכנים תמורת שלום להחזיר את כל השטחים? למה היום אין אתם, ה"מתנגדים להסכם, מוכנים לכך? רבותי, אינני יודע אם כולנו היינו מוכנים לכך. אבל אפילו אם כן הרי לשלום התכוונו אלה שדיברו על החזרת השטחים, על שלום עם כל שכנינו. ומה מוכרים לנו היום? — חוזה שלום עם מצרים, כאשר כל שכנותינו האחרות ממשיכות במצב מלחמה. חוזה שלום זה עם מצרים כולל התחייבות מצד דנו לפתור את הבעיה של העם הפלשטינאי ולפתור את

מדינה ירדנית-פלשטינאית. מי, אתה חושב, יקבל את ה"רעיון הזה שאתה מקים חיץ בתוך המדינה?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

חבר-הכנסת פעיל, זה לא נאום. חבר-הכנסת פעיל, אני קורא אותך לסדר.

רוני מילוא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מה זה פה? חבר-הכנסת מאיר פעיל מנהל את הישיבה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

רעיון ההתיישבות בבקעת-הירדן לא יהיה ברי-קיימא.

רוני מילוא (הליכוד):

חבר-הכנסת פעיל, אתה לא בן יחיד פה.

חיים בר-לב (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני חוזר על מה שאמרתי: כל סידורי הבטחון הטובים ביותר והמתוחכמים ביותר אין להם ערך אלא ערך של התראה של כך וכך שעות. כל סיני מפורזת, אין לה יותר ערך מאשר התראה של 12 ואולי 24 שעות. כל הגדה המערבית מפורזת וכל האלקטרוניקה וכל הפאטורולים שאתה רוצה לא ימנעו משריון עיראקי או ערבי איזשהו לחצות את הירדן וכעבור ארבע שעות להיות בקלקליה ובירושלים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

ועד שהעיראקי יגיע לירדן לא נדע עליו? אתה מו-כר "לוקשים".

רוני מילוא (הליכוד):

חבר-הכנסת פעיל, אתה לא תשתלט פה על הישיבה. פרא-אדם. אולי תפסיק?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

אתה לא חייב לענות לחבר-הכנסת פעיל.

חיים בר-לב (המערך):

אני לא עונה לו, אני רק רוצה להבהיר את הנקודה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני מודיע לכם — אתה רוצה לבנות קו בר-לב חדש.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

חבר-הכנסת פעיל, אני קורא אותך לסדר בפעם ה-שלישית.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

נצא יחד. נגמור את הוויכוח בחוץ.

חיים בר-לב (המערך):

אי לכך אנחנו חייבים לצורך הבטחון להימצא ב"בקעת-הירדן. למולנו אין בה הרבה חושבים ירדנים, וב"שטח האוכסל, כפי שאמרתי, שם ומורחה מהירדן — תיפתר הבעיה הפלשטינאית. זה יבטיח את האופי היהודי של ישראל ויפתור את הבעיה הפלשטינאית ויתן לנו את הבטחון.

הדבר האחרון שאני רוצה להזכיר לחברי הכנסת הוא שאת המשא-ומתן על האוטונומיה תנהל הממשלה הזאת. את המשא-ומתן על הסטאטוס הקבוע והגבולות הסופיים בחום חמש שנות האוטונומיה, אם נגיע לזה,

מדיניות מותאמת עם ממשל זה או בונים בהמשך המשא ומתן שלנו.

בכל לבי ובכל מאווי אני בעד שלום. אינני יודע מה הייתי מוכן לתת בעד שלום. אבל אינני מוכן לעסוק בשאלות היפותטיות, מפני שלא שלום מציעים לנו. תכנית רוג'רס הציעה שלום. סיסמת-יירי, כאשר הניחה אפשרות של משא ומתן עם כל גוף ערבי, לרבות אש"פ, אם יכיר בקיומה של מדינת ישראל, דיברה על שלום. אך ה' מוצע לנו כעת רחוק רחוק מכל אלה.

יש המתנחמים במשא ומתן על האוטונומיה: או נשמור על שלנו, על זכויותינו. אין מלים בפי להביע את תמהוני על חוסר הריאליסטים של חוגים אלה החושבים או אומרים כך. לראש הממשלה יש מקום אשר בו הצ' לית להרגיע את הדורשים לשמור על זכויותינו בקשר לאוטונומיה. מקום זה הינו סוד — יותר מכל סוד צבאי — וטרם הודלף ממנו שמץ כלשהו. אינני יודע מה תכנה של ההבטחה. אבל יודע אני כי ערבר ערבה צריך, הערב שלך זקוק לערב אחר — ומספקני אם הערב האחר ימצא.

כבר שמענו בעבר לא אחת על קצה גבול הויתורים, וגבול הויתורים האחרון נפרץ על נקל וקו ביצורים חדש הוקם, אשר גורלו היה שוב כקו הקודם. וחוששני שהאמת היא בפי אותו עתונאי שאמר כי כוחם של כיסאות בממשלה עולה על כל החישובים הענייניים וההתחייבויות. והו' ריאליסטים, הריאליסטים היחיד המלווה את דעותיהם של מצדדי שלום זה, הנמנים עם הדואגים, כאילו, לשלמותה של ארץ-ישראל.

ואכן יש גם ריאליסטים אחר, ריאליסטים של אנשי של"י. הם ריאליסטים. הם רואים לאן מביא שלום זה, והם הסוב' רים שצריך לשאוף אליו. אבל מי שאיננו מוכן לשאוף למה ששואפת של"י — אינני מבין היאך הוא יכול להיות בעד ההסכם ולהשלות את עצמו או אחרים שהינו ריאליסטים.

ואת אנשי המערך אינני מבין כלל. הם שהקימו ישר' בים בשטחים, הם שהושיבו שם אנשים, הם שרוממות גבו' לות בטחון בפיהם, הם שיודעים, ומצהירים כי יודעים הם, פירושה של אוטונומיה והאסון הכרוך בה — נראה שאצלם עדיין פועל ההלם שהוכו בו עם הכשולן בבחירות. עמדתם כיום מראה כי עדיין רחוקים הם מהתאוששות.

חברי הכנסת, צר לי צר, כי לא אוכל להרים ידי בעד השלום. כי מה שמוצע לנו, לצערי, איננו שלום כלל וכלל. ואני, בעד סכנות, חלילה, סכנות קשות ואשלויות בצדן, אינני יכול להרים ידי.

יש פסוק בתהילים: כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב. ודא שכתבו הוא בקשה ותפילה. אני מקווה שהוא אף הבטחה. ומקובל לו פסוק בשמואל: כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול, כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם. נקווה שנמצא דרך בשעה גורלית וקשה זו לעם להתעלות ולהיות ראויים להיקרא עם ה', כפי שנבחרנו לכך, ויקויים בנו: כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר הכנסת משה שמיר, ואחריו — לחבר הכנסת יעקבי.

משה שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אתמול עלינו

דרישותיו הצודקות, כי כך נאמר בהסכם קמפ-דייוויד מפורשות. אמנם כשחבר הכנסת פרס מדבר על הכרה בדרישות של הפלשתינאים רבו הרועשים, אבל כשמ" שלת ישראל ומנחם בגין בראשה, וזולון המר מימינו ואריק שרון משמאלו חותמים על הדרישות הצודקות הלגיטימיות של הפלשתינאים — או עדים לשתיקה.

שמעון פרס (המערך):
של העם הפלשתינאי.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

נכון, של העם הפלשתינאי. אנו עדים לשתיקה אשר צריכה היתה להפוך לרועמת באזני כולנו. אבל העידן החדש המציא, כנראה, אמצעי הסחת-דעת שכאלה ונאמ' גות שכונו למנהיג הששתיקה הינה שתיקה מוחלטת ואי' ננה נשמעת ואיננה רועמת כלל. אין מסקנות מכל המת' רחש. מפלגות אשר רכשו אמון העם במצע שבו הבטיחו נאמנות לשלמותה של הארץ ודאגה לגבולות בטוחים לה, בשוליהן מתעורר מי שמרים אצבע ומצביע נגד ההס' כם המוצע, אבל אף הוא איננו מרהיב עוז להסיק מסקנות ולא לתמוך עוד במחנה אשר הגו רחוק, כאילו, מהשק' פותי ודעותיו.

אל נשכח מה אומר השלום המוצע: התעצמות צבאית של מצרים, התעצמות ללא דוגמה; פתיחת מאגר הנשק של ארצות-הברית וזרימתו למצרים. אל נשלה את עצמ' זו בהסכמים שחותרים אנו בילאטראלית עם ארצות-הברית. מול כל שורה בהסכמים אלה יש שורה מקבילה בהסכם הבילאטראלי שבין מצרים וארצות-הברית. ובמו ידנו אני מוחזקים את עוצמתה הצבאית ועד היום לא יכולנו להעיד שהתכוונה רק להגנה על שלמותה. וגם היום אין היא זקוקה לנסות להגן על שלמותה מפני מוזימת כיבוש, רחמנא ליצלן, של ישראל. כי אנו הרי יודעים וידיים עד כדי כמה אף לאחד מאתנו מגמה כלשהי להתנכל לשלומה או לשלמותה של מצרים. וכל נשק המסופק לה יכולה להיות, לצערנו, רק מטרה אחת לה, חלילה.

ולזה ייקרא שלום. כשבמצרים, במקרה הטוב ביותר, הרי הכול תלוי רק באישיית אחת ובהיחלפה — אף לא אחד יכול לומר מי הוא שיבוא במקומה, מה דמות ומה מהות ההינה לו. וכל העולם הערבי עוין עויין.

מדינה אחת מארצות ערב מדברת בטון מינורי, אחת ויחידה, היא סעודיה. ומה בפיה? ביקר שם בויזנסקי. ולאחר שהוא ניהל אתם שיחות הרי היא מודיעה שהרגיעו אותה בקשר למגמות ההסכם. ובקשר להרגעה זו היא מודיעה שההסכם צריך להביא לפתרון מלא של הבעיה הפלשתינאית. ואנו הרי יודעים מה פירושו של פתרון מלא, ושאלו לו פירוש אחר מאשר מדינה פלשתינאית. והרגעה הזאת מלווה דרישה לנסיגה מלאה מכל השטחים — ולא חשוב לי היאך תכנו אותם — משוחררים, מוחז' קים או כבושים. ונסיגה זו צריכה, לדבריהם, לכלול גם נסיגה מירושלים.

ואנו הרי יודעים, שארצות-הברית במדיניותה המוצה' רת איננה רחוקה אף כמלאה הנימה מהדרישות האלה. ה' ממשל היום מבכר, אולי, פתרון הבעיה הפלשתינאית ביר' דן, אבל הוא רחוק מלשולל הגדרה עצמית של הפלשתינאים במדינה משלהם. ובירושלים שוכנת קונסוליה הנו' הגת בה כבעיר כבושה על-ידי זר. וירושלים המשוחררת הינה אקסטראטריטוריאלית לה כל זמן שהיא בידינו. ועל

המשך וגם תוצאה של הסכמי-הביניים שחתמו ממשלות המערך בעקבות אותה מלחמה, והוא משלים את מה שהמלחמה וההסכמים לא השלימו: הוא מוחק את הישגי מלחמת ששת-הימים, הוא מכשיר את הקרקע לתכנית הכל-ערבית, שלא השתנתה כמלוא הנימה: השמדת מדינת ישראל.

משום בחינה ובשום אופן לא יביא ההסכם הזה את התוצאה המוצהרת אף לא לאחד מן הצדדים המעורבים בו. הוא לא יחוק אלא יחליש את מעמדה של ארצות-הברית במזרח-התיכון, הוא לא יבטיח אלא יחבל באספקת הנפט מאזור זה, הוא לא יגביר אלא יערער את היציבות, הוא לא ירחיק אלא יקרב את השתלטותה של הקיסרות הרוסית, הוא לא ידחה אלא יאיץ את התמוטטות מערך ההגנה של העולם החפשי.

גם כל הצהרות הכוזב של שליטי מצרים בדבר רצונם לגשת לפתרון בעיותיו הפנימיות של העם המצרי הגדיל והאומלל, המדוכא והמרומה, יתגלו עד מהרה בכל חרפת אפסותו. ההשתלטות המחודשת על סיני לא תיתן אף פרוט לחם אחת נוספת לפלח המצרי, ההתחמשות הדו-הרת של הצבא המצרי בנשק אמריקני לא תוסיף כוונת גג אחת לשוכני בית-הקברות של קהיר, ההתחייבות הגוברת בענייני ה"פלשתינאים" לא תיתן שבוע שקט אחד למנהיגות המצרית. משום שהחזוה הוא איננו חזון שלום, משום שאין הוא מבוסס על הוצאת מצרים ממעגל המלחמה נגד ישראל ומהתחייבויותיה ליתר מדינות ערב בנושא זה. הוא דוחף את מצרים ליתר התקשרות עם הקו הערבי התוקפני, הוא דוחף אותה למרוץ חדש בענייני חוץ, הוא יציב אותה רגע אחד אחרי החתימה בראש שורת המסתערים על ישראל, וביטויים כאלה כבר נשמעים עכ"ש. מצרים אינה חותמת על כתב התחייבות לעמה אלא ליתר חלקי "האומה הערבית הגדולה". היא חותמת על כתב התחייבות להתייצב שוב בראש המלחמה נגד ישראל.

הסכם זה, כנסת נכבדה, לא יביא שלום לישראל. אפילו לא פסק-זמן, אפילו לא שנת שקט אחת. המעמסה הבטחונית תגדל בשיעור מסחרר. היא תגדל על כל הגבולות. הגבול הדרומי הנפרץ, המתפרק, הפגיע יהווה סיכון שלא היה כמותו מאז 4 ביוני 1967. בגבולות המזרח והצפון ניצבות היום 15 דיביויות משורינות וכוחות אוויר שלא ידענו כמותם בכל החזיתות גם יחד. חילום הגבול חלק ביותר כינסי אותנו למתיחות בלתי-נסבלת, ובעוד אננו עוסקים בנסיונה מסיני ובמשא-ומתן מתוח עם מצרים על האוטונומיה תהיה מצרים, זו שעמה חתמנו על "שלום", מעוניינת יותר מכול בכך שהלחץ מצפון וממזרח יתפוך למלחמה גלויה.

כל יתר בעיותינו, אדוני היושב-ראש, יהפכו ל-כשניים בלתי-נסבלים, עד קו השבירה. התערעורת בטחון הפנים, טרור וחבלה משני עברי הקו-הירוק, תסיסה אנטי-ישראלית בין ערביי ישראל, שכבר החלה — הם התחילו אתנו כבר במשא-ומתן על האוטונומיה, בחברון ובחלחול, ברמאללה ובבירזית — לחץ מתואם באו"ם, באירופה ובאמריקה, להקמת מדינה פלשתינאית, לחץ שכבר החל, המשך ההתמוטטות במשך ובטבע — התי-פוררות הממשל אצלנו — כל אלה יהיו רק ביטויים חיי-צוננים אחדים למה שייראה מבחוץ וגם מבפנים, חס-והחלילה, כתחלת החיסול.

לקברו של חיים הזו בהר-הזיתים. מחר נעלה לקברו של נתן אלתרמן בקריית-שאול. כאילו באיו יד גורל שני ימי הזכרון הללו, ובאמצע — יום המדאבה והכאב הזה בתולדות ישראל.

לא באתי להזכיר את מעמדם של שני גדולי הספרות והרוח בישראל בנושא ארץ-ישראל השלמה. מן הידועות כי הם היו מחותמי גילוי הדעת הראשון בנושא זה. אבל שניהם היו אנשי רוח ומוסר, שהצד של הנקיון והטהרה, הכבוד האמיתי הפנימי של ערכי ישראל בחייו היה להם עיקר. שניהם היו גם מקוננים גדולים על חסר, גם מאמינים גדולים ביופי האמיתי הגנוז בעמנו. אם אפשר להשתמש בביטוי השגור "יתהפכו בקברותם הם", הרי יותר מכול נולד לומר זאת כאשר יתרום אותו מטוס למסע הוואסאלים העולים אל הקיסר לנשק את קצות אדרתו. מימי רומי לא היה מסע כזה של חצר-ממשלה שלמה כמעט, לא היתה התגודדות כזאת על מקום כבוד — לבוא להיראות ליד פני הקיסר, כאשר כל חצר-המלוכה גולה ממקומה. הפרובינציאליות הזאת, ההתנהגות ה"גובר-רשית", התחפושת, הפסטיבאל של נציגי עם עני, המה-יפית-ניקיות — — —

(קריאה: אתה לא השתתפת בפסטיבאל זה?)

זהו אחד הצדדים המבישים והמוזעזעים ביותר בכל הפרשה. אם כבר נגזרה הגזירה, אפילו לשיטתכם, טיב הדבר ללכת עם כאב אמיתי, ללכת ברצינות, ללמוד מי הגוי סאדאת קצת קדרות, קצת רצינות, קצת כבוד עצמי. אבל השתוללות השמחה הזאת איננה אלא סימן לריקנות שבנפש, לא-האמת שבנפש, לבסיון לטשטש ברעש של רעשנים את העובדה שמאחורי המסכה הצוהלת יש פרצוף ריק.

בשלישה השבועות שקדמו למלחמת ששת-הימים, אדוני היושב-ראש, באמצע מאי עד 5 ביוני 1967 חשנו כולנו, חשתי אני בעוצמה מוזעזת שלא הרפתה ממני עד היום, וזהו גורל נוראה עם יהודי פולין של ספטמבר 1939: הסתערות נאצית סוגרת עלינו ומגמת פניה הש-מדה. בימים אלה אני חש בעוצמה מוזעזת לא שפות את זהות הגורל שלי עם יהודי פולין של אותה תקופה בפרק נוסף של אימה. אני חש כי בביתי כאן, בארץ, בתוך עמי כאן, קורה מה שקרה ביהדות פולין: עורון המנהיגים, חוסר האונים שלהם, בריחתם מן המערכה, אשילות הרמייה שלהם, בגידתם.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
בעניין בגין הוא "ידענראט" ?

משה שמיר (הליכוד):

שם היה זה תהליך מהיר, חסר רחמים, אולי גם נטול ברירה — והוא התברר עד לאימה תוך שבועות וחד-שים. אצלנו זה לקח כמעט 12 שנה. התחושה היא אחת היום: מפקירים אותנו.

בשבוע הבא, אדוני היושב-ראש, יחתמו בשמנו בווינגטון על כתב הכניעה של מדינת ישראל, של הציונות, של העם היהודי; כניעה לשליט היטלריסטי של מצרים, לנשיא צימברלין של ארצות-הברית. מסמך הכניעה, המכונה מסמך השלום, הוא כולו שקר וכזב, מכותרת השלום שלו עד סעיפי הבטחון שלו. הוא גם המשך וגם תוצאה של מלחמת יום-הכיפורים, הוא גם

חבורת כ"א, ישיבה ר"ן

— הדעת הממשלה על חווה השלום בין ישראל ובין מצרים (דיון) —

השקרים אף ליום אחד, ויש מהם שלא התגלו עד היום ואולי לא יתגלו לעולם. הצוות המוביל מעלים את האמת מן הממשלה, הממשלה מערפלת ומבלבלת לכנסת, והכנסת מטשטשת את עצמה מתוך תערוכות של זילזול וניגמום, ומעבירה את זה הלאה, בעזרת העתונות, עד אל רחבי הציבור. עד עצם היום הזה, עד אל סף התתימה ועד אל אחריה, עדיין לא מספרים לנו את האמת. אין מספרים, ולא שמענו את זאת גם כאן, מה אומרים האמריקנים על ההמשך, מה דעתם שלהם על הפתרון, מה אמר בוז'ינסקי בסעודיה השבוע. אין מגלים איך מפרשים המצרים את ההסכם, אין מגלים מה קורה ולמי קורה במקרה של הפרת ההסכם. אין מספרים לנו את האמת על ה"נורמאליזציה", שמצד אחד היא מוצגת עליידי מנהיגינו כעיקרו וכמבחנו של ההסכם ומצד שני ידועה לכולנו האמת כי אין ולא תהיה נורמאליזציה, כי זהו דיבור ריק.

יוראן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):

חברי הכנסת שמיר, מדוע אתה כל כך פסימי?

משה שמיר (הליכוד):

אני רואה את האמת, אינני פסימי.

מוכרים לנו שקר וכזב מתוך חולשת דעת. לא אכנס לכל הפרטים הללו, מאותתים לי על סוף ומני. הסברתי את הדברים הרבה לפני כן.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

כל חייד הטפת מלחמה שאחרים לחמו בה. אתה לא לחמת יום אחד בחייד.

משה שמיר (הליכוד):

רבותי, על שלושה פשעי ממשלה זו ועל ארבעה לא יכופר לה. הנורא בפשעיה הוא מה שעשתה לרוחו של העם. שום דמעות תנין על ה"כאב הגדול", שום שפך של מליצות לא ישטפו את טומאת ההחלטה על עקירת ישובים יהודיים מעל אדמתם. מאז ימי "הספר הלבן" הבריטי לא ידעה ארצנו החלטה אנטי-ציונית ואנטי-יהודית כזאת. לממשלה הזאת אין לא הבנה ולא חוש לגבי התיישבות. אין היא מכירה באדם וביחסו לאדמה, אין היא מבינה מה בונה עם ומה בורא חלוציות. רק תופי מצעדים נשמעים לאזנה, רק חשבונות סדקית מצטיירים לעיניה.

יוראן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):

הציונות זה לא לשלוט באחרים, לא באדמתם ולא בהם.

משה שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ממרחקים גדולים באתי אל הליכוד, כשבילבי ובלב חברי התקווה כי לאחר שנות ירידה והתפוררות ייעשה והתפוררות — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אתה עיוור המתיימר להיות חווה.

משה שמיר (הליכוד):

ממרחקים גדולים באתי אל הליכוד, כשבילבי ובלב חברי התקווה כי לאחר שנות ירידה והתפוררות ייעשה שוב המפעל הגדול לקראת הגשמתה של תמצית הציונות: "עם ישראל השלם בארץ-ישראל השלמה". מימי נעורי בבית אבי, איש תגדוד העברי ו"השומר", ובתנו-

שלושה מנהיגים פושטי-רגל — קארטר, סאדאת, בגין — שלושה מנהיגים שנכנסו אל הזירה — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מותר להגיד לך שאתה נביא שקר.

משה שמיר (הליכוד):

— עם הבטחות מרקיעות שחקים, ולא הצליחו להגשים אלא את היפוכן.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אתה צודק עכשיו כמו שצדקת כשאמרת שסטאלין הוא שמש העמים.

משה שמיר (הליכוד):

שלושה מנהיגים, שקלון כשלונם נגלה לעין כול, מנסים להציל את עורם על חשבון עמיהם ועושים זאת ללא בושה, עליידי מסכת שקרים ורמייה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

הלוחות אצלך נשברים פעם בעשר שנים.

משה שמיר (הליכוד):

אבל מגדיל לעשות מנהיגה של ישראל. שני האחרים מהמרים על אינטרסים ומכזבים לגבי מטרות ומגי-מות. מנהיגה של ישראל מהמר על עצם קיומה ומכזב לגבי יסודות חייה. הם מקלקלים ואינם מצליחים לתקן. הוא ממיט אסון, ולהציל לא יוכל.

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):

מדוע אתה ממשיך להיות חבר במפלגה שלו?

משה שמיר (הליכוד):

זה מה שמעניין אותך היום?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

ברגע זה אתה חבר הליכוד?

משה שמיר (הליכוד):

בלי לנקות את העומדים בראש אף בשמץ מחטאם הכבד, אין להתעלם מכך כי הכנסת, המפלגות הציוניות והאופוזיציה יותר מן הקואליציה, נותנות את תמיכתן למעשה הכניעה המחפיר הזה ולהטעיית הציבור. הן מסייעות לממשלה ליצור את הרושם כי אין חרדה בישי-ראל, כי תחושת הסכנה היא תופעה חריגה של קבוצה שולית, חסרת כל שיקול רציונאלי. באופן זה הן מסייעות למדינות ערב, לכל ידידי הכוזב ולכל אויבי האמת שלנו לבסס את הטענה כי חובה של ישראל לערבים עודני גדול, כי ישראל ששה ושמחה, כי עוד הגולה בכיסיה של ישראל, כי יש עוד מה לסחוט. מאשמה זאת אתם לא תינקו, אנשי האופוזיציה ומפלגת העבודה.

משה עמאר (המערך):

חברי הכנסת שמיר, אל תנבא על ישראל ואל תטיף למערך.

משה שמיר (הליכוד):

הרוב המאסיבי הזה של תומכי ההסכם, הרוב הזה הנאחז בממסד ומחזק אותו, הרוב הזה מועל בשליחותו לא פחות מן הממשלה.

אני חוזר, הכנסת והמפלגות שותפות בקשר להעלמת האמת. מאז ראשית המסאיומטן לא נפסקה שיתרת

היוצר של הממשלה הזאת. המשא-ומתן על-אודותיר ע"ל להוליד תהליך קשה ובעייתי. לא בוודאות, אך זו אפשרות שראוי לראותה בפכחון ולהיערך לקראתה, שכן לאחר שתושלם הנסיגה לקו ראס-מוחמד — אל-עריש עלול לעלות המשא-ומתן על האוטונומיה על שרטון, שכן הפער בין עמדת הממשלה, על-פי פירושו של מר בגין כאן היום, לבין עמדת מצרים בנושא זה הינו עמוק ורב. בעוד שהם רואים באוטונומיה שלב לקראת הקמת מדינה פלשתינאית הממשלה רואה בכך "מכשיר להגשמת תפיסת ארץ-ישראל השלמה", שכן "גבול לא יחצה לעולם את ארץ-ישראל", כפי שהודיע ראש הממשלה. זו אשליה עצמית בלתי-רצינית להעלות על הדעת שתפיסה זו יכריז לה להיות בסיס להסכם, כשם שגם תפיסת הקמת המדינה פלשתינאית העצמאית לא יכולה להתקבל על-ידינו. אם אמנם האוטונומיה תשמש את התהליך הזה של המשא-ומתן מה שעלול להתרחש בפועל הוא הסדר-ביניים דה-פאקטו בין ישראל למצרים, הסדר שיושתת על קו ראס-מוחמד — אל-עריש, העשוי לשמש נקודת התחלה למשא-ומתן נוסף במועד מאוחר יותר בין ישראל למצרים ובין ישראל לירדן ולפלשתינאים.

ההסדר הרצוי לנו ממורח הוא הסכם עם נציגות ירדנית-פלשתינאית בדבר שלום עם מדינה ירדנית-פלשתינאית שבירתה עמאן, שתהיה בצד ישראל, כאשר אזרחי יהודה ושומרון המאוכלסים בצפיפות בערבים יהיו בריבונות ירדנית, מפורזים מצבא זר, ואילו אנו נקיים אזרחי בטחון חיוניים בריבונותנו שלנו: ירושלים-רבת, בקעת-הירדן ותיקוני גבול קלים נוספים.

חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, גם אם הסייכיים להגשמת מצב של שלום, יחסי שלום מלאים ונורמליזאציה אינם ודאיים; גם אם המכשולים עדיין רבים והמחיר גבוה, עדיין הסיכויים הטמונים בנקודת-המיפנה הזה — נקודת-המיפנה שבחתימת חוזה שלום ראשון בינינו לבין המדינה הערבית הגדולה ביותר — רבים מהסיכונים, עדיין זו שעת רצון היסטורית שאין להחמיצה, עדיין דחיית חוזה השלום טומנת בחובה, לימיט הכרתי, סיכונים רבים יותר לישראל מאלה שבי שלום המוצע. אולם עלינו לזכור בפכחון כי חוזה השלום הוא אמנם סימום של תהליך קשה וחשוב, אולם יותר מכך, הרבה יותר מכך — ראשיתו של תהליך שבו יוכרע האם השלום עצמו יקום, האם מציאות של שלום תשריר הלכה למעשה בעתיד. התשובה לכך עדיין אינה חד-משמעית, אינה ברורה, עדיין המאבק העיקרי לפנינו; עדיין אנו בראשית הדרך; טרם הגענו אל המנוחה והנחלה לקראת אלה עלינו להיערך. זרי הדפנה מוקדמים מדי, וזחיות-הדעת רבה מדי, החגיגות רועשות מדי, הטקסים נפוחים מדי. ועם זאת זה צומת דרכים המוליד תקווה למיפנה של-ממש. עדיין הרשות נתונה להשגת ראשית התהליך שיביא למצב אחר, רצוי יותר לישראל.

אולם לא פחות מאשר תוצאות המשא-ומתן ותהפוכותיו תקבע את גורל ישראל התשובה על השאלה האם המיפנה, שאולי יתרחש, אולי יבוא, יביא לאימוץ כל הכוחות הטמונים בעם, בחברה, במשק, בכנסת ובממשלה לפריצת דרך בקפאון שבעלייה, בסחף שבמשק, ביצירה לעצמאות כלכלית, בהתיישבות, בהעלאת איכות החוללת של החברה והמדינה. בכך, למיטב הכרתי, המפתח לדרכה של המדינה בעתיד, לא פחות מאשר בי-משא-ומתן חיצוני, לא פחות מאשר ביחסים שלנו עם מדינות אחרות. אלה — כולם בידינו, לא בידי מצרים,

עת הנוער של "השומר הצעיר" לא ידעתי ציונות את-רת, וכזאת נשארה עד היום. בדרכי נפגשתי עם אנשי הליכוד פעמיים — בשנות ה-30, במאבק המשותף נגד חלוקת הארץ ולמען ארץ-ישראל השלמה, ובשנות ה-50, במאבק נגד הסכם השילומים עם גרמניה, הסכם שהיה, לפי דעתי וגם לדעת אנשי הליכוד דאז, מכירת השואה בעד בצע כסף. אני נאמן לשני המאבקים האלה עד עצם היום הזה. הייתי במיעוט, ואיני נבהל מכך, בשני המאבקים האלה. הסכם השילומים, כפי שנחתם ובוצע, אכל בנו כל חלקה טובה והתחיל את תהליך הניווט של צדק ישראל וכוותו. ההסכם אשר שם "שלום" נקרא עליו לשווא מאיים על עצם קיומה של המדינה. ואני מאשים: האיש אשר עמד במאבק חריף ביותר נגד מכירת השואה מנסה לכפות היום עלינו את מכירת התקומה.

בכאב, בתחושת סכנה טראגית, בהתקוממות כל-כוח הנפש ניאחו באמונה כי מה שלא הצליחו לעולל לנו הגורעים באויבים לא יצליחו לעולל לנו הגורעים במנהיגים. עם ישראל וארץ-ישראל יישארו אחדות אחת, ניצחת ומנצחת.

פסח גרופר (הליכוד):

תסיק את המסקנות, איפה אתה נמצא.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

כל האלים שלך הכניבו.

הו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יעקבי, ואחרי — לחבר-הכנסת אלוני.

גר יעקבי (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חוזה השלום הינו כבר עובדה מוגמרת, אך השלום, יחסי השלום בין-המדינות והעמים, עדיין מרוחקים, עדיין בלתי-ודאיים, עדיין באופק.

השגת חוזה השלום והחתימה עליו הם אבן-פינה, תנאי ראשוני למימוש הסיכוי לשלום של-ממש. אולם השלום עצמו הינו עדיין בגדר של יעד שיש להגשים, שלום על-פי החוזה, כלומר: "הכרה מלאה, יחסים דיפלומטיים, כלכליים ותרבותיים, שימת קץ לחרמות כל-כליים ולמחסומי אפליה, תנועה חפשית של בני-אדם וטובין".

חברי הכנסת, חתימת חוזה שלום ראשון בין ישראל למדינה ערבית כלשהי, במיוחד עם מצרים, היא אירוע בעל משמעות היסטורית ולאומית רבה. הציונות נאבקה זה דורות על הכרת עמי האזור בנו כתנועה לאומית וכמדינת היהודים בארץ-ישראל. השלום הושג משום שהתיישבנו בארץ, בכל אזוריה, הקמנו כאן מציאות חדשה, יהודית וממשית, יהודים באו לכאן, עמדנו בחמש מלחמות שנכפו עלינו ומצרים נואשה לנצח בהן כתוצאה מהתפכחות רצויה שחלה בה ומנהיגותו של סאדאת; אך הוא הושג גם משום מחיר כבד שישולם בעד, מחיר הנסיגה מסיני כולה, מחיר ההסכמה לכינון אר-טוניסיה פלשתינאית מושתתת על "שלטון עצמי" ועל בחירות דמוקרטיות של תושבי השטחים.

בתכנית האוטונומיה הזאת עלולה להיות טמונה גם פצצת-זמן בתהליך הגשמת השלום. היא עלולה להיות המוקש בדרך לשלום. זו ביצה שנולדה שלא ביום טוב, שאיש לא ביקש מאתנו כי נולידה. היא באה כולה מבית-

— הודעת הממשלה על חווה השלום בין ישראל ובין מצרים (דיון) —

שולמית אלזני (תנועה לזכויות האזרח) :
— להיפך אני רוצה לשבח את ראש הממשלה,
כי אותה תבונה — — —

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :
את משמיצה את המדינה. את משווה את ה"כלניות"
עם האנשים שלנו בשטחים.

שולמית אלזני (תנועה לזכויות האזרח) :
ה"כלניות" היו נערים בני 18—19, בדיוק כמו היל-
דים שלנו ; הם קיבלו פקודות — — —

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :
השאלה היא לא מה הם היו אלא מה היתה המוטי-
באציה של שולחיהם, ואיפה הם היו.

שולמית אלזני (תנועה לזכויות האזרח) :
אותי גייסו בגיל 15, בשבועה, עם היד על ספר-התנ"ך
ועל האקדה, להילחם עד שנשיג את חירותנו.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :
את לא רצית לרצוח אנגלים ולהרוס את המדינה
שלהם.

שולמית אלזני (תנועה לזכויות האזרח) :
אינני מדברת על רצון להרוס את המדינה. ולא
כולם רוצים להרוס את המדינה. האנשים היושבים פה,
בבית-לחם, בתלחול ובשכם ובמקומות אחרים אינם רי-
צים להרוס את מדינת ישראל.

אם שלום אנו רוצים, במקום לעשות חשבון עם
ראש ממשלת מצרים, צריך היה לבשר שלום ובטחון
לאזור כולו. זה ימה שצריך היה לבשר מעל במה זו.
צריך היה לומר לכולם שמתחיל עידן חדש. צריך היה
לפנות אל העם, אל הנוער היהודי בבית ובעולם כולו
ולהציב בפניהם אתגר — לממש את הגבואה של נביאינו
הגדולים "וכיתתו חרבותם לאתים". יש סיכוי שיהפכו
מדבר לאגם מים, ויש לנו מדבריות גדולים. ויש סיכוי
שנפריח ערבה. על אלה רציתי לשמוע היום מראש הממ-
שלה ולא על סעיפי סעיפים ; כי אנו צריכים להתכונן
מחר ליום קטנות, קשה וארוך.

יש בשפה העברית מלים נהדרות שבהן ניתן להביע
רחשי הלב. ועל יום זה ניתן לומר : כי פחד ורחב הלב.
יש סיכוי גדול אבל יש גם פחד גדול. הרצל הלך
לקראת סיכון הרבה יותר גדול. וגם אז היו אנשים צרי-
מוחין, צריילב, רודפי שררה ורודפי יוקרה. אבל היו
אנשים שידעו, מעל הכול, כי זו הדרך ואחרת איננה. זו
הדרך שיש ללכת בה.

ראש-הממשלה — אני מקווה שיעשה זאת בסיכום
הדיון — צריך לטען בלב הציבור את ההרגשה והתחו-
שה כי אותה הארה גדולה שהיתה והביאה את הנשיא
סאדאת לירושלים — ואז כולנו היינו כחולמים — פו-
תחת לפנינו עידן חדש, וחובת כולנו להיערך לו, להת-
גייס לו ולתת יד לו. מחר נעסוק גם בקטנות, גם בפרי-
טים וגם בסעיפים. היום יש לומר לנו, לשכנינו, ליהו-
דים ולערבים ולכל היושבים באזור בכל שם שהם מבי-
נים את עצמם : אל-ינא בחפון, אל-ינא בזעם — נפתח
עידן חדש.

רציתי לברך את ראש הממשלה. היו לו שעות ק-
שות. היום לא נבוא אותו חשבון, לא על "אבל" ו"חבל"

לא בידי זרים. ראוי שנזכיר זאת גם ביום זה, שבו נאשר
את חווה השלום ברוב גדול ומוצדק.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :
רשות הדיבור לתברת-הכנסת אלזני, ואחריה —
לחבר-הכנסת יצחקי.

שולמית אלזני (תנועה לזכויות האזרח) :
אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אני מקווה
— וזו הערה צדדית — שוועדת הכנסת תדון בנאומי
של חברת-הכנסת שמיר ותדאג לכך שדברים כפי שהוא
אמרם היום בכנסת לא ייאמרו עוד מעל במה זו. היו
אלה דברי השמצה על מדינת ישראל, על ממשלה לגי-
טימית, על כל אחד מאתנו בארץ הזאת ועל ראשי מדי-
נות בעולם, ללא הנמקה, ללא הצדקה, תוך ביווי העולם
החפשי כולו, תוך ביווי כל אדם בישראל.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי יזימה) :
גם המתנגדים לו אינם מדברים כך.

שולמית אלזני (תנועה לזכויות האזרח) :
גם התומכים בו אינם מדברים כך.
חברי הכנסת, צר לי שראש הממשלה אינו נוכח
באולם. היום רציתי לדבר אליו, אל ראש הממשלה.
רציתי לומר לו שהיום, כאן ועכשיו, חברי שמחין לבית
הזה ואנוכי אומרים : כן לשלום, כן להסכם, והם, חברי,
רבים. הם האנשים הלוחמים, הם האנשים הנושאים ב-
עול, גם בעולם של אלה ששיחררתם אותם מגשיאה בעול.
כולם יימצאו בשורה הראשונה של בוני השלום.

זאת השלום, אדוני ראש הממשלה, יש לבנות. וכדי
לבנות את השלום יש לפנות אל העם, אל הציבור, אל
העייפים, אל הצעירים, אל הכואבים, אל המקופחים ולי-
מר להם : יש לנו היום תקווה חדשה.

רציתי לומר לראש הממשלה שהואיל וסיימתי בית-
ספר עממי ידעת אני לקרוא. והואיל וסיימתי את לי-
מודי בפאקולטה למשפטים יודעת אני לקרוא הסכם
ולתבין סעיפי הסכם. ועם זאת אני רוצה לומר לחברי
הבית שפרטי ההסכם היום וכאן אינם רלבאנטיים.
הדבר החשוב הוא — פריצת דרך חדשה. כאשר אמר
הרצל בבאול : "היום ייסדתי את מדינת היהודים" לא
היה שום דמיון בין המסמך שהיה בידי ובין הדבר
שקם. הדבר החשוב שהיה הוא — פריצת דרך חדשה,
פריצת תוואי חדש.

וכי ידעו אנו היום כיצד יתגלגלו הדברים לאחר
החתמתה, ואילו אירועים יתרחשו ? החשוב הוא שהיום,
עם ההסכם שייחתם עם הגדולה במדינות ערב, אנו צוע-
דים לעידן אחר.

בעקבות הדרך שפרץ הרצל קמה המדינה, התפת-
חה אך הגיעה לכלל קפאון ב-1967 עם ההחלטה העי-
צובה "להחליט שלא להחליט", ומאז — עבינו, שמו
ובעטנו בערכי הצינונות המדינית ההומאניסטית ; מתוך
שלטון בעם זר בעטנו בערך האדם ובערך השוויון של
כל אדם. הפקרנו את ערך העבודה, את ערך העבודה-
העצמית. הפכנו לאדונים מתנשאים, להלומי משחיתות,
המסתובבים בשטחים, כפי שה"כלניות" הסתובבו אצלנו
— — —

יוסף רום (הליכוד) :
מה ההזקאה העצמית הזאת ?

היה נערך משאל-עם היינו מגיעים לרוב מוחץ בעד הסכם השלום. מאחר שהגני שליח ציבור המייצג חלק מן העם התפסתי שלי איננה אלא בבואה מתפסתו של העם, אתן אף אני יד לשלום ובטוחני שאמצא את עצמי ברוב מוחץ גם בכנסת.

חברי הכנסת, בעיני רוחי אני רואה את האדם היישוב ממולי כבן דמותי, גינו של יהודי שישב על פרדה והגיע ארצה, לארץ-ישראל, לפני יותר ממאה שנה כדי להגשים את המאוויים הציוניים שפיעמו בו. אבי-סבי עבר הרבה מאוד בחייו לצורך הגשמת הציונות, וחוני הפשוט הוא שתובע ממני ומאנשים כמוני לתת לעצמנו דיין-יחשבוני מה למעשה מייצג הרגע הזה בשבילנו.

אדוני היושב-ראש, העקרון המנחה אותי בשעה זו הוא אותה אימרה משכלת הטוענת: גזירה היא עלי לח- פש את האור — גם אם הוא יסנוור אותי. הסינוור של השלום שנטל אליו מלווה בסכנות רבות לא רק מבחוץ אלא גם מבפנים. חששות מלווים אותי שאין אנחנו עדיין חזקים דינו מבחינה לאומית, שלא התגבשנו עדיין כחברה מפני שלא היתה לנו, בגלל המלחמה והמצוקה, אפשרות לעשות כן. אנו יודעים היטב להתלכד בעת מלחמה; אנו חייבים ללמוד להתלכד גם בעת שלום. השאלה המרכזית היא האם יש להסכם השלום סיכוי להצלחה. לדעתי, מכוח האנחות ההגיוני, יש סיכון אבל יש גם סיכוי. לאחר וייטנאם, טיוואן ואיראן הופכת למעשה המעורבות האמריקנית במזרח-התיכון בבחינת הקו האדום למערב כולו. כיוון שכך, האפק עניין השלום לאינטרס האמריקני לתמוך בנורמאליזציה ביחסים בין שתי הארצות גם במשאבים כספיים וגם בהפגנת הנכונות שלה לעמוד כנגד המזימות לפורר את המציאות היחדשה שנוצרה.

בשכבר הימים הכירה האומה הזאת את המושג "אוטונומיה", אבל זו נשאה אופי שונה לחלוטין מה"אוטונומיה" שאומרים אנחנו להעניק לתושבי יהודה, שומרון וחבל עזה. האוטונומיה שהועלתה לנו על-ידי בבל ואשר בה היה שפן הסכיון גלילי בן אחיקם בן שפן, ואחריה האוטונומיות שהוענקו לנו על-ידי פרס, יוון והשלטון הרומי — כל אלו ניתנו לנו למרות בעלותנו המוצהרת בספר-הספרים שלנו על הארץ הזאת. היום, כי אשר אנו יושבים על אדמתנו בזכות ההיסטורית הבלתי-מעוררת על ארץ-ישראל ומעניקים אנו אוטונומיה לערבים היושבים ביהודה, בשומרון וחבל עזה — האם אין בכך גילוי שהוא מעבר לכל השגה אנושית? אחרי הכל בדם בנינו החוזנו לעצמנו את הזכות על הארץ הזאת. לכן זכותנו שאנחנו ניתן לכל התושבים היהודים והערבים בארץ-ישראל את בטחון החיים, בטחון לכול, כפי שכתוב בחוזה.

אני מאמין שעם חתימת חוה השלום עם מצרים ייפתח בהיסטוריה של המזרח-התיכון דף חדש אשר יניע גם את סוריה, ירדן, לבנון וסעודיה להושיט יד לשלום.

חברי הכנסת, עלי-אף משקעי העבר הרובצים עדיין בין ישראל לערבים בל נשכח שעברנו ועברם של עמי ערב, יש בו יותר מן המשותף מאשר מן המפריד. אבי האומה אברהם אבינו הוא האב המקדש עלינו ועל בני ערב. המוצא האתני אף הוא משותף, שהרי כולנו בני שם. יהודים וערבים חיו במשך דורות בשכנות, ותרבות אחת השפיעה על רעותה, ויש להם זיקה וקשר של מונומנטים היסטוריים המהווים גלעד למוצא המשותף שלהם, ועל כך

ו"אילו" ו"כיצד". אבל אותה הארה גדולה שקורה פעם בהיסטוריה, לה היינו צריכים היום להקדיש את זמננו. אני מקווה שראש הממשלה יעשה זאת וכן חברים אחרים שיזכרו עוד מחר. יש להעביר זאת מכסר לכל הציונים המבולבל והכואב שלנו, ואז תהיה עלייה ואז נחזור להומאניזם הישראלי, ואז נחזור לציונות ההומאניסטית, ולא נשלוט על הגר והתושב אלא דין אחד יהיה לגר ולתושב, ותהיה נשכות של שוויון. זו הבשורה היהודית שהיתה בעבר, לא השוביניסטית המתגלית היום. יש ליהדות גם רוח אחרת. כולם בניו של אדם הראשון, לכן ברא הקב"ה רק אדם אחד.

רציתי לברך את ראש הממשלה בדברי תהילים פרק קכ"ח, ואני מברכת את כולנו: נברך מציון ונראה בטוב ירושלים וכל ימי חייו, ונראה בנים לבנינו ושלום על ישראל, ועל העולם ועל שכנינו ואמרו אמן. ונצא וניל- חם למען זה מתוך גאווה ובטחון; לא בטחון החרב אלא הבטחון שבלב והבטחון של השלום. זו הבשורה שאני מקווה שנשמע גם מפי ראש הממשלה.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יצחקי, ואחריו — לחבר-הכנסת ארבל-אלמוזליגו.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשעה מסעירה זו, שעה הרתי-סיכון וסיכוי, מבקש אני להאיר בכנסת יש- ראל את עברו, שרשיו וזיקתו של העם היהודי לארץ הזאת. העם היהודי, שאברהם, על יועקב הו מראשו מנהיגיו, עבר במשך ארבעת אלפים שנה היסטוריה שאין לה אח בשום אומה ולשון. סקירה מרחפת על פני ההיסטוריה הארוכה תבהיר שיהודים חיו בארץ-ישראל מאז כיבושו של יהושע ועד עצם היום הזה.

אמנם היו עליות וירידות בחיי האומה שלנו והיו תקופות עקובות מדם מלוות גלות, אף-על-פי-כן ידע העם הזה לחזור ולבנות מחדש, על החורבות ועל עיי ההרס והחורבן, את ביתו. כאלו היו הדברים לאחר כי- בוש ירושלים על ידי נבוכדנאצר מלך בבל, כך היה אחרי הכיבוש היווני, הרומי, המוסלמי, הנוצרי, התורכי והבריטי. תמיד ידעה האומה הזאת לקשר את טבורה בארץ הזאת, לשוב אליה ולבנותה מחדש, ולא בניין פסי בלבד אלא בניין רוחני אדיר, שממנו שאבה את כוחה במשך כל הדורות.

חברי הכנסת, זו הפעם הראשונה בתולדות עם יש- ראל, מאז צאתו לגולה, שהמדינה הערבית הגדולה בי יותר הכירה בעצם קיומו וזכותו של עם ישראל בארץ- ישראל. יורשה לי לברך את ממשלת ישראל על שה- כילה לראות בשלום תנאי שהוא אידיאל של שלום ונצחון לאומי, שיהודים יחיו בכל חלקי ארץ-ישראל בהתאם לזכותנו ההיסטורית הבלתי-מעוררת על הארץ הזאת. כשם שהערבים חיים כיום בכל חלקי ארץ-יש- ראל כן יחיו בהם היהודים.

לאמיתו של דבר הדילמות הקשות הפוקדות את חב- רי הכנסת לגבי חתימת חוה השלום אינן שונות בעצם מהותן מן הספקות והלבטים הפוקדים כל אזרח בישראל בעת זו. הבה נהיה כנים עם עצמנו. האם את ואתה, אזרחי ישראל בגליל, בשרון ובנגב, הייתם מעיזים להפיר או לדחות את חוה השלום? חבר-הכנסת קצב, חברי ורעי, שהצעת לערוך משאל-עם — בטוחני כי אילו

ולא אחת המשטר בהם מזוהה עם אדם. האימפריה של השאה, שהצטיירה בעולם כמעצמה כלכלית וצבאית הנשענת על צבא גדול, מאומן, מצויד בנשק חדיש ומודרך על-ידי מומחים אמריקנים, התמוטטה תוך ימים ספורים וקריסה כבדנית קלפים מול ההסתערות של הקנאות האיסלאמית שנתמכה מתוך חשבונות אופרטוניסטיים על ידי חוגי השמאל. מה שקרה באיראן יכול מחר לקרות גם בארצות אחרות במזרח-התיכון, לרבות מצרים.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה רע במה שקרה באיראן?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

חברי הכנסת, אין להתעלם מהצד הנועז שעשה הנשיא סאדאת ואומץ-הלב שגילה. ואם נאמין לכנות חתירתו לשלום חייבים אנו להאמין להכרזותיו איך הוא רואה את השלום ומה הוא תובע מישראל כתנאי לחתימת הסכם שלום. מאז ביקורו בירושלים לא התכחש סאדאת לרגע ל"אני מאמין" שלו, לא התקפל ולא יותר. הוא הכריז פעם אחר פעם שלום כולל פירושו הקמת מדינה לשלשנאית וחזרה לגבולות 1967, לרבות מזרח-ירושלים. חברי הכנסת, סאדאת לא ויתר אפילו מילימטר אחד מסיני ואין ככוונתו לוותר גם על יתר תביעותיו. לעומת זאת הצהיר ראש ממשלת ישראל, עוד לפני נסיעתו לקמפי-דיוויד, שלא יוותר על גרגר של חול, והא ראיה, הוא ויתר על כל סיני, לרבות פיתח-תריפי ומרחב-שלמה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, האם הנשיא סאדאת דיבר גם על סיום המלחמה?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

ביקשתי ממך שלא להפריע לי בקריאות-ביניים, כי זמני מוגבל.

אל מול העמידה הבלתי-מתפשרת של נשיא מצרים ניצב ראש ממשלת ישראל המתחיל את המשא-ומתן בהכרזות של עמידה וחוסר נכונות לויתורים וגומר את המשא-ומתן בהתקפלות. נוכחנו לדעת, כאשר אנו בודקים את הכרזותיו של ראש-הממשלה מר מנחם בגין בחודשיים האחרונים, שהצהרותיו הפומביות גועז להסית את הדעת מהוויתורים והנסיגות שהחליט עליהן מרצונו או בלחץ ארצות-הברית. ובציבור מתהלכת המימרה שכל שנאומו של ראש הממשלה קיצוני יותר כך תגבר ההתקפלות ויעמיקו הוויתורים.

צודק השר לבדאז באמרו שארצות-הברית לא מילאה תפקיד של מתווך אובייקטיבי וכל הזמן נתנה לצד המצרי ולחצה ושיכנעה את ראש הממשלה להתחשב במצבו של סאדאת ולהסכים לפשרות נוספות. הגישה של ארצות-הברית להשפיע על ממשלת ישראל מתוך צורך להתחשב במצבו של סאדאת איננה סוף-פסוק. חברי הכנסת, הלחץ הזה ילך ויגבר ככל שהפירוש של מהות האוטונומיה ויישומה ייפך לדבר אקטואלי, וזה עומד בפתח. אין דבר בלתי-צודק יותר מאשר להעמיד את הצורך בהתייחסות בסאדאת מול הצורך להתחשב בישראל.

אינני מתעלמת מהעובדה שייתכן מאוד שסאדאת מסכן מאוד את הקאריירה הפוליטית שלו כאשר הוא חותם על הסכם שלום עם ישראל, כי מילוי מתייציבת חזית הסירוב הערבית. אינני מתעלמת מכך שהוא מסכן גם את חייו. אך מצרים איננה מסכנת מאומה, היא זוכה

יעידו הר-סיני, מערת-המכפלה ומקומות קדושים אחרים. כל אלה מהווים מצע איתן לרעיון ולתנופת השלום.

חברי הכנסת, לא מעטים הם הספקנים, ובכל הדורות קמו לנו כאלה. ואולם מי שהכריע את הכף הלא הם המונגחים, האנשים הפשוטים, בני העם. תקוותיהם ותלומותיהם, ספקותיהם ופחדיהם, אומץ-לבם ודבקותם הם הקובעים, בסופו של דבר, את דרכו של עולם, והם שיקבעו את דרכו של השלום.

בין מכלול הביקורות שלי על חוזה השלום רואה אני לעצמי חובה להזכיר מעל דוכן הכנסת שלא מצאתי לא בחוזה ולא בנספחים דבר בנושא הפיצויים ליהודי ערב. חברי הכנסת, צר לי שאף לא מלה אחת המבטיחה פיצויים ליהודי מצרים וארצות ערב, שעזבו אותן ויצאו בחור-סר כל כשהותירו בהן את כל הונם ורכושם ואוצרות תרבות רבים, לא נכתבה בחוזה.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויוזמה):
לא, חברת-הכנסת יצחקי, יש הוראה בחוזה על הסדרי פיצויים הדדיים.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אם כך אני חוזר בך, אני מקווה שזה יובהר הרבה יותר טוב. אני מודה לך, חברת-הכנסת רובינשטיין.

לבסוף, חברי הכנסת, אני קורא ליהודי העולם, באשר הם, לקיים את הפסוק "ושבו בנים לגבולם" ולא לרעות בשדות זרים ולא לזרות את כוחם לרוח. חידושה של עלייה גדולה ותנופת התיישבות בארץ-ישראל יעשו את ישראל בית בטוח לכל יהודי באשר הוא ומרכז לעם היהודי כולו.

חברי הכנסת, איך אפשר במעמד היסטורי זה שלא להתיתס לדבריו של הנביא מיכה: "והיה באחרית הימים יהיה ארץ בית ה' נכון בראש ההרים ונישא הוא מגבעות ונהר אלי עמים — וכיתתו חרבנותיהם לאחיהם וחניתותיהם למזמרות, לא ישאו גוי אל גוי חרב ולא ילמדון עוד מלחמה".

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, ואת-ריה — לחברת-הכנסת מלמד.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תפילה בלבי, מי יתן שבעד שבע שנים אוכל להגיד לילדים ולנכדים שטעיתי בהערכת כשהצבעתי נגד הסכמי קמפ-דייוויד וכשהיססתי לתת את תמיכתי לאישור הסכמי השלום. יהיה זה היום המאושר ביותר בחיי אם אוכל להודות שלשתי שותי לא היה יסוד ופחדיו היו לשווא. אך מה לעשות כשלא רק הלב אלא גם השכל הקר אומר לי שהסיכון גובר על הסיכוי ושהמחיר ששילמנו ועוד נשלם הוא מחיר כבד, שיוכל לעלות לנו בדמים רבים.

חששוני לא התמעטו מאז קמפ-דייוויד. האירועים באזור בצד אחד, ומצד שני ההכרזות החוזרות ונשנות של הנשיא סאדאת, של ממלא-מקום שר החוץ של מצרים בוטרס גאלי וראש הממשלה של מצרים מוסטפה ח'ליל על ההשלכות והמתוויכות מהסכם השלום, מגבירים אצלי את ההיסוסים לתת את ידי לאישורו. המאורעות שהיו באיראן והעמדה שנקטה ארצות-הברית מוכיחים בצורה בולטת שאין יציבות למשטרים בחלק זה של העולם,

שלת ישראל סירבה לדון על מהות האוטונומיה ולקבל החלטות בטרם חתימה על חוזה השלום צריכה לעורר דאגה רבה בלבותיהם של כל החרדים שתקדים הווי-תורים בסיני יהיה דגם בגבול המזרחי ובגבול הצפוני. שמענו כבר ששר החוץ של ארצות-הברית הודיע ש-ארצות-הברית תמלא תפקיד מכריע במשא-ומתן על האוטונומיה ומהותה. והרי אנו יודעים את גישתה לבעיה הפלשתינאית ונכונותה לצעוד לקראת התביעות של מדי-נות ערב מתוך חישובים גלובאליים של אנרגיה ושל נפט. על הממשלה, ובמיוחד על העומד בראשה, לעמוד כסלע איתן כדי שהדגם של סיני לא יחול על יהודה ושימרון.

הוויתורים שנעשו על-ידי ממשלת ישראל בהשפעת נשיא ארצות-הברית — ואינני משתמש במלה "לחץ" כדי שלא לפגוע ברגשי הכבוד של האומה — נתנו לי "לינקג'י" מעמד משפטי אופראטיבי. מאז הכריז ראש הממשלה על רעיון התפתחות של האוטונומיה, נדמה לי שלא אטעה אם אומר ששום שר בממשלת ישראל ושום חבר כנסת אינו יודע במדויק מה הפירוש המהותי הקונקרטי של האוטונומיה. יש לי הרגשה, וזה על-אף דברי ההסבר שניתנו היום, שגם ראש הממשלה עצמו לא תירגם במונחים פראגמטיים את העקרון היורדי-מטאפיסי. אולם דבר אחד הוא מחוץ לכל ויכוח — מצ-רים וגם ארצות-הברית אינן רואות באוטונומיה הגשמת הרעיון של שלמות הארץ, כפי שסבורים ראש הממשלה ואחרים, אלא הן רואות באוטונומיה נתינת זכות ל-הגדרה עצמית לפלשתינאים ושלב להקמת מדינה פלשתי-נאית כמדינה שלישית בין ישראל לירדן.

אמנן רובינשטיין (התנועה לשינוי יוזמה):
חברת-הכנסת ארבל, אפשר לשאול אותך שאלה?

הי"ר י. מ. אברמוביץ:
חברת-הכנסת ארבל ביקשה שלא להפריע לה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
אני חוזרת — הן רואות באוטונומיה נתינת זכות להגדרה עצמית לפלשתינאים ושלב להקמת מדינה פל-שתינאית כמדינה שלישית בין ישראל לירדן.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אז מה הרע בכך? מה הרע?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
נדמה לי שרוב רובו של העם בישראל ידע וחש שהקמת מדינה פלשתינאית, שלבטח תהיה גם אש"פית, יש בה גם סיבות מגמות של אירדנטיות בתוך גבולות מדינת ישראל.

אמנן רובינשטיין (התנועה לשינוי יוזמה):

חברת-הכנסת ארבל, שאלה — —

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

היא מבקשת שלא להפריע לה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אני כבר מסיימת.

אמנן רובינשטיין (התנועה לשינוי יוזמה):

להיפך, אני רוצה לשאול אותך.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

לאחר שאגמור תשאל אותי, בסדר?

בנכסים ועמדות, בסיוע כלכלי וצבאי מעל ומעבר למצופה בזמן שישראל מפסידה ומוותרת על גבולות בני-הגנה, על נכסים, נכסי בטחון, נכסי נשק, נכסי מסורת. ומעל לכול ויתרנו על עקרון שהיה מקודש לנו, שלא עוקרים ישובים ולא מפנים מתיישבים. וערערנו על ידי כך ער-כים מקודשים. האם זהו מעשה ציוני, כפי שסבור ראש הממשלה? לא ולא.

כבוד היושב-ראש, כל נסיון להתעלם מהעובדה שאנו מוותרים על חבל ימית ועל הישובים בפיתחת-רפית, שרק עד לפני שנה כולם העריכו את חשיבותה האסטרטגית כאזור החוצה בין עזה למצרים; כל נסיון להתעלם מהעובדה שאנו מוותרים על אופירה כנמל המבטיח את השיט בים-סוף; שאנו מוותרים על שדות-תעופה שהוקמו מתוך חישובים אסטרטגיים להרחיק מגבולותינו התקפת-פתע של חיל אוויר עוין — כל נסיון כזה אינו לטובתנו. אזרחים ישראלים נענו לאתגר הלאומי והלכו בשליחותנו, בשליחות והעם היהודי, די, הפריחו שממה והקימו ישובים לתפארת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, מה בדבר סיכויי השלום? למה שלחתם אותם לשם? תגידי, ותודי בכך שעשיתם טעות.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אני מבקשת ממך שלא להפריע לי. מספיק לך. אין לך זכות בלתי-מוגבלת לקריאות-ביניים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני רוצה שתגידי מדוע שלחתם את המתיישבים לשם.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

לצערי הרב פנו להם עורף. ועכשיו, הכושי עשה את שלו, הכושי יכול ללכת. אני מצטערת עוד יותר על ש-מאז שנחתמו הסכמי קמפ-דייויד הפקירה הממשלה הזאת את הישובים ואת המתיישבים ועזבה אותם לנפשם ללא טיפול, ללא תשומת-לב, ללא אפשרות של קיום בתקופת-המעבר — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אתם נגררים לעשות שלום שהתנגדתם לו כל הזמן, ומדברים על שטחים במקום על שלום.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

— — האם זה מגיע לאלה אשר שילמו את המחיר היקר ביותר לחתימתו של חוזה שלום זה? האם זה היחס המגיע למי שמילא שליחות חלוצית, ציונית ולאוּמית? אולי הממשלה קצת תהרהר ותחשוב, תגמול להם כפי שמגיע להם?

(חברת-הכנסת א. רובינשטיין קורא קריאת-ביניים)

כל מי שמתעלם ומפחית מערך הוויתורים שישראל עשתה עוצם עיניים ואוּטם אוּזים. וזה מזכיר לי את הפתגם האומר: עוצם עיניים כדי שאוכל לרמות אותך בקלות.

רבתי, שורת הוויתורים לא תמה עם הוויתורים בסיני. הסכנה היא שמא דבר זה יכול לשמש תקדים למה שיקרה ביהודה ובשומרון וברמת-הגולן. העובדה שממ-

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה) :
ואת תעני ? בסדר.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

אדוני היושב-ראש, אני בטוחה שמעט מאוד חברי כנסת מצביעים בלב שלם. כל אחד מתלבט וממשיך להתלבט. השלום קוסם לכולנו, לכך התפללנו מאז כינון המדינה וזוהרנו ללא ליאות להשגתו. קשה להרים יד נגד הסיכוי לשלום, אך עם זאת אי-אפשר להתעלם מהסכנות ומהמחיר הכבד שאנו משלמים למען הסכם זה. אין עדיין בטחון שהסכם השלום, שיאושר מחר בכנסת ו-יחתם בשבוע הבא, מבטיח את השלום.

יזראן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה) :

אני מקווה שאת שומעת את השידורים הערביים, מה אומר סאדאת היום.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

יכול להיות שזוהי פריצת דרך ויכול להיות שזה עובר לאכזבות גדולות. לכן אני ממשיכה להתלבט אם להצביע לפי שיקולי שלי או להצביע לפי השיקול ה-קולקטיבי של מפלגתי, ויש להצטרף על כך שמפלגתי החליטה לחייב את חבריה להצביע בעד. ההכרעה היא קשה לכל אדם הרואה את עצמו כנציג מפלגה ועם זאת רוצה לשמור על ה"אני מאמין" שלו.

חברי הכנסת, השלום הוא ערך עליון, אליו נשאנו עינינו מאז קיומנו. שאפנו ורצינו בשלום-אמת ובר-קיימא, המבטיח לישראל גבולות בטוחים ובני-הגנה ומבטיח את המשך קיומה. שאפנו ורצינו ביחסי ידידות ואחוה הדדיים עם שכנינו. לי יש הרגשה שהסכם זה אינו מבטיח את כל אלה. משום כך השמחה איננה שלמה והיא מהולה בכאב ובחרדה גדולה שהסיכון הוא גדול — דבר המחייב את כולנו, ואת הממשלה במיוחד, ליתר זהירות ולעמידה איתנה על משמר זכויותיה של מדינת ישראל.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה) :

חברת-הכנסת ארבל, האם עכשיו תרשי לי שאלה אחת ?

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת מלמד, ואחריו — ל-חברת-הכנסת נוף, אחרון הנואמים בישיבה זו:

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשביל אותו קומץ חברי הכנסת אשר נהגו במשך שנים להטיף לעניין ה-שלום מעל במה זו ומעל בימות אחרות היום הוא יום גדול, ועם זאת יום המהול בצער רב.

רב שילנסקי (הליכוד) :

האם אתה מתכוון להטיף לשלום או לכניעה ?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

אני מתכוון להטיף לשלום שאנו מצילים אותו ממש ברגע האחרון, לאחר שאתם יכולתם לגרום לכניעה של-ממש, ואנו עושים זאת ברגע האחרון שבו אפשר עוד להציל.

רב שילנסקי (הליכוד) :

אולי תגיד שאתם עליתם על הגל.

שלמה הלל (המערך) :

כשאתה אומר "אנו" למי אתה מתכוון ? מי זה — המפד"ל ?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

אני מדבר בשם קומץ חברים מכל מיני מפלגות. חברת-הכנסת הלל, אתה הרי ידע שהיום "אנו" שונה מה"אנו" שהיה פעם, גם במפלגתך וגם במפלגות אחרות.

יזראן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה) :

אבל זה לא קומץ קטן, זה קומץ גדול.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

היום, ברוך-השם, נראה לי שרוב חברי הכנסת חוש-בים כמוני, ואני שמח על כך. אבל אני מצטרף על ה-עובדה שהימים הגדולים שיכולנו אולי לקבל בהם שלום יותר טוב, שיכולנו אולי למנוע סכנות גדולות מאוד — הוחמצו. אני מסכים עם קודמתי, חברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו. אני אינני משלה את עצמי לאן ה-אוטונומיה הזאת תוביל אותנו בסופו של דבר. אבל את הימים הגדולים הזנחנו, הפסדנו, מכיוון שהשלינו את עצמנו והשלינו את הציבור, ועל זה צריכים להכות "על-חטא" גם מנהיגים וגם מפלגות.

רב שילנסקי (הליכוד) :

ולאן תוביל האוטונומיה ?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

אני אומר לך לאן היא תוביל. אם אתם רציתם למנוע מדינה פלשתינאית היה רק גורם אחד שיכול היה למנוע זאת. לא היום, היום הוא איננו קיים. אני מתכוון למדינת ירדן, שאילו השכלנו להסתדר אתה לפני שנים, עוד לפני מלחמת יום-הכיפורים —

זלמן שזר (הליכוד) :

להסתדר על מה, חברת-הכנסת מלמד ? באילו זנ-אים ? מה היא הציעה לנו ?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

— אילו השכלנו לעשות זאת, אפשר היה למנוע את ההתפתחות הזאת.

יוסי שריד (המערך) :

הרי אפילו הסכם-ביניים עם ירדן על יריחו לא הייתם מוכנים לעשות.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה) :

למפד"ל היה חלק כלשהו בנושא זה.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

וכי אני הצדקתי פה את מישור ?

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

את יריחו לא רציתם לתת. הייתם מוכנים ללכת למלחמה בגלל יריחו.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :

הדעות האלה אינן מתחלקות לפי גבולות מפלגתיים. הפילוג נעשה לגמרי בצורה אחרת, מעבר לגבולות מפ-גתיים.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה) :

אבל, חברת-הכנסת מלמד, גם היום אנו שומעים וקור-אים שנציגי מפלגתך הם הגורמים להקשתת הקו.

רוצה לענות על שאלה זו, תשובה שלי כמובן: הייתי היום בעד הסכם השלום גם אילו הייתי יודע שבעוד שנה או שנתיים משהו יפר הסכם זה, מכיוון שאז אוכל לומר לבנינו: בנים יקרים, ניסיתי, ויתרתי, עשיתי הכול כדי למנוע, זה לא באשמתי והיום אין ברירה.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
מלמד, באיזה מחיר?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
על האינ-ברירה הזה חניכנו אותם ושלחנו אותם למלחמות.

אני מקווה שהשלום יתבסס, כי יש לשלום זינא-מיקה כמו שיש דינאמיקה למלחמה. אנחנו חייבים לג-סות אותו ואני מאמין בו, אבל גם אילולא הייתי מאמין הייתי אומר: זה הנימוק המכריע אצלי היום, כי המוטיב באציה של הלוחם, שחס-וחלילה יהיה נגזר עליו להי-לזם, היא אחד ממרכיבי הכוח הגדולים ביותר, העולה על כל יתרון אסטרטגי. ואני לא רוצה להכניס את ראשי בוויכוח בין אסטרטגים גדולים באיזו מידה עומק אסטרטגי בתנאים שלנו מהווה באמת עומק אסטרטגי. נניח שיש נפקא מינה בחמישה או עשרה קילומטרים, נניח שיש לזה יתרון עצום. אני לא מאמין בזה בטכנו-לוגיה המודרנית, אבל אני מאמין במוטיבאציה המוסרית שניסינו ללכת בדרך השלום וויתרנו למען השלום. גם אם לא יצא ממנו דבר אומר לבנים שלנו: חמודים, עשיתי הכול, ניסיתי, אין ברירה, אתם חייבים להילחם. מה תגידו להם אם, חס-וחלילה, לא היינו עושים היום את השלום הזה?

אני רוצה לומר לראש הממשלה דברי יישר-כוח ואני רוצה בהודמנות זו לומר כמה מלים טובות לשר החוץ, אשר בזמן האחרון הושמע כל כך. הייתי בין המתנגדים של שר הבטחון עשר, אחת-עשרה שנה. התקוממתי במפלגתי נגד פולחן-דיין. ראיתי בזה פולחן עבודה וזה. אבל ברגע שקרה מה שקרה מובן שאז היה דיין. אני רוצה לציין את חלקו החיובי בבניין זה. אני רוצה להגיד שדווקא ראש הממשלה, שהוא האיש אשר שנים על גבי שנים היה האידיאולוג של מדיניות שהמערך ביצע איתה, מדיניות של "אף שעל", מצא עוז וכות, ברגע ש-היה אתראי על המדינה, לתזור בו ולעשות את הצעד ה-נכון. אני רואה בזה גדלות מוסרית ממדרגה ראשונה.

רבותי, אם בשבילי הליגיטימאציה המוסרית במל-חמה היא הקובעת ברגע זה — — —

יגאל הורביץ (הליכוד):
איזה מין גדלות מוסרית היא לומר לאחרים לא ולעשות בעצמו כן?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
מי אמר לאחרים "לא"?

יגאל הורביץ (הליכוד):
שלושים שנה הוא חשב אחרת.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
הוא חשב אחרת, כי נפקא-מינה בן-אדם אשר הוא באופוזיציה אינו מכיר את העובדות ואין לו אתה את-ריות ממלכתיות. בשעה שהוא יודע את כל העובדות ואח-ל האמת — — —

(חבר-הכנסת א. רובינשטיין קורא קריאת-ביניים)

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
חבר-הכנסת אמנון רובינשטיין, אני אינני מדבר בשם מפלגתי. אולי תרשו לי — כל חבר כנסת קיבל רשות הדיבור כדי לדבר בשמו שלו, ואני מדבר בשמי, הדבר הוא די פשוט. אגב, רוב מפלגתי יצביע פה בעד, שיהיה לך ברור. עוד אגיע לזה מה שאתה רוצה.

שלמה הלל (המערך):
מה הציע ראש הממשלה למפלגתך, חבר-הכנסת מלמד?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב-ראש, אני מקווה שהקריאות האלה אינן על חשבונך.

משה שחל (המערך):
ראש הממשלה הציע למפד"ל ממלא-מקום לראש הממשלה.

שלמה הלל (המערך):
חבר-הכנסת מלמד, מה הציע ראש הממשלה למפ-לגתך? מה הוא הבטיח לכם, שהסכמתם להצביע בעד, חוץ מזה שהמר ימלא את מקומו של ראש הממשלה?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
חבר-הכנסת הלל, אתה יודע מה? אומר לך משהו על פרשת השבוע.

שלמה הלל (המערך):
אני שואל אותך על ראש הממשלה ואתה עונה לי על פרשת השבוע.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
עוד מעט תראה שזה אקטואלי. כתוב בפרשת הש-בוע: "ואמלא אותו רוח אלוקים בחכמה". אומרים חז"ל: "שכבר היתה בו חכמה, ללמדך שאין הקב"ה ממלא חכ-מה אלא למי שיש בו כבר". שלום הוא פונקציה של חכ-מה, כי כתוב: "ויה' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר-לו ויהי שלום בין חירם ובין שלמה ויכרתו ברית שניהם". יש צורך בחכמה כדי להגיע לשלום. אילו היתה אצלכם החכמה אז — היינו זוכים לשלום יותר טוב מהשלום ש-אנו זוכים לו היום.

שלמה הלל (המערך):
בכל זאת, מה הבטיח ראש הממשלה למפד"ל עד כי הסכמתם להצביע בעד?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
לא שמעתי.

שלמה הלל (המערך):
מה הבטיח ראש הממשלה למפד"ל?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
פשוט לא שמעתי את קריאת-הביניים. בדרך כלל אני לא נשאר חייב בקריאות-ביניים.

אני לא רוצה לחזור על הנימוקים שנשמעו פה במשך היום. אני רוצה לייחד את הדיבור על עניין אחד, והוא עניין הליגיטימאציה שלנו לשלוח את בנינו למלחמות. לא אחת דיברתי על כך, נדמה לי שזה היום אקטואלי, ואני רוצה לייחד על כך את הדיבור. אומרים חברים, ובצדק: מי לדיננו יתקע שהשלום, שיש הרבה מכשולים בדרכו, באמת יתקיים? מי יודע, אולי יפרו אותו? אני

(ק ר י א ה : אתה מאשים אותנו, הא ?)

— שהרעיון הזה שאתם הייתם בעדו כל השנים, הרעיון של "אף שעל", הוא אשר גרם ליצירת מדינה פלשתינאית, וההיסטוריון יוכיח את זה ויבסס את זה. אני היום ממשיך בדרך שהלכנו בה ואני מאמין שלשולם הזה, המקוטע והחלקי, תהיה דינאמיקה משלו והוא יגרום לכך שהוא יהיה הצעד הראשון ולא האחרון, כי אנחנו זקוקים לשלום-אמת ושלום מלא.

חברי הכנסת היקרים, שתיים-עשרה שנה הונחני את בעיות הפנים של מדינת ישראל. העם שלנו לא התחזק בשתיים-עשרה השנים האלה. נצטרך להפנות את פנינו כלפי פנים, לחזק את עצמנו מבחינה מוסרית, מבחינה רוחנית, מבחינה חברתית וכלכלית, ובוז נחזק את מדינת ישראל יותר מאשר בדרך שהלכנו בה עד היום.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :
רשות הדיבור לחבר-הכנסת גוף.

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית) :
הריעו כל הארץ — הללויה / סובו ציון הקיפוח / שאו בשורה מהר אל הר, / בשערים הניפוח / שלום קרב, שלום — מחר. / מה נאוו על ההרים / רגלי מבשר חלום / מה נאוו על ההרים / פעמי השלום. / יהי שלום בחלגו, / יהי גבולנו שלווה, / צדקה בכל אהלינו, / יתמו כל בני עוולה. / תימלא חכמה כל הארץ / וגאולים יבואו לה, / אין צווחה ואין פרץ, / סולו סולו המסילה, / מה נאוו על ההרים / רגלי מבשר חלום, / מה נאוו על ההרים / פעמי השלום. / הריעו כל הארץ — הללויה.

רבתי חברי הכנסת, עד לסיכום ההסכם חייבים היינו בערות לכל פרט ובמיקוח דקדקני. משהושג ההסכם והחלטנו לחתמו — הבה נתבונן בקווים הגדולים, ההיסטוריים.

עד לסיכום ההסכם — הבלטת כל הסכנות ; משהושג ההסכם והחלטנו, עם כל הסיכונים, לחתום עליו — גד-גיש ונבליט את האור.

לא כאבלים, לא כמאולצים, אנו חותמים. משהחלטנו לחתום — נעשה זאת בחדווה ובאמונה גדולה. בתנופה של עושי מעשה גדול, שתסחף עמה ותגבר על הקשיים בצד הזה ועל המכשולים בצד ההוא.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :
חברי הכנסת, ישיבת הכנסת, אם-ירצה-השם, מתר בשעה עשר. ישיבה זו נעולה.

אני מכיר אנשים יהודים את האמת ומתכוונים למ-רוד בה.

דב שילנסקי (הליכוד) :
אני יכול לבשר לך שהוא חושב היום כמו שהוא חשב לפני שנתיים.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :
אני לא חושב שהוא נתן לך ייפוי-כוח לדבר בשמו.

יוסי שריר (המערך) :
חבר-הכנסת מלמד, אני רק מציע שלא תדבר במו-נחים מוסריים.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :
הואיל ועניין הלגיטימציה בשבילי הוא העניין הקו-בע לא הייתי רוצה שאנחנו נהיה הגורם לפיצוץ הש-לום, ואני יודע שיש תובעים גם במפלגתי, גם במקומות אחרים, הרוצים להמשיך בדרך שהלכו בה ולצערי לא הוכיחה את עצמה, כיוון שלא יצרנו עובדות פוליטיות על-ידי התנחלות. אי-אפשר ליצור עובדות פוליטיות בימינו על-ידי התנחלות. עבר הזמן. אנחנו היום עם היחיד, כנראה, במערב השולט עדיין על מיליון-וחצי בני עם אחר.

יגאל כהן (הליכוד) :
מלמד, כל תולדות הישוב הזה הן יצירת עובדות.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית) :
אני יודע, כמוני כמוך. גם אני הלכתי ליצור פעם אותן עובדות.

לא בימינו. ואם, חס-חלילה, נגרום על-ידי כך לקיצוץ השלום הדרא קושיא לדוכתא — תחזור אותה שאלה ונעמוד שוב בפני הדילמה המוסרית שדיברתי עליה קודם.

אסיים בדברי חז"ל : "גדול השלום שאפילו בשעת המלחמה אין פותחין אלא בשלום" — בויקרא רבה ט'. "ראה כמה גדול כוח השלום שאפילו לשונאים אימ-הקדוש-ברוך-הוא לפתוח להם שלום" — תנחומא שופטים י"ח. מבלי לדבר עם מי אנחנו עושים שלום.

(ק ר י א ה : ומה עושים עם עמלק ?)

(חבר-הכנסת ע. הדר (הורביץ), קורא קריאת-ביניים)

מה אנחנו חייבים לעשות ? — מה שאנחנו עושים היום מאוחר מדי, מאוחר מאוד. אני רוצה להוכיח לכם